

THE
BOOK OF GENESIS IN HEBREW,

WITH

A CRITICALLY REVISED TEXT,

VARIOUS READINGS,

AND GRAMMATICAL AND CRITICAL NOTES,

BY

CHARLES HENRY HAMILTON WRIGHT, B.A.,
of Trinity College, Dublin,
ASSISTANT CURATE OF MIDDLETON TYAS, YORKSHIRE; AUTHOR
OF "A GRAMMAR OF THE MODERN IRISH LANGUAGE."

WILLIAMS AND NORGATE:
14, HENRIETTA STREET, COVENT GARDEN, LONDON:
AND
20, SOUTH FREDERICK STREET, EDINBURGH.
1859.

PRINTED BY FR. NIES (CARL B. LORCK), LEIPZIG.

TO
WILLIAM WRIGHT ESQ.,
PROFESSOR OF ARABIC IN THE UNIVERSITY OF DUBLIN,

As a Token of Esteem

FOR HIS PROFOUND ACQUAINTANCE WITH THE SEMITIC LANGUAGES, AND
IN GRATEFUL ACKNOWLEDGMENT OF MANY KINDNESSES;

THIS WORK IS INSCRIBED,

BY

His Attached Friend and Pupil,

The Editor.

PREFACE.

IN the work now submitted to the public, which is an attempt to supply for a book of the Pentateuch what has long been done for many of the Greek and Latin classics, I have endeavoured to assist the student, who has just mastered the elements of Hebrew Grammar, in acquiring a better knowledge of that language, as well as to afford to the more advanced scholar such information on various points as he may desire.

The system of furnishing a student with a complete grammatical analysis of a book,—such as that of Bythner on the Psalms, or of Oliphant, and more recently of Paul, on Genesis,—in order to enable him to translate before he has taken the preliminary step of mastering the grammar, is one of the very worst which can be adopted in either teaching or learning a language; for it burdens the memory without exercising the judgment, and renders the individual who has studied by means of such helps quite unable to proceed without them.

Firmly persuaded of the truth of this statement, I have not given in this work an analysis of grammatical forms; but, as I consider it perfectly hopeless for any one unacquainted with the etymology of a language to obtain an insight into its higher mysteries, I have taken it for granted, that those who will use this work are at least so far acquainted with the rudiments of Hebrew Grammar, as to be able to find out words in the Lexicon, with the help of the grammar, if not without it; and I have endeavoured to introduce them to the real difficulties of the language, namely those arising from the peculiarities of its syntax.

§ 1. GRAMMATICAL NOTES.

IN pursuance of this plan, the grammatical portion of this commentary consists principally of copious references to the grammar on every peculiar idiom met with. References have also been made to the grammar on any rare forms, either of verbs, nouns, or suffixes, which may from time to time occur, and frequently also on peculiarities in orthography.

The grammar to which I have generally referred, is that of Gesenius, and the edition which I have used, that published by Messrs. Bagster & Son in 4to, 1852. Very little alteration, however, has taken place in the numbering of the sections in any of the editions, and the references can therefore be made to any edition without much difficulty. The Grammar of Gesenius is the only one which ought to

be placed in the hands of a student by a judicious teacher. The most useful compendiums with which I am acquainted, if one is obliged to study without a teacher, are those of J. R. Wolf and Dr. Tregelles, both published by Messrs. Bagster.

§ 2. CRITICAL NOTES. *

THE renderings of various passages also form subjects for notes, and I have throughout called attention more especially to those passages in which our Authorised Version (indicated by the initials "A. V.") has misunderstood or misinterpreted the original.

In the notes properly critical, I have endeavoured to give the most important opinions of the commentators, but have frequently, when the matter was very doubtful, expressed none of my own.

The commentators whose works have been used throughout are the following: Maurer's Comm. in Vet. Test.; Rosenmüller's Scholia; the Translation of Genesis with notes by De Sola, Lindenthal and Raphall (Lond. Bagster, 1844), which I have cited under the name of the first editor De Sola; Barrett's Synopsis of Criticisms, from whence Geddes and Schumann have been quoted; Hengstenberg's Christology, and his Dissert. on the Genuineness and Authenticity of the Pentateuch; Häyernick's Introduction to the Pent.; Tuch, Delitzsch and Knobel's Commentaries on Genesis; Gesenius' Thesaurus, now completed by Rödiger; also his Dissert. de

Pent. Sam., his *Lexicon Manuale* (2nd. ed. Leipzig 1847), and the English translation by Dr. Tregelles; Lee's Hebrew and Chald. Lex.; Land's *Disput. de Carmine Jacobi* (Leyden 1858); and Kalisch's *Historical and Critical Commentary*. The last work was not published till I had completed my notes on the first twenty-five chapters, but these were afterwards compared with it.

§ 3. THEOLOGICAL AND CHRONOLOGICAL QUESTIONS.

AND here I must mention that I have carefully abstained from intermeddling in my commentary with theological and chronological questions. I have noted the variations in chronology as so many various readings, but have not in any case attempted to alter the text, or indeed to express any opinion on the subject. Had I entered into such questions, the work would have far exceeded the limits, which I had prescribed to myself, and I have accordingly preferred to leave the discussion of such points to other more competent scholars.

So also with respect to theological questions. In cases of disputed translation, where a grave point often turns on the meaning assigned to the passage, I have thought it right to mention the various opinions, but not to enter into any discussion about them. It must be borne in mind, that frequently translations, which are critically unobjectionable, are theologically objectionable. A passage frequently admits of two renderings, and a commentator will adopt the one or

the other, according to the peculiar doctrinal opinions which he himself may hold. For instance, many eminent commentators of the German school have embraced the view that there are myths tessellated here and there through the various books of the Bible, more especially in those of earlier date, and that some of these are of a conflicting nature; an opinion which, of course, very considerably affects their criticisms on many passages.

To such views I am decidedly opposed. Believing, as I do, the Bible to be a Divine revelation, written by men under the influence of inspiration, I cannot agree with the ideas of those, who hold that mythic narratives are to be found in that revelation. Yet I have considered it incumbent on an impartial critic fairly to state the various views taken of a passage, whether he may agree with them or not; and I anticipate no evil consequences from the pursuance of such a course.

These observations, I trust, are sufficient on this head. To enter into a refutation of the various opinions mentioned, however important that might be, would have completely altered the entire work, which is intended to be purely of a philological, and not of a theological nature. Most of the views referred to will be found ably discussed in detail in the works of Hengstenberg and Hävernicks on the Pentateuch, although the work of the former especially requires to be read with caution.

§ 4. STATE OF THE HEBREW TEXT.

It seems to be an opinion very prevalent, in this country at least, that the Hebrew text is comparatively, if not absolutely free from all corruption. The care assumed to have been taken in the transcription of Mss., and the existence of the Masora, in which the very letters are carefully counted, are supposed to have acted in such a way as to preserve the text remarkably pure; and most scholars in this country do not seem to have dreamed of corruptions in the Masoretic text, except perhaps in those passages bearing on the controversy between the Jews and the Gentiles. Now it is not generally borne in mind, that the Masora itself is of comparatively modern date, when compared with the age of the works on which it was written; that not only does the system of vowel-points, though of the highest value, not go farther back than the sixth or seventh century after Christ, but that even the vowel letters themselves were not used at all in the earlier stages of the language, as may be clearly seen from extant Phœnician inscriptions (vid. Gesenii Monument. Phœn.); that at several periods in the history of the Hebrew nation, the Sacred Scriptures seem to have been almost utterly destroyed, the great body of the people having apostatised, or being in exile; and that, even when restored to their native land, the Jews did not for any lengthened period enjoy tranquillity. All these undeniable facts, even had we nothing else to go upon, would serve to render it highly probable, that the

Hebrew Scriptures would, when critically examined, be found to abound in faulty readings and numerous orthographical blunders.

But independently of such a presumption, the collations of Kennicott and De Rossi, even incomplete as they are, have plainly revealed the fact that, apart from the various readings to be gathered from the versions, a considerable variety of readings exists in the Masoretic Mss. themselves; and if the collations made by those scholars had been extended to the vowel-points, the number of variants would have been more than trebled.

Kennicott did not revise the text; he merely reprinted that of Van der Hooght, which he made the basis of his various readings, and which has ever since been considered as the *textus receptus* of the Hebrew Bible. The collations of De Rossi are much more valuable, but neither did he reprint the text, nor do more than prepare the way for its revision.

Yet what use has been made, after all, of these collations? The text of Van der Hooght is now more firmly established than ever, though it was made without the advantage of such collations as we possess; and although many scholars have, with praiseworthy diligence, applied themselves to the correction of the text of the Greek New Testament, and have achieved much in that direction, still little, if anything, has as yet been done for our present Hebrew text.

The only attempts at a revision of the Hebrew text worth noting are those of Hamilton and Davidson. The

work of the former, entitled *Codex Criticus Vet. Test.*, was published in London in 1821. It is now very scarce, and, though useful as a contribution towards the formation of a standard text, is in every way far inferior to the work of the latter scholar. Besides, the plan adopted of indicating the versions by letters of the alphabet, renders it not easily available for purposes of reference. The work of Dr. S. Davidson on the *Revision of the Hebrew Text of the Old Test.*, published by Messrs. Bagster, ought to be in the hands of all who pretend to any acquaintance with the Hebrew Scriptures. In the present work I have attempted to go somewhat farther than Dr. Davidson in the revision of the text, as far as the book of Genesis is concerned.

§ 5. VARIOUS READINGS OF MSS. AND OF THE SAMARITAN CODEX.

THE plan that has been adopted with regard to the various readings is as follows.

De Rossi's *Variae Lectiones Vet. Test.* vol. I, and the appendix in vol. IV, along with his *Scholia Critica in V. T. libb. seu Supplementa ad var. Sac. Text. lect.*, have been always directly cited, and every reading in them, which I consider of any importance, has been given under the text. Davidson's work, before alluded to, has been used as the basis of the various readings, although all his statements have been verified, whether with respect to the readings of Mss., by reference to the works of Kennicott and De Rossi, or to those of the Vss., by reference to the versions them-

selves. Kennicott's Hebrew Bible has only been occasionally used.

I have adopted Davidson's method of noting the readings of the Mss., which he states as follows, pref. p. XIII.

"The following abbreviations are employed:—

Cd. 1., a single Hebrew Ms. Cdd. 2, 3, or 4, two, three, or four Mss.

Cdd., more Mss. than one. Where the number of Mss. is small, probably not exceeding six or seven, it is often specified as Cdd. 5, Cdd. 3, &c., but this is not always the case. Generally speaking, *Cdd.* is applied to any number of Mss. under 40. When the number amounts to 40, and does not exceed 80, *Cdd. mult.* is used, i. e. *Codices multi*, or many Mss. When it is 80 and under 120, *Cdd. plurim.* is employed, i. e. very many Mss. And when the number reaches 120 or upwards, *Cdd. quamplurim.* is the mark, i. e. an exceeding great number of Mss."

"Cdd.", with a capital C, is also used to indicate Hebrew Mss., but "cdd.", following either "Sam." or "Onk.", denotes respectively manuscripts of the Samaritan text or of Onkelos; e. g. "Sam. cdd. 3." means three Mss. of the Sam. codex of the Pentateuch.

Besides the readings of the Hebrew Mss., a complete collation is here given of the readings of the codex of the Pentateuch written in the Samaritan character, commonly called the Samaritan Pentateuch. The text, which has been followed is generally that of Walton, as given in the London Polyglott, with occasional reference to the Paris Polyglott,

Kennicott's Hebrew Bible, and, though very seldom, to Dr. Blayney's Reprint in Hebrew letters. Kennicott's Hebrew Bible has also been referred to for the number of Mss. of the Sam. Pent. which adopt a peculiar reading, as it is the only work in which any collation of the readings of Sam. Mss. is given. Messrs. Bagster have published, in their edition of the Hebrew Bible, a very accurate collation of the entire readings of this interesting copy of the Pentateuch.

§ 6. VARIOUS READINGS FOUND IN THE VSS.: EDITIONS OF THE
VSS. USED.

It is much more difficult to attempt a list of the readings which the translators, who wrote the ancient versions, had before them; and the difficulty is more particularly felt in the case of the LXX. Here we are peculiarly liable to error, as a free translation may often appear to indicate a various reading. I have attempted, as far as possible, to give a list of their readings, though frequently they are given in the commentary, and not in the footnotes under the text. Whenever the LXX. appear to have had substantially the same reading as the Sam., it has been noted that they agree with it, although, of course, it is not meant that the LXX. had actually the same dialectic forms of the words as are exhibited in the Sam.; e. g. ch. 41: 27, it is said: "Cdd. 3., Sam., LXX., Vulg., וְיִשְׂרָאֵל" (the Heb. text reads שְׂרָאֵל without the copula); by which it is not meant that the Hebrew Mss., the LXX., or the Vulg.

actually had the peculiar form of the Sam. (שְׁרִיפֹר), but merely that they expressed the copula, and so have followed the reading of the Sam., in contradistinction to that of the Hebrew text.

The text which I have uniformly adopted in making citations from the LXX., is that of Tischendorf; but various readings, (whether not of the Cod. Alex., which are given by Tischendorf,) have sometimes been taken from the editions of Bos, Gräbe, and Holmes.

The Vulgate, Syriac, Onkelos and Saadiah have been collated in a *general* way, not in every minute particular. For the Vulgate I have generally used the Paris edition of 1856, frequently collated, however, with the text given in the London Polyglott, and with that of Sabatier, edited, together with the fragments of the Itala, in 3 vols. folio, Rheims 1743—1749. This last may be looked on as the most correct text.

For the Syriac I have used the text given by Walton in the Lond. Polygl., always collated with that of Dr. S. Lee of Cambridge in the edition published by the British and Foreign Bible Society, which latter may be considered at present as the standard edition.

The Targum of Onkelos has been taken from the London Polyglott, collated with an edition published at Königsberg along with the Hebrew text of the Pent., the commentary of Rashi, the Haphtaroth and the Megilloth.

The Targum of Pseudo-Jonathan I have usually cited from the fourth volume of the Lond. Polygl., but have

occasionally collated the text with that of an edition published in small folio at Basel, 1607.

For the Targum of Jerusalem, which I have seldom cited, I have generally used the text in the Lond. Polygl., sometimes collated with that of Buxtorf in his *Biblia Rabbinica*.

The Arabic version of Saadiah I have uniformly cited from the Lond. Polygl., correcting typographical and other errors that occur there.

The Samaritan version of the Pentateuch I have similarly cited from the Lond. Polygl., but have collated the text with that given by Uhlemann in the chrestomathy appended to his *Institutiones Lingue Samarit.*, Leipzig 1837. Gesenius' *Dissert. de Pent. Sam.* has also been consulted on this version.

The Greek translations of Aquila, Symmachus and Theodotion have been cited from Bos's edition of the LXX., 1709, and occasionally from Origen's *Hexapla*.

The Fathers, when cited, which has been very seldom, have been taken from the works of De Rossi or other critics, with the exception of Jerome, who has been verified. They are, with the exception of Jerome and Origen, of very little, if any, use in Old Testament criticism.

The Rabbis have been cited second-hand from the various commentators, especially Kalisch, De Sola and the *Thesaurus* of Gesenius.

For information on the history and comparative value of these various versions, I know no work which I can so

much recommend to the attention of the student as Dr. S. Davidson's *Treatise on Biblical Criticism*.

It ought to be remarked here that, frequently, when the various readings on a passage have been very numerous, or have been noticed at length in the commentary, they have been omitted in the footnotes, a reference being made to the commentary. Sometimes various readings are mentioned in the commentary without any reference being made to them in the footnotes, which is owing to the fact that the text with the various readings was the first part of the work put to press.

§ 7. ALTERATIONS MADE IN THE HEBREW TEXT.

It now remains for me to state the general principles on which emendations have been made in the text, and to enumerate these alterations. The text which I have adopted as the basis is that of Theile, by far the most accurate edition of the text of Van der Hooght, cleared of its typographical errors.

1. All literae majusculae et minusculae, suspensae et inversae, have been removed.

2. Together with these have been erased the Masoretic notes calling attention to such points.

3. The larger sections of the Masorites, indicated by Ⓢ Ⓢ Ⓢ or Ⓢ Ⓢ Ⓢ , have been deleted, inasmuch as they subserved no useful purpose. These sections have been denoted instead by Ⓢ or Ⓢ . The minor sections, marked by a single

פ or כ, have been retained, merely to indicate the commencement or end of paragraphs. And here I may mention that, only for the difficulties incident on printing at so great a distance, I would have removed these sections also, and have, in their stead, printed the text according to a regular system of paragraphs.

4. All the Masoretic notes, which do not point out anomalies in the punctuation, or indicate various readings, have been erased.

5. When there is a קרי upon any word, the כתיב, or written text, is treated as if it were unpointed, inasmuch as in that case the vowels written underneath the word belong properly to the קרי (as is indicated by the very names קרי and כתיב); and either the reading of the קרי has been adopted, and pointed with the vowels of the כתיב, or rejected, and the כתיב pointed in the regular manner; e. g. ch. 8: 17, I have pointed the כתיב regularly הוצא, and not, with Theile, הוצא, which is the pointing of the קרי הוצא.

6. Similar has been the plan adopted with respect to words on which there is a קרי perpetuum, as for instance in the case of the pronoun הוּא, which I have always written הוּא not הִוא, since the distinction in gender of the pronoun seems to have been unknown in the earlier stages of the language. I may here mention that even where the form הִיא actually occurs in the book of Genesis, which it does some five or six times in Theile's text, I have always altered it to הוּא, which (written in the mode הוּא) is read in these places by some Mss. So again in the word יששכר, I have

given; with the **יִשְׁשָׁכָר**, **בְּחִיב**, and not, with the **קרי** perpet., **יִשְׁכָּר**.

7. An exception to this rule has been made in the case of the word **יהוה**, which I have everywhere left unpointed. The fact is, that the real punctuation of the word is not certainly known. The vowel points in **יְהוָה** belong to a **קרי perpetuum אֲרָנִי**, the compound sheva being simplified merely because the **י** is not a guttural. Hence we find **וְיִהְיֶה** and **בְּיִהְיֶה**, instead of **לִיְהוָה**, **וְיִהְיֶה** and **בְּיִהְיֶה**; and accordingly we see, that, when **אֲרָנִי** precedes, **יהוה** is pointed **יְהוָה**; that is to say, **אֶלֶהִים** is read instead of **אֲרָנִי**, to avoid repetition. Probably the correct pronunciation is **יְהוָה** or **יְהֻוָה**, from **יְהוָה=הִיָּה**, whence by apocope **יָה** and **יְהו** (for **יְהוָה**), from which latter form, and not from a form **יְהוֹה** or **יְהוּה**, the **IAΩ**, **LAOY**, and **IEYΩ** of the early Fathers arose. From a form **יְהוֹה**, the abbreviations **יהו** and **יו** can easily be explained; and this reading has the additional recommendation of being the only one which agrees with the form **IABE**, mentioned by Epiphanius as being the pronunciation of the Samaritans. Although this form is most probably the correct one, yet, as the matter is still disputed, I have preferred to leave the word unpointed; since to leave it every where as pointed by the Masorites would be a concession to the superstitious observances of the Jews.

8. With respect to the *puncta extraordinaria*, I have retained them in the text, as they are of pre-Masoretic origin. This is proved by the mention made of them in the

Talmud, where the Masoretic punctuation is not even alluded to. Leusden (Phil. Heb. Diss. XXII. § 4) says: "ea vel casu in textum irrepsisse post tempora Ezræ", (which is the date he assigns to the invention of the vowel-points,) "et ante confectum Talmud, vel eadem certo consilio a quibusdam Judæis circa illa tempora esse addita; et quidem eum in finem, ut effecta quædam mysteria ex textu elicrent." It is certain that the Masorites (at least those of later date, who affixed the notes) did not understand their nature, since they have marked them as anomalies. On the opinions of the Rabbis concerning them, vid. n. on ch. 16: 5. It is worthy of remark that the number of words so pointed, and the number of points on each word, differ in the Mss., occurring, for example, more frequently in the Cassel Ms., described by Michaelis, than in our common editions. It is possible that they may be remains of the first rude attempts at punctuation, similar to the diacritic points used for that purpose in Syriac (comp. Cowper's Syriac Gramm. § 17, and Tab. A. 2). If such be the case, the number of points upon each word must sometimes have been increased; e. g. in אֱלֹהִים, instead of three, there must have been originally only two, to indicate the vowels (אֱלֹהִים = אֱלֹהִים).

9. With respect to the more important part of the revision of the text, the following course has been adopted.

a. Readings retained in the text, but most probably corrupt, have been marked with asterisks. This has been done in three places, viz. ch. 15: 2, 36: 2 and 16.

b. Words inserted in the text have been, when it was possible, enclosed within brackets []. This could not always be done, as may be seen from ch. 14: 10, where the reading מלך סרם ומלך עמרה has been adopted instead of מלך סרם ועמרה. Here it would have been inconvenient to have placed the second מלך within brackets. The insertions in the text may be divided into two classes: (1) those made on the authority of Mss., as ch. 25: 8; and (2) those made on the authority of the ancient versions, supported by internal evidence, as ch. 4: 8.

c. Changes have sometimes been made in the division of the verses; viz. in ch. 2: 4, 5, ch. 35: 22 (from which verse the numbers have been changed to the end of the chapter), ch. 23: 6, 7, and 14, 15. These alterations have necessarily caused changes in the accentuation.

d. A few alterations have been made for grammatical reasons, or to preserve rarer forms; e. g. הִלָּאָה, without metheg, ch. 19: 9; ויִמָּח, ch. 7: 23; אֶתְּחַה, ch. 31: 6; אֶסִּירִי and אֶסִּירִים, ch. 39: 20, 22. All these emendations have been made on Ms. authority.

e. Alterations in the vowel-points and accents. The most remarkable of these is in the phrase בָּאֵר לְחֵי רֵאִי, which, for reasons given in the notes on ch. 16: 13, 14, I have everywhere pointed and accentuated בָּאֵר לְחֵי רֵאִי. Insertions of words have, of course, altered the vowel-points, or the accents, or both, as in ch. 4: 18, 25: 8. I have also, for reasons assigned in the notes, read in ch. 3: 17, וְלֹאֲדָם instead of וְלֹאֲדָם, and in v. 21, לֹאֲדָם instead of לֹאֲדָם, &c.

f. Alterations have been made on the authority of Mss. in single words; such as רָדְנָם for רִדְנָם, ch. 10: 4; חָרַר for חָרַר, ch. 25: 15; מַחֲוִיָּאל for מַחֲוִיָּאל, ch. 4: 18; פְּנוּאֵל for פְּנוּאֵל, ch. 32: 30.

g. In a few places critical conjecture has been resorted to. The emendation adopted in ch. 36: 26 is undoubtedly correct. Less certain, perhaps, are the alterations in ch. 23: 6, 7, and 14, 15, although the usage of the language is strongly in their favour. The verse divisions, it should be remembered, are very slight in ancient Mss. In the fourth place in which I have had recourse to conjecture, viz. ch. 49: 19, 20, there is very much to be said in favour of the emendation proposed, and but little against it. The blessings on each of the tribes severally begin with their respective names, Reuben, Judah, &c., with the single exception of Asher (according to the Masoretic text). By joining the ׀ to the preceding verse, the blessing is rendered more clear, the uniformity of the poem is preserved, and the verse to which the ׀ is thus added, is freed from the very harsh construction with which it otherwise closes. For further details I refer to my note on the passage in question. I have no doubt whatever but that Scheid's conjecture, which I have received into the text, is the correct mode of reading the passage. Ch. 30: 40 I consider even more plainly corrupt, as we are obliged, if the Masoretic reading be retained, to understand the phrase לָבָן לָבָן as referring, in one member of the verse, to the entire flock of Laban, in the other, to that part of it which

was under the charge of Jacob. I would emend the passage in the manner I have suggested in my note; but, inasmuch as this emendation has not been proposed (so far as I am aware) by any previous critic, I have left the text untouched.

§ 8. COLLATION OF MSS. WITH RESPECT TO THE VOCALISATION.
DESCRIPTION OF MSS. COLLATED.

THE MSS. examined by De Rossi and Kennicott, have been collated only with regard to the consonants; there has been no attempt made to collate the variations in vocalisation or accentuation up to the present time. And yet this is far from being unimportant. Considerable differences of meaning often depend upon minute differences in punctuation, and if such collations were generally made, some, though they might be few, important variants would be found, and many perhaps which would throw light on the connexion of the Hebrew with the other Shemitic tongues.

I append on pp. 139—152 a collation of the vowel-points of four Mss. respectively denoted by the letters A., B., C., D. The accents I have not collated, because they are of minor consequence.

1. The Ms. marked A. is deposited in the Library of Trinity College, Dublin. It contains the Pentateuch with the Masora. It is in quarto, very recent (its date being 1479), and written in Africa. It has been much damaged, and is in great part re-written, the second scribe having

been very ignorant of Hebrew grammar, as is evident from his blunders. This Ms. was collated by Kennicott and is numbered by him 140. It is the only pointed Ms. of the Pentateuch in the University Library, which is indeed very poor in Hebrew Mss. I have not thought it necessary to give the readings of the second scribe.

2. The Ms. designated by B. is Kennicott 17. It is in the Bodleian Library, Oxford, and is there marked Arch. Bodl. A. 95. In Uri's *Catalogus Cdd. Orient. conserv. in Bibl. Bodl.*, it is classed VII, and is stated to have been brought from the island of Harmuz or Ormus in the Persian Gulf. It is said to be of the 14th century.

This Ms. is in large folio, and contains the Pentateuch in four columns on each page, the Targum of Onkelos being written alternately with the Hebrew, except in the case of genealogical lists, where no difference could exist between the Hebrew and Chaldee; e. g. ch. 10: 2, 3, 4, ch. 36: 42, 43, &c. It consists of 2 vols., the first ending at Lev. 3: 1, and the second commencing at that point. The first vol. is slightly damaged at the beginning, and the second vol. much injured at both the beginning and the end.

The omissions in the text are pretty frequent, and are supplied in the margin in a different ink, though it cannot hence be argued that they were omitted intentionally, owing to their not occurring in the exemplar from which the Ms. was copied, and that they were supplied by a later hand; for the omissions frequently destroy the sense of the passage. The following may serve as instances. In ch. 1: 16 the words

לממשלה ואת המאור הק' are omitted; in ch. 2: 5 the word מָרָם; in ch. 5: 26 the second שָׁנָה; in ch. 6: 14 עָצִי; in ch. 8: 5 לְחֶרֶשׁ, and in v. 20 מְבַל; in ch. 13: 5 אֲבָרָם; in ch. 27: 30 יֵצֵא יֵצֵא יֵצֵא יֵצֵא יֵצֵא. The omissions in the Targum are even more numerous than those in the Hebrew text, and they are also supplied in the margin. In one place (Gen. 30: 1, 2) two entire verses of Onkelos are thus added.

There are a great many cases of *scriptio plena* and *defectiva* corrected in ink of the same colour, and probably by the same hand, as that which supplied the omissions in the margin. The vowel-points are added in a different ink, the same in which the Masora at the bottom, top and sides of the columns is written. The Masora initialis is curiously written in the shape of flowers, and often entwines rude figures of elephants, camels, dragons, &c.

This Ms. rarely uses the form הוּא for the feminine pronoun, generally reading with the קְרִי *perpetuum* הִיא.

3. The Ms. denoted by C. likewise belongs to the Bodleian Library. It is codex 1. of Kennicott, and is classed as Laud. 268, the second volume being Laud. 267. It is a Ms. of the Pentateuch, but defective, commencing at Genesis 27: 31. It is written in folio, and has no Masora below the text, though there are lines scored evidently for that purpose. There are no *literæ majusculæ*, *minusculæ*, or *ornatæ* in this codex. Uri states in his Catalogue that the vowels and accents are a more recent addition, as appears, he says, from the colour of the ink; but that is not at all certain, as there is

no striking difference between the ink employed in writing the text, and that in which the vowel points are expressed. The letters have been renewed in some places. Kennicott considers this Ms. to be of the eleventh century; but De Rossi is probably more correct in assigning it to the twelfth.

4. Codex D. is a beautifully written Ms. of the entire Bible in two volumes quarto, with the Masora. It also belongs to the Bodleian Library, and is classed Pocock. 347—8. It is thought by Uri to be of the 13th century, but by Kennicott (of whose Mss. it is Cod. 3) to belong to the middle of the 14th century. In a few places the ink is blacker than in others, but there are no traces of the Ms. having been re-written. The vowels and accents are in the same ink as the letters. It has a few peculiar readings.

In ch. 27: 14, in the word **מטעמים**, there are marks of an **ע** and some other unfinished letter under the **ט**. In ch. 30: 19, **לאה** is written over an erasure, evidently that of **רחל**, which proves these corrections to have been made by the writer of the codex himself. In ch. 30: 23, **ותלר** seems to have been at first written instead of **ותהר**. Similar erasures appear in other places; e. g. in ch. 33: 1, the **ל** of **הילדים** is written over an erasure, and so also is the **ח** of **כראח** in v. 10. In ch. 37: 4, the scribe wrote by mistake **לכרו** instead of **רכרו**, which he corrected without erasing the **ל**. In ch. 37: 28, the letters **וימכ** of the word **וימכרו** are written over an erasure, the word underneath being most probably a repetition of **הכור**, as the letters **הכ** are easily

traceable. Again, in ch. 43: 13, in the words **וְאֵת אֲחֵיהֶם**, the letters **א** **וְאֵת** are written over an erasure so complete that the former writing cannot be made out.

§ 9. PECULIARITIES IN THE ORTHOGRAPHY OF THE MSS

I now proceed to note a few peculiarities in the mode of writing in these Mss., as this is a subject not altogether devoid of interest.

1. In cod. B. kametz chatuph is almost invariably expressed by **ֿֿֿ**, so that there is no distinction in form between it and chateph kametz.

2. a. Mappik is expressed in the same codex by a point written below the letter, seldom within it, e. g. **לֶּֿֿ** for **לֶֿֿֿ**; and so occasionally in cod. C., as **לֶֿֿ** in ch. 29: 24.

b. The mappik is also used in cod. C. with **ו** and **י**, when they retain their consonantal power; but in the case of **י** it is written below the letter, while in that of **ו** it is written, like the shurek, in the middle of the letter, as **וֿֿֿֿ**, **יֿֿֿֿ**.

c. In cod. B. the **ו** is sometimes pointed with sheva to denote its consonantal power, as **וֿֿֿֿ**.

3. a. Final **ח** and **ע** are often pointed with sheva in C. and B., as **חֿֿֿֿ**.

b. Final **ח**, when pointed with sheva, has often in cod. B. the sheva inscribed in the middle of the letter, e. g. **חֿֿֿֿ**; and so in cod. C. ch. 31: 1. **חֿֿֿֿ**.

7. The diacritic points of *ש* and *שׁ* in cod. B. are frequently not written above the letter (unless it have also daghesh), but within it, as *שׁ*, *שׁ*; and when the diacritic point is written in this way, the letter is generally marked with raphe; as in ch. 4: 9 *וְשִׁמְרֵם*; v. 23 *לְנִשְׁי* the point above is the accent rebhia'); ch. 5: 7 *שֶׁה* (rebhia' above); ch. 6: 2 *וְשִׁמְרֵם*. So also with *שׁ*; e. g. ch. 6: 17 *בְּשֶׁר* (with rebhia'); v. 19 *בְּשֶׁר*; ch. 36: 15 the second *שֶׁשׁ*; v. 17 *שֶׁשׁ*.

8. The sheva in *ך* final is frequently written in Cod. B. below the letter; as in ch. 9: 5 *וְנֶאֱמַר*; v. 4 *אֶתְּ*; v. 6 *שֶׁפֶךְ* and *וְשֶׁפֶךְ*; there being no distinction between *ך* and *ך* final except the subscription of the sheva.

9. The final letters in cod. B. do not extend below the line, and final *ך* is written in exactly the same way as *ך*, being only distinguishable by the sense.

10. *יְהוָה* is generally pointed in A. B. D. *יְהוָה*. In the Targum of Onkelos in cod. B. it is expressed by *יְהוָה*.

In conclusion I have to express my warm thanks to Professor Wm. Wright of the University of Dublin for the valuable assistance which he has afforded me in revising both the manuscript and the proof-sheets of this work. He has occasionally added remarks of his own, and his library of works in Oriental literature has been constantly at my disposal.

And I cannot lay down my pen without expressing my thankfulness to Him who has permitted me to bring to a close this work, which I humbly trust may prove in some degree useful in promoting the cause of Sacred learning.●

TRINITY COLLEGE, DUBLIN.

March 1859.

CHARLES H. II. WRIGHT.

ERRATA.

The reader is particularly requested to correct the following typographical errors before he proceeds to the perusal of the work.

1. In the Notes.

P.	20.	l.	28.	for	שְׂכֵלָה	read	שְׂכֵלָה.
„	32.	„	11.	„	יכל	„	ובל.
„	35.	„	8.	„	<i>māh-koh</i>	„	<i>māh-kōh.</i>
„	39.	„	11.	„	יִסְטָה	„	יִסְטָה.
„	59.	„	29.	„	instecans	„	instances.
„	119.	„	26.	„	יָחַד twice	„	יָחַד.
„	128.	„	16.	„	נִפְתָּלִי	„	נִפְתָּלִי.
„	80.	„	23.	„	יָאִין	„	יָאִין.

2. In the Hebrew Text.

P.	6.	l.	9.	for	וּלְאָרְם	read	וּלְאָרְם.
„	29.	„	17.	„	בְּאֵר לְחִי	„	בְּאֵר לְחִי.
„	75.	„	12.	„	לְשַׁעַר	„	לְעֵשׂוֹ.

3. Various Readings.

P. 151. b. l. 28. for וִיִּדְּנוּ read וִיִּדְּנוּ.

N O T E S.

NOTES.

CHAP. I.

1. **בראשית**. Used adverbially, "*at first*" "*firstly*", "*first of all*"; so Knobel rightly renders the phrase. Comp. **בְּאֶחָד**, Prov. 29: 11, **בְּקֶרֶי** Lev. 26: 24, &c. Aq. *ἐν κεφαλαιῷ*, LXX. *ἐν ἀρχῇ*. Comp John 1: 1. Delitzsch adopts the rendering "*in the beginning*", which however would require the article; **רֵאשִׁית** is used absolutely in Is. 46: 10, but not elsewhere. Ewald considers **רֵאשִׁית** as in the const., governing the following clause in the genitive (comp. Hos. 1: 2), and translates thus: "In the beginning, when God created the heavens and the earth (and the earth was without form and void, &c.), God said, Let there be light". **בְּרֵא אֱלֹהִים**. Plur. excell. Vid. Ges. § 106. 2. b. and § 143. 2.

2. **תָּהוּ וּבְהוּ**. On the form of these segholates vid. Ges. § 84. V. On the pointing of the **ו** vid. Ges. § 102. 2. d, and on the construction, § 104. 1. rem. 2. **רוּחַ אֱלִי**. Onkelos translates this: **יְיָ רוּחָא מִן קֳדָם יְיָ** "*a wind from the presence of the Lord*"; and so Saad. **رِيَّاحُ اللَّهِ** "*winds of God*". The phrase would accordingly be rendered "*a great wind*". "Lofty cedars" are called **אַרְזֵי-אֱלִי** "*cedars of God*" (Ps. 80: 11); "*high mountains*". **הַרְרֵי-אֱלִי** (Ps. 36: 7); and Nineveh is termed

עִיר גְּדוֹלָה לְאֱלֹהִים “*an exceeding great city*”, as our A. V. has it, Jonah 3: 3. The Targg. of Ps.-Jon. and Jerus.: רוּחַא דְּרַחֲמִין “*the spirit of mercy or love*”. Others suppose רַח א׳ to mean here *vis divina*, which meaning רוּח has in Ps. 104: 30. “Thou sendest forth thy spirit (רוּחֶךָ), they are created.” Lastly, others understand it of the Holy Spirit, which meaning best accords with מְרַחֶפֶת, *cherishing, brooding over*, as a bird over its young. רוּחַ is only used in Piel twice in Scripture, viz. here and Deut. 32: 11. The LXX. render מְרַחֶפֶת by ἐπιτρέπετο, Vulg. *ferrebat*; Onk. by מְנַשְׁבֵּא, and so Saad. تَهَبَّ “*blowing*”, of the wind. The Syr. preserves the word مَحَبَّة. Our A. V. “*moved upon*” is incorrect, as the idea of progression is never found in this verb.

3. יֵאמֵר. Vid. Ges. § 67. 1. יְהִי אוֹר. Future used imperatively, vid. Ges. § 125. 3. c.

4. וִירָא. Vid. Ges. § 48 b. 1. and § 126. 2. כִּי טוֹב. Ges. § 152. 1. בֵּין — וּבֵין. This is the usual construction; sometimes, however, as in v. 6, we have בֵּין — לְ.

5. קִרָּא לִילָה. On the accents here vid. Ges. § 29. 3. b.

6. רָקִיעַ. Pr. “*expanse*”, LXX. στερέωμα, Vulg. *firmamentum*, Saad. جَلَدٌ. וְיְהִי מְבַרֵּל. A participle construed with a preter. or future, as a finite verb, expresses continuity of action, as מְמַרְיִם הָיְתָם, Deut. 31: 27, “*ye have been continually rebellious*”. So here “*let it be dividing*”, i. e. continue to divide. לָמִים. On the pointing of ל, vid. Ges. § 100. 2. c.

8. Here, at the conclusion of the second day's work, we should have expected the usual וִירָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב, but this, instead of being inserted here, is placed in the middle of the third day's work, in v. 10. The phrase thus occurs twice in the third day's work, and only once in the account of the work of every other day (verse 31 being only a sort of

general review). Probably it ought to be inserted here with the LXX., as the phrase might easily have been transposed by the error of some scribe. It is, however, to be noted that the LXX. have the phrase in v. 10 also. Perhaps the reason of the omission here is because the complete division of the waters was made on the third, and not on the second day.

9. יקו—וחראה. Vid. Ges. § 125. 3. אֶל מְקוֹם א'. LXX. εἰς συναγωγὴν μίαν, perhaps reading מִקְוֵה; but Aq. Symm. Theod. τόπον ἕνα, and Onk. לחתר חר.

10. ולמקוה המים. Vid. Ges. § 109. 1. and § 91. 9. LXX. τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων in the plural, and so Aquila.

11. חרשא רשא. Vid. Ges. § 135. 1. rem. 1. רשא is properly "*young grass*". The LXX. and Vulg., whom Rosenmüller and others follow, connect רשא with the following עשב, contrary to the accentuation. LXX. βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χορτοῦ σπείρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα, thus inserting καὶ καθ' ὁμοιότητα; Vulg. germinet terra herbam virentem et facientem semen. עשב מוריע ו'. On the construct. of the part. vid. Ges. § 132. 1. עשה פרי. LXX. ποιοῦν καρπόν; vid. Ges. Lex. בו. אשר ו'. Vid. Ges. § 121. 1.

14. יהי מארח. On the use of the sing. here vid. Ges. § 144. a. להכביל. "*Ad distinctionem faciendum*", Ges. § 45. 3. לאחת וגו'. This may be considered as ἐν διὰ δυοῖν, Ges. § 152. 1. a, and rendered "*for signs of seasons and days and years*"; or אחת may be viewed as the general term, of which מועדים &c. are specifications. Maurer looks upon מועדים as in apposition to ימים ושנים, on account of the difficulty of considering it opposed in meaning to them; it would then be rendered "*for signs of times, both of days and years*." Others regard אחת as signifying the natural phenomena, such as eclipses, which were regarded as signs of extraordinary events.

16. הגדלים. Vid. Ges. § 118. 1. את שני המארת. Vid. Ges. § 109. 2.

20. ישרצו. Vid. on the classes of verbs governing an acc., Ges. § 135. שרץ נפש ח' The LXX. Vulg. Aq. take ח' as the genitive, but it is more correctly viewed according to the Masorites, Syr., &c., as in apposition to חיה שרץ. חיה is to be considered here as the feminine of חי, not the genitive of חיה, as if *animantia vitae*, for חיה as a subst. is only poetic.

21. את ההנינים הגדלים. Vid. Ges. § 109. 2. תנין “a monster”, used of sea-monsters, Isaiah 27: 1, and also of land-monsters, as serpents, &c., Ps. 91: 13, in both which places the A. V. awkwardly renders it “dragon”. LXX. τὰ ἡγῆτα, Vulg. cete, “sea monsters”. כל נפש is undetermined, and therefore must be determined by the predicate; hence החיה with the article. Ges. § 109. 2. a. אשר. Accus. כל עוף כנף. Vid. Ges. § 104. 2.

22. ויהעוף. On the tone vid. Ges. § 63. 3 rem. 1. Case absol. vid. Ges. § 142. 2.

24. חוצא. Vid. Ges. § 126. 2. בהמה, Arab. بَهِيمَةٌ, prop. “dumb beasts”, from כהם to be dumb, a root found in Heb. Sam. Arab. and Aethiop.; then “animals in general”, especially *quadrupeds*. LXX. have here τετράποδα, in v. 25. τὰ κτήνη; Vulg. *jumenta* in both places. וחיתי. Vid. Ges. § 88. 3. b.

26. אדם. Taken collectively, as is proved by ירדו; vid. Ges. § 106. 1. This word is not used as a proper name till ch. 4: 25. בצלמנו. “After our likeness”. On the various meanings of בָּ vid. Ges. § 151. 3. a. or Lex. in loco. הרמש. On the use of the article vid. Ges. § 107. note.

29. נִתְחַי. Pret. for fut. Ges. § 124. 4. אֲשֶׁר בּוֹ. Vid. Ges. § 121. 1.

31. יוֹם הַשִּׁשִּׁי. On יוֹם without the article vid. Ges. § 109. 2. b.

CHAP. II.

1. עָצָאִם. צ is applied here in a wide sense to the animals, plants, etc. as well as to the stars. LXX. καὶ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν; Vulg. *omnis ornatus eorum*.

2. וַיֵּבֶל אֱלֹהִים וְגוֹי. ויבל has been translated by some as a pluperfect, "and God had finished", which meaning however the future never has. The meaning must be "God finished", i. e. had done with his work on the seventh day. The reading הַשְּׁבִיעִי is that of all the Hebrew Mss. and of the Vulg. and Onk., but the LXX. Sam. cod. and vers. and the Syr. read הַשִּׁשִּׁי, which is evidently an intentional alteration to avoid the notion, which the reading הַשְּׁבִיעִי seemed to imply, of God's continuing to work during a part of the seventh day.

3. בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת. "Quae creaverat Deus faciendo"; vid. Ges. § 45. 3. and § 139. 2. Comp. הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת "he hath done nobly", Joel 2: 21. The rendering of the LXX. is a paraphrase, ὡς ἡγόρατο ὁ θεὸς ποιῆσαι. Vulg. *quod creavit Deus ut faceret*. De Sola's translation, "to continue acting", is incorrect, and opposed by all the ancient vss.

4. אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת. This and similar formulae, which occur twelve times in the Pentateuch, always refer to what follows, with the exception of this passage, where the words seem to refer to the account given in the first chapter, as no history of the heavens and the earth follows in this chapter. The

word חולדות is prop. "*generations*", "*families*" (סֵפֶר חולדות "*a genealogical register*"), then "*history*", as in ch. 6: 9, and here applied to the origin of all things; "*this was the origin of the heavens and the earth*". The LXX. render this passage: αὐτῇ ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς, but it does not necessarily follow that they had a different reading. בהבראם. "*When they were created*"; vid. Ges. § 129. 2, 3. Compare the Greek construction: ἐν τῇ εἰσῳ. The Masorites direct that the ה in בהבראם should be smaller than the other letters, to indicate that the heavens and the earth will pass away, or, as some imagine, to show that the world was created for the sake of the righteous alone, as from the letters in הבראם the name אברהם Abraham is formed!! Vid. Buxtorf's Tiberias p. 163.

5. ביום עשות וגו'. On this construction vid. Ges. § 130. 3. Maurer, Tuch, Knobel, and others, with whom we coincide, connect the words ביום וגו' with וכל שיח וגו' thus: "*at the time when Jehovah Elohim made the heavens and the earth, no herb of the field was as yet &c*". We have accordingly altered the Masoretic punctuation, which connects ביום עשות וגו' with יי' אלהים ארץ ושמים v. 4, thus making v. 5. commence with וכל שיח וגו'. כל with a following negative expresses absolute negation — *none at all*. Comp. Ges. § 149. 1. מרם יהיה. Future after מרם, Ges. § 125. 4. a. המטיר. Pret. in the sense of pluperf., Ges. § 124. 2. וארם אין. וארם אין includes the substantive verb *to be* in all its tenses, Ges. § 149. 1.

6. ואר. "*And a mist*"; LXX. πηγή "*a fountain*", Aq. ἐπιβλυσμός or ἐπιφλυσμός; Onk. עֲנָנָא, "*a cloud*" and so Sam. vers. The Vulg. and Syr. agree with the LXX. and render *sons*, مَصْنُوعًا. Saad. rightly بَخَارٌ "*vapour*".

7. ויצר יי' את הא' עפר. On this construct. vid. Ges. § 136. 2. הארם. On the use of the article here vid. Ges. § 107. 2.

8. **גן בערן**. The Vulg. translates as if the reading were **גן ערן**, *paradisum voluptatis*, and so in various other places, e. g. v. 15. in both LXX. and Vulg.

10. **וַיֵּצֵא** for **וַיֵּהָרֵי** **הַיָּדָה**; the omission of **הַיָּדָה** is frequent. Participles construed with the substantive verb often express the imperfect, Ges. § 131. 2. c. Hence Vulg. correctly *egrediebatur*. **וַיֵּהָרֵי לְאַרְבַּעָה רְאשִׁים**. “*Became four arms*”, was divided into four streams. **לְהָיְתָה** always means *to become something*, as in v. 7.

11. **פִּישוֹן**. Some, as Reland, suppose this river to be the *Phasis*, considering **חַוִּילָה** to be the land of Colchis, where there was a city called *Chabala* (ו being changed into the Greek β). Gesenius objects to this, on the ground that ח was not the Hebrew name for Colchis, but **בְּסֻלְחִים** (vid. note on ch. 10: 14). The word is a *ἄπαξ λεγ.*, but *Φεισσών* occurs in Sirach 24: 25. Others think that the *Ganges* is meant, or the *Nile* (Saadiah); others, with more probability, the *Indus*. **הַיָּדָה**. Used as a sort of copula, vid. Ges. § 119. 2. **הַסִּבְבָּה**. On the article with the predicate vid. Ges. § 106. 3, and on the construction of the participle § 132. **אֶרֶץ חַוִּילָה**. Vid. Ges. § 109. 1. ח probably means here *India*; vid. note on ch. 10: 7. **אֲשֶׁר שָׁם**. “*where*”, Ges. § 121. 1. **הַזֶּה**. Vid. Ges. § 107. 3. rem. 1.

12. **וַיִּהְיֶה**. On the pointing of the ו vid. Ges. § 102. 2, and on the pointing of the ה, § 10. 2. rem. **הַזֶּה**. The Masorites point **הַזֶּה**, requiring it to be read **הַזֶּה**, but **הַזֶּה** is of the common gender in the Pentateuch. On the pointing of the article here vid. Ges. § 35, and on its use § 109. 2. **הַיָּדָה**. The LXX. render the word in this passage by *ἀνθράξ* “*the ruby*”, and in Numb. 11: 7. (where manna is compared to it) by *κρύσταλλος*, “*crystal*”. Aq. Symm. Theod. and Joseph. *βδέλλιον*, Vulg. *bdellium*. Bdelium is the fragrant

gum of a tree growing in Arabia and India, and is white and resinous. The advocates of this opinion appeal to the agreement of the words *μάδελλον*, *maldacon*, *βολχόν* or *βλόχον*, *brochon*, *βδέλλα* and *βδέλλιον*. It is however objected to this view, that bdellium is not so remarkable a natural product as to render it worthy to be enumerated along with gold and precious stones, and that the land of Havilah should be specially noted for its production. The Jewish commentators, as the Kimchis, Rashi, &c., maintain that *pearls* are meant by the word, which opinion is adopted by Bochart; vid. *Ges. Thes.* So Saad. *أَلْوَلُو*. Onk. *בְּדִלְחָא, בְּדִלְחָא*; Syr. *ܡܕܚܚܐ* with *ܕ*. The word is evidently not Hebrew, and probably of Sanskrit origin. *אבן השפה*. There are three opinions as to what kind of gem is meant by *שפה*. (1) The LXX. and Theod. in Job 28: 16., Symm. here, Vulg., and sometimes Josephus, understand the *onyx*, *ὄνυξ*, so called from its resemblance in color to the human nail. (2) Aq. here, Jerome in Job, and sometimes Josephus, render it *sardonyx*. (3) Onk. Syr. Ps.-Jon. LXX. in two places, &c. *beryl*. The LXX. render the words here: *ὁ λίθος ὁ πράσινος*, "the green stone", i. e. *beryl*.

13. *וּשְׁם הַנִּיחָן גִּיחָן*. On the use of the article vid. *Ges.* § 109. 1, 2. *גִּיחָן* is so called from its *bursting forth* from its sources (rad. *גח*). Gesenius supposes it to be the Nile, and so also the LXX., who have *Γηών* for *שְׁחֹר*, the Nile, in Jer. 2: 18. Rejand thinks that the *Araxes* is meant; Michaelis, Rosenm. Knobel, the *Oxus* (Arab. *جَيحون*).

14. *חֲדָקֵל*. The *ח* is thought by many critics to be a redundant prefix; others (for example Tuch) regard it as *חַר* sharp, swift. It is more probably the prefix *עב*, Pers. *hu*, Sansk. *su*. The remaining portion of the word is certainly the same as the form found in the Persian cuneiform inscriptions

at Behistun (deciphered by Rawlinson), viz. *Tigram*, the accusative of *Tigra*, i. e. *the Tigris*, Gr. *Τίγρις*. Rawlinson derives *Tigra* from the Sansk. root *तिज् tij*, "*to sharpen*," softened in modern Persian into *تیر tīr*, "*an arrow*". *Tigra*, he considers, in its primitive form to have been an adjective, meaning *sharp* or *rapid*, and thus equally applicable to an arrow and a river. The successive Shemitic corruptions of the name arē: Chald. *רִינְלָח, רִינְלָא*; Arab. *رَجَلَة*; Syr. *ܪܝܢܠܐ*; Heb. *רִינְקָל* (Sam. *רִינְקָל*) = *hu-tigra*. *פַּרַת*. The Euphrates, *Εὐφράτης*, Arab. *أَلْفَرَات*. The original Persian name, found by Rawlinson in the cuneiform inscriptions, is *'Ufrāta*, compounded of *ʾu* (vid. above) and an adjective meaning "*broad*" (Sansk. *पृथु* "*broad*", Zend *frathō*, "*breadth*"). The name has been shortened in the Shemitic languages, in order to connect it with the rad. *فَرَت*, *to be sweet*, whence *فَرَات*, *sweet* (i. e. good) *water*.

15. *יִנְחֵהוּ*. Vid. Ges. §. 71. rem. '9.

16. *וַיֵּצֵא י' א' עַל רֹאשׁוֹ*. This is a rare construction; 'צ is generally construed with an accusative, or with *אֵל* or *ל*, the words of the command being introduced by *לֵאמֹר*. *אֲכַל הָאֵכֶל*. "*Thou mayest freely eat*". The future is here used as a sort of potential, Ges. § 125. 3. d. On the constr. of the inf. abs. to denote intensity vid. Ges. § 128. 3. a, and on the peculiarity of the fut. kal of *אֲכַל*, §. 67. 1.

17. *בַּיּוֹם אֲכַלְךָ*. On this const. vid. Ges. § 130. 2. *מוֹת הַמוֹת*. Ges. § 128. 3. a. Symm. renders the sentence: *ἡ δ' αὖν ἡμέρα γάγγη ὑπὸ τοῦ ξυλου θνητός ἐσθι*, "*thou shalt be mortal*," and so Ps.-Jon.

18. *לֹא מִיב*. On the masc. form of the predicate in this case, vid. Ges. § 144. b. *הִיִּיח*. Inf. const. used as a verbal noun. vid. Ges. § 129. 1. *לְבַדּוֹ*. Prop. "*in his separation*", i. q. "*alone*";

In all the Shemitic languages "alone" is expressed by nouns with pronominal suff.; e.g. Arab. **وَحْدَهُ**, Syr. **ܚܕܝܗܘܢܐ**, Aeth. **ባሕቲቱ**: bahtütü, "in his singleness". **לו**. Dagh. euph. vid. Ges. § 20. 2. **בנגר**. Prop. "as overagainst", then "corresponding to"; LXX. **κατ' αὐτόν**, and in v. 20. **ὁμοιος αὐτῷ**; Aq. **ὡς κατέναντι αὐτοῦ**; Symm. **ἀνταρκους αὐτόν**.

19. **ויצר**. Script. defect. On the form vid. Ges. § 69. 1. **נפש חיה** is here redundant, vid. Ges. § 119. 6. rem. 4. "And whatever name the man called them, (viz.) the living creatures, that was their name". Others, as Ewald, reject these words as a mere gloss. **חיה** is not the fem. of **חי**, but the genitive of the noun **חיה**, and therefore there is no disagreement between the gender of **לו** and **שמו** and of **חיה**, which is in apposition to them. **נפש** is of the common gender. Gesenius in the Thes. compares **ψυχὴν ζῶσαν** in 1 Cor. 16: 45, and **ψυχὴ ζώης**, the reading of Griesbach in Apoc. 16: 3.

20. **וילאךם**. So we point the text, and not, with the Masorites, **וילאךם**. Vid. n. on ch. 1: 26. **מ' לא מצא** used impersonally, vid. Ges. § 134. 3.

21. **תרדמה**. "Deep sleep", from **רדד** to *snore*. The LXX. render **ח** by **ἔκστασις**, "a trance"; Aq. **καταπορά**, "a lethargy"; Symm. **κάρον**, *torpor*, Vulg. *sopor*. **תחתיה**. Verbal suff. with the prep. **תחת**, vid. Ges. § 101. rem. 3.

23. **אשה כי מאיש**. The etymological connexion of the words **אשה** and **איש** has been preserved by Symm., **ἀνδρίς** and **ἀνής**, and Vulg., *virago* and *vir*. **איש** stands for **אִישׁ**; cognate forms are Heb. **אִישׁ**, Chald. **אִישׁ**, Syr. **اِئِب**, Arab. **اِنْسَان**, collective **اِنْس** *mankind*, Aeth. **አንስ**: *ans*. The vowel in **איש** is lengthened to compensate for the loss of the middle radical, as a final letter without a vowel cannot be doubled in Hebrew; but the doubling regularly appears in the fem. **אִשָּׁה** (Aethiop.

אֶחָד: *anest*). לִפְתָּה וְאֶת. On the chateph kamez vid. Ges. § 51. 1. rem. and § 10. 2. rem., and on the daghesh in the 1, § 20. 2. a.

24. יהיו לב' א'. LXX. Syr. Vulg. Ps.-Jon. Jerome and N. T. in Matth. 19: 5, Mark. 10: 8, 1 Cor. 6: 16, Eph. 5: 21, read וגוי שניהם לב' וגוי. "and they two shall be one flesh". The Sam. cod. has. והיה משניהם וגוי, but the Sam. vers. gives צִצְצָא צִצְצָא צִצְצָא with the verb in the plural, "and of the two of them they became one flesh", from being two they became one. All the Hebrew Mss., however, as well as Onk., have the reading in our text.

CHAP. III.

1. והנ' היה על וגוי. "Now the serpent was more crafty than all the beasts of the field"; vid. Ges. § 117. 1. So Vulg. *callidior*, and LXX. *φρονιμώτατος*, and similarly Onk. and Saad., but Symm. and Aq. render it by *πανοῦργος* "wicked", Ps.-Jon. חֲכִים לְבִישׁ "wise as regards evil"; Syr. *ܚܝܝܬܐ*, which means both "crafty" and "wicked". והאף כי for אף כי, "is it even so that God has said?" Has God really said? Onk. *ܐܡܪ ܝܝ ܥܩܝܫܬܐ ܐܪܝ ܐܡܪ ܝܝ* "is it true that God has said?" and so Ps.-Jon. and Syr. LXX. *τί ὅτι εἶπεν ὁ Θεός*; "why is it that God has said?" and similarly Vulg. *cur praecepit vobis Deus?* לא האכלו מכל וגוי. Our A. V. renders this "ye shall not eat of every tree of the garden", closely following the LXX. and Vulg., but Gesenius' rendering is the correct one: "ye shall eat of no tree of the garden". א' in connection with לל, when indefinite and therefore signifying *everyone, everything*, expresses the Latin *nullus*, "none"; so Exod. 10: 15, 12: 16, &c. Vid. Ges. § 149. 1.

3. המחין. The full plural form in verbs ע"ו has the tone on the last syllable (vid. Ges. § 71. b.), whereas the common form מחותי is accented on the penult.

4. לא מוח' ה'. On the position of the negative here vid. Ges. § 128. 3. rem. 1.

5. ידע א'. Participle for present, Gesenius § 131. 2. a. ביום אי מ' ונס'. Vid. Ges. § 124. 6. rem. 1. On this use of the Inf. const. vid. Ges. § 129. 1, and on its form § 60. 1. rem. 2. והייתם כאלהים. A. V. "ye shall be as gods", and so LXX. Vulg. Syr. &c. Onk יתהון כרברכין "and ye shall be as princes". Others, as Sam. vers. Saad. Ps.-Jon., understand *angels* to be meant by אלהים. The simple rendering of the passage is the best: "ye shall be like God".

6. להשכיל. להשכיל may mean either intrans. *to look at*, to turn the mind to, attend to, become wise, or trans. *to make wise*, to teach. The former meaning is adopted here by Gesenius and most of the German commentators, and is supported by the ancient vss. LXX. ὡραῖον ἐστὶ τοῦ κατανοῆσαι, "beautiful to contemplate", Vulg. *aspectu delectabile*, Syr. يَتَبَّ إِمْلَان. קרנ' אירנ' לאספכל' א' חסמ' ח' Onk. and Ps.-Jon.'s translation is doubtful, and may be quoted as favourable to the other rendering, which takes the verb in the meaning of *to make one wise*. This rendering is that of Rashi and most of the Jewish commentators, Buxtorf, our A. V., and Ewald. It is argued that the former signification introduces a tautology into the passage, and that the whole is a climax, each word gradually rising in importance.

7. עירמם הם. Vid. Ges. § 119. 1.

8. מחולל. Hithpa'el is often indirectly reflexive as here; vid. Ges. § 53. 3. מ' must refer to Jehovah Elohim, and the קל י' אלהים is not, as Rashi supposes, a manifestation of the Divine presence (vid. v. 10.), but simply means, as Tuck'

Delitzsch and Knobel rightly understand it, the *sound* of the Lord's footsteps. Compare 1 Kings 14: 6. לְרוּחַ הַיּוֹם "At the breeze of the day", when the evening wind began to blow and it became cool; comp. Cant. 2: 17. עַד שְׁיָפִיחַ הַיּוֹם. Onk. and Ps.-Jon. render לְמִנַּח יוֹמָא "at the rest (or silence) of the day"; Saad. فِي حَرَكَةِ النَّهَارِ "in the motion of the day"; Theod. ἐν τῷ πνεύματι πρὸς κατάψυξιν τῆς ἡμέρας; Symm. διὰ πνεύματος ἡμέρας. All the other Vss. variously express the meaning "at even".

9. אִיכָּה. Vid. Ges. § 57. 4, §. 89. 1. rem. 2, and § 98. 5.

10. וְאִירָא. On the change of tense vid. Ges. § 126 b. 1.

11. הֲמֵן הָעֵץ. "Hast thou eaten of the tree". הֲ is used in simple questions when the answer is uncertain, vid. Ges. § 150. 2. LXX. badly εἰ μὴ. לְבַלְתִּי. Ges. § 149. 1. מִמֶּנּוּ. On the form vid. Ges. § 101.

12. אֲשֶׁר נִחְתָּה עִמִּי. Const. praegnans, Gesen. § 138. נִחְתָּה is a scriptio plena, instead of the more common נִחַתְתִּי, to indicate the final *ā*. הוּא is only used here for emphasis.

13. מָה זָאת. LXX. τί τοῦτο ἐποίησας, "why hast thou done this?" So Vulg. and Onk. Our A. V. follows the Syr. and Saad. in rendering: "what is this that thou hast done?"

14. מִכָּל הַבְּהֵמָה. Some commentators take מִן as comparative, and similarly our A. V. Gesenius, Maurer, &c., translate: "by all the beasts &c.," i. e. all animals will shun thee as an accursed beast, but such a rendering does not suit the passage. By far the best translation is *ex animalibus* = *inter animalia*; compare Deut. 14: 2, 33: 24, Judg. 5: 24, 1 Sam. 2: 28. עַל נֶחֱרֵךְ. LXX. ἐπὶ τῷ στήθει σου καὶ τῇ κοιλίᾳ, thus adding τῷ στήθει, unless indeed, as has been suggested, this is a mixture of the renderings of the LXX. and Aq. The Vulg. renders the phrase *super pectus tuum*.

and perhaps by Onk. "I will place enmity between thee and the woman, and between thy children and her children. They shall remember against thee what thou hast done to them in the beginning, and thou shalt guard against them to the end." The Vulg. confuses the two renderings, "*ipsa conteret caput tuum et tu insidiaberis calcaneo ejus*".

16. הרבה ארבה. On this construct. vid. Ges. § 128. 3. עַצ' וְהִרְנָךְ. Lit. "*thy pain and thy conception*"; that is "*the pain of thy conception*" or pregnancy. Vid. Ges. § 152. 1. a. חֲשׂוֹקֶךָ. "*Thy desire*", sexual passion. Rosenmüller translates it *submissiveness*, "*unto thy husband shall thy will be submissive*". LXX. ἡ ἀποστροφὴ σου, "*thy resort*"; similarly Syr. مَلَأَ صَنَعَكَ. The Vulg. has "*sub viri potestate eris*". Onk. adopts the first rendering, תְּחַשְׁבֶּנִּי (from תִּחְשֵׁב to desire).

17. וְלֹאֲדָם. So we read, and not, with the Masorites, וְלֹאֲדָם. Vid. n. on ch. 2: 20.

18. דָּרַר. This word is twice found in S. S., viz. Hos. 10: 8, and here. The LXX. render it by τριβόλοι in both places; the Syr. and Saad. retain the word in their translations, דִּרְדָּר, דִּרְדָּרָא.

19. בְּעֵץ אֲשֵׁר. The article is omitted before עֵץ, because it is in the construct state, Ges 109. 1., and before אֲשֵׁר, because it has a suffix, § 108. 2. שׁוֹבֵךְ. On the const. vid. Ges. § 129. 1. כִּי מִמֶּנָּה ל'. "*from which thou wast taken*". כִּי is apparently an old relative; as to the construction, comp. that of אֲשֵׁר, Ges. § 121. 1. This rendering is supported by the LXX. ἐξ ἧς ἐλθόντες, and so Vulg. Onk. Syr. Saad. The reason follows afterwards, כִּי עָפָר אַתָּה, so that, if כִּי be taken in the first instance as "*for*", it involves a tautology. We have a similar case in ch. 4: 25, כִּי הָרְגוּ קַיִן, "*whom Cain slew*", where the relative meaning of כִּי is again supported by the LXX.

Vulg. Onk. and Syr., and adopted by our A. V. For other instances of this meaning of כִּי vid. Ges. Thes.

20. חוה i. q. חַיָּה, "*life*"; LXX. here Ζωή, elsewhere Εἶα; Vulg. *Heva*. In Aeth. *mankind* is commonly expressed by ሕጊለ: ሕወዓለ: ሄግወላ ሄጠጠ-ክሃሃሃ, "*the offspring of the mother of the living*".

21. לֹאֲדָם, not לֹאֲדָם, as the Masorites have it. Vid. n. on v. 17.

22. כאחד ממנו. "*As one of us*". On the construct state being used here vid. Ges. § 114. 1. Onkelos: הָאָדָם הַיָּחִיד יְחִידִי בְּעֵלְמָא מְנִיָּה לְמַדַּע וְגו' "*behold Adam is the only one in the world who of himself knows good and evil*", which rendering is followed by the Targg. Ps.-Jon. and Jerūs., regarding מְנִיָּה as 3. pers. singular, and wrongly translating כאחד by "*only*". This view is adopted by some Jewish commentators, but is untenable. All the ancient vss. correctly render as above. יִשְׁלַח. Fut. used subjunctively; Ges. § 125. 3. a. לקח as present subj., Ges. § 124. 6. b. וְחַי, contracted for חַיִּי, a verb עָלַע, Ges. § 75. 2. g., Ar. حَيَّ حَيَّ, Aeth. ሕወዓለ: *hayena*.

23. אֶשֶׁר שָׁם, "*whence*"; vid. Ges. § 121. 1.

24. את הכרבים. We shall only notice a few of the more probable of the various conjectures with respect to the etymology of this word. The root כָּרַב is not found in Hebrew. In Arab. Chald. and Syr. كَرَب, كَرَب, كَرَب, means "*to plough*", whence some consider כָּרִיב to be "*that which ploughs*", "*an ox*", an opinion which they support by the fact that for כָּרִיב in Ezek. 10: 14 the parallel passage in ch. 1: 10, has שׁוֹר "*an ox*". Others, for example Maurer, think that כָּרַב is i. q. בָּרַם, כָּרַם "*to be noble*"; hence כָּרִיב "*noble*". Others that it is connected with the Sanskrit ग्रभ् grabh, or ग्रह् grah "*to seize*", Zend *gērēp*, Pers. گِرَفْتَن, English *gripe*, Gr. γράψω. Others

again, as Gesenius in the *Lex. Man.*, that כְּרוּב is for רְכוּב, “a divine steed”. Others, that כְּרוּב is i. q. קְרוֹב (compare Ar. كَرَبٌ *to be near, to be on the point of*), and signifies “one who is near God”, in his presence. Gesenius in *Thes.* adds another conjecture, viz. that כְּרַב is the same as חֲרָם, hence כְּרוּב “a guard” to keep away the profane. Vid. on this and other conjectures *Ges. Thes.* Of cherubim there seem to have been two or three different sorts, for the cherubim mentioned here are quite distinct from the cherubim on the ark, and these latter widely different from the cherubim of Ezekiel. The cherubim mentioned here were stationed at the entrance of the garden of Eden, brandishing in their hands fiery swords, to prevent Adam and Eve from eating of the tree of life. לְהַטְּהֵם הַחַיִּים. On the pointing of the article before חֲרָב vid. *Ges.* § 109. 1. חֲרָב הַלְהֵם is the more unusual construction for לְהַטְּהֵם הַחַיִּים, *Ges.* § 104. 1. rem. 1. On the article with מִתְּהַפֵּכֶת vid. *Ges.* § 109. 2, and on the form § 93. Par. D. יֶרֶךְ עֵץ הַיְּהוָה “The way to the tree of life”, *Ges.* § 112. 2.

CHAP. IV.

1. קִנִּיתִי אִישׁ אֶחָד יְיָ. “I have gotten a male child by the help of Jehovah”. אֶחָד יְהוָה i. q. עִם אֱלֹהִים, 1 Sam. 14: 45. So rightly Gesenius, following the LXX. διὰ τοῦ Θεοῦ, *Vulg. per Deum*. Others consider אֶחָד = מֵאֶחָד, and render accordingly “from the Lord”; so our A. V., Onk. יִן קָדָם יְיָ, Saad. מִיְּמֵי. The Syr. gives a different meaning, مِمَّنْ عِنْدَ اللَّهِ, “I have gotten a man for (the service of) the Lord”. Ps.-Jon. has קִנִּיתִי לַנְּבִיאָה יְהוָה מֵאֶחָד יְיָ “I have gotten the man, the angel of the Lord”; as if Eve imagined that the Messiah

(ch. 3: 15) was now born. קין. Gesenius derives this name from קין, i. q. Arab. قَان, "to forge", whence قَيْن "a smith", "a slave", and supposes that קין here means "a spear" or "lance", as in 2 Sam. 21: 16. The text, however, alludes to another derivation, viz. that קין = קנה "to acquire", and therefore that קין means "a possession", and to this we adhere.

2. וחסף ללדת. Vid. on this construction Ges. § 139. 1.

3. מנחה, Ar. مِنْحَةً, prop. "a gift", then a gift to God, i. e. "a sacrifice"; always in the law an unbloody sacrifice, opposed to זֶבֶח, Ar. ذِبْح, and עֹלָה. The LXX. in this verse, and in y, 5, translate it by θυσία, "a sacrifice", but in v. 4 by τὰ δώρα, "gifts", which rendering the Vulg. adopts, having munus throughout. Onk. has here קִרְבָּנָא, Syr. مَذْبُوحًا, either "a gift" or "a sacrifice" (comp. Mark 7: 11).

4. והכל הביא גם-הוא. Kennicott translates גם "in addition to", and connects it with מבכרות, but the repetition of the pronoun with גם is only for emphasis, Ges. § 152. 2. a, "and Abel, he too brought &c". ומחלבהן. "Of their fat". The plural (here written defectively) is used to designate either the fat portions of each animal, or the fat of the different animals, as in Arab. لَبَن milk, pl. أَلْبَان, دَم blood, pl. دِمَاء. Some edd. have ומחלבהן with dagesh (comp. רֶשֶׁפִי Cant. 8: 6, צִמְרִי Is. 5: 10). Knobel would read ומחלבהן in the sing. The translation which some give, "of their milk", is opposed to our present punctuation, as to bear such a meaning it should be pointed מחלבהן, a change which is unsupported by any Ms. or ancient version.

5. ויחר לקין, scil. אף.

7. הלוא אם היטיב שאח וגו'. On the form שאח vid. Ges. § 75. 2. a. "If thou doest well, is there not lifting up?"

scil. פְּנֵי, of countenance (comp. Job 11: 15, 22: 26); "*but if thou dost not do well, sin is at the door, a crouching (lion); towards thee is his desire*", lying in wait for thee, "*but thou shouldest rule over him*", i. e. thou oughtest to withstand him. Or we may take הֵלָא = הֵן, and translate: "*Lo, if thou dost well, there is lifting up, &c*". The LXX. render: οὐκ εἰαν ὀρθῶς προσενέγκης ὀρθῶς δὲ μὴ διέλθης, ἡμαρτες; ἡσυχασον, perhaps punctuating the latter part of the clause thus רַבֵּץ חֲמָאָהּ; but even so, if indeed they had our present reading, they have taken שָׂא, פָּהַ, and רַבֵּץ, all in meanings which they never elsewhere bear. חֲמָאָהּ they must have connected with מִשְׁנֵאָה, ch. 43: 34, "*the offering of gifts*"; taken פָּהַ in the sense of "*division*", and רַבֵּץ to mean "*to be quiet*", deriving this signification from the proper one of *lying down* (comp. their rendering of רַבֵּץ in Job 11: 19 by ἡσυχάσεις). As we might expect, the versions all differ on this passage. Onkelos, for example, has: "If thou performest thy work well, wilt thou not be pardoned? and if thou dost not perform thy work well, at the day of judgment thy sin will watch, ready to take vengeance on thee, if thou dost not repent; but if thou dost repent, it shall be forgiven thee". לַפְּהַח חֲמָאָהּ רַבֵּץ. On the disagreement of the predicate with the subject in this clause, vid. Ges. § 144. rem. 2. Sin is figuratively represented as a lion lying in wait to seize his prey. רַבֵּץ. Arab. الرَّابِضُ or الرَّبَّاضُ, "*the lion*", lit. the *liar* in wait.

8. וַיֹּאמֶר קִין אֶל הָבֵל אַחִיו נִלְכָּה הַשְׂדֵּה. We have adopted this reading on the authority of the Sam. cod. and vers. LXX. Aq. Vulg. Syr. Targg. of Ps.-Jon. and Jerus. The words are not found in any Hebrew Ms. yet collated, but that they were once there seems probable from the authorities quoted above. Many Mss. note here פָּסַח "*an hiatus*"; two Mss. have ex-

pressly בלא פסוק, "*without an hiatus*". ויאמר is never used in the sense of *to speak, to talk with*, but is always followed by what is said, and means *to say*. Michaelis and Rosenmüller appeal in favour of the former meaning to 2 Chron. 32: 24 and Exod. 19: 25.

The words of the former passage are: "in those days Hezekiah was sick to the death, and prayed unto the Lord; ויאמר לו וינבא נחמן לו and He spake unto him, and He gave him a sign (A. V.)", but this, as Gesenius says, may be translated "and He promised him" viz. what he prayed for; or more probably some words have fallen out after לו. The latter passage is more clear: "so Moses went down unto the people, ויאמר אלהים and said unto them" viz. what God had commanded in v. 24. In Ps. 139: 20, לַמְּזִמָּה (or יִמְרֹךְ) יִמְרֹךְ may be translated "*they speak about thee wickedly*", or "*they utter thee (thy name) wickedly*", i. e. swear by thee falsely; but the reading of the LXX. and Theod. is better, viz. יִמְרֹךְ "*they rebel against thee*". Of 2 Chron. 2: 10. the literal translation is: "And Huram king of Tyre said in writing (and sent it to Solomon): Because of Jehovah's love for his people, &c." In the passage under consideration, Gesenius and Tuch, following Jerome, translate the clause ויאמר ק' אל ה' "*and Cain said it* (viz. what God had said) *to Abel*" (vid. *Ges. Thes.*); but both external and internal evidence supports the reading given above. Böttcher and Knobel would alter ויאמר into וישמר, "*and Cain watched Abel*", so as to seize the first opportunity of slaying him, comparing 2 Sam. 11: 16, Ps. 56: 7, Job. 14: 16; in support of which change Knobel remarks that the LXX. evidently read אֵכֶלָה instead of שָׁכַלָה in Levit. 26: 22, for their version has there *nutretur*. בְּהִיוֹתָם. Comp. note on ch. 2: 4.

9. לֹא יָדָעַי. "*I know not*", On this meaning of the preter. vid. Ges. § 124. 3. הַשֹּׁמֵר הֵן here expects a negative answer, as Lat. *num*; הֲלֵיא is *nonne*; vid. Ges. § 150. 2. rem.

10. קִיל דְּמִי אַחִיד צ'. On the non-agreement in number between קִיל and צַעֲקִים, vid. Ges. § 145. 1.

11. אֲרִיר אַחַד וְנִי. These words may admit of being translated in three ways. 1. "*Cursed art thou by the ground*", J. D. Michaelis, Gesenius, Maurer, &c. 2. "*Cursed art thou from the ground*", that is to say, the curse shall strike thee from the ground the earth shall hold thee accursed and not yield thee her fruit (Ibn Ezra, Kimchi, Knobel, &c. and our A. V.). 3. "*Cursed art thou away from the land*", i. e. cursed art thou and banished from this into another land (Rosenmüller, Tuch, &c.). A fourth rendering, "more cursed art thou than the ground", where בִּן is taken as comparative, seems scarcely admissible.

12. The LXX. translate נַע וְנָר וְנִי by στενων καὶ τρέμων ἔση ἐπὶ τῆς γῆς, but the Schol. remarks: ὁ Εβραῖος καὶ ὁ Σύρος, σαλευόμενος καὶ ἀκατάστατος, τουτέστι, μὴ μένων ἐν ἐνὶ τόπῳ.

13. גָּדוֹל עוֹנִי מִנְשׂוֹא. The adjective is placed first for emphasis, Ges. § 142. 1. b. "*Greater is my punishment than is endurable*", my punishment is too heavy for me to bear. עֲוֹן *punishment*, as the consequence of sin. The ancient versions, LXX. Onk. Syr. Vulg. Saad., translate: "*My sin is too great to be pardoned*".

15. לִבְנִי "*Therefore*", lest that should happen which thou fearest, "whosoever killeth Cain, &c." Gesenius. בַּל הָרַג קַיִן. Case absolute, Ges. § 142. 2. rem. יָקָם. "*He*", i. e. Cain, "*shall be avenged*". Others, as Knobel, regard יָקָם as impersonal, but see v. 24. שִׁבְעָתַיִם. Vid. Ges. § 95. rem. 1. וַיִּשָּׂם יְיָ לִקַּן אוֹתוֹ. "*And Jehovah gave a sign to Cain*"; not as our A. V., following the Vulg., "*set a mark upon Cain*", which would require קָן עַל or קָן בְּקָן. LXX. rightly: καὶ ἔθηκεν σημεῖον ὁ Θεὸς

σημεῖον τῷ Καὶν. מ — לבלתי כלְּתִי with לֹא “no one”, just as לֹא; Ges. § 149. 1.

16. וישב בארץ נוד. The Vulg. take נוד as an adjective referring to Cain, and not as the name of a country: “*habitavit (Cain) profugus in terra.*”

18. ויולד. On the construction vid. Ges. § 140. 1. a. מחויאל ומחויאל. The most of the Hebrew Mss. have מחויאל ומחויאל, which Theile has edited, although this reading is self-contradictory. Syr. has ܡܚܝܐܠ in both cases, Sam. מִיחַאֵל, LXX. Μαλελέηλ, Aldine and Compl. Μαμήλ Cot. Μαλουία, Vulg. *Maviael*. מחוישאל. LXX. have Μαθουσαάλα.

20. ישב אהל. Singular taken collectively. There is a zeugma in the use of יָשַׁב; transl. therefore, “*the father of dwellers in tents and of possessors of cattle.*”

22. לִמְשׁ וְנָר. “*A forger of all kinds of instruments of brass and of iron.*” חֲרָשׁ prop. the part. of חָרַשׁ “cutting”, then “*an instrument for cutting*”. The LXX. translate σφυροκόπος χαλκὺς χαλκοῦ κ. τ. λ., Vulg. “*malleator et faber in cuncta opera aeris et ferri*”, as if they had read לִמְשׁ וְחֲרָשׁ. בל נחשח וב' Onkelos on the other hand renders the sentence: רַבְּהוֹן דְּכָל דִּירְעֵי עֵבִידת נַשָּׂא וּפְרִזְלָא, “*the master of all who know the working of brass and iron*”. Our A. V. takes לִמְשׁ in the metaphorical sense of “*instructor*”, and חֲרָשׁ as “*cutters*”, or “*workers*”.

23. 24. שֶׁמֶעַן. On this form vid. Ges. § 46. n. 3. כִּי איש הרגתי. The usual translation of כִּי in this passage is “*because*” or “*for*”, but Delitzsch and Meier (in his work “*Die Form der hebräischen Poesie*”, p. 28) render it “*certainly*”, “*assuredly*”, whilst Knobel would leave it untranslated, taking it as equivalent to the Gr. ὅτι in the N. T., introducing the exact words of the speaker. He quotes in support of this, ch. 20: 11, 27: 20, 29: 33. With regard to הִרְגַּתִּי, it is

disputed whether it should be translated as an actual perfect, "*I have slain*" (LXX. Vulg. and other ancient vss., Schumann, Tuch, &c.); or as a future (on which use of the perfect vid. Ges. § 124. 4), "*I will slay*" (Rosenmüller, Knobel, Delitzsch, Meier). לַפְּעֵי. The suffix in this word, and in לְהַזְרִיחַ, is objective (Ges. § 119. 5), "*because of a wound inflicted on me*". Our A. V. erroneously takes the suffixes subjectively. וְאִשׁ and וְיָלֵד are, of course, used here merely as synonymous expressions in the two parallel clauses. The whole passage, which is extremely obscure, may perhaps be translated as follows: "And Lamech said to his wives: 'Ada and Zillah, hear my voice; ye wives of Lamech, hearken to my words. Surely I will slay a man for wounding me, and a youth for bruising me. If Cain is to be avenged sevenfold, surely Lamech (shall be avenged) seventy and sevenfold'". I will slay, says Lamech, whoever offers me violence, but woe to those who try to avenge his death by killing me in turn; my ancestor Cain, who had no weapons, obtained from God a promise of sevenfold vengeance in case of his being murdered; my sons have weapons and can take a far more complete revenge by themselves on whomsoever slays me.

25. וְשֵׁן לִי. Kametz stands here, although the syllable has lost its tone; to designate this the metheg is appended. בִּנְיָהֻן קִין. Vid. note on ch. 3: 19.

26. וְהָיוּ גַם הֵם. Vid. Ges. § 119. 3. אוֹ הוֹחֵל וְגו'. On the indeterminate third person vid. Ges. § 134. 3. "*Then they began to call on the name of Jehovah,*" to worship Jehovah. The Midrash, Maimonides, &c. think that we have here the origin of idolatry. They take הוֹחֵל in the sense of "*to be profaned*", a meaning which the rad. הָלַל bears in the Piel and Hiphil, and translate: "*then profanation was committed in calling* (scil. idols) *by the name of the Lord.*" Similarly Ps.-Jon.

"that was the age in the days of which they began to err, and made for themselves idols, and surnamed their idols by the name of the word of the Lord." Onkelos translates the passage: בְּיוֹמֵי חָלוּ בְנֵי אָדָם מִלְּצַלְּאָה בְּשֵׁם דְּי, "in his days the children of men ceased to invoke the name of the Lord."

CHAP. V.

1. בְּיוֹם כְּרָא וְגו'. Vid. note on ch. 2: 4.
3. שְׂשִׁים וּמֵאָה-שָׁנָה. Vid. Ges. § 118. 1. note.
5. חֲשַׁע מֵאוֹרָה וְגו'. Vid. Ges. § 145. note. חֲשַׁע מֵאוֹרָה וְגו'. Comp. Ges. § 118. 3.
6. חֲמִשָּׁה שָׁנִים וְגו'. Vid. Ges. § 118. 3.
22. וַיִּתְּחֵל עִנּוֹךְ. "And Enoch walked with God." LXX. ἐνὸς θεῶ, Ἐνὸς τῷ Θεῷ, "Enoch pleased God;" compare Sir. 44: 16, and Heb. 11: 5. Onkel. וַיִּתְּחֵל עִנּוֹךְ בְּרַחֲמֵי דְּי, "and Enoch walked in the fear of the Lord;" Ps.-Jon. פָּלַח ד' בְּקִישָׁא קֳדָם דְּי, "Enoch served in truth before the Lord." Comp. ch. 6: 9.

24. וַאֲיֵנְנוּ וְגו'. "And he was not, for God took him", he was taken up to heaven without tasting of death, as Elijah, 2 Kings 2. LXX. καὶ οὐκ ἐβόλασεν ὅτι (Alex. διότι) μετέθυσεν αὐτὸν ὁ Θεός. Vid. Sir. 44: 16, and Heb. 11: 5. Vulg. quia tulit eum Deus. Onk. וְלִיתְּוֵי אֲרִי לָא אָמִית יְתִיָּה דְּי, "and he was not found, because the Lord did not make him die." Ps.-Jon. וְלִיתְּוֵי אֲרִי לָא אָמִית יְתִיָּה דְּי, "therefore he was taken away and ascended into heaven by the word of the Lord." Others, as Rosenmüller and von Bohlen, think that וַאֲיֵנְנוּ is merely=וּמָתָה, or at the most expresses the idea of "sudden death"; but as וּמָתָה is used after every other name throughout the whole chapter, it is plain that there must

have been some remarkable difference between his case and theirs, even if Heb. 11: 5 was not decisive on the point.

29. נָחַ. "*Rest*", from נָחַ to *rest*. The etymology is merely alluded to by the Hebrew writer, for, as Simonis remarks, "*scriptura sancta, sicubi nomina propria explicat, non semper per eandem radicem, unde descendunt, sed interdum per cognatam id facere solet, non tam verborum quam rerum habita ratione.*" וְהָיָה יִנְחָמֵנוּ מִמֶּנּוּ. "*This (scil. son) shall comfort us for our labour &c.*" LXX. οὗτος διαναπαύσει ἡμᾶς ἀπὸ κ. τ. λ. "*he will give us repose from our works &c.*"; but Vulg. *iste consolabitur*. The LXX. evidently read יִנְחָמֵנוּ, Hiphil from נָחַ, a reading which Houbigant and Capellus think should be adopted. מִן הָאֲדָמָה may be connected either with יִנְחָמֵנוּ, "*shall comfort us because of the ground,*" as our A. V. has it, or with מִמֶּעֲשָׁנוּ וְגו', "*for our work and the toil of our hands (arising) from the ground.*"

CHAP. VI.

2. בְּנֵי אֱלֹהִים. LXX. υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, Vulg. *fili Dei*, Aq. υἱοὶ τῶν Θεῶν. The words are variously explained to mean (1) *the angels*; LXX. MS. A. οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, Ital. *angeli Dei*. So Josephus, many of the earliest Fathers, and, though some of them for far different reasons, Rosenmüller, Gesenius, Maurer, Tuch, Knobel, Delitzsch; supported by such passages as Job 1: 6, 2: 1, 38: 7. (2) Many modern and some ancient critics and commentators, e. g. Ephrem, Chrysostom, Augustine, Luther, Calvin, Hengstenberg, Keil, with whom we agree, understand the passage to speak of intermarriage between the descendants of Seth and Cain; or, which comes to nearly the same thing, between the righteous and wicked (e. g. J. D. Michaelis). (3) Others

understand it of intermarriage of the higher with the lower ranks. So Onk. בְּנֵי רַבְרָבִיָּא "the sons of the great" or "princes"; Symm. υἱοὶ τῶν συναστρόντων, Ibn Ezra, Kimchi, &c. מִבְּרַח הַנָּה. On the pronoun as copula vid. Ges. § 119. 2.

3. לֹא יִדּוֹן רוּחִי. Here again the meaning is doubtful. (1) יִדּוֹן is rendered by some "remain" or "dwell"; so LXX. καταμενεῖν, Vulg. Syr. Onk. Saad. It has been supposed, but unnecessarily, that they read יְרוּם or יִלּוֹן. (2) Others translate it by "judge", = יָדִין. So Targg. Ps.-Jon. Jerus. Symm. κρινεῖ. Similarly Rashi, R. J. Kimchi, Rosenm. and our A. V. "shall not strive." (3) Some modern critics, as de Wette, Maurer, Knobel, Delitzsch, take יִדּוֹן in the sense of "to rule," connecting it with אָדוֹן. (4) Others, for example Gesenius and Tuch, render it by "to be humbled" or "abased," Arab. دَان "to be low," "mean." Either the third or the fourth translation appears to be the correct one, as רוּחִי seems to mean the divine breath, which God breathed into man at his creation (ch. 2: 7). Translate: "My spirit shall not rule in mankind for ever (during all future time); because of their transgression, they shall be flesh (i. e. mortal, Ps. 78: 39, Job. 10. 4), and their days shall be 120 years." The life of the human race is for the future to be shortened on account of their sins. The objection to this is, that many of patriarchs actually lived for a much longer period, but it is simply meant to be a *general statement*, to which there might be exceptions; compare Ps. 90: 11. We may however refer רוּחִי to the Holy Spirit, and then our A. V. would be correct, and the latter clause of the verse would have to be taken in the sense in which it is understood by Onkelos, whom Hengstenberg and Delitzsch follow; viz. that a respite of 120 years would yet be given before the destruction of the human race, in order to see whether they would repent. This view

is opposed by the phrase "because of their transgression they shall be flesh," which could scarcely refer to a coming destruction of mankind, as such a meaning would likely be expressed in plainer language. **בשנם**. By all the old commentators and versions this seems to have been taken as a compound of three words **בְּשַׁנְּךָ אֲשֶׁר נָם** = **בְּעֵבוֹר אֲשֶׁר נָם**; LXX. *διὰ τὸ εἶναι*, Vulg. *quia*, Onk. **בְּדִילָךְ** Syr. **بَعْدَ**. So Saad., Rasli, and, among the moderns, Knobel (reading of course **בְּשַׁנְּךָ**). Fuerst and Rosenmüller derive it from **שָׁנָה** "*to wander*," and translate "*on account of their sin*." Gesenius, Tuch, Delitzsch, and most moderns, derive it from **שָׁנָה** = **שָׁנָה**, as an infinitive of the form **שָׁן** from **שָׁבָה** and **רָן** from **רָרָן** (Gesenius § 66. rem. 3). To the ancient opinion it is rightly objected: (1) that **שָׁן**, or **שָׁן**, is never found in the Pentateuch; (2) that **נָם** would be here quite superfluous; and (3) that the entire compound is nowhere else found.

4. **הַנְּפִלִים**. "*The giants*." So LXX. Vulg. and many commentators, such as Tuch, Knobel, and Delitzsch (vid. Num. 13: 33). Onk. **גִּבְרִיָּא**, and so Syr. Sam. vers. Saad., which may either be "*giants*" or "*heroes*"; Aq. *οἱ ἐπιπνικτοντες οἱ βίαιοι*, Symm. *οἱ δυνατοὶ βίαιοι*. Those who derive the word from the rad. **נָפַל**, "*to fall*," take it to mean either "*the fallen angels*" (as many of the Fathers), or "*those who fall upon others*," "*robbers*," or "*tyrants*" (Aq. Rosenm. Gesen.). Tuch and Knobel derive it from a rad. **נָפַל** = **נָפַל**. **הָרָם**. On the use of the article here vid. Ges. § 120. 1. **אֲשֶׁר**. "*when*."

5. **וְכָל יִצְרָא וְגו'**. The LXX. render this passage: *καὶ πᾶσι τοῖς διανοεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐπιμελῶς*, evidently taking **יִצְרָא** for a verb.

9. **אֵלֶּה חֻלְדוֹת**. Vid. note on ch. 2: 4.

11. **חֻמַּם**. Accus. Vid. Ges. § 135. 3. b.

13. מפניהם. On the use of מן to express the efficient cause vid. Ges. § 140. 2. את הארץ. Onk. Syr. ארץא, and so the Vulg.; similarly LXX. καὶ τῆς γῆς. The Sam. vers. incorrectly ארץא • ארץא, taking את=ארץא.

14. תִּיָּה. Probably an Egyptian word; vid. Gesen. Thes. But Dietrich (Abhandlungen für Semitische Wortforschung, p. 33) regards it as a contraction for תִּיאָה, from תִּיאָה "reeds" (comp. Job 9: 26). עצי גפר. Onk. and Ps.-Jon. דְּקָרִים, "of cedar trees;" Syr. دَقْرِمًا, the meaning of which is not certain; LXX. ξύλα τετραγώνη, Ital. *ligna quadrata*; Vulg. *ligna luevigata*. Gesenius supposes גִּפְר=גִּפְר, and translates "resinous trees," such as the pine, fir, cedar, cypress, &c. From גפר is derived κυπάρισσος, cypress.

16. צהר, Prop. "light", here "windows", collective and therefore feminine (צְהָרִים); Gesen. § 105. 3. a. So Gesenius Delitzsch, and, among the old versions, the Syr. But many commentators suppose that there was only *one* window (referring to את חלון in ch. 8: 6, which passage, however, is not decisive), and account for the fem. gender according to Ges. § 105. 4. a. or c. Among the ancient translators, Theodotion has θύραν, and the LXX., very absurdly, ἐπισυνάγων ποθήσεις τὴν κιβωτόν, Ital. *colligens facies arcam*. Rosenmüller would render it by "roof" (Ar. ظَهْر "back").

17. הנני מביא. Part. for future, הֵנִי calling special attention; vid. Ges. § 131. 2. b. and rem. 1. מִים. Acc. in apposition to את המבול, or according to Ges. § 116. 3.

19. רחי. The kametz under the article is an exception to the general rule, Ges. § 35. 2. A.

CHAP. VII.

2. **שבעה שבעה**. Vid Ges. §. 118. 5. The words are generally understood to mean *seven individuals* of each kind; but Knobel seems to be right in maintaining that *seven pair* of each kind are meant, as is shewn by the addition of the words **איש ואשתו**, which could not be used if seven individuals had been intended. Besides, if such had been the meaning, **שבעה** would have been expressed only once, just as **שנים** is put only once towards the end of the verse. From v. 9 the animals appear to have gone into the ark *in pairs*, which could not, of course, be the case, if the ordinary rendering "*by sevens*", i. e. *seven of each kind*, be correct. On nearly the same principles, we must, in v. 3, understand *seven pair* of birds to have been brought into the ark. Some commentators, however, defend the ordinary translation, and account for the statement in v. 9 on the supposition that it is an extract from a different document. **הוא**. Vid. Ges. §. 119. 2.

4. **בי לימים וגו'**. "*For after seven days*"; vid. Ges. Lex. art. **ל**, B. 2. c. Ps.-Jon. supposes this to be an additional respite of seven days (vid. n. on ch. 6: 3 towards the end): **אָרוֹם הָאֵל אָנָּה יְהִיב לָכִין אֶרְכָּא שׁוֹבְעָא יוֹמִין אֵין יְתִיבִין יִשְׁחָבֵק לְהוֹן** "*therefore, behold I give you a respite of seven days; if they shall repent, it shall be forgiven them*". **יום ארבעים**. Vid. Ges. §. 118. 2. **בל היקום**. "*Every living thing*".

6. **בן שש וגו'**. Vid. Ges. § 104. 2. a. **והמבול וגו'**. "*When the deluge was (occurred), waters upon the earth*". **מים** in apposition to **המבול**. Comp. n. on ch. 6: 17. Maurer suspects that **מים** is a gloss upon **המבול**.

7. **ויבא**. On the singular number vid. Ges. § 145. 2.

8. **אשר איננה מזהרה**. Vid. Ges. § 121. 1 and § 149. 1.

9. שנים שנים. "Two by two", i. e. "in pairs". Ges. § 118. 5. Vid. n. on v. 2.

11. בשנת שש מאות וגר. "In the six-hundredth year &c." Vid. Ges. § 118. 4. שש is the genitive governed by שנה, and מאות the genitive governed by שש; in Arabic it would be, in exactly the same way, فِي سَنَةِ سِتِّ مِائَةٍ and לַחֲמִישֵׁי יוֹם; on this mode of expressing the genitive, vid. Ges. § 113. 2. ארבת. Prop. "network," from אָרַב to "weave", Arab. *أَرَبَ* "to tie a knot." LXX. οἱ καταρράκται, Vulg. *cataractae*; Aq. and Symm. αἱ θύραις, Onk. כַּיִן "windows."

13. בעצם היום. On this periphrasis for *self, selfsame*, vid. Ges. § 122. 2. rem. 3. בא. Vid. Ges. § 145. 2. ויפת. On the kametz under the ו, vid. Ges. § 102. 2. d. שלשת נשי. On the masc. form of the numeral, vid. Ges. § 95. 1. n.

16. והבאים. "And those that went in"; on this relative force of the article, vid. Ges. § 107. ייסגר יי בערו. "And Jehovah closed (the door) behind him".

19. מאר מאר. On the repetition of the word, vid. Ges. § 148. 2.

20. חמש ע' אמה. The word אמה is in the accusat.; vid. Ges. § 116. 1.

22. אשר—באפיו. Vid. Ges. § 121. 1.

23. וַיִּמָּח, not וַיִּמַּח, which latter is the reading of most editions, including that of Theile, for the verb is active: "and he (God)", or "it (the deluge), destroyed &c". So Onk. וַיִּמָּח וַיִּקְיֵם, לXX. ἐξέλεψε. יִמַּח is fut. niph'al, but then the accent ought to be on the last syllable, as in Ps. 109: 13, and the accusative would have to be explained, as in ch. 4: 18, according to Ges. § 140. 1. a.

CHAP. VIII.

3. הָלוֹךְ וְשׁוֹב. On this method of expressing continued action, vid. Ges. § 128. 3. rem. 3.

4. וְחָנָה. Vid. Ges. § 71. rem. 4.

5. בַּעֲשִׂירִי. "In the tenth (month)". בָּאֲחֶר. On the omission of יָנִים, vid. Ges. § 118. 4. rem. 2.

6. אֵת חִלּוֹן. Vulg. *fenestram*, LXX. *τὴν θυρίδα*. Vid. n. on ch. 6: 16.

7. הָעֶרֶב. The article in this place, and in הַיּוֹנָה v. 8, seems to have a force equivalent to the Greek *τις*, and may be properly rendered "*a certain raven*", "*a certain dove*"; comp. הָאֲרִי וְאֵת הָדוֹב 1 Sam. 17: 34, הָאֲרִיָּה 1 Kings 20: 36, הָעֶלְמָה Isaiah 7: 14. Vid. n. on ch. 28: 11. Gesenius explains the article otherwise in Gram. § 107. rem. 1. c., but his explanation is not satisfactory, as reference is made in all these passages to individuals in the concrete and not in the abstract. Others think that the article is prefixed to denote the only male raven or dove in the ark, as from ch. 7: 9 they conclude that only two birds of each kind came into the ark. עַר יִבְשָׁה. Vid. Ges. § 129. 1. A similar form is יָכֵלָה from יָכַל, "*to be able*", § 82. 1.

8. מֵאִתּוֹ. Lit. "*from beside himself*", Saad. مِنْ عِنْدِهِ. The Shemitic languages have no reflexive pronouns as distinct from the ordinary personal; Gesen. § 122. 1. The LXX. render it *ὀπίσω αὐτοῦ*, Vulg. *post eum*, i. e. after the raven, but the Hebrew words cannot be so translated. הִקְלוּ. On the use of הִ in indirect questions, vid. Ges. § 150. 2.

9. מִנּוּחַ. On the form of this noun vid. Ges. § 83. 14, and § 84. IV.

10. שִׁבְעַת יָמִים. Vid. Ges. § 118. 1. a.

11. עֵלֶה זֵית טָרֵף. “*The fresh leaf of an olive*” (Arab. طَرَف *to be new or recent*). Others, as Knobel and our A. V., translate it by “*plucked off*.” The LXX. have φύλλον ἐλαίας κάρπος, Vulg. *ramum olivae virentibus foliis*.

12. וַיִּיחַל. On the form vid. Ges. § 68. 3. rem. 5.

13. בְּרֵאשִׁון. “*In the beginning*”, scil. of the month, Ges. § 118. 4. rem. 2. בְּאַחֵר. Cardinal for ordinal; vid Ges. § 118. 4.

17. הוֹצֵא. So the כְּתִיב; the קִרִי is הוֹצֵא, a rarer form; see Ps. 5: 9. הוֹשֵׁר (הוֹשֵׁר), Hos. 7: 12. אִי־סִדָּם.

19. בֵּל הַרְמֵשׁ. The LXX. Vulg. Syr. and Saad. seem to have read יִבְלֵ הַבְּהֵמָה, and the Sam. omits the words entirely. There certainly seems to be a tautology in the Hebrew text, but as there is no MS. authority for the reading supported by the versions, and as it savours much of intentional alteration, we cannot adopt it; nor can we receive the omission of the words by the Sam. as proof of their ‘spuriousness.’

21. וַיִּרַח יי' אֶת רִיחַ הַנִּיחָח. “*And Jehovah smelled the pleasing odour*”. On the article before נִיחָח vid. Ges. § 109. 1. LXX. ὁσμὴν εὐωδίας, Aq. ὁσμὴν εὐαρεστίσεως; but Onk. וַיִּקְבִּילֵי יְיָ קִרְבָּנִיהָ יֵת פְּרָעָנָא “*and the Lord accepted with pleasure his sacrifice*”. וַיֹּאמֶר יי' אֶל לְבוֹ. LXX. εἶπε κύριος ὁ Θεὸς διανοηθείς, Symm. εἶπε κύριος πρὸς ἑαυτόν. The Vulg. omits altogether the words אֶל לְבוֹ. Saad. has لَنَبِيِّهِ “*to his prophet*”!

CHAP. IX.

2. וּמִרְאֵכָם. On the objective suffix, vid. Ges. § 119. 5.

3. הוּא חַי. Vid. Ges. § 119. 2.

4. בְּנַפְשׁוֹ דָּמוֹ. "With its life, (namely) its blood", דָּמוֹ being in apposition to נַפְשׁוֹ. Saad. correctly: بِدَمِهِ فَإِنَّهُ نَفْسُهُ; LXX. wrongly: πλὴν κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς.

5. לְנַפְשֵׁיכֶם. Tuch and Knobel take 'נַפְשׁ' as a dativus commodi, "for your lives", for their benefit, to preserve your lives (vid. Ges. § 151. 3. e); but it seems better to regard it as a circumlocution for the genitive: "And only your own blood will I require; from the hand of every living creature will I require it" (animals were subject to the bloodrevenge, Exod. 21: 28, 29), "and from the hand of man, from the hand of each one's brother (fellow-man), will I require the life of man." On נַפְשׁ vid. Ges. § 122. 1. c, and on the genitive circumlocution § 113. 2. As to the construction אִישׁ אֶחָדוֹ "each one's brother," compare ch. 42: 25. אִישׁ אֶל שָׁקוֹ "into the sack of each," Numb. 17: 17. אִישׁ אֶחָד שְׁמוֹ "each man's name." Vid. Ges. §. 122. 2. rem. 1.

10. נַפְשׁ הַחַיָּה. On the article with חַיָּה, vid. Ges. § 109. 2. a. יִצְחָק הַחֶבְרָה. On the construction of the participle, vid. Ges. § 132. 1, 2.

11. מִמֵּי. The efficient cause after passive verbs is sometimes construed with מִן; vid. Ges. § 140. 2.

13. נָחָתִי may be best rendered "I set"; Ges. § 124. 3.

14. בְּעֶנְנִי לִי בְּעֶנְנִי. Ges. § 10. 2. rem. LXX. ἐν τῷ συννεφεῖν με νεφέλας. The apodosis of the sentence begins with וּנְרָאָהּ.

15. לא יהיה עוד הזים. On this construction vid. Ges. § 144. 1.

19. נפצה. Either from נפץ in a reflexive sense, "*dispersed themselves*" = "were dispersed"; or, according to Ewald (Gr. 6th edit. § 193, c), an irreg. form instead of נפצה or נפצה (comp. Ges. § 66. rem. 5 and 11). •

20. ויחל נח איש האדמה. On this construction vid. Ges. § 139. 4. •

21. וישז. Vid. Gesenius § 74. rem. 3. c. and § 28. 4. אהלה. Older form for אהלו; Ges. § 89. 1. rem. 2.

22. On the omission of the accusative pronoun, vid. Ges. § 119. 6. rem. 2. •

24. בנו הקמן. On the article vid. Ges. § 109. 2, and on this mode of expressing the superlative, § 117. 2.

25. עכר עבדים. "*A slave of slaves*", the meanest of slaves. Ges. § 117. 2. rem. למו. Poet. suffix for להם, Ges. § 101. 2. a, and note.

27. יפת אלהים וגו'. "*Let God enlarge Japheth, and let him dwell in the tents of Shem, and let Canaan be his slave.*" On יפת vid. Ges. § 74. rem. 4, and § 28. 4. ישבן. Onkelos and some others consider "*God*" to be subject of this verb: "*The Lord shall enlarge Japheth, but (וישרי שכינתיה במושבתיה דשם) his Shekinah shall dwell in the tents of Shem.*" Many modern commentators, such as J. D. Michaelis, Gesenius, de Wette and Knobel, translate אהלי שם "*tents of name*", i. e. of fame, glory, comparing ch. 6. 4. אנשי-שם, and other passages.

CHAP. X.

2. גִּמְרִי. Supposed by Gesenius to be the *Cimmerii*, inhabiting the Tauric Chersonese. The Arabs call this region, with a transposition of the letters, الْقِرْمُ (whence the name *Krim*, *Crimea*), and the Black Sea they call بَحْرُ الْقِرْمِ. מִגּוֹג. According to Josephus and Jerome, the *Scythians*; perhaps rather the Caucasian tribes, as *Magog* may be derived from the Persian words مَاه کوه *māh-koh*, "*the mountain-land.*" מֵדִי. *Media*, Syr. مَدْي. יוֹן. *Greece*, or more properly *Ionian*, as the only part of Greece well known to the Semitic nations; Arab. الْيُونَانُ, Syr. يُونَنَّا, *the Greeks*. *The word comes from the Greek form 'Ιάονες or 'Ιάφονες, 'Ιῶνες. The LXX. have 'Ιωνῶν. וחבל ומשך. The *Tibareni* and *Moschi*. These names are almost always joined together in Scripture, as also by Herodotus (Μόσχοι καὶ Τιβαρηνοί). The LXX. have Μόσχοι, Vulg. Mosoch, Sam. מוֹשׁוֹךְ or מוֹשֶׁךְ. חִירָם. Probably the *Thracians* (Josephus, Jerome, and Targg. Ps.-Jon. & Jerus.). Tuch thinks that the *Tyrrhenians*, Τυρσηνοί or Τυρρηνοί, are meant.

3. אֲשֶׁכְנִי. Probably a part of Armenia (comp. Jer. 41:27). Most of the ancient vss. retain the word. Saadiah, however, explains it by الصَّقَالِبَةُ, *the Slavonians* or *Germans*; Ps.-Jon. חֲדָיִב i. e. *Adiabene*; Josephus, οἱ Πηγῖνες, who are not known for certain. רִישָׁן. Josephus, followed by Bochart, understands *Paphlagonia*; Saadiah, and the modern Jews, *France*. We may compare the name of the *Ripæan* or *Riphæan* mountains. The reading רִיפָה is erroneous. חֲגֵרְמָה. LXX. with the letters transposed, Θογγαμά (Alex. Ms. Θεγγαμά); probably *the Armenians*. Josephus understands the *Phrygians*; others, the *Turks*.

4. אֱלִישָׁה. A part of *Greece*, either *Elis*, Ἑλῖς, or the *Aeolians*, οἱ Αἰολεῖς. Bochart thinks of *Hellas*. תַּרְשִׁישׁ. Generally believed to be *Tártessus*, *Tartessus*, in Spain, the name of the district at the mouth of the Baetis or Guadalquivir. Redslob and others take it to be *Dertosa*, the modern Tortosa, near the mouth of the Ebro. כְּתִיּוֹת. The inhabitants of Cyprus, where was the ancient town of *Kítion*. רְדָנִים. The people of *Rhodes*. The other reading רִדְנִים has been explained to mean *Dodona*, the seat of the famous oracle; or as a corruption of רִדְדָנִים, Ῥάδδανοί, the *Trojans* (Knobel). In favour of רְדָנִים are several mss., Sam., LXX., and several mss. in 1 Chron. 1: 7. רְדָנִים is supported by many mss., Onk. Vulg. Syr. and Saad., and is the reading adopted by Theile.

5. אִי. The Hebrew אִי denotes not merely *an island*, but also *a maritime region*. In Arabic جَزِيرَة is at once *an island* and *a peninsula*. אִישׁ לְלִשְׁנֵי. Vid. Ges. § 122. 2. rem. 1.

6. כִּישׁ. In the later Biblical books *Cush* means *Aethiopia*, but in the Pentateuch it seems to have a wider signification, including the southern part of Arabia. מִצְרַיִם. The dual may refer either to the division of *Egypt* into two parts by the Nile, or to its division into Upper and Lower Egypt (מִצְרַיִם and מִצְרָאִים). The Arabic name for Egypt is مِصْرُ = an unused sing. מִצְרָאִים. פִּי. The LXX. and Vulg. generally render this name by *Libya*, where, according to Pliny and Ptolemy, there was a river called *Fut* or Φούτου. The Egyptian name for Libya is ΦΑΙΑΤ, i. e. "*the bowmen*" (Coptic *pité*, "*a bow*").

7. סִבְאָה. According to Josephus the ancient name of the kingdom of *Meroë*. חַוִּילָה. This name seems to be applied to several places, all lying in the extreme south of the world, as known to the Hebrews, though at considerable distances from one another. In ch. 2. 11, it would seem to denote *India*;

here, a part of *Aethiopia*, perhaps the *Αἰθίοπαι* of the ancients; and in v. 29, an *Arabian* district or tribe. סבחה. Gesenius supposes this to be the Aethiopic city *Σαβάτ*, near the modern *Arkiko*, or *Argeego*, on the shore of the Red Sea. Others would rather identify it with *Σάββαθα* or *Sabota*, a port in South Arabia. רעמה. LXX. *Ρεγμα*; a town on the Persian gulf, called by the classical geographers *Ρῆγμα*. סבתכא. Perhaps a town or district of Aethiopia. The LXX. have *Σαβαθακὰ*, but the Alex.^{ms.} and others *Σαβαναθα*. The Targ. of Ps.-Jon. has וננאי = Ar. *الننخ*, the negro tribes to the south of Abyssinia; the Targ. of Jon. in Chron. רננאי, *id.* שבא = Ar. *سبأ*, the famous Sabæan or Himyaritic empire in South Arabia, the capital of which was *مأرب*, *Μαριύβα*, or *سبأ*, *Σαβάς*. רדן. Bochart, J. D. Michaelis and Gesenius identify רדן with the island *دَادَن* in the Persian Gulf, called by the Syrians *جَنْت*.

8. נמר. LXX. *Νεβρώδ*, Joseph. *Νεβρώδης*. The derivation of the word is uncertain, some deriving it from the rad. נמר, others from the Pers. *نَبَرْد*, *nabard*, "war", "battle", "valiant".

9. גבור ציד. "A mighty huntsman". Onk., however, renders it by *תקיף גבר*, "a mighty hero"; LXX. *γίγας κυναγός*, "a giant hunter".

10. בבל. This name, as proved by ch. 11:9, is derived from *בָּלַל*, and therefore stands for *בִּלְבָּל*, a Pilpel noun meaning *confusion*, the vowel of the first radical being lengthened to compensate for the omitted letter. This form is most common in Syriac. In Hebrew we have *מִטְפָּחָה* for *מִטְפָּחָה*, *fillets*, from *טָפַח* *to bind*; comp. *גִּלְגָּלִית*, Syr. *ܓܝܠܓܝܬܐ* *a skull*; *שַׁרְשָׁרָה* *a chain*, Syr. *ܫܪܫܪܐ*; *גִּלְגָּל* *a wheel*, Syr. *ܓܝܠܓܝܠ*; &c. Others have derived the name from *בֵּית בָּל* "the house of Baal", or from *בְּרֵאֵל* "the gate of El (God)". אר. LXX. *Ὀρεχ*, Syr.

אֲנִי. According to the Targg. of Ps.-Jon. and Jerus., Jerome and Ephrem Syrus, *Edessa*, Syr. ܐܕܝܫܐ. Bochart and Gesenius suppose it to be *Apexxa*, a city on the confines of Babylonia and Susiana. Rawlinson identifies it with *Opxón*, which he places on the site of the modern *Warka*, ܐܠܽܘܪܽܟܽܐ. LXX. *Apaxúd*, daghesh being resolved into ר, comp. דְּרִמְשֶׁק, דְּרִמְשֶׁק. The Syr. has ܐܰܢܰܝܰܐ, which Ephrem Syrus and Bar-Hebræus interpret ܢܰܝܰܒܰܝܰܬ, i. e. *Nisibis*. This is also the opinion of the Targg. of Ps.-Jon. and Jerus. כללנה. According to the Targg. of Ps.-Jon. and Jerus., &c., this is *Ctesiphon*, Arab. ܐܠܰܡܰܕܰܐܰܝܰܢ.

In Amos 6: 2, the name is written בִּלְנָה, in Ezek. 27: 23, בִּנְה, and in Isaiah 10: 9, בִּלְנִי. שנער. LXX. Σενάαρ. All the ancient vss. retain the word, except Onk., who has בִּלְנִי בְּאַרְעָא, דְּבָבֵל, “and Calneh in the land of Babel”.

11 מִן הָאָרֶץ הַזֶּה אֲשׁוּר. “From that land he (Nimrod) went to Assyria”. So Gesenius and the modern commentators, following the rendering of the Targums. The LXX. and Vulg. render it: “from that land went forth Asshur”, and so our A. V. Internal evidence is in favour of the former translation, for it would be surprising to find a son of Shem, as Asshur was (vid. v. 22), enumerated among the descendants of Ham. On the grammatical construction vid. Ges. § 116. 1. רחבת עיר. Prop. “the streets of a city” (comp. *Plataeae*); or else in apposition, “streets, viz. a city”; LXX. τὴν Πρωβῶντι πόλιν, and Onk. רחבת קרפא, “Rehoboth the city”. It is perhaps the same as רחבות הנָּהָר in ch. 36: 37, the modern ܐܠܰܪܰܚܰܒܰܐ, *Rahaba* on the Euphrates. بلخ. Syr. ܚܰܠܰܚ. It is probably the same as ܚܰܠܰܚ, the *Calachene* of Strabo, whither a portion of the ten tribes were carried away by Shalmanezzer, 2 Kings 17: 6, 18: 11.

12. רסן. LXX. Δασή or Δασέμ, and one Ms. רסן. This place cannot be identified. הוא העיר הגדלה. This seems naturally to

refer to רֶסֶן; but several recent critics, as for instance Knobel, think that the expression refers to the whole four, *Nineveh, Rehoboth-Ir, Calach, and Resen*, which lay so close together as to be reckoned one great city, commonly called Nineveh.

13. לִוְדִים. In 1 Chron. 1: 11, לִוְדִיִּים, according to the כְּחִיב. Probably an Aethiopic tribe; compare Isaiah 66: 19, Ezek. 30: 5, and Jer. 46: 9. עֲנַמִּים. LXX. *Ἐνεμετιέμ* and *Ἀνεμετιέμ*, Syr. *مَحَصَم*. Quite uncertain; vid. *Ges. Thes.* לְהָבִים. Prob. i. *לִוְבִים*, the *Libyans*, Nah. 3: 9, Dan. 11: 43, 2 Chron. 12: 3, 16: 8. As to the interchange of ה and ו, comp. לִוְדִים, Sam. לְהָרִים, and also the radicals בּוֹשׁ, גַּחַר, נָחַר, נָחַר, and נָחַר; נָחַר, רִוּץ, &c. נַפְחָחִים. Syr. *نَفْحَاخ*, LXX. *Νεφθαλείμ*. According to Bochart = *Νέφθυς*, which Plutarch gives as the name of the most northern part of Egypt on the seashore. Knobel would derive it from *na-phthah* or *na-ptah*, "those (the worshippers) of *Phthah*", understanding thereby the people of Memphis.

14. פְּחָרִים. The people of *Upper Egypt*. The meaning of the name in Coptic is "the region of the South". כְּסִלָּחִים. Probably the *Colchians*, who were according to Herodotus and others, a branch of the Egyptian race. LXX. variously, *Χασμωνιέμ*, *Χασλωνιέμ*, *Χασδοδιέμ*. אֲשֶׁר־מִשָּׁם. Vid. *Ges.* § 121. 1. If by כְּסִלָּחִים are meant the *Colchians*, we must here, and in 1 Chron. 1: 12, assume a corruption of the text, and place the words אֲשֶׁר מִשָּׁם פְּלִשְׁתִּים after וְאַחַר כְּפָתָרִים. To get rid of this difficulty, Knobel supposes that כְּסִלָּחִים is the desert region lying between the Delta of the Nile and Palestine. פְּלִשְׁתִּים. This word seems to mean *emigrants* or *strangers*, from the Aethiop. *ፈለፈለ*: (*fālāḥā*) *to migrate*, akin *فَلَّط* and *فَلَّت*. LXX. retain the word in the Penta-teuch, but in other places render it by *ἀλλόφυλοι*. כְּפָתָרִים. Spoken of in Deut. 2: 23, Jer. 47: 4, and Amos 9: 7, as the ancestors of the Philistines (see the preceding note); and the Philistines are called בְּרִתִּים, 1 Sam. 30: 14, Zeph. 2: 5, Ezek. 25:

16. Most of the ancient vss. render it by *Cappadocia* (so LXX. in Deut. i. c., Vulg. everywhere but in this place, Targg. Onk. Ps.-Jon. and Jerus. קפוטקניא, קפוטקני, Syr. مَقْدُونِيَا), but probably the island of *Crete* (כפחור א' Jer 47: 4) is meant.

17. הערקני. LXX. Ἀρουναιος (as Sam.). The inhabitants of *Arce*, Ἀρχη or τὰ Ἀρχα, a city of Phœnicia near Tripolis, called by the Arabic geographers عَرَقَا. הסיני. A tribe of Mt. Lebanon, where Strabo mentions the castle of *Sinnas*, Σιννάς, and Jerome a town of the name of *Sin*.

18. הארורי. LXX. here Ἀράδιος; ארור was a Phœnician city, built, according to Strabo, by exiles from Sidon, on the island of *Aradus*, Arab. رَوَّاد. הצמרי. Prob. the people of *Simyra*, a Phœnician city at the foot of Mt. Lebanon. החמתי. *Hamath*, still existing under the old name of حَمَاة. נפצו. Ewald derives this form from פָּצַץ, instead of פוּץ, but in that case we should expect the צ to have *daghesh* (comp. Ges. § 66. rem. 5).

19. גררה. On the גר- locale vid. Ges. § 88. 2. באכה. Infln. with the fuller form of the suffix, for בִּאָךְ, used here adverbially = ער באך, ch. 19: 22, 2 Sam. 5: 25, 1 Kings 18: 46. ערה still exists under the name of عَرَّة. לשע. According to Jerome, *Calirrhoe* on the east of the Dead Sea. The Targg. of Ps.-Jon. and Jerus. have קלררהי, which ought, according to Gesenius, to be read קלררי, *Calirrhoe*.

21. עבר. נם הוא. Vid. Ges. § 119. 3. Comp. ch. 4: 26. Vid. n. on ch. 14: 13. אחי יפת הגרול. Not "the brother of *Japhet the elder*", but "the eldest brother of *Japhet*". The former rendering is preferred by the LXX. Symm. Rashi and Ibn Ezra, J. D. Michaelis, and others, and adopted by our A. V.

22. עילם. Properly *Elymais*, but used in the older Biblical books as equivalent to the later פָּרַס, *Persia*. אשיר.

Assyria. The Syr. sometimes renders it by אֲחַדָּה, sometimes by אֲחַדָּה, Arab. أَثُور. אֲחַדָּה. Prob. *Arrapachitis*, a region of Assyria bordering on Armenia. לֹד. Most probably *Lydia*.

23. עֻץ. *Ausitis*, situated in the northern part of the Arabian desert, between Palestine, Idumea and the Euphrates. חֹל. Most probably Rosenmüller is right in supposing this to be the district of Hüleh (أَرْضُ الْحَوْلَة), round the lake of the same name, near the source of the Jordan. מֶש. Of course this place must be sought for in Syria or Mesopotamia. Bochart, with whom Gesenius agrees, understands by it the inhabitants of the Mons Masius, which lies to the north of Nisibis.

25. יֶקְטָן. Probably identical with the Arabic قَطَّان, from whom the tribes of Yemen or South Arabia trace their descent. The LXX. write *Ἰεκτάν*, Vulg. *Jectan*.

26. אֶלְמוֹרָד. The syllable אֶל in this name is the Arab. art. اَل. Tuch thinks we should read אֶלְמוֹרָד, as a tribe of the name מְרָד is well known. שֶׁלֶף. Perhaps the *Σαλυπηνοί* of Ptolemy, or the district of أَلْسَلَف or أَلْسَلَف in Yemen. חֶצְרֵמוֹת. A region of Arabia Felix, called by the Arabs to this day حَضْرَمَوْت. LXX. τὸν Σαρμώτ, reading apparently חֶצְרֵמוֹת. יֶרַח. This is the Aeth. word ወርክ: *warkh*, "the moon", in the Sinaitic inscriptions. יֶרַח. The moon was worshipped as a goddess throughout Arabia, and many places were named after her. The Arab geographers mention "a mountain of the moon", جَبَلُ الْقَمَر, in South Arabia.

27. הֶדְרִיִּם. Perhaps the *Adramitæ* of Ptolemy, a race on the southern coast of Arabia. LXX. Ὀδορύα. אֶזָּל. In Arab. أَزَال, afterwards called Sanaa (الصَّنْعَاء), the capital of Yemen. רֶקְלָה. Prop. a *palm-bearing region* (Arab. قَلْ a palm-tree).

The south-eastern part of Arabia, commonly called Bahrein, was famous for its dates, whence "*to carry dates to Hajar*" is the Arabic equivalent for "*to carry coals to Newcastle*."

29. אוֹפֶר. A seaport, supposed by many to be situated on the southern coast of Arabia, but more probably on the west coast of India, near the mouth of the Indus, where dwelt the nation called in Sanskrit *Abhira*. The ships of Solomon brought from hence "apes", קָפִים, Sanskrit *kapi*; "peacocks", תִּפְּיִים, Tamul *tōgai* or *tōghai*; and אֶלְמִיִּים, or more correctly אֶלְגֻּמִּים, Sanskrit *valguka* (lit. "beautiful"), the name of a fine sort of sandalwood. See Lassen's *Indische Alterthumskunde*, vol. I., p. 538—9. יוֹבָב. Perhaps i. q. Arab. يَبَابٌ, a desert; or the Ἰωβαῖται, whom Ptolemy places on the coast of the Indian ocean.

30. מֶשָׁה. Probably مَيْسَانَ, *Massanitis* or *Mesene*, a district at the head of the Persian gulf, near Bassora. Gesenius, Tuch, Knobel, &c., are correct in translating this passage: "and their habitation was from Mesha, until you come to Sephar, and to the mountain of the east"; making הַר הַקָּרָם distinct from Sephar. By הַר הַקָּרָם is meant the mountain range running through Arabia parallel to the Red Sea, called by the Arabs نَجْدٌ *Nejd*, or "*the Highlands*". סֶפֶר. Most probably, as Gesenius thinks, the city in southern Arabia called ظَفَّارٌ, vulgarly pronounced *Isfor*.

CHAP. XI.

1. וְהָיָה. Vid. Ges. § 126 b. 2. יְבָרִימ אֶחָד. "*One language*". The construction is the same as in Latin *unæ litteræ*, "*a letter*".

2. מִקְרָם may be best rendered *ab oriente*, "*on the east*" or "*in the east*", Others (as Knobel and Delitsch) understand

מקרים to mean "in their journeying to the countries that lay to the east". "From the east" seems hardly admissible.

3. אל רעו. On this mode of expressing reciprocal pronouns, vid. Ges. § 122. 2. rem. 4. הבה. On the ה־ vid. Ges. § 48. 5; on the form הבה, § 68. 3. rem. 2, and as an interjection, § 103. 2. נלבנה. On the cohortative future vid. Ges. § 48. 3. and § 126. 1.

4. וראשו בשמים. "The top of which may reach to heaven", i. e. may be very high; comp. Deut. 1: 28, Dan. 4: 17. Others understand the passage literally. פן נפוצ. "That we may not be dispersed". LXX. erroneously, *πρὸ τοῦ διασπαρῆναι ἡμᾶς*, and so Vulg. *antequam dividamur*.

6. החלם. Vid. Ges. § 130. 2. The Patach (instead of ח־) is owing to the guttural rad.; compare החלחל Isaiah 9: 3., העידה Neh. 9: 34. Vid. Ewald's Gram. 6th ed. § 199. a. יומו. On the form vid. Ges. § 66. rem. 11.

7. נבלה. Vid. as before Ges. § 66. rem. 11. "Let us confound". אשר. "in order that", = למען אשר.

8. ויחדלו לבנה. On this const. vid. Ges. § 139. 2.

9. קרא. Impers. Vid. Ges. § 134. 3. a.

10. ויולד. "Shem was 100 years old and he begat". On this implied preter. vid. Ges. § 126 b. 1. note.

26. אברהם. The meaning of this name is "exalted father". After the promise was made to him, as recorded in ch. 17: 5, he was called אברהם, i. e. "father of a multitude", explained by the text itself אב המון גוים, "father of a multitude of nations". רהם = Arab, رَءَا, a great number. Vid. n. on ch. 17: 4.

28. על פני. "Before the face of Terach", during Terach's lifetime. אור כשרים. The LXX. render this by *χωρὰ τῶν Χαλδαίων*. Some suppose it to be the present town of Urfa or Oorfah;

Gesenius imagines that it is the castle of Ur, mentioned by Ammianus as situated between Nisibis and the river Tigris. אור is perhaps identical, as Roediger thinks (vid. Ges. Thes. Addend. et Emend. p. 67), with the Zend *vare*, Pers. اَوْرَ *aurā*, "a castle" or "fort"; or it may be that the word אור contains an allusion to the *fire-worship* once prevalent in those regions. Knobel suggests that אור כ' may mean "mountain of the Chaldeans" (הר = הור = איר). The כשדים are the Chaldeans of later times, the inhabitants of Babylonia, Gr. Καρδοῦχοι (LXX. Χαλδαῖοι), Ar. الْأَكْرَدُ (from a sing. أَكْرَدُ), the Kurds.

29 שרי. Afterwards called שרה ch. 17: 15. The LXX. write שרי Σάρα, pronouncing שָׁרַי, after the Arabian manner, ā (comp. שישָׁה שִׁישָׁה); whilst the latter name they write Σάρρα, שרה standing for שרה from שרר. שרה means "a princess"; שרי is explained by Ewald to signify "contentious", by Knobel "heroine", שרה being used in ch. 32: 29 in the sense of *to fight*. שרי may also mean *noble*, from the Arab. سَرَوٌ *to be noble*, سَرِي *noble*.

30. ולד i. q. Arab. وَلَدٌ, an ancient form of בֶּלֶד, which also occurs in 2 Sam. 6: 23, according to some editions.

31. ללכח — ויצאו. On this const. vid. Ges. § 139. 2. Probably the plural refers to the other members of the family who are not named: "and they went out with them (Terach, &c.)." Knobel, however, will not admit this, but translates אִתָּם as a reciprocal, "and they (Terach, &c.) went out *with one another*", in company. Perhaps we should read either וַיֵּצֵא אִתָּם (with the Syr.) or וַיֵּצֵא אִתָּם (with Sam. LXX. Vulg.). חרן Arab. حَرَّانَ, *Karrhæ*.

CHAP. XII.

1. לך לך. The pronoun is redundant, as in Syr. ܠܝܢ ܠܝܢ, Fr. *va t'en*.

2. אנלה. On the use of the cohort. fut. vid. Ges. §. 126. 1. היה. On the use of the imperative here, vid. Ges. § 127. 1. ברכה. "*And be a blessing,*" i. e. "*and thou shalt be blessed;*" LXX. καὶ ἔσθι εὐλογημένος, Onk. ויִתְהַא מְבָרַךְ; comp. Ps. 21: 7. Tuch translates: "and be a blessing (to all around thee)"; whilst Knobel and others suppose the meaning to be that Abraham's name would be used as a form in blessing: "*be as blessed as Abraham was.*"

3. ונברכו בך. These words have been translated in two ways. (1) Taking נברך (for which התברך is more commonly used) as a passive, "*through thee* (or "*through thy seed,*" as we read in some passages) shall all the families (nations) of the earth be blessed"; i. e. through Christ, as is shewn by Acts 3: 25, Rom. 4: 13, 16, Gal. 3: 8, 16. (2) Taking the verb as reflexive, "*with thee,*" using thy name "shall all the nations of the earth bless themselves"; in which case the meaning is the same as that of היה ברכה in v. 2, according to Knobel's explanation. Compare ch. 48: 20.

5. והנ' אשר עשו. "*The souls which they had acquired in Charran,*" i. e. *their slaves.* עשה is used in this sense in ch. 31: 1; and on the meaning of נפש compare ch. 36: 6, Ezek. 27: 13. Onkelos renders וְנִית נַפְשָׁהּא דִּי שְׁעֲבִידוּ לְאַורִיחָא בְּחָרֵן "*the souls which they had converted to the law in Charran*"!

6. מקום שכם. ש is the *Sychar* of John 4: 5, now called נَابْلُس (corrupted from the Roman name *Flavia Neapolis*). On מקום in the construct state vid. Ges. § 112, 3. עד אילון

מורה. "Unto the oak-grove of Moreh." מֵאֵילֹן is to be taken here collectively; compare Deut. 11: 30. The Targg. of Onk. and Ps.-Jon. render the word by מֵאֶשֶׁר a plain, which is supported by the Vulg. *convallis illustris*, and so our A. V. The Sam. Vers. has מֵיֶשֶׁר חֻזְבָּה, (חֻזְבָּה = חֻזְבָּה) "valley of vision". On the other hand the LXX. give more correctly ἐπὶ τῇ δρυὶ τῇ ὑψηλῇ. The Syr. has حَصْبًا مَمْرِي "at the oak of Mamre," and so also Saadiah בְּלוּט מִמְרֵי (vid. . ch. 13: 18).

9. הלוד ונסוע. On this method of expressing the idea of continuance, vid. Ges. § 128. 3. rem. 3. הנגבה. LXX. here and elsewhere wrongly: ἐν τῇ ἐρημῳ.

11. הקריב לבוא. "Drew near". Vid. Ges. § 139. 2.

13. אחי אח. On the omission of י, vid. Ges. § 152. 4. c. The LXX. turn the clause into the *oratio directa*: εἰπὼν οὗτοι ὅτι ἀδελφὴ αὐτοῦ ἐμὴ.

15. ויהללו for ויהללו, vid. Ges. § 10. 2. rem. בית פרעה. "Into the house of Pharaoh"; acc. of place, vid. Ges. § 116. 1. פרעה is the Coptic *p-ouro* or *ph-ouro*, "the king", compounded of the article *pi* and *ouro* "king"; or, according to others, *p-ra* or *p-re*, "the sun".

16. ויהי. On the verb in the sing. vid. Ges. § 144.

17. וינגע—נגעים. Vid. Ges. § 135. 1. rem. 1.

20. וישלחו. "And they conducted" or "conveyed him". LXX. συμπροπέμψαι. Comp. the N. T. usage of προπέμπειν, e. g. Acts 15: 3.

CHAP. XIII.

2. במקנה וגו'. On the article used with these nouns, vid. Ges. § 107. 3. rem. 1. b. "In flocks"; comp. the Arab. مَال, *wealth*, often applied to *camels*.

3. למסעיו. "By stations", Arab. مَرَاجِلُ. The LXX. wrongly: καὶ ἐπορεύθη ὅθεν ἤλθεν. דַּע. On the article vid. Ges. § 107. 3.

5. אֶהְיֶה, for אֶהְיֶה, vid. Ges. 23. 4. rem. 2, and § 91. 6, rem. 3.

7. הכנעני. The article is here used to denote that כ' is collective, Ges. § 107. 1. ישב. On the singular predicate vid. Ges. § 145. 2.

10. השמאל. Adverbial accusative. Onk., instead of translating ש' and א' literally, renders them respectively by לְצִפּוֹנָא *to the north*, and לְדִרְוֹמָא *to the south*. שְׂמָאל stands for שְׂמָאל, Arab. شَمَالٌ and شِمَالٌ *the north*, شِمَالٌ *the left hand*, Syr. شَمَالٌ. The quadriliteral verb השמאל means "to go to the left hand", as in Arab. أَشَامَ *to go to Syria* (الشَّامُ prop. *the left*), أَيْمَنَ *to go to Yemen* (الْيَمَنُ prop. *the right*). שְׂחַתְי. On the subject, in connection with the infinitive, being in the genitive, vid. Ges. § 130. 3. כגן יהוה. Either "as a beautiful garden" (comp. the note on ch. 1: 2), or , which is preferable, "like the garden of Jehovah", i. e. the garden of Eden. צַעַר. Anciently called בָּלַע, ch. 14: 2. LXX. Ζόγορα, but in ch. 14: 2, Σηγάωρ, the name used by the Arabian geographers, زُغَرٌ.

14. יָמָה. "Towards the sea", i. e. to the west. Comp. מים in ch. 12: 8.

16. ושמתי. The accent is thrown forward according to Ges. § 44. 2. rem. 5 b.

CHAP. XIV.

1. 'בימי א'. "In the days of Amraphel". Vulg. wrongly "*factum est in illo tempore ut*", followed by Dathe; LXX. ἐν τῇ βασιλείᾳ τῇ Ἀμαρφαὶ βασιλέως. The etymology of the proper names in this verse is very doubtful. Von Bohlen derives אֲמַרְפֶּל and אֲרִיִּן from the Sanskrit *amarapāla* (worshipper of the gods) and *ārya* or *āryaka* (venerable). גִּיִּים seems here to be a proper name; comp. Josh. 12: 23. Onkelos and LXX. "the king of nations", and so our A. V.; Aquila βασιλεὺς Πόντου, and Symm. βασιλεὺς τῶν Σκύθων.

3. עֵמֶק הַשִּׁדִּים. "The valley of Siddim", ש being i. q. Ar. سِدِّ low stony ground. LXX. here φάραγξ ἡ ἄλυσκῆ "the salt chasm"; in v. 9. κοιλὰς ἡ ἄλυσκῆ "the salt valley"; Aq. κοιλὰς τῶν περικεδίνων; Symm. Theod. κοιλὰς τῶν ἀλσῶν; Vulg. vallis sylvestris; Syr. حَمْلًا ٓسَمْلًا "the valley of the people of Sodom"; Onk. מִישַׁר הַלְקִיָּא "the plain of fields", Saad. مَرْجُ الْحُقُولِ id., perhaps reading הַשִּׁדִּים.

4. שָׁחִים עֲשָׂרָה שָׁ. Acc. of time, vid. Ges. § 116. 2.

5. רַפְּאִים. The name of a tribe. LXX. οἱ γίγαντες, Onk. and Syr. גִּבְרִיָּא. בעשחרת קרנים. A city of Bashan, called simply עשחרת in Deut. 1: 4, &c., and also בְּעֶשְׁחָרָה in Josh. 21: 27 (contracted for עֶשֶׁת). The literal meaning of ע' ק' is "the horned Astartes", the town being doubtless so called from the statues of Astarte worshipped there. רַחֲזִים. Possibly the same as the רַחֲזִיִּים, Deut. 2: 28, the aborigines of the land of the Ammonites. LXX. ἰσχυρά, Onk. חֲקִיָּיָא "the mighty ones", Syr. ٓحَكِيمًا ٓعَمَلًا "and the mighty men who were in those places"; what derivation they assigned to the word is unknown, חַם. "In Ham", a place mentioned no-

where else. The LXX. Vulg. and Syriac read בָּהֶם "*among them*" or "*along with them*"; but Onk. has דְּבַהֶמְתָּא "*who were in Hemta (?)*". The Sam. Vers. gives אִישׁ לִישָׁא "*in Lisha (?)*". אִימִים. Mentioned again in Deut. 2: 11, where Saadiah has אֲלִהְיִינֹן "*the terrible ones*", because אִימִים means "*terrors*" in Ps. 88: 16. Onkelos gives here אֲמִתָּנִי, lit. "*the strong*" (comp. אֲמִתָּנִי Dan. 7: 7).

6. אֵיל פָּאָרָן. A proper name, lit. "*the terebinth tree (or rather grove) of Paran*", which rendering is given here by the LXX. and Syr.; but Onk. Vulg. Saad. "*plain of Paran*". It is probably identical with אֵילָח or אֵילֹחַ, Ar. أَيْلَة, at the head of the Gulf of Akaba (عَقَبَة).

7. עֵין מִשְׁפַּט. A proper name. Onkelos renders רְמִישׁ בְּל שְׂדֵה. "*to the plain of the division of judgment*". "*The whole country of the Amalekites*". LXX. τοὺς ἄρχοντας Ἀμαλῆα, and Syr. رُؤَسَا بְدִמְכָּתָא, "*the princes of the Amalekites*", perhaps reading שָׂרֵי.

10. בָּאֶרֶץ בָּאֶרֶץ. Vid. on this construction Ges. § 106. 4. וּמִלֶּךְ עֲמֹרָה. We have adopted this reading, following the LXX. Syr. & Sam. cod. and vers. The reading of V. D. II. וְעֲמֹרָה is supported by the Hebrew Mss., and by Onk. and the Vulg. וַיִּפְּלוּ שָׁמָּה. As שָׁמָּה has the הָ— locale (Ges. § 88. 2), the meaning seems to be: "*and fell therein*", i. e. into the pits. יִפְּלוּ is here to be understood generally of the troops, for the king of Sodom, at least, made his escape; vid. v. 17. הָרֶה "*To the mountain*", from הָרָה, Ges. § 88. 2.

11. רֶכֶשׁ. The LXX. here, and in v. 21, as also once in v. 16, render this word by ἡ ἵππος, "*the horse*" or "*cavalry*", reading רֶכֶשׁ. In v. 12, on the contrary, they have ἡ ἀποσκευή, "*baggage*," and on its second occurrence in v. 16, τὰ ὑπάρχοντα.

13. הָעֶבֶרִי. Perhaps the best explanation of this word is

that it is an adjective formed from *עֵבֶר הַנָּהָר*, "the land beyond the Euphrates," whence *עֵבֶרִי*, a person born in that place. This is supported by the LXX., who render it here by *ὁ παρὰ-της*, Aq. *ὁ παρὰτης*, Vulg. *Transeuphratensis*, and also by the authority of Origen. The other explanation is that it is a patronymic from *עֵבֶר*, mentioned as the ancestor of Abram in ch. 10: 24, 11: 14, 15, in proof of which an appeal is made to Numbers 24: 24, but that passage is not decisive. On the distinction observed in the use of *עֵבֶרִים*, and *בְּנֵי יִשְׂרָאֵל*, vid. Gesenius' Lexicon. *בְּאֵלֵינוּ מִמְּרָא*. The same variety of rendering occurs here among the ancient vss. as in ch. 12: 6. *בְּעָלֵי בְרִית א'*. "Joined in league with Abram"; vid. Ges. § 101. 2. a.

14. *וַיֵּרֶק ח'*. "And he led forth his tried (lit. initiated) men". *רוֹק* "to be emptied", in Hiphil "to pour out, to draw". as a sword, and in this place "to lead out to battle"; compare Arab. *جَرَّ*, which Saad. uses here. The Sam. has *וַיֵּרֶק* "he surveyed" or "mustered", from Chald. *רוֹק*. The LXX. and Vulg. give *ἀνέριθεν*, *numēravil*; Onk. *וַיֵּרֶק*, Syr. *وَأَمَّ* "he armed". *חֲנִיכִיו*. Like the Arab. *حَنِيك*, "experienced, skilled, tried". Saad. *نَحَّاءُ*, "his faithful (servants)"; Onk. and Syr. *عِلْمَانِهِ*, "his young men"; LXX. *τοὺς ἰδιούς*.

15. *וַיַּחֲלֶק ע'*. Const. præg. "he divided his army and fell upon them", lit. "he divided himself against them".

17. *עֵמֶק הַמֶּלֶךְ*. Some vss., as LXX. and Syr., take *הַמֶּלֶךְ* as collective. Onk. renders the words *עַל הַמֶּלֶךְ* by *בֵּית הַיָּסָא* *רַמְלָתָא* "the place of the royal hippodrome" or "race-course" (*ריסא* connected with *רוֹץ*, or with *رَافَضَ* "to train or break in").

18. *שָׁלֵם*. Josephus, the Targg. of Onk. and Ps.-Jon., Gesenius, Knobel, Delitzsch, &c., consider this to be Jerusalem (in *Ps. 76: 2* it certainly does mean that city); but Roediger in

Ges. Thes. rejects this opinion (1) on account of geographical reasons, which require the place to be situated more towards the north, and (2) on account of the tradition preserved by Jerome. This tradition, which is quoted by Roediger, is found in Epist. 73 (tom I. p. 446, ed. Vallers), and runs as follows: "Salem non ut Josephus et nostri omnes arbitrantur, Jerusalem, . . . sed oppidum juxta Scythopolim, quod usque hodie appellatur Salem, et ostenditur ibi palatium Melchisedech." Roediger and Tuch think it is the same as *Σαλείμ*, mentioned in John 3: 23 (where some Mss. have *Σαλήμ*) and Judith 4: 4. Vid. also n. on ch. 33: 18. *ברוך לאל*. "*A priest of the High God*", vid. Gram. § 113. 2; not, as our A. V. has it, "*the priest*".

19. *ברוך א' לאל*. On the ל after the pass. part. expressing the efficient cause, vid. Ges. § 140. 2.

23. *אם* with negative force. Vid. Ges. § 152. 2.f. The second *אם* is merely repeated for the sake of emphasis.

CHAP. XV.

1. *ש' הרבה מאד*. "*Thy reward shall be very great*". On this const. of inf. absol. vid. Ges. § 128. 2., and on the form *הרבה* § 74, rem. 13.

2. *משק*. Most of the ancient vss., as Theod., Vulg., Onk., Sam. Vers., Ps.-Jon., Saad., render *בן משק* either by "*son of the manager of my house*", or "*son of the management of my house*", i. e. my steward, deriving it apparently from *שקק*, as *ממר* from *מרר*; see Lex. art. *משק*. Lee thinks that *משק* is the Ar. *مَوْثِقٌ* "*a bargain, a compact*" (from *وَقَّى* "*to place reliance on*", *ثَقَّةٌ* "*confidence, a trustworthy person*"); but the two words do not

correspond in form, for מֹרֶשֶׁק would be in Heb. מוֹשֶׁק, just as מֹרֶשֶׁק is מוֹשֶׁק. To both of these renderings there is the same decisive objection, that neither of them suits the context. Gesenius seems to be right in taking מֹשֶׁק to mean “possession” (compare מֹשֶׁק and the rad. מֹשֶׁק), and בֶּן מֹשֶׁק “the son of the possession of my house”, i. e. my heir, = יוֹרֵשׁ in v. 3. So the Syr., although it transposes the two clauses, ܡܪܫܩܐ ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ. The LXX. regard מֹשֶׁק as a proper name, ὁ δὲ υἱὸς Μαρσῆκ τῆς οἰκογενεῦς μου. Aquila seems to have connected it with מֹשֶׁק, for he translates ὁ υἱὸς τοῦ ποτίζοντος οἰκίαν μου. הוּא דַמֶּשֶׁק אֵלִיעֶזֶר. “He is Dammesek Eliezer”. So LXX., Vulg., Jerome and Lee, taking “Dammesek Eliezer” as the man’s name. Onk., Syr., Gesenius, Knobel, and others (among the rest our A. V.) translate: “Eliezer of Damascus”, which would at least require אֵלִיעֶזֶר to be placed after אֵלִיעֶזֶר, and would have been more naturally expressed by אֵלִיעֶזֶר דַּמֶּשֶׁק. Hitzig and Tuch regard דַּמֶּשֶׁק as a marginal gloss (and an erroneous one) upon the rare word מֹשֶׁק, which has by some accident crept into the text. We are inclined to adopt this view, and have accordingly put the word between asterisks.

9. עֵגְלָה מִשְׁלֶשֶׁת. “A heifer of three years old”. מֹשֶׁק is to be taken in this sense, and not with Onk., Rashi, &c. as “three of each kind”. The former translation is supported by the authority of the LXX., Vulg., Syr., Sam. Vers., Saad., Ps.-Jon., and most modern scholars.

10. אִישׁ בַּחֲרוּ לְקִי רֵעִי. “Each piece opposite to the other”. Vid. Ges. § 122. 2. rem. 4.

11. פִּגְרִים. LXX. insert a gloss in their rendering of this passage: κατέβη δὲ ὄρνεα ἐπὶ τὰ σώματα, ἐπὶ τὰ διχοτομήματα αὐτῶν. פִּגְרִי in Hebrew means only “a dead body”, in Syr. ܦܝܓܪܐ is used of the body, whether living or dead. וַיִּשֶׁב אֲבְרָם. “And Abram drove them

away". So all the vss., except the LXX., who appear to have read וַיִּשָּׁב, and to have taken אָחָם = אֶחָם, for they translate: συνεκάθισεν αὐτοῖς.

12. וַיְהִי הַשֶּׁלֶבֶת לָבוֹא. "And the sun was about to go down." Vid. Ges. § 129. 3. rem. 1. אִימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה. "A terror, a great darkness", i. e. "a very terrible darkness"; LXX. lit. φόβος σκοτεινός μέγας; Vulg. horror magnus et tenebrosus.

13. בָּא' לֹא־לָהֶם. Vid. Ges. § 121. 3. a. The relative is omitted here, as in Arabic, because the antecedent is indefinite. וַעֲבָדוּם. "And they (the Israelites) shall serve them", i. e. the Egyptians. LXX. incorrectly: καὶ δουλώσουσιν αὐτούς, cited Acts 7: 7.

17. וַיְהִי הַשֶּׁלֶבֶת כֹּאֵה. "And when the sun had gone down and it was dark, to a smoking furnace &c." בָּאָה is the 3rd pers. sing. fem. perf., and not the participle, which would be בֹּאֶה, with the accent on the last syllable instead of the first. וַעֲבָדוּם. On the nonconformity in gender between the predicate and the subject, vid. Ges. § 144, rem. 2.

18. נָהַר פָּרַח. Pret. for future, Gesen. § 124. 4. נָהַר. "The river Euphrates", נָהַר being in the construct state, according to the Shemitic idiom. Similarly in Arab. نَهْرُ الْفُرَاتِ. The נָהַר מִצְרַיִם is probably not the Nile, but the small stream elsewhere called מִצְרַיִם, נַחַל מִצְרַיִם, and by the Arabs وَادِي الْعَرِيشِ.

CHAP. XVI.

1. הָגָר. If this name be Shemitic (هَجَرَ to flee from, هَجْرَةٌ flight), it could have been given to Hagar only after her flight from Abraham's house. As she is stated to have been an Egyptian,

it is more probably an Egyptian name, perhaps in a corrupted form, like פֶּרְעָה and בְּרֵהֶמוֹת, which are adapted to Hebrew radicals.

4. וְחָקֵל. This is one of the few instances of final ׀ in verbs עָלָה, instead of cholem; vid. Ges. §. 66. rem. 3.

5. חֲסִי עֵי. "*The wrong done to me be upon thee*", may you suffer for the injury done to me. The suffix here expresses the objective genitive; vid. Ges. § 119. 5. The ancient versions take it somewhat differently: Onk. רִין לִי עֲלֶיךָ "*I have a cause against thee*", LXX. ἀδικουμαι ἐκ σοῦ, Vulg. *inique agis contra me*. וּבִינֶיךָ. The point over this word is extraordinary. There are 15 words with such points placed over them, ten of which occur in the Pentateuch, four in the Prophets, and one in the Hagiographa. The passages of Genesis, in which such points occur, are, besides the present, ch. 18: 9, 19: 23, 33: 4, 37: 12. The Rabbins give absurd reasons in each case for these points; e. g. in ch. 33: 4. they say that they indicate Esau's teeth, the fable being that Esau intended to bite Jacob, but that his neck was changed into marble; and in ch. 37: 12, that they are meant to show that Joseph's brethren went rather to feed themselves than to feed the sheep of their father!! Vid. *Buxtorf's Tiberias* and *Gesenius' Lehrs.* § 30.

11. הִנֵּן הִרָה. "*Behold thou art pregnant.*" Vid. Gesen. §. 131. rem. 1. יִלְדָּהּ for יִלְדֶּהּ. This form, which is found only in this word, occurs again in Judges 13: 5, 7. Vid. Ges. § 92. 2. rem. 1. פֶּרֶא אָדָם. Lit. "*an ass of men*", אָדָם being taken collectively (compare אָדָם בְּחִילֵי Prov. 21: 20), i. e. a wild man. פֶּרֶא is the onager or wild ass, Ar. فَرَسٌ.

13. אַתָּה אֵל רֹאֵי וְנִי. "Thou art the God of vision (i. e. who revealest Thyself), for she said: Do I see here even after the vision?" viz. of God, i. e. after having seen God. The

CHAP. XVI.

Hebrews believed that if any man saw God, he died; vid.
ch. 32: 30, Exod. 33: 20. So, with unimportant variations,
Gesenius, Rosenmüller, Lee, &c. The LXX, Vulg. and our
A. V. are all wrong in regarding רָאִי as the participle with
the suff. 1. pers. sing. (*σὺ ὁ θεὸς ὃ ἐπιόμην με*, *tu Deus qui vidisti*
me, "Thou God seest me"), which would be רָאֵי. In both
places where רָאִי occurs, we have written רָאֵי with the accent
on the first syllable, being the pausal form of the noun
רָאִי (compare דָּלִי Deut. 7: 15, עָזְרִי Ezek. 27: 17) The Ma-
sorites have pointed it in the first case רָאֵי, contrary to their
usual practice; whilst, in the second, they have considered it as
the participle with a suff., and have therefore put the accent on
the last syllable, רָאִי. In this they are followed by the LXX.
καὶ γὰρ ἐπεὶ οὖν εἶδον ὑστερόθεν μοι, Vulg. *profecto hic vidi*
posteriora videntis me, and our A. V. The translation of אַחֲרֵי
by *posteriora* (*back*) in the Vulg. seems to have been made in
reference to Exod. 33: 23. וַיִּרְאֵהוּ אֱתֵרֵאֲחֵרִי. That אַחֲרֵי is
sometimes used a substantive cannot be denied; comp. 2 Sam.
2: 23. בְּאַחֲרֵי הַחַיִּית. Onkelos gives חַיִּי אַחֲרָא חַי כִּלְא. "Thou art the
God who sees everything, because she said, I even continue
seeing (i. e. alive) here after He revealed himself to me"; the Syr.
ܐܢܝ ܚܝܬ ܠܗܘܐ ܡܨܬܪܐ ܕܥܒܕܐ ܕܝܫܐ ܐܦ ܕܝܫܐ ܡܨܬܪܐ ܕܥܒܕܐ ܕܝܫܐ.
"Thou art God in vision; for she said: Behold! I even
saw a vision after he saw me".

14. קרא "Therefore the well was called". על כן קרא לבאר. indef. 3rd. pers.; vid Ges. § 134. 3. באר ל' ר' "Well of the life (or the living) of vision", i. e. where, after seeing God, her life was preserved. According to the Masoretic accentuation רֵאִי, the sense is: "*well of the Living One who sees me*"; but we have preferred לְחַי רֵאִי, the segolate noun. Vid. n on

v. 13. Of the ancient versions, the Syr. and Vulg. agree with the Masoretic text. Onk. **בִּירַת דְּמַלְאךְ קִימָא אֶתְחַוִּי עֲלֶיהָ** "*the well at which the angel of the Living One was seen*". LXX. **φρᾶς οὗ ἐνώπιον εἶδον**, "*the well before (beside) which I saw*"!

CHAP. XVII.

1. **שְׂדֵי**. The LXX. usually render this word by **παντοκράτωρ**, Vulg. *omnipotens*, Aq. *ἄλλυμος*, Ibn Ezra, Kimchi, &c., **חֲזָקָה**, all meaning "*strong, mighty*". Gesenius and others consider it to be a plur. majest. from **שָׂדָה** (vid. Gram. § 86. 1. c.), but Roediger in the Thesaurus thinks it more probable that **שְׂ**, which never has the article, is a plural form with the suffix of the first person, like **אֶדְנִי** (Ges. § 119. 6. rem. 4). Others suppose it to be a sing. from **שָׂדָה** with the adjectival suffix **־י**, which, however, occurs only in a few proper names, such as **חֲזָקִי**, **שְׂמִי**, and may admit of another explanation. Rashi and other Jewish commentators explain it by **שֵׁשׁ יָי**, "*who is sufficient*", "*the all-sufficient*". The LXX. also have sometimes **ἰανός**, Aq. *ἀντάρας*, and Saad. **الْكَافِي**. Ewald and Tuch seem to be right in supposing that **שְׂדֵי** comes from **שָׂדָה** = **שָׂדָה**, according to the form **קָטַל**, comparing the proper names **שְׂרִי** and **יִשִּׁי**. Perhaps we might even venture to alter the vowel of the last syllable and read **שְׂדֵי** (comp. **רָנִי**, *sick*), as the Masorites may have pointed it with Patach in accordance with the Rabbinical explanation given above.

2. **וְאֶחָדָה**. "*For I will certainly establish*"; Ges. § 126. 1.

4. **אֲנִי**. Case absol. vid. Ges. § 142. 2. **לֹאֵב**. **אֵב** is used here, instead of the common form **אֵבִי**, for the sake of the paro-

nomasia with אברהם; but that the form was at one time in common use is proved by such names as אבנר, אבשלום, &c., which occur along with אבניר, אבישלום. Hence אבך is identical with אבירם.

5. יקרא. On the const. of the passive vid. Ges. § 140.

1. a. אב ה' ג' נ'. On the double accusative vid. Ges. § 136. 2.

7. לדרתם. Plural suffix, because זרע is collective.

10. יהמול. Infinitive absol. niphal from מל, used as predicate to ברית. Transl. *"This is my covenant which ye shall observe . . . , to be circumcised, every male among you"*, i. e. that every male among you be circumcised. Others, as Gesenius, take the inf. here as an imperat. Vid. Ges. § 128. 4. b.

11. ונמלתם את ב'. Tuch translates *"and ye shall circumcise &c."*, deriving the word from a root נמל = מול; but Gesenius, Delitzsch, Knobel, and others suppose it to be the niphal of מלל, for נמלתם. Compare תפנינו for תפנינו Numb. 17: 13. בשר is here the accusative of limitation, Ges. § 136. rem.; therefore translate: *"ye shall be circumcised with respect to the flesh of your foreskin"*.

12. מקנת כסף. *"A purchase of money"*, i. e. a thing bought with money, a slave.

14. מעמיה. The plural is commonly used in such formulas; see, for example, Exod. 30: 33, Levit. 17: 9. יהפר for יהפר, as השב Isaiah 42: 22, יהיו Isaiah 18: 5.

15. שרה. Vid. n. on ch. 11: 29.

17. ויצחק. Onk. ויהי *"and he rejoiced"*; Ps-Jon. ויהמה *"and he wondered"*. חלבן מ' גר. *"Shall a man of a hundred years &c."*. On the interrogative ה followed by daghesh, vid. Ges. 98. 4. rem. בן יולד scil. בן.

18. לו יש יחיה. *"O that Ishmael might live"*; vid. Ges. § 133. 2.

26. נמול. On the form vid. Ges. § 71. rem. 9.

CHAP. XVIII.

1. פתח האהל. Acc. of place; vid. Ges. § 116. 1.
2. וישתחו. On the form vid. Ges. § 74. rem. 18.
3. אֶיִי. Vid. Ges. § 119. rem. 4. The Masoretic note קרש cautions us against any other reading, but the Sam. read אֶיִי as is evident from the subsequent alterations of the sing. suff. into the plural בעיניכם, תעבדו, and עבדכם.
5. * וַאֲחֵרָה for וַאֲחֵרָה, Ges. § 20. 3. b. אחר. In reference to the variant ואחר, we may remark that it is one of the five words called סְפָרִים עֲטוּר, on which the Masorites noted that ו was erroneously added in some copies. The other four words are אחר in ch. 24: 55, Numb. 12: 14, Ps. 68: 26, משפטיך Ps. 36: 7. בִּי עַל כֵּן. Not "*for therefore are ye come*" (A. V.), but "*because*", or more idiomatically "*since*." כֵּן עַל בִּי is not a transposition for כִּי עַל כֵּן, but the particle עַל־כֵּן merely strengthens כִּי, the whole being equivalent to *quandoquidem*.
6. ש' סאים קמח. "*Three measures of meal*". קמח adverbial acc.; vid. Ges. § 116. 3.
9. אֵלָיו. Punct. extraord. Vid. n. on ch. 16: 5.
10. בעת חיה. Not "*according to the time of life*" (A. V.), but "*next spring*" or "*next year*", lit. "as the time lives again (after the winter)." So LXX. κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς ὄρα. Gesenius regards — as the art., קָעַת = קָהַעַת, and חִיָּה as the fem. adj. in the predicate and therefore without the article. Delitzsch prefers to compare the construction with such phrases as בְּלִילָהּ הוּא for הוּא הִיא. Others think that there is no article along with עַת, but that — is used instead of — on account of the accents, comparing for example Deut. 33: 26. אֵין כְּאֵל יִשְׂרָאֵל. והוא אחריו. "*For it (viz. the door of the tent) was*

behind him (Jehovah)"; or with the Sam. and LXX. "*for she was behind him.*"

12. בקרבה. On this mode of expressing the reflexive pronoun, vid. Ges. § 122, 1. אחרי בלתי וגו'. The LXX. translate: οὐκ ἔστιν ἡμεῖς γεγόνην ἕως τοῦ νῦν, probably omitting אחרי, and reading עָרְנָה לִי עֲרִיבָה לִי; Onk. renders עָרְנָה by עוֹלָמוֹ "youth", Syr. حُكْمَتُهُ; Aq. τρυφερία, Symm. ἀκμή, "bloom".

14. היפלא מ' דבר. "*Is anything too hard for Jehovah?*" ר is frequently used in the sense of "*anything*". Onk. הִיחַסִּי ה' מִן פְּתִינָמָא "*is anything concealed from the Lord?*"

16. לשלחם, προπέμψουσ, "*to escort them.*" Vid. n. on ch. 12: 20.

17. עֲשֵׂה. Participle to express the future; vid. Ges. § 131. 2. b.

18. הָיוּ = הָיָה; vid. Ges. § 74. rem. 2.

19. בי ידעתי. "*For I have chosen him*" (= בָּחַר, Amos 3: 2) *that* (למען אשר Ges. § 152. 2. e) *he may command . . . to keep* (ושמרו Ges. § 124: 6. b) &c."

20. ועקת סדם וע' כי רבה. The object. gen.; vid. Ges. § 112. 2. Translate: "*the cry concerning Sodom and Gomorrha—because it is great, and their sin—because it is very heavy; come, let me go down &c.*" ועקת and חטאתם are in the case absol. Ges. § 142. 2.

21. הבאה אלי. "*Which is come unto me*". The article standing before the whole clause (באה 3rd. p. fem. sing. pret.) = אֵשֶׁר; vid. Ges. § 107. rem. So also in Arabic, though very rarely, أَلَّذِي = أَل. This usage is generally found in the later books, and Ewald would therefore alter the punctuation here to הַבָּאֵה, the participle (vid. his Grammar, 5th edit., § 321 b and note), but there are similar instances in the earlier books, e. g. 1 Sam. 9: 24. וְהָעֲלִיָּה. "They have acted exactly" according to the report. In the edition of Genesis

by De Sola, the following translation is given: "*If they have acted according to the cry about it which is come unto me, — Extermination! — and if not, I will know!*" Onkelos, indeed, would seem to favor such a rendering: אַעֲבִיר עִמָּהֶן גְּמִירָא אִם לֹא תִיבִין וְאִם תִּיבִין לֹא אֶתְקַדֵּשׁ "I will utterly destroy them, if they do not repent; but if they repent, I will not take vengeance."

22. עֲרַדְנוּ עִמָּד לִפְנֵי יְהוָה. This is one of the 18 passages marked in the Masora as סִפְרִים תִּתְקִין. In these passages the Masorites thought that there was something derogatory to the glory of God; e. g. in the passage under consideration, they thought it would have been better expressed, "Jehovah stood yet before Abraham", but, lest it should be read in that way, they have noted that the reading in the text is the true one. For a list of these passages, and other information about them, vid. Hottinger's Thes. Phil. and Leusden's Phil. Heb. There is no other passage so marked in the book of Genesis.

28. חֲמוּשָׁה. Accusative; vid. Ges. § 135. 3.

30. אֵל־נָא יִחַר. Vid. Ges. § 125. 3. b.

CHAP. XIX.

1. שְׁנֵי הַמַּאֲבִים. "*The two angels*", viz. two of the three mentioned in chap. 18: 2; not as our A. V. incorrectly renders it, "*two angels*". Vid. on the const. Ges. § 118. 1. a.

2. אֲדֹנִי. The Masorites note here רָחוּל, i. e. "profane", intimating that אֵל is not used with reference to God.

4. טָרַם וְגו'. "*They had not yet lain down (to sleep), when the men of the city &c.*" מִקְצֶה. Lit. "*from the end*", i. e. "*one and all*", "*in a body*". Maurer, following Hitzig, supposes it to be an

elliptical form of expression for **מִקְצֵה יָעַר קָצָה**; comp. Jer. 25 : 33. **מִקְצֵה הָאָרֶץ יָעַר קָצָה הָאָרֶץ**.

5. **הַלַּיְלָה**. On the demonstrative force of the article here, "*this night*", vid. Ges. § 107. note.

8. **הָאֵל**. This form of the plural of **אֵל** occurs only in the Pentateuch and in 1 Chr. 20 : 8. Ges. § 34. It is always used (except in 1 Chr. 1. c.) with the article, which may have caused the contraction.

9. **הִלָּאָה גַּשׁ הִלָּאָה**, with the tone *milel*, and therefore without *metheg*; Theile incorrectly **הִלָּאָה**. Gesenius, Tuch, Knobel, Delitzsch, &c., render "*stand back!*" "*make room!*" comparing Isaiah 49 : 20; and so LXX. *ἀπόστα ἐκεί*, Vulg. *recede illuc*. But as **גַּשׁ** everywhere else means "*to come near*", Maurer and Fasius retain that signification, and translate: "*come here, (if you dare)*", spoken in a threatening tone. **וַיִּשְׁפֹּט שָׁפֹט**. "*And he will always be playing the judge*". Vid. on const. Ges. § 128. 3. b.

11. **אֲשֶׁר פָּתַח הַבַּיִת**. "*Who were at the door of the house*". **פ' הַבַּיִת** accus. of place, Ges. § 116. 1. **בְּמַטְרִים**. On the article as used here, vid. Ges. § 107. rem. 1. c. The word does not mean total blindness, but rather the temporary blindness caused by a dazzling light. It occurs again in 2 Kings 6 : 18. Onkelos renders it by **שְׁבִירֵי יָא**, Syr. **مُتَعَتِعِينَ**.

13. **כִּי מִשְׁחָתִים אֲנַחְנוּ**. Participle used as future, vid. Ges. § 131. 2. b.

14. **לְקַחְי בָּנָתָיו**. Probably "*who had married his daughters*", — not the two daughters mentioned in v. 7, but other two, who were living in the city with their husbands. So LXX., Ps-Jon., Knobel; and this view seems to be supported by **הַנְּמַצָּת** in v. 15. Josephus, Vulg., J. D. Michaelis, Tuch, Ewald, and Delitzsch translate: "*who were to marry*", understanding, of course, that Lot had only two daughters.

16. ויחמהמה. The LXX. had perhaps a different reading in their text, as they render this word by *καὶ ἐταράχθησαν*. בחמלח וגו'. Vid. Ges. § 130. 2.

18. ארני. The Masorites have the note קרשׁ, but wrongly, as is proved by the preceding אֱלֹהִים. Lot seems at first to have spoken to the two angels, but afterwards to have continued to address only one, as appears from the singular suffixes in the following verse. אֲרֹנִי is here pointed אֲרֹנִי merely on account of the pause. The LXX., Vulg., Onk., and Sam. Vers. follow the opinion of the Masorites, but on the other hand the Syr. and Saad. are against it, the former correctly rendering אֲרֹנִי by مُنَادِي "my lords", and the latter paraphrasing it by يَا رَسُولِي إِلَهُ "O ye two messengers of God."

19. חרבקני. The patâch is rare as the union vowel of the suffix with the future; vid. Ges. § 59. rem. 2. מִתִּי for מִתִּי.

27. עמר. Used as plurperf., vid. Ges. § 124. 2.

33. בקומה. Punct. extraord. Vid. n. on ch. 16: 5.

34. ממהרת. A rare fem. termination; vid. Ges. § 79. rem. 2.b. מחר and מחרת are contracted compounds of יום and אֶהְיֶה, in Chald. יומִּחְרָא actually occurs.

37. מואב. The LXX. supply an explanation of the name in their version: *καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Μωάβ, λέγουσα Ἐκ τοῦ πατρὸς μου*.

CHAP. XX.

1. ארצה הנגב. Vid. Ges. § 88. 2.a. towards the end.
2. אל שרה. "*In regard to Sarah*". So in v. 13, אמרי לי, "*say in regard to me*"; Ps. 3: 3, 71: 10.
4. הגוי גם צדיק. The particle גם is here placed immediately before the word to which it gives emphasis; so v. 5. גם הוא, v. 6. גם אנכי. Vid. Ges. § 152. 2.a.
6. תִּחַטֵּא, after the form of verbs לִחַט, for תִּחַטֵּא; vid. Ges. § 74. rem. 21.c. The Masoretic note remarks that the א is deficient. לֹא וְגו'. "*I did not permit thee to touch her*". נָתַן פ' עֲשׂוֹת and נָתַן פ' לַעֲשׂוֹת are both used in this sense, prop. to give or grant one to do a thing. Vid. Ges. § 139. 2, note.
7. השב—וחיה. Vid. Ges. § 127. 2; and on the pointing of the ו in וחיה, Ges. § 102. 2.c.
9. אשר לא יעשו. "*Things which are not done*", i. e. which are not customary and ought not to be done.
10. מה ראת. "*What did you have in view?*" What was your intention in doing this?
11. רק אין. "*If only there be no fear of God*"; "*supposing there is no fear of God in this place, they will kill me on account of my wife.*" Gesenius gives a different translation, imagining that the word רק merely gives emphasis to אין; see the Lex. Man. and the Thesaurus, art. רק.
13. יהוה אתי אלהים. א, even when it means *God*, is sometimes construed with a verb in the plural number; e. g. Exod. 22: 8, Josh. 24: 19, 2 Sam. 7: 23, Ps. 58: 12. Vid. Ges. § 143. 2. note. In four places of the Pentateuch, viz. Gen. 20: 13, 31: 53, 35: 7, and Exod. 22: 8, the Sam. substitutes the singular for the plural verb. In Gen. 35: 7, Onkelos

renders אַ by "angels". The Masorites affix the note קרש to guard against such a meaning in this place.

16. אֶלֶף כֶּסֶף, scil. שֶׁקֶל. Vid. Ges. § 118. 4. rem. 2. Knobel supposes these 1,000 shekels to be a statement of the value of the sheep, oxen and slaves given to Abraham (v. 14); Tuch and others think they were a separate present. הוּא may refer grammatically either to Abraham or to the אַ כִּי. The former is the view of Ibn Ezra, and followed by our A. V.; the latter, which we adopt, is the opinion of most of the expositors. בְּסוּת עַ. Schröter, Rosenm., and others suppose that אַ כִּי means *a veil*, and that it was customary in the East for married women only to wear veils; but in this they are mistaken. Nor is Leo more accurate in asserting that the women of the cities wore veils, whilst those of the pastoral districts did not, and that therefore Abimelech, in giving this money to buy a veil, recommends Sarah to conform to the city usage, and so escape annoyance for the future. The correct view is that of Gesenius, Tuch, Knobel, &c., viz. that אַ כִּי is "a gift to make one overlook or condone an injury"; comp. ch. 32: 21, 1 Sam. 12: 3. So the LXX. ταῦτα ἔσται σοι εἰς τιμὴν τοῦ προσώπου σου. Onkelos renders the words by דִּיקָר עֵינֶיךָ, and similarly Saadiah: يَكُونُ لَكَ مَضْرُوبًا فِي كِسْفَةٍ حَسَنَةٍ لِكُلِّ مَنْ مَعَكَ, "it shall be laid out for thee on beautiful clothing for all who are with thee", Translate: "Lo this (the 1000 shekels) is a satisfaction to thee for all (אֲשֶׁר אֵתָּךְ וְאֵת כָּל) that has befallen thee and all (thy family)". וַיִּבְחַח. Gesenius takes this as the part. fern. "and she stood reproved", had no excuse to offer for herself, in which case the words are those of the writer. Maurer, Knobel, Delitzsch, and others view וַיִּבְחַח as the 2nd. pers. fem. sing. perf. = וַיִּבְחַחְתְּ, comparing וַיִּקְחָתְּ in ch. 30: 15, and render it: "and (herewith) justice has been done to thee", or "satisfaction

has been given thee". The LXX. translate the word by: *καὶ πάντα ἀλήθευσον*, "and in all things speak the truth"; Onk. *ועל-כל-מה-דאמרת אפוקחת* "and for all which she had said, she was reprov'd"; Syr. *وكل ما قلته انت تصحني* "and for every thing thou hast reprov'd me"; Vulg. "et quocumque perrexeris, memento te deprehensam."

CHAP. XXI.

3. הנולד. On account of the accent, for הַנּוֹלֵד, part. Niph'al with the art. Others take it as the Perfect, in which case ה=אשר.

5. בהולד לו אח יצ'. Vid. Ges. § 140. 1. a; so v. 8. ביום הגמל את יצחק.

6. יצחק לי. For יצחק. "God has prepared for me laughter"; every one who hears this will laugh at me. ל' צ' is always used in the sense of *laughing at, deriding*; Job. 5: 22; 39: 7, 18, 22. The ancient versions all take it wrongly in the sense of "to congratulate" or "rejoice with", c. g. LXX. *συγχαρεῖται μοι*, Onk. *יחַדִּי לי*, and so our A. V.

7. מי מלל. "Who would have said to Abraham, Sarah will give suck to children?" הַיִּנִּיקָה Perf. for future, Ges. § 124. 4.

9. מצחק. "Playing". צחק in piel is always used in a good sense (vid. n. on ch. 39: 14), and never in the sense of "mocking", as our A. V. renders it both here and in ch. 39. Comp. ch. 26: 8, Exod. 32: 6, Judg. 16: 25. So Onk. *מַחֲיֵךְ*, Saad. *لَاعِبًا*, Syr. *مُضَحِّكٌ* "laughing". The LXX. and Vulg. add "with Isaac her son"; *παίζοντα μετὰ Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς*, *ludentem cum Isaac filio suo*.

16. לָהּ. Dat. pleonastic. כַּמְמַחֵי. P'il'el. Vid. Ges. § 74. rem. 18. אֵל אֶרֶץ בְּמוֹת הָיָה. "I cannot witness the death of the lad!" On כֵּן vid. Ges. § 151. 2.

20. וַיְהִי רַבָּה קֶשֶׁת. The usual translation of this passage is: "and he became, when he grew up, an archer." Maurer and Lee, however, explain it as meaning: "and he was growing up an archer", becoming every day more skilful in the use of the bow. A third view, adopted by Kimchi, Rosenmüller and others, is that רַבָּה is equivalent to רַבֵּב, or to the Arab. رَمَى to throw, and therefore does not differ in meaning from קֶשֶׁת. Onkelos appears to have read רַבָּה קֶשֶׁת, for he translates: וַיְהִי רַבִּי קֶשֶׁתָא "and he became a shooter with the bow". The Vulg. renders רַבָּה by juvenis, "factusque est juvenis sagittarius"; LXX. indefinitely: ἐγένετο δὲ τοξότης.

23. הֵנָּה. Either to be taken as an adverb of place "here", or else as a pronoun "these things", which he afterwards points out. The former seems preferable. אֵין is here used with a negative force; Ges. § 152. 2.f, "swear . . . that thou wilt not deal falsely &c."

29. לְבָרָנָה. This suffix is rare; vid. Ges. § 89. 1. rem. 2. The common form לְבָרָנָה occurs in v. 28.

30. בִּי. Used before the direct narration; vid. Ges. § 152. 1. c. חַיָּה. The Shemitic languages often employ the feminine in cases where we would use the neuter.

33. אֶשֶׁל. "A tamarisk"; Ar. أَشْج. Onk. אֶשֶׁלָא a tree; LXX. badly ἄλουργα; Aq. and Symm. δένδρον φτερίαν.

CHAP. XXII.

2. אֶרֶץ הַמִּרְיָה. "*The district round Moriah*", i. e. the hill on which, in later times, the temple stood, 2. Chr. 3: 1. But Tuch and some other critics think that מִרְיָה is identical with, or a corruption of, מִרְיָה, and that the same place is meant which is called מִרְיָה הַמִּזְרֵה in Judg. 7: 1. The ancient versions do not regard the word as a proper name, and translate in different ways; e. g. LXX. τῆς γῆς τῆς ὑψηλῆς (which is the same as their rendering of מִרְיָה in ch. 12: 6), Aq. τῆς γῆς τῆς καταφανῆς, Symm. τῆς γῆς ὀπτάσιως. Onkelos אֶרֶץ פִּלְחָנָא, "*the land of worship*"; Vulg. *terram visionis*.

5. שְׂבוֹר־לָכֶם. שְׂבוֹר־לָכֶם pleonastic here, as in v. 2. לֹךְ לָךְ.

13. אֵיל אַחֵר. Fortytwo Mss. Sain. LXX. Syr. Ps.-Jon. read אַחֵר. The received reading אֵיל אַחֵר is supported by Onk., Saad., Vulg. *post tergum*, and 40 Mss. Onk. and Saad. however, place the word after עֵינִי, and render it by בְּחֵר אֵילִין, בְּחֵר אֵילִין, "*after this*." אַחֵר must be taken as an adverb of place "*behind*," i. e. "*in the background*". For נֶאֱחָז (Part. Niphal) many Mss. have נֶאֱחָז (Pret Niphal), with which Ibn Ezra, Rosenm. and others wrongly connect אַחֵר, translating: "*afterwards it was caught &c.*" The correct rendering is: "*and behold a ram in the background, caught in a thicket by its horns*." בַּסֵּבֶר. Onkelos renders this by בְּאֵילָנָא "*in a tree*," Syr. *בְּעֵצָה* "*in a branch*," Symm. ἐν δακτύλῳ "*in a net*" (connecting it with שֶׁבֶרֶת); the LXX. retain the word, as if it were the name of some kind of shrub, ἐν γυτῷ Σαβέρ.

14. יְהוָה יֵרָאָה. "*Jehovah sees*" or "*provides*" (v.S.). אֲשֶׁר. "*So that*," in consequence, as in ch. 13: 16. בְּהַר יֵרָאָה. "*In the mount of the Lord provision shall be made*," i. e. the

Lord always watches over his holy mountain, is ever present there with his ready help. Some translate יראה by "*he shall appear*" or "*reveal himself*" (LXX. ἐν τῷ ὄρει κύριος ὠφείη); whilst others take it collectively: "*his people shall appear*" in order to worship and offer sacrifices.

15. שנית. "*A second time.*" Vid. Ges. §. 118. 5.

CHAP. XXIII.

3. מתו. Vid. Ges. §. 103. 1. note.

6. לו שמענו. לו is undoubtedly the true reading, instead of the ordinary reading לו (which must be joined to v. 5, so that v. 6 would commence with שמענו). The credit of this conjecture is due to Hitzig, and it is supported by the analogy of v. 13. On לו with the imperat. vid. Ges. §. 133. 2. The LXX. and Sam. have taken לו = לא, which gives a bad sense, as if the *possession* of a sepulchre was denied to Abraham, but liberty given to him to avail himself of the *use* of the most convenient one. נשיא אלהים. Either "*a mighty prince*" (vid. n. on ch. 1: 2), or "*a prince of God*," meaning "*blessed by God*." במבחר קברינו. "*In our choicest sepulchre*;" vid. Ges. §. 104. 1. rem. 1. יִלָּא = יִלְלָה. Vid. Ges. §. 74. rem. 21. c.

8. אם יש את נפשכם. "*If it be in your mind*," i. e. if you have so purposed.

9. המכפלה. The ancient versions render this "*the double cave*," probably meaning a cave with two compartments or two entrances, but it is evident from vv. 17 and 19 that it is a proper name.

10. באי שער־עירו. On this construction vid. Ges. §. 132. 1. note.

11. 'לֹא אֲדֹנִי שׁ וְנִי'. "Not so, my lord; hear me; the field I give unto thee &c." But Hitzig, Maurer, and others would read לֹא = לֹא־נִי or לוֹ (see 1 Sam. 14: 30, 2 Sam. 18: 12), connecting it with שְׁמַעֲנִי, as in vv. 6, 13, and 15; and this is perhaps preferable. The LXX. seem to have read לוֹ, for they render: παρ' ἐμοὶ γενοῦσθαι κύριε.

13. אִךְ אִם־אֶתָּה לֹא שׁ. An anacoluthon. "If thou only — pray hear thou!" נִתְחַי. Preter. for future, used in making contracts. Vid. Ges. § 124. 4.

15. לוֹ אֲדֹנִי. The LXX. and Sam. read here, as in v. 6, לוֹ (vid. note on v. 6). The ordinary reading is לוֹ, which is connected with v. 14 thus: לֵאמֹר לוֹ.

16. בַּסֶּף עֹבֵר לַסַּחֲר. "Money passing current with the merchants." So in Arabic جَائِزٌ, the participle of جَاَزَ, to pass by. In 2 Kings 12: 5, the shorter phrase בַּסֶּף עֹבֵר is used. On the article with סַחֲר, to denote that the word is collective, vid. Ges. § 107. 1.

17, 18. וַיָּקָם שְׂרָה.... לְאַבְרָהָם. "And so the field &c. passed into the possession of Abraham."

18. בְּכָל בָּאִי וְנִי. "In the presence of all &c.," i. e. publicly; more fully expressed by בְּעֵינֵי כָל ב'.

CHAP. XXIV.

2. וְקָן בִּיתוֹ. "The oldest servant of his house," most probably Eliezer (vid. ch. 15: 2), which name Ps.-Jon. supplies here: ואמר אברהם לאליעזר.

4. בִּי. "But," after the negative, vid. Ges. § 152. 1. c. Several Mss. and the Sam. read אִם בִּי. "The Masorites," says

Davidson, "reckon אֵם among the כְּבִירִין or "*conjectures*," and note four other places in which it appears to be wanting."

5. הָהֶשֶׁב. On the ה with segol, vid. Ges. § 98. 4. rem.

9. אֲדָנָיו. Plur. excellentiæ, referring to Abraham. Vid. Ges. § 106. 2.b.

12. הִקְרָה נָא. On the omission of the accus. vid. Ges. § 119. 6. rem. 2. "*Cause that to meet me this day* (which I seek)," a prayer for success in his mission.

14. הִנָּעַר. This is commonly read הִנָּעַר, and regarded as an archaism found only in the Pentateuch. It is possible, however, that we should read הִנָּעַר (according to the קרי and Sam., which have הִנָּעַר), for such instances of scriptio defectiva are by no means rare. Compare the verbal forms קָטַלְתָּ and קָטַלְתָּה, וְקָטַלְתָּ and וְקָטַלְתָּה, אָפָה and אָפָהָ, עָפָה and עָפָהָ (Ezek. 23: 43, Ps. 71: 6). The form הִנָּעַר is supported by the plural נָעָרִים, applied to *women* in Ruth 2: 21 (comp. vv. 8 and 22). נָעָרָה occurs in the Pentateuch as כְּתִיב only in Dent. 22: 19, and in that chapter there are thirteen examples of the singular נָעָר. The plural נָעָרוֹת is found twice in the Pent., viz. in v. 61 of this chapter, and in Exod. 2: 5.

19. עַד אֵם כָּלוּ לִשְׁחָתָה. Vid. Ges. § 124. 5.c. The LXX. render this: *ὥς ἂν παύσαι πώσω*, connecting, in some way or other, כָּלוּ with כָּל "all."

21. מִשְׁתַּאֲהָ לָהּ. On the const. state before a preposition, vid. Ges. § 114. 1.

33. וַיֵּשֶׂם. Fut. from יָשַׁם = שָׁם. "*He* (viz. Laban) *placed before him to eat*;" comp. ch. 50: 26, Judg. 12: 3. Gesenius, however, renders it intransitively, "*and there was placed &c.*" The קרי is וַיֵּשֶׂם = וַיֵּשֶׂם, fut. hophal of שָׁם.

38. אֵם לֹא. After a negative, equivalent to אֵם בִּי, "*but*." Vid. Ges. § 152. 2.f.

42. **אם ישך־נא**. If the subject of either **יש** or **אין** be a personal pronoun, it is expressed by a suffix, e. g. v. 49. **ישכם** "ye are," **אינני** "I am not." Comp. Ges. § 149. 1.

55. **תשב הנ' א' ימים או עשור**. "Let the girl remain with us (a few) days, or (say) ten;" let her remain with us a week or ten days.

61. **ונערתי**. Vid. n. on v. 14.

62. **באר לחי־דאי**. Vid. n. on ch. 16: 14.

63. **לשוח בשיה**. **שיה** is only found in this passage, and there are several opinions about its meaning. (1) That it is = **שיח** in Ps. 77: 7, 119: 15, "to meditate;" so Vulg. *ad meditandum in agro*; LXX. *ἀδουλεσχεῖν*, which is used of meditation in Ps. 119: 15, 23: 27. But Onkelos **לצלל** "to pray," and so Saad. and Sam. vers. (2) That it is = **שיח** "to talk," Job 12: 8, Prov. 6: 22. So Aq. *ὁμιλεῖν*, Symm. *λαλεῖν*, i. e. to speak with his friends or with his servants in the field. (3) That it is = **שיח** "to lament, mourn," Job 7: 11. So Knobel, comparing v. 67. (4) That it means "to take a walk;" comp. Arab. **سَاح**. So Syr. **ܟܚܥܟܚܥܐ**, Ibn Ezra **ללכת** "to walk amid the shrubs" (wrongly regarding it as a denom. from **שיח** "a shrub"). Gesenius in the Thes., dissatisfied with these explanations, thinks the text is corrupt and proposes to read **לשוח בשדה** "to wander about in the field," but such a change of the text is unnecessary. We give the preference to the first meaning.

65. **הלזה**. Vid. Ges. § 34. rem. 1; = Arab. **الَّذِي**, which is always used, however, as a relative pronoun, *who, which*.

67. **האהלה שרה**. On the construct state with **ה־** locale, vid. Ges. § 88. 2.a; and on the occurrence of the article with the noun in the construct, § 108. 2.b.

CHAP. XXV.

8. **ושבע ימים**. So we read with several Mss., Sam., and some edd. of Onk. The LXX., Vulg., Syr. and Saad. also supply **ימים**, but from this no decisive proof can be drawn that such was their reading. V. D. H. and most Mss. have simply **ושבע**, but comp. ch. 35: 29, Job 42: 17, 1 Chron. 23: 1, 29: 28, in all of which places **ימים** is added. **אל עמיו**. Sam. reads **אל עמו**, which is probably not the sing. **עמו** (LXX. *λαός*), but merely a scriptio defect. **עמו**. Compare ch. 35: 29, 49: 33, Numb. 27: 13, Deut. 32: 50.

10. **השרה**. Acc. of place, vid. Ges. § 116. 1, or genitive in apposition to **שרה עפרן** in v. 9. **שמה**. Vid. Ges. § 88. 2.

13. **נבית**. The Nabathæans in Arabia Petræa, Is. 60: 7, where they are coupled with **קדר**, the *Cedrei* of Pliny; in Ar. **النَّبَط**, which name, however, is commonly applied, not to the inhabitants of Arabia Petræa, but to those of Babylonia, as far down the Euphrates as Wasit and Basra. Gesenius considers the Heb. **נבית** to be the most ancient form of the name, from a sing. **נבי**, whence Sam. **נבאות** (comp. **עבאיים**, **עבאיים**), and from it sprung the Arab. **نبط**, by the change of **ת** into **ט**. On **קדר** we may remark that post-biblical Hebrew writers use it to denote the Arabs in general, and **לשון ק'** to mean "Arabic". **ארבאל**. LXX. *Ναβδελ*. **מבשם**. LXX. *Μασσάμ*.

14. **משמע**. LXX. and Vulg. *Masma*. **רומה**. Now known as **دُومَةُ الْجَنْدَل**, "the rocky Duma", or **دُومَةُ الشَّامِيَّة**, "the Syrian Duma", situated on the confines of the Syrian desert and Arabia Proper.

15. **חרר**. So we read with 200 Mss., Saad., Onk. in most edd., and some copies of the Vulg., as also 1 Chron. 1: 30,

where this is the general reading. V. D. H. gives חדר, which is supported by some Mss., the Syr., and the usual text of the Vulg. Another reading is חדר, supported by the Sam. and four Mss. The LXX. have Χοδδάν. חומא. Ar. قَيْمَاء, a place in the northern part of the Arabian desert, not to be confounded with חִימָן, as the LXX. have done, everywhere writing the word Θαυμάν. ימור. The *Itureans* beyond the Jordan, vid. Luke 3: 1; now called الْجَيْدُور, *Jaidur* or *Jedur*.

18. גַּפֵּל "Settled", = שָׁבַן in ch. 16: 12.

20. שָׂרָה אֶרֶם = אֶרֶם אֶרֶם, Hos. 12: 13, *Mesopotamia*. פֶּרֶן is an old word for *field, plain*, Ar. فِدَانٌ.

22. אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֲנִי. "If it be so, why am I," i. e. why do I live? Comp. ch. 27: 46. So, among the ancient versions, the Syr. ܐܢܝ ܡܫܬܝܬܝܢ ܡܫܬܝܬܝܢ ܡܫܬܝܬܝܢ ܡܫܬܝܬܝܢ merely increases the force of the interrogation, as in ch. 18: 13, Ar. لِمَاذَا. Others would translate: "if it be so, why am I thus", in this condition, with child, following the LXX. and Vulg.

23. יִפְרְדּוּ. "Shall separate themselves from thy bowels", shall be enemies from their very birth. לֹא־אֶם מִלִּי. Vid. Ges. § 117. 1.

26. בִּלְדָתָם אֹתָם. "When she bare them". Vid. Ges. § 130. 1.

27. יֵרַע צִיד. יֵרַע is here in the accus., not in the genitive, which would require יֵרַע; vid. Ges. § 91. 7. a. אִישׁ חָם. "An upright man", one whose character contrasted strongly with that of the wild, reckless huntsman.

28. בִּי צִיד בְּפִי. "For venison was according to his taste," was his favourite food. On this meaning of בִּי vid. Ges. § 151. 3. b. The Sam. and LXX. both read צִידוֹ, which could only mean: "for his (Esau's) venison was in his mouth", for he eat of his venison.

32. הלך למות. These words do not mean that Esau was then actually at the point of death (A. V.), but that his way of life led him into constant dangers. Others take it in a more general sense: "*I am going to die*", I must die some day soon.

CHAP. XXVI.

12. מאה שערים. *A hundredfold*; so rightly Onk. and Vulg. *centuplum*. The LXX., Syr., Symm., Theod., and some Mss. read שערים "*barley*". This is the only passage in which שער occurs in the sense of "*measure*"; see Lex.

13. הלך וגל. Vid. Ges. § 128. 3.b, and rem. 3.

15. וימלאום עפר. On the double accusative vid. Ges. § 136. 2.

18. ויחממום. On the confusion of gender, vid. Ges. § 119. 6. rem. 1, and comp. ch. 31: 9, 32: 16, 33: 13, 41: 23.

19. מים חיים. Lit. "*living water*", i. e. gushing up, running.

26. ואחוז מרעהו. LXX. translate: Ὁλοζαῖος ὁ συμπαγωγός, but how they deduced this meaning from מרעהו is unknown. Onk. וסיפת מרחמוהי "*and a number of his friends*", taking אחוז as the const. of אחוזה before the preposition (Ges. § 114, 1), and מרעהו as compounded of מן and רע (רעהו for רעהו), Ges. § 89. 2. rem. 1). Onkelos is followed by Jerome and several of the Jewish commentators, but there is no authority for this meaning of the word אחוזה. All the other ancient vss. agree in taking א as a proper name, and so also the Masora and nearly all modern commentators. מרע. Lit. "*friend*", a title of the chief minister; comp. רעה 1 Kings 4: 5, רע 1 Chr. 27: 33. Translate therefore: "*and Ahuzzath his minister*".

29. אִם חֶעֱשָׂה. Vid. Ges. § 152. 2.f; comp. ch. 14: 23. On the form חֶעֱשָׂה, vid. Ges. § 74, rem. 17.

31. וַיִּשְׁבְּעוּ א' ל' "And they swore one to another"; Ges. § 122. rem. 4.

32. וַיֹּאמְרוּ לוֹ מ'. The LXX. either read ל', or took לוֹ = ל', rendering: οὐχ εὐχομεν ὑμῶς.

33. שְׁבִיעָה. "Oath," ἀπ. λεγ. = שְׁבִיעָה.

35. מֵרַח רָחוּ. "Bitterness of soul, grief of mind", not because they were disobedient or quarrelsome (LXX. Onk.), but because they were heathens.

CHAP. XXVII.

1. מֵרַח. Vid. Ges. § 129. 2.

3. חֶלֶךְ. Onk. and Syr. "*thy sword*", but the meaning of "*quiver*", given by the LXX. and Vulg., is preferable. צִידָה. This is what is called in Arabic grammars the *noun of unity* from צִיד "*game*" (Ar. صَيْدٌ), meaning "*a single head of game*"; vid. Ges. § 105. 3.e. It must not be confounded with צִידָה "*provisions for a journey*" (Ar. زَادٌ).

4. וְאֹכְלָה. "*That I may eat*"; vid. Ges. § 126. 1.c.

5. לְהַבִּיא. "*To hunt game in order to bring it*". The reading of the LXX. לֵאבִיו seems to be merely a conjectural emendation.

12. בְּמַחְעָחַע. Properly "*a stammerer*", then "*a mocker*", "*deceiver*". Compare the radicals לֹחַץ and לַעַץ.

15. הַחֲמֵדָה. His *finest* or *best* clothes, worn on special occasions. Onk. דִּבְרֵיהֶם "*which were clean*".

24. אֵתָה זֶה בְּנִי ע'. The interrogative particle אֵת is omitted

before אַתָּה (Ges. § 150. 1), and וְ added to give greater emphasis: "*Art thou indeed my son Esau?*"

26. וּשְׁקָה. On the —, instead of —, vid. Ges. § 10. 2. note.

28. מִשָּׁל הַשָּׁמַיִם וּגַר. "*Of the dew of heaven and of the fatnesses of the earth,*" i. e. fertile meadows. מִשְׁמָנִי stands for מִשְׁמָנִי, compounded of מִן and שְׁמִימִים. In v. 39, however, where the same words occur, מִן is taken, not in a partitive, but in a privative sense: "*without the fatnesses of the earth shall be thy dwelling, and without the dew of heaven from above.*" So מִצָּרוֹם „without stain," Job 11: 15, מִפֶּחַח „without fear," Job 21: 9. The barrenness of Edom, compared with the fertility of the land of Palestine, is here predicted. All the ancient vss., however, have taken מִן in both passages as partitive, in which they are followed by our A. V. and by Delitzsch, who regards מִשְׁמָנִי as the construct plural of מִשְׁמֵן. Knobel prefers taking מִן in the latter passage in its usual sense of away from: "*Far from the fatnesses of the earth ... and from the dew of heaven &c.*"

29. וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ. The כתיב is וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ, which might be defended (see Ges. § 144. a), but as the plur. יַעֲבֹדוּ precedes, we have preferred the plural. The LXX. translate: καὶ γίγνεται κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ προσκυνήσουσίν σοι οἱ υἱοὶ τοῦ πατρὸς σου, reading לְאֶחָיו, and בְּנֵי אָבִיו. אַרְרִיךְ אֲרוּר. Vid. Ges. § 143. 4.

33. מִי אִפּוֹא הוּא. מי אִפּוֹא adds emphasis to מי, Lat. *quis tandem?*

33, 34. כַּשֶּׁמֶע: וְאֵבֶר גַּם בִּי י'. "*And I blessed him, — verily he shall be blessed. When Esau heard &c.*" Instead of וַאֲבִרְכֵהוּ, some editions have וַאֲבִרְכֵהוּ, a difference of punctuation which does not, however, affect the meaning, as the Vav conversive is occasionally pointed with —, instead of —, before נ, e. g. Judges 6: 9. וְאֶנְרֵשׁ. From the absence of the

substantive verb, which we should naturally expect before **בשמע**, Hitzig has been induced to alter the text as follows: **יִקְרָא גַם בְּרֹךְ: וְיִהְיֶה כְּשִׁמְעוֹ**, comparing Josh. 24: 10. It would, however, be better simply to add (with Sam. and LXX.) **וְיִהְיֶה** at the commencement of v. 34.

34. **בִּרְכַּנִּי גַם אֲנִי**. Vid. Ges. § 119. 3.

36. **קָרָא הָבִי** scarcely admits of a literal rendering into English, but the meaning is: "*rightly has he been called Jacob, for he has supplanted me &c.*" So LXX. *δικαίως ἐκλάθηται*, Vulg. *juste vocatum est nomen ejus*. On **קָרָא** vid. Ges. § 134. 3. **וְהָיָה פַעֲמִים**. Vid. Ges. § 120. 2. note.

38. **וַיִּבֶךְ**. Vid. Ges. § 74. rem. 3. c.

39. **מִשְׁמֵי ה'**. Vid. note on v. 28.

40. **וְעַל חֶרֶבְךָ תַחֲיָה**. "*And by thy sword shalt thou live.*" As to the use of **עַל**, compare Deut. 8: 3, Isaiah 38: 16, Ezek. 33: 19. Schumann and Geddes would read **תַּחֲבֶךָ**, "*on thy desert shalt thou live,*" but such a change in the text is quite unnecessary, and supported by none of the ancient vss. **תַּחֲרִיד**. (1) Several of the Jewish commentators, followed by our A. V., consider **רוּד** to be i. q. **רָדָה**, and render: "*When thou shalt have dominion, thou shalt break his yoke &c.*;" but this is well characterised by Rosenmüller as mere tautology. (2) Others derive it from **רוּד** in the sense of "*to bewail*" (?), in which case the meaning would be: When his yoke shall be oppressive and thou shalt bewail it before the Lord, then thou shalt break his yoke, &c. or: When Israel sins against the Lord, and becomes unworthy of the preference shewn to him, and Edom complains thereof, then Edom shall regain his liberty. Onkelos probably took this view: **כִּדְּעִבְרוֹן בְּנֵיהִי עַל: וְכִתְּבֵי אֲוִיתָא וְחֻצֵּי גִירָהּ מֵעַל צוּאָרָהּ**, "*when his sons transgress the commandments of the Law, then shalt thou break his yoke from off thy neck.*" (3) Some modern critics connec

it with the Ar. **אֲרִיד**, to wish, and render, "*when thou shalt desire it.*" (4) Gesenius translates the passage: "*flet autem, ubi libere vagaberis, ut frangas (et decutias) jugum ejus de cervicibus tuis*", comparing Ps. 55: 3, **אֲרִיד בְּשִׁירִי**, "*circumvago in-mærore meo.*" (5) Perhaps, however, it is better to take it, with Tuch, in the sense of "*to be refractory or rebellious;*" compare Jer. 2: 31. "*Wherefore do my people say, (רָדְנוּ) We have rebelled, we will not come again to thee?*" Hos. 12: 1, (A. V. 11: 12). "*And Judah too has rebelled against God, and against the Holy One, the Faithful (קְרוּשִׁים plur. majest.).*" The Sam. cod. has **תִּאֲדִיר** (Niphal of **אָדַר**), "*when thou becomest great,*" instead of **תִּרְדִּיר**. Syr. **ܐܢ ܬܠܬܝܬ ܬܚܝܬ ܝܡܝܗ ܡܢ ܕܡܝܬܐ**, "*and if thou shalt repent, his yoke shall pass from thy neck.*" Vulg. "*tempusque veniet cum excutias et solvas jugum ejus de cervicibus tuis.*" LXX. **ἔσται δὲ ἡ γέφυρα ἐν καὶ ἀνελήσῃ καὶ ἀκλύσῃ τὸν ζυγὸν α. τ. λ.**, perhaps reading, as Gesenius supposes, **תִּאֲדִיר** (Hiphil of **אָדַר**).

41. **יִקְרְבוּ יְמֵי וְגו'**. Generally understood to mean: "*The days of mourning for my father are at hand, and then I will slay my brother Jacob*" (A. V., Tuch, Knobel, Delitzsch, &c.). But Kalisch seem to be right in translating: "*Days of grief are at hand for my father, for I will slay my brother Jacob;*" see his Comm. p. 516.

42. **מִתְנַחֵם**. "*Will revenge himself upon thee by slaying thee.*" Compare Isaiah 1: 24. **הִתְנַחֵם** is here equivalent in meaning to **הִתְנַקֵּם**.

45. **עַד שׁוֹב—וּשְׁכָח**. On the construction vid. Ges. § 129. 3. rem. 2.

CHAP. XXVIII.

3. אֵל שָׂרֵי. Vid. n. on ch. 17: 1.

9. עַל נִשְׁוֹ. "In addition to his (other) wives." Comp. ch. 31: 50.

11. בַּמָּקוֹם. The article is here used in the sense of "a certain." Vid. n. on ch. 8: 7, and comp. ch. 42: 27 (הָאֶחָד). The LXX. have merely καὶ ἀπήντισε τόποι. ה' מֵאֲבֵנֵי ה'. "One of the stones of the place;" comp. v. 18, and see Ges. § 151. 3.c. So Ps. 137: 3, מִשִּׁיר צִיּוֹן, "one of the songs of Zion."

12. מִלֵּם. ἄπ. λεγ., Ar. سَلَّمَ. Vid. Ges. § 86. 1.d.

13. נָצַב עָלָיו. LXX. ἐπεστήρικτο ἐπ' αὐτῆς, A. V. "stood above it" (or rather "upon it"), and so Knobel, Delitzsch, &c. Tuch prefers to refer the suffix to Jacob, and to translate: "stood beside him," which is the usual meaning of the phrase נָצַב; comp. ch. 18: 2, 45: 1, 1 Sam. 4: 20, 19: 20, 22: 7, 17.

17. מִה נֹרָא. "How dreadful!" So Ps. 8: 2. מִה אֲדִיר, "how excellent!" כִּי אִם. "Except," "but;" Ges. § 152. 2.i.

19. וְאוֹלָם לָהּ. The LXX. take these two words as a proper name: καὶ Οὐλαμλουζ ἦν ὄνομα τῇ πόλει τὸ πρότερον!

20—22. According to our A. V., the apodosis commences with וְהָיָה in v. 21. "If God will be with me, . . . then shall the Lord be my God, and this stone &c." So Delitzsch, Knobel, and others. It seems better however to follow Tuch and Kalisch in making the apodosis commence with וְהָאֵל in v. 22: "If God be with me, . . . and Jehovah be to me a God, then this stone &c."

CHAP. XXIX.

2. שלשה עררי צאן. Kennicott proposes to read שלשה רעי צי, "*three shepherds*," following the Sam. in v. 3, and the Sam. and LXX. in v. 8. ישקו. "*Used to water*," Ges. § 125. 4. b; on the indeterminate 3rd. pers. plur. vid. Ges. § 134. 3. b. גדולה. The article is omitted because ג' is the predicate; vid. Ges. § 108. 3. "*For the stone upon the mouth of the well was large.*"

3. נאספו and the other preterites in this verse are to be translated by "*used to assemble*," &c., being connected with the preceding וישקו; Ges. § 124. 6. d.

6. באה. Part. "*is coming*;" the pret. would have the accent on the first syllable, as in v. 9.

7. גדול. On the omission of the article vid. Ges. § 108. 3. "*It is still early.*" עת האסף. Vid. Ges. § 129. 1.

9. אשר לאביה. Vid. Ges. § 113. 1.

14. ימים. Accus., vid. Ges. § 116. 2, and not the genitive governed by חרש.

15. רבי אחי. Correctly Vulg. "*Num quia frater meus es, gratis servies mihi?*" and so our A. V.

17. ועיני לאה רכות. Vid. Ges. § 143. 5. "*And Leah's eyes were tender*," or "*weak*." LXX. ἀσθενεῖς, Aq. and Symm. ἀπαλοί, Syr. لَيِّفٌ, Vulg. *lippi*; but Onk. יֵאֵן, and Saad. حَسَنَاتَانِ, "*beautiful*," as if the text meant that Leah had fine eyes, but was in other respects inferior in beauty to her sister Rachel.

27. מלא שבוע זאת. "*Fulfil the week of this one*", i. e. Leah, a week being generally allotted to marriage festivities; vid. Judges 14: 12. גם את זאת. "*This one too*," viz. Rachel.

"nonnulli putant aquas calidas juxta linguæ Punicæ viciniam, quæ Hebrææ contermina est, hoc vocabulo significari". Some understand the אַמִּים, a gigantic race mentioned in Deut. 2: 10, and take כַּצָּא in the sense of *meeting and conquering*, which it cannot bear. This opinion is adopted by the Sam., which reads הַמַּיִם, Onk., Ps-Jon., &c. One Ms. has הַמַּיִם "the waters", and so also the Syr. Saadiah, with many of the Rabbinical commentators, followed by Buxtorf and our A. V., render the word "*mules*", which is a mere conjecture, and has nothing to recommend it. The Greek translators, the LXX., Aq., Symm. and Theod. do not translate the word, but write it variously αἰνὸν, λαμὸν, λαμειν and ἐμιν.

26. רִישֵׁן. So we read with 1 Chr. 1: 41, the LXX., Syr. and Vulg., and in accordance with v. 21. Theile reads רִישֵׁן, but the sons of רִישֵׁן are not mentioned till we come to v. 28

CHAP. XXXVII.

2. הָיָה רְעָה וְגו'. "*Used to tend the flock along with his brethren*". Vid. Ges. § 131. 2. יִרְבָּתָם רְעָה. On the omission of the article vid. Ges. § 109. 2.b. Transl. "*an evil report regarding them*".

3. בֶּן זָקִיִּים. Onk. renders: בֶּן־חָכָמִים "*a wise son*", which has been adopted by Schumann. בִּתְנַת פָּסִים. This appears to have been an outer tunic worn as a distinction by persons of rank. Some have endeavoured to make out that it was a priestly garment, and that, as such, it was given to Joseph as the priest of his family; but the fact of the phrase recurring only in 2 Sam. 13: 18, where it refers to Tamar's garment, is sufficient refutation of this notion; and besides, we have

not the slightest evidence that Joseph really acted in that capacity. The upholders of this view render the phrase, as in our A. V., by "*a coat of many colours*", supported by the rendering of the LXX. in this place, *χιτὼν ποικίλος*, and of the Vulg. "*tunica polymita*". כפ, according to this view, means "*a patch*", but this translation is destitute of any support from the cognate dialects, and even the LXX. and Vulg. can scarcely be quoted in its favour, as the LXX. in 2 Sam. have *χιτὼν καρπωτός*, and the Vulg. "*tunica talaris*". In v. 23. of this chapter the Vulg. combines both opinions and translates: "*tunica talaris et polymita*". The rendering "*tunica talaris*" is the correct one, since כפ is equivalent to the Chald. and Syr. ܠܡܫܐ, primarily meaning "*an extremity*". כ' פ' therefore is a tunic that extended to the wrists and ancles. So Aquila in Gen. *χιτὼν ἀστραγάλειος*, in 2 Sam. *χ. καρπωτός*; Symm. *χειριδωτός*; Syr. in Gen. ܠܡܫܐ ܕܡܢ ܕܡܢ, "*a tunic with sleeves*", but in 2 Sam. ܠܡܫܐ ܕܡܢ ܕܡܢ, "*a striped or variegated tunic*".

4. דברו לשלם. This is the only instance of דבר being construed with the accusative of the person, except Numb. 26: 3; where, however, we might read, as suggested by Knobel, אהם instead of אהם.

5. ויוספו עור שנא. Vid. Ges. § 139. 1.

12. אלה צאן. Punct. extraord. Vid. n. on ch. 16: 5.

17. דהינה דהין is an Aramaic dual from דה.

18. ובטרים יקרב. Vid. Ges. § 125. 4. a.

19. בעל החלמות. Vid. Ges. § 104. 2. a.

21. נכנו נפש. Vid. Ges. § 136. rem.

25. ארחח ישמעאלים. ארחח is the part. fem. used collectively; vid. Ges. § 105. 3. d. Onk. correctly שְׂרֵיחַ עֲרָבָי, "*a caravan of Arabs*". וצָרִי. The chateph kametz of צָרִי is changed into a simple sheva on account of the preceding ו.

28. מְרִינִים. The Midianites were a branch of the Ishmaelite Arabs, and therefore this verse does not contradict v. 25. Comp. Judges 8: 22, 24, 26. בַּעַשׁ כֶּסֶף. Supply שָׁקַל; vid. Ges. § 118. 4. rem. 2. The LXX. have *gold* instead of *silver*, *ἐλάσσι χρυσῶν*.

32. הֲכִתְּנָה. On the pointing of the ה interrogative vid. Ges. § 98. 1. rem.

35. שֹׁאֵל. The word שֹׁאֵל never takes the article. It is derived from שָׁאֵל = שָׁעַל "to be hollow".

36. הַמְרִינִים. Prob. a contracted form of מְרִינִים in v. 28, although in ch. 25: 2 both מְרִינִים and מְרִינִים are mentioned as sons of Abraham and Keturah. שַׂר הַמְּכַחֲמִים. "Captain of the life-guard", lit. "of the executioners". LXX. badly ἀρχιμαγειρος, "head-cook".

CHAP. XXXVIII.

2. אִישׁ כְּנַעֲנִי. "A Canaanite". So all the ancient vss., except Onk., who translates מְכַרֵּם תַּגְרָא "a merchant". In a few passages כ' is used in this way, e. g. Isaiah 23: 8.

9. וַשְׁחַת אֶרְצָה. "Perdidit (semen suum) effundens in terram; const. præg." Maurer. Vid. Ges. § 138.

11. בֵּית אֲבִיךָ. Acc. of place. Vid. Ges. § 116. 1.

14. וַחֲתַלֶּף. "And veiled herself." Onk., LXX., Syr. give the sense of "adorning". The Vulg. has "mutato habitu," as if the verb were חָלַף, which the Sam. Vers. gives חֲתַלֶּף. Saadiah alone correctly تَنَقَّبَتْ, "veiled herself". The word צָעִיף is rendered variously; the LXX., Vulg., and Saad. θήριον, *theristrum*, خِيَارٌ, "a veil"; but Onk. עֵיפָה, and Syr.

אֵינָם, "a robe". בַּפֶּתַח עֵינַיִם. "At the gate of 'Enayim". So LXX., Gesenius and most of the moderns, correctly considering עֵינַיִם as a proper name, as clearly appears from v. 21, where הָעֵינַיִם only is used. Onk. translates פ' ע' by פֶּרְשֹׁתַי, "the bursting forth of two fountains," and in this he is followed by Rosenmüller. The Syr. has: *فُكْمَا اِلْعَيْنَيْنِ*, "the division of two roads", the place where two roads meet, and so Vulg. "in bivio itineris"; Saad. *مَنْطَرَة*, "a rising ground, a watch-tower"; our A. V. "an open place", and in v. 21. בְּעֵינַיִם "openly".

15. The LXX. add: *καὶ οὐκ ἐπέγνω αὐτήν*, but there is no necessity for supposing that any words have been lost in the Masoretic text. Judah does not recognise Tamar simply on account of her being veiled, not because of the veil she wore being one peculiar to prostitutes; for צִעִיף is used only once more in Scripture, viz. in ch. 24: 65, with reference to the veil of Rebecca.

21. וַיְהִי כְּמִשְׁלֹשׁ חֳדָשִׁים. "And it came to pass after about three months". מֵן "after"; vid. Ges. § 151. 3. c.

28. וַיִּתֵּן יָד. "And one put forth a hand". Impers. Vid. Ges. § 134. 3. יִתְקַח. The accusative after this verb may be either יָד or יָמִי.

29. כְּמִשְׁכִּיב יָדוֹ. The participle with כִּי is here, and in ch. 40: 10 (as remarked by Maurer), nearly equivalent to the infinitive with כִּי. מָה פָּרַצְתָּ וְגו'. "Why hast thou broken forth? Upon thee be a breach!" i. e. may a similar act of violence be done to thee! referring, as Knobel thinks, to the rebellion of the Israelites against the house of David (who was descended from Pharez). Delitzsch considers פָּרַץ as the accusative governed by פָּרַצְתָּ; "why hast thou made a rent (or burst a way) for thyself?" The accent on פָּרַצְתָּ is, however, disjunc-

tive, and the meaning attached to עליך is very doubtful. Another explanation of the words is that adopted by Rosenmüller, Maurer, &c., viz. that the midwife, fearing for the rights of primogeniture, which properly belonged to Zarah, exclaimed: "*to thee this breach is to be imputed*". The absence of the article in פרץ is against this view. The ancient vss. throw no additional light on the passage.

CHAP. XXXIX.

2. איש מצליח. "*A prosperous man*". מ' is used adjectively here, but as a verb in v. 3. •

4. וכל יש לו. For וכל אשר יש לו, as in v. 5; vid. Ges. § 121. 3.a.

5. מאז. The word אז is properly a noun denoting "*time*"; hence מאז lit. "*from the time*", and as a conjunction "*since*".

6. לא ידע אצלו מ'. "*He took no concern about anything which was with him*" (Joseph), under his charge; or "*he did not regard in his own mind* (lit. with himself) *anything*," taking אצלו as reflexive (vid. Ges. § 122. 1). Our A. V. also takes אצלו reflexively, but with a different meaning: "*and he knew not aught he had*." כי אם. "But", "except", after a negative; vid. Ges. § 152. 2.i.

9. איננו גדול וגו'. Maurer renders this: "*there is nothing in this house too great for me*", i. e. of such importance that I am not intrusted with it. If this translation be adopted, the following ו ought to be rendered "*for*". Others, as Rosenmüller and Knobel, translate: "*He is not greater in this house than I*." Others, including our A. V., "*there is no one greater in this house than I*".

10. יום יום, "Daily"; vid. Ges. § 106. 4.

12. בבגדו. In this word the ך is aspirated contrary to rule, בגדו instead of בגדו.

14. לצחק. On the ׀ under the 2nd radical, vid. Ges. § 63. 3. rem. 2. "*Accessit ad me servus iste Hebræus ut luderet mecum*, i. e. ad lusus venereos sollicitare me volebat homo impudens." Gesenius in the Thes.

18. ואקרא — בהרימי. On the construction, vid. Ges. § 129. 2. rem. 2.

20. ויקח ארני י. Plural. excell. Vid. Ges § 106. 2.b. אמירי. "The place where"; vid. Ges. § 114. 2. אמירי. We have adopted the קרי reading אמירי in preference to the כתיב, אמירי, because the form קטיל is more commonly used as an adjective or substantive, קטיל as a participle.

21. ויהן חנו. "And gave him favour", i. e. made him agreeable. The nominative to יהן is Jehovah, and the suffix in חנו refers to Joseph; comp. Exod. 3: 21, 11: 3.

22. והאמירים. So the קרי; the כתיב is והאמירים; vid. n. on v. 20. הוא היה עשה. "He was the doer (of it)", everything was done by his orders, or under his superintendence.

CHAP. XL.

3. מקום אשר. Vid. n. on ch. 39: 20.

4. ויפקד שר וגו'. "And the captain of the life-guard appointed Joseph (to be) with them, and he waited upon them". So Onk. and LXX. Slightly different is the rendering of our A. V. "charged Joseph with them, and he served them". The Vulg. *custos carceris*, and LXX. ὁ ἀρχιτεμνωτής, seem to indicate the reading שר בית הפקד instead of שר הטבחים.

8. ופֹתֵר אֵין אִתּוֹ. "*And there is no interpreter of it.*"
אִתּוֹ accusative governed by פֹּתֵר; comp. ch. 41: 8.

10. וְהוּא כְּפֹרֶחַת. Either "*and it was as if budding,*" "*seemed to bud*" (A. V., Tuch, Knobel, Kalisch); or with Onkelos, "*and when it had budded*", וְהָיָא כִּד אֶפְרַחַת (comp. ch. 38: 29). The Sam. has likewise כְּאַפְרַחַת, using the Aramaic form of the hiphil. The former translation is preferable, since הָיָה is a periphrasis for "*to appear*" "*to seem*", as in ch. 19: 14, 27: 12. נִצָּה "*Its blossoms*", taken collectively, and hence עלתה. Knobel and others suppose that נִצָּה is a mistake for נִצָּה, as נִץ does not occur elsewhere in the Hebrew text of the Old Test.

13. יִשָּׂא פִּי אֶת רִאשׁוֹ. "*Pharaoh shall lift up thy head*", i. e. restore thee to thy dignity. * This appears to be the simplest mode of explaining the phrase. In v. 19 there is a play upon the word, as in John 12: 32. Gesenius, Knobel and Delitzsch take it to mean "*shall fetch thee out of prison*", regarding רִאשׁ as equivalent to נִפְשׁ, and appealing to 2 Kings 25: 27, where, however, the words מִבֵּית כְּלָא are added. The prisons of the ancients were, it is true, often underground. Rosenmüller: "*shall number thee*", i. e. number his servants and count thee among them. יִשָּׂא רִאשׁ has this meaning in Exod. 30: 12, &c. The ancient versions give the idea "*shall remember thee*"; e. g. LXX. καὶ μνησθήσεται Φαραὼ τῆς ἀρχῆς σου; Syr. וְיִזְכֹּר לְפָנָיו, and so Onk.; Vulg. "*recordabitur Pharaō ministerii tui*". כְּמִשְׁפַּט הָרִאשׁוֹן. "*In the former manner*", "*as before*".

14. וְעָשִׂיתָ נָא. Vid. Ges. § 124. 4. foot-note.

16. סִלִּי חֲרִי. "*Baskets of white bread*". So Gesenius rightly, following LXX., Aq., Vulg., Syr., Ps.-Jon., and Saad. Onkelos has סִלִּין דְּחִירִי "*baskets of liberty (?)*", unless perhaps חִירִי be a derivative from חָנָר "*to be white*", in which case he would agree with the rendering given above. Our A. V.

has "*white baskets*", which is wrong. Rosenmüller would derive חֲרִי from חור "*an opening*", and translate: "*perforated (or wicker) baskets*", following Symm., who gives *καὶ βαίνα*.

19. יֵשׁא פֶרֶעָה וְגו'. Vid. n. on v. 13.

20. יוֹם הַלֵּדָת אֶת פ'. On the construction vid. Ges. § 140. 1. a. The rare form of the infin. hophal הִלֵּֿת may be best explained by assimilation from the original הִלֵּֿדָת or הִלֵּֿדָה. Compare Ewald's Gram. 6th ed. § 131. c.

CHAP. XLI.

1. שְׁנַחִים יָמִים. Vid. Ges. § 116. 3.

2. בָּאָחוּ. א' is an Egyptian word, denoting reeds growing in marshy ground; the word is also used in the Alexandrine Greek, in which it is written *ἄχι, ἄχαι*, and the LXX. retain it here. The Vulg. has "*in locis palustribus*", Saad. فِي الْفَرْطِ, "*in the clover or trefoil*", Syr. صُفْحَانٍ "*in the meadow*".

8. חַ מְזִי מ'. "*The sacred scribes of Egypt*," the *ἱερογραμματεῖς*, who were skilled in the hieroglyphics. This word is, according to Gesenius, a quadriliteral formation from חָרַט, *to inscribe*, and חָרַם, *to be sacred*; or from חָרַט, *a style*, with the termination מ'—, the מ being doubled as in נָמַל, נְמָלִים. Other scholars have supposed it to be a corruption of an Egyptian word, such as *ἑρμῶν*, "*a worker of wonders*", or *καρπῆς*, "*a guardian of secret things*". Hitzig, following Hyde, holds it to be a Persian word, viz. Zend *khratumat*, Pers. *khiradmand*, "*wise*"; but the occurrence of a Persian word in the Pentateuch would be strange indeed. The LXX. translate it here by οἱ ἐξηγηταί, and in other places by ἐπισκοποὶ or γαρυμαχοί; Vulg. here *conectores*, elsewhere *malefici* or *harioli*.

חִלְמוֹ וְאֵפֶ' אִהֶם. The use of the plural אִהֶם in reference to the preceding sing. חִלְמוֹ, may be explained by the double nature of the dream; perhaps, however, we should read with Sam., Syr. and Saad. חִלְמָיו, or rather חִלְמֵי (script. defect.), although the only plural actually found in the Bible is חִלְמוֹת

12. אִישׁ. Vid. Ges. § 122. rem. 1.

14. רִיצִיהוּ. Vid. Ges. § 134. 3.

16. בִּלְעָדָי וְגו'. "*Not I — God shall answer to the welfare of Pharaoh*". Agreeably to this translation the Masorites have placed an athnach under בִּלְעָדָי, and similarly Onk. לֹא מִן חִכְמָתִי "*Not from my wisdom*", Saad. and Vulg. *absque me*". The Sam. inserts לֹא before יַעֲנֶה, and so likewise the LXX. *ἀντὶ τοῦ θεοῦ οὐκ ἀποκριθήσεται τὸ σωτήριον Φαραώ*, and the Syr.

19. רָקוֹת in this verse, as well as in vv. 20 and 27, is not improbably a mistake for רָקוֹת (v. 3), which some Mss. read here.

21. קִרְבָּנָה. On the form of the suffix vid. Ges. § 89. 1. rem. 2. מִרְאִיהֶן. On the form vid. Ges. § 91. 9. note.

23. אַחֲרֵיהֶם. Vid. note on ch. 26: 18.

25. עֲשֵׂה. Part. for future; vid. Ges. § 131. 2.b.

26. פֶּרֶת הַטֶּבֶת. On the omission of the article with פֶּ' vid. Ges. § 109. 2.a. הִנֵּה. Vid. Ges. § 119. 2.

34. וְחִמְשׁ. "*And let him exact the fifth part of the produce*". The verb is ἀπάξ λεγ. Onk. badly renders: וַיִּזְרֵי "and let him fortify the land of Egypt". The LXX., Syr. and Saad. seem to have read the verb in the plural. One Ms. has actually וְחִמְשֹׁן.

39. אֵל הוֹדִיעַ אֵל אֶתְךָ אֶחָד כָּל ד'. Vid. Ges. § 130. 3.

40. וְעַל פִּי יִשְׁקֵךְ כָּל עַמִּי. "*And according to thy mouth (i. e. orders) shall all my people dispose themselves*", they shall be governed by thee and obey thy orders. So, with slight

varieties of expression, the old versions, our A. V., and among the commentators Rosenmüller, Maurer, Tuch, Delitzsch, &c. Others, as Gesenius, Schumann, and Knobel, understand it of the kiss of reverence, "*and all my people shall kiss thy mouth*", but several objections may be raised against this; 1. this kiss was only given to the king; 2. only the hands and feet were kissed; 3. **נָשַׁק** when it means *to kiss* is always construed with **לְ** or with the accusative. **רַק הַנֶּמֶס** 'ה' is the accus. vid. Ges. § 116. 3.

43. **אֲכַרְךָ**. Most probably an Egyptian word, accommodated to a Hebrew root. It is compounded, according to de Rossi, of **אֶפֶס** *the head* and **פֶּעַק** *to bow*, i. e. "*bow the head*", which is supported by the Vulg. "*ut omnes coram eo genu flecterent*", and Aquila ap. Jerome: "*et clamavit in conspectu ejus ad geniculationem*", ap. Origen *γονατίζειν*. Jablonski takes it from **וַיִּפְעַק** "*bow towards* (Joseph);" whilst Benfey and Knobel identify it with **אַבְוֶרַק**, "*prostrate thyself*." The Targg. of Onk. and Jerus. render: **אָבָא לְמַלְכָּא** "*the father of the king*", deriving it from **אב** and **רַךְ** "*a king*", but the Chaldee word is probably a mere corruption of the Latin *rex*. If the word were Hebrew, it would be either the 1st pers. fut. hiph. of **פָּרַךְ**, or the imperative, according to the Chald. form, for **הִפְרִיךְ**. The Syr. has **أَبَا مَحْبُوبًا كَ فَحَهُ أَوَّلًا وَنَحْنُ** "*the father and prefect over all the land of Egypt*". Saad. renders 'א by **الظَّرِيفُ** "*the elegant*", "*the good*", whilst the LXX. and Sam. vers. give **ἡγερέξ**, **ἡραρῆξ**, "*herald*". **נַחֲן**. Inf. used for the finite verb; vid. Ges. § 128. 4. a.

45. **צִפְנָת פַּעֲנַח**. The Egyptian name seems to have been modified to suit the Hebrew language: Its genuine form is given more nearly by the LXX. **Ποντομαυήχ**, in which some have recognised the Egypt. **π-σῶτ-μ-φ-ε-νεξ**, *pi-sôt-em-*

ph-eneh, "the saviour of the age"; but as the *v* in *ψουτ* is always retained, or, in a few odd., changed into *μ*, the derivation given by Gesenius seems preferable, viz. Π-CΩNT-M-Φ-ENEZ, "the supporter" or "preserver of the age". Lepsius Chron. Egypt. vol. I. p. 382) thinks that פִּעֲנָה is the Egypt. Φ-ANAZ, "life", and that the LXX. considered the name to be the same as Π-CΩNT-M-Φ-ANAZ, "creatio (creator) vitæ". The Hebrew interpreters supposed it to be a Hebrew word, and accordingly render it "revealer of secrets". So Onkelos: גִּבְרָא גִּבְרָא דְּמִמִּין גִּלְגִּין, Saad. مَوْصِيحَ الْخَفَايَا, Syr. ܡܘܨܝܚܐ ܕܝܠܓܝܢ.

51. וְשִׁי. Vid. Ges. § 51. rem. 1. It should be remarked, however, that patach was the original vowel of the first syllable in Heb. as well as in Chald., as may be seen from the Future and Imperative.

57. וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ. Vid. Ges. § 143. 1.

CHAP. XLII.

7. קָשׁוּה. Fem. instead of neut., which is common in all the Shemitic languages.

11. נִחְנוּ. Instead of אִנְחָנוּ, Vid. Ges. § 32. rem. 2.

13. הַקָּטָן. Used as a superlative; vid. Ges. § 117. 2.

18. וְאַתָּה עָשׂוּ וְחַיּוּ. Vid. Ges. § 127. 2.

25. בְּסִפְיָהֶם. On the plural vid. Ges. § 106. 4. rem. 1.

28. יִתְרִדּוּ אִישׁ אֶל אַחֵיו. Const. præg. vid. Ges. § 138.

30. אֶרְצִי הָאָרֶץ. Vid. n. on ch. 39: 20.

36. בִּלְנָה. On the suffix vid. Ges. § 89. 1. 2.

38. וְקִרְאָהּ אִסּוֹן. On the omission of the conditional particle vid. Ges. § 152. 4. a. Comp. ch. 33: 13, 44: 29.

CHAP. XLIII.

4. **אם ישלח**. "If you send". Vid. Ges. § 131. 2. a. The negative occurs in v. 5.

7. **הידוע נרע**. "*How could we possibly know?*" On the inf. absol. vid. Ges. § 128. 3. a, and on the potential force of the future § 125. 3. d.

11. **מומרת ה'**. "*Of the song of the land*", i. e. some of its most highly prized and valuable products.

12. **בסף משנה**. An apposition; but in **בסף משנה**, v. 45. the word **בסף** is in the accusative (vid. Ges. § 116. 3).

14. **יתן**. Used optatively; Ges. § 125. 3. b. **את א' אחר**. On the omission of the article before **אחר**, vid. Ges. § 109. 2. b. **כאשר שכלתי שכלתי**. On the use of the pret. vid. Ges. § 124. 5. Comp. Esth. 4: 16.

16. **טבח**. Perhaps this may be a real imperative for **טבח**; otherwise, we must take it as an infinitive used instead of the imp., in which case we should rather expect the inf. absol. (Ges. § 128. 4. b), and not, as here, the inf. const. (see, however, rem. 2).

20. **בי** for **בעי**, as **פל** for **פעל**, lit. "*prayer*", and then as a particle of entreaty, "*pray*". Vid. *Jonah in Four Shemitic Versions*, ed. W. Wright, p. 11. But Ewald regards it as a mere exclamatory particle, identical with **אבוי**, Prov. 23: 29, and **אכי**, Job 34: 36, and compares the Greek *αἰβοῖ*.

26. **ויביאו**. The Masorites regard the point in the **א** as a daghesh, although that mark can have no place here, since the **א** does not admit of being doubled. It is rather a *mappik* to indicate a distinct pronunciation of the **א**, perhaps inclining to the sound of **י**. The same point occurs in Levit. 23: 17, Ezra 8: 18, and Job 33: 21 (where, however, some editions

have ראו instead of ראי. Vid. Gesenius' Lehrgebäude § 21. 1.c, and Ewald's Gram. (6th ed.) § 94.a.

29. יִחַנֶּה for יִחַנֶּה, as in Isaiah 30: 19, a transposition similar to that in קָטַלְתָּ and קָטַלְתָּ from קָטַל.

33. יחמהו. Const. præg. vid. Ges. § 138.

CHAP. XLIV.

1. בכף איש. Vid. Ges. § 122. rem. 1.

3. הבקר אור. "The morning shone". אור 3rd pers. sing. pret. Vid. Ges. § 71. rem. 1.

4. יצאו את העיר וגו'. The clause is to be translated: "*They had not gone far from the city, when Joseph said &c.*" On הרחיק vid. Ges. § 139. 4. rem. 1, and on the accusative את העיר, § 135. 1. The LXX. add at the end of the verse: *ἵνα τί ἐκλέψατέ μου τὸ κούδυ τὸ ἀργυροῦν*, whilst the Vulg. inserts a similar phrase at the commencement of v. 5: "Scyphus, quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, &c."

5. הלוא זה וגו'. Tuch would supply פִּיךָ and translate: "*Is not that, out of which my master drinks, in your possession?*" but it is better to take the clause literally: "*Is not this that out of which my master drinks?*" Is not this my master's cup? או אשר ישתה א'. On the construction פִּיךָ vid. Ges. § 151. 3.a. והוא נחש ינחש בו. "And in which he is wont to divine". So LXX., Vulg., Syr., and similarly Onk. who has בִּדְקָא מְבַדֵּק בֵּיהּ, "and in which he searches", scil. for the future. Vid. n. on v. 15. Saad., wishing to screen Joseph from the charge of such practices, explains נחש here by נסה, *to tempt, to try*, and renders accordingly: *وَهَوَّ إِنَّمَا أَمْتَحَنَكُمْ بِهِ*, "and he only proved you by it".

12. יִחְפֹּשׁ וְגו'. "So he searched, with the eldest he began, and with the youngest he finished".

15. Vid. n. on v. 5. Tuch, Delitzsch, Knobel render הֲלָא יִרְעֶתֶם וְגו' by: "Did you not know that a man like me would certainly surmise it?" or "notice it?" To be consistent, they should have given נִחַשׁ נִחִישׁ the same meaning in v. 5, "and he would certainly remark it," i. e. its loss, miss it; in which case נִחַשׁ would be construed with כִּי, like נִרְאָה.

18. בִּי אֲדֹנִי. Vid. n. on ch. 43: 20.

21. וְאֲשִׁימָה עֵינַי עָלָיו. "And I will look favourably upon him". שׁוֹם עֵינַיִם עַל פ' is "to look favourably on a person"; שׁוֹם פָּנִים עַל פ' "to look unfavourably on a person". This rendering has the support of the LXX. καὶ ἐπιμελοῦμαι αὐτοῦ, Saad. וְאֲשִׁי עֵינַי לְטִבְרָהּ עָלָיו, and Ps.-Jon. أَجْعَلُ عَيْنَيَّ بِهِ. But Onk., Syr., Vulg., our A. V., and several of the commentators, such as Delitzsch and Kalisch, take it literally: "that I may set my eyes upon him," convince myself of his existence and see that you are speaking the truth.

22. וְעָבַד וְגו'. "For if he leave his father, he will die". Vid. n. on ch. 42: 38.

CHAP. XLV.

6. זֶה שְׁנַחֲמִים. Vid. Ges. § 120. 2. note.

7. לְשׁוֹם לְכֶם שְׂאִרִית. Maurer and Schumann render this: "that I might give you the residue in the earth," "of the earth," i. e. the residue of the corn which the earth has produced. שְׂאִרִית, however, is not so used, and besides it would then be שְׂאִרִית הָאָרֶץ. Translate therefore: "that I might give you a remnant in the

earth," i. e. might keep you alive, so as to have posterity. Comp. 2 Sam. 14: 7. וְלִהְיוֹת וְגו'. "*And to preserve you alive, a great body of fugitives.*" לפליטה is in apposition to לכם, the infinitive being here construed with ל instead of with the accusative. Most critics, following some of the ancient versions, translate: "*to preserve you alive for a great deliverance*," that you may be preserved in great numbers and become a great people. Kalisch adopts the rendering of our A. V. "*that I may keep you alive by a great deliverance*," arguing that the repetition of the ל in apposition is contrary to usage (the Sam. omits it), but we do not see how לפליטה can mean "*by a deliverance*". The Vulg. has a curious translation: "*ut reservemini super terram, et escas ad vivendum habere possitis.*"

8. לֹאֵב לַפַּרְעֹה. "A father to Pharaoh," i. e. chief minister. Comp. 1. Macc. 11: 32.

12. כִּי פִי הַמְדַּבֵּר. *That it is my mouth that is speaking to you*," i. e. that it is my very self. Vid. Ges. § 108. 3. note.

18. אֵת טוֹב א' מ'. "*The best of the land of Egypt*", i. e. its choicest products, as shown by v. 23, Is. 1: 19, Ezra 9: 12, &c. Others render: "*the best part of the land of Egypt*," i. e. Goshen, but this is not proved by a reference to ch. 47: 6, 11, for the word used there is not טוֹב, but מֵיטָב.

19. וְאַתָּה צ'. "*And thou (scil. Joseph) art commanded*" to say to thy brethren, "*do this.*"

21. עַל פִּי פַרְעֹה. Comp. n. on ch. 41: 40.

22. חֲלָפוֹת שִׁמְלַת. "*Changes of garments*", robes of honour given them by the monarch, as is customary in the East. So Saad. خِلَعٌ. The LXX. render the words by δισσὰς στολάς, Vulg. *binas stolas*, "Syr. ثَوْبَانِ وَتَوْبَانِ "pairs of garments",

Onk. אֲצִמְלִין דְּלְבוּשֵׁן, the plural of a word אֲצִמְלִי, or אֲצִמְלִי, borrowed from the Greek *στολή*.

24. אַל תִּרְגֹּזוּ בְּדֶרֶךְ. Either, with Gesenius, Tuch, Maurer, &c., "*do not fear on the way*", go your way with confidence; or, with the ancient vss., Knobel and Delitzsch, "*be not angry on the way*" with one another, blaming each other for what you formerly did to me.

CHAP. XLVI.

3. מִרְרָה. מִרְרָה is a rare form of the infinitive, like דָּעָה from יָדַע, and יִלְרָה from יָלַד. Vid. Ges. § 68. rem. 1.

4. אֶעֱלֶךְ גַּם עִלָּה. Vid. Ges. § 128. 3. rem. 1.

15. וְאֵת דִּינָה. A very awkward construction. The best translation is: "*along with Dinah.*"

21. The catalogue of names given in this chapter differs very considerably from those in Numb. 26, and in 1 Chron., as may be seen by a reference to the various readings. In no case, however, are the differences so wide as in that of the sons of Benjamin. It should however be borne in mind: 1. That the list here given is that of those sons of Benjamin who went down into Egypt, whilst those in Numbers and 1 Chron. are drawn up without any reference to that event. 2. That in the catalogue of Numb. 26 we have a list of the then existing families of the tribe of Benjamin, and that, therefore, all of his sons who died without issue are omitted in it. 3. That the genealogical lists in Scripture do not always carefully distinguish between the children and the grandchildren. With these preliminary remarks we proceed to note the differences between the various catalogues. The sons of Benjamin here

amount to *ten*; in Numb. 26: 40, to *five*; in 1 Chr. 7: 6, to *three*; and in 1 Chr. 8: 1, 2, to *five*. The genealogical lists appear indeed to be very corrupt. We shall note the variations of the names in order. (1.) בִּלְע occurs in all four lists. (2.) בִּכְר occurs only here and in 1 Chr. 7: 6. (3.) אִשָּׁבֵל occurs here, in Numb. 26: 38, and 1 Chr. 8: 1, and is probably identical with יִרְעֵאל, mentioned in 1 Chr. 7: 6. (4.) גִּרָא is named here and in 1 Chr. 8: 3, where, however, he is a grandson, and not a son, of Benjamin. There are, it is to be noted, two sons of בִּלְע mentioned in that chapter of the name of גִּרָא. (5.) נֶעֱזֶן is given in three lists, viz. here, in Numb. 26, and in 1 Chr. 8. In the two latter passages, he is reckoned a grandson. (6.) אֲחִי, possibly the same as אֲחִירָם (Numb. 26) and אֲחִיחָ (1 Chr. 8: 4), in which latter passage he is also reckoned a grandson. (7.) רֹאשׁ is not mentioned elsewhere. (8, 9.) מְפִים and חֲפִים are here sons of Benjamin, and so also in Numb. 26: 39, where they are called שְׁפִיפִם and חִפִּם; while in 1 Chr. 8: 5 they are reckoned as his grandsons, and named שְׁפִיפָן and חִירָם. They are perhaps identical with the שְׁפִם and חֲפִם of 1 Chr. 7: 12, in which case עִיר must be a second name of בִּלְע, and not to be identified with the עִירִי of 1 Chr. 7: 7, as Benjamin could not have had great-grandchildren before going down to Egypt. (10.) אֲרִד is probably the same as the אֲדִר of 1 Chr. 8: 3, and therefore a grandson of Benjamin. Sons of Benjamin not named in this chapter (unless indeed we choose to identify them with רֹאשׁ and בִּכְר) are the נִחָה and רָפָה of 1 Chr. 8: 2. Additional grandsons are also there mentioned, viz. אֲבִיהוּר, אֲבִישׁוּעַ, and a second גִּרָא. Perhaps the אֲדִר of 1 Chr. 7: 12, if a son of Benjamin at all, is the same as the אֲחִירָם of 1 Chr. 8: 1.

28. וַאֲתֵּי יְהוּדָה שָׁלַח וְגו'. "He sent Judah before himself to Joseph, that he (Joseph) might direct him (Ju-

dah) to Goshen, before his (Jacob's) arrival" (lit. "before his face").

29. ויבך על צ' עור is strangely rendered by the LXX. καὶ ἐκλαυσεν κλαυθμῶν πῖονι.

CHAP. XLVII.

2. מקצה. "Out of the whole number." Vid. n. on ch. 19: 4.

3. רעה. On this const. vid. Ges. § 144. c. Several cdd. and the Sam. read רעי, which would be the ordinary construction.

6. ושמחם. Pret. used for imperative. Vid. Ges. § 124. 6. rem. 1.

11. רעמסם. The name is here used by prolepsis, as the town was built by the children of Israel themselves, Exod. 1: 11.

13. ורלה וגו'. "And the land of Egypt was exhausted." רלה is the fut. apoc. from רלה, i. q. לרה, "to be exhausted." On the lengthening of the vowel of the preformative vid. Ges. § 74. rem. 3. b. The Sam. has the more common רלה.

18. ויאמרו לו וגו'. "And they said to him, we will not conceal it from my lord, that, since the money is all spent, and our herds of cattle have become my lord's, there remains nothing &c." Maurer, Hitzig and Kalisch translate כי אם וגו' by "but our money is spent, &c." Knobel connects הם with מקנה רב, as well as with הבסף: "since our money and our herds of cattle have entirely passed into the hands of my lord."

19. השם. Fut. of שם, like ימר and יקל. Vid. Ges. § 66. rem. 3.

21. ואת העם ה' אתו לערים. ואת העם is the case absol., vid. Ges. § 142. 2. "And as for the people, he removed them

into the cities." Such is the literal translation of the Masoretic text, which can, however, scarcely be correct, as it is impossible that Joseph could have brought *all* the Egyptians into the towns. Gesenius, Tuch, and others, take it to mean that he removed the people from one city into another throughout the whole land; but that would require הָעִבְרִי אֶתְנָן מֵעִיר לָעִיר, as in 2 Chr. 30: 10. If the words be really not corrupt, we must take הָעִבְרִי in a somewhat wide sense, and translate with Schumann, "*and the people he caused to come to the cities,*" namely for the purpose of getting the grain which was stored up in them (ch. 41: 48). Among the ancient versions, Onkelos and the Syr. understand the passage in the same way as Gesenius, and are accordingly obliged to render it: מִכָּל־עַם מִיִּבְרָאִי מִכָּל מָוֶה, וַיָּבִיאוּ אֶתְנָן מֵעִיר לָעִיר, and מִכָּל מָוֶה. But the Sam., LXX. and Vulg. have a very different reading: וַיָּבִיאוּ הָעָם הָעִבְרִי אֶתְנָן מֵעִיר לָעִיר, καὶ τὸν λαὸν κατεδουλώσατο αὐτῷ εἰς παιδᾶς, which is adopted by Houbigant and Knobel, and would be very good, if only מֵעִיר לָעִיר were omitted. The LXX., it may be remarked, have taken אֶתְנָן not as referring to הָעָם, but as a second accusative to הָעִבְרִי (just as in Jerem. 17: 4), in which Knobel follows them.

31. וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמֶּטֶה. "*And Israel bowed down* (in prayer) *towards the head of the bed.*" So Knobel, Delitzsch, &c. Schumann, Tuch, and others, render it: "*reclined* (or *leant back*) *upon the head of the bed,*" but in that case רֹאשׁ would be quite superfluous, just as in 1 Kings 1: 47 we have וַיִּשְׁתַּחוּ הַמֶּלֶךְ עַל הַמִּשְׁכָּב "*and the king bowed* (in prayer) *upon the bed.*" Of the ancient versions, Onk., Aq., Symm., and the Vulg. agree with the translation which we have given; e. g. Vulg. *adoravit Israel Deum conversus ad lectuli caput.*" But the LXX. and Syr. have read הַמִּשְׁכָּה, "*the*"

staff;" LXX. καὶ προσεκύνησεν Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ; Syr. ܐܡܪܝܬܐ ܕܥܡܪܝܬܐ ܕܝܫܪܐܝܝܠ ܥܡܪܝܬܐ ܕܥܡܪܝܬܐ ܕܝܫܪܐܝܝܠ. Some modern critics have followed this reading, but taken it to mean that Jacob bowed in reverence to the sceptre which Joseph carried as a symbol of authority! The Apostle in the Epistle to the Hebrews (ch. 11: 21), arguing with the Hellenistic Jews, quotes verbatim from the LXX., their mistake not affecting the correctness of his argument.

CHAP. XLVIII.

1. וַיֹּאמֶר. Indef., Ges. § 134. 3.

6. עַל שֵׁם וְנִי. "They shall be called after the name of their brethren in their inheritance;" that is to say, all Joseph's younger children are to be included in the tribes of Ephraim and Manasseh, and not to be reckoned as separate tribes.

7. מִפֶּדֶן. This is the only passage in which פֶּדֶן is used for אָרַם. מִתָּה עָלַי ר'. "Rachel died beside me," i. e. in my presence, when I was with her. So Knobel. But Rosenn., Gesen. and Tuch render it preferably: "Rachel died to my sorrow" (lit. upon me, her loss weighing heavily on me). Vid. Ges. *Thesaurus*.

10. קָרַם נָא. Imp. from לָקַח, with suffix לָךְ, which is shortened on account of the maqqeph.

11. רָאָה. A rare infinitive form. Vid. Ges. § 74. rem. 2.

14. וַיַּשְׁכֵּל אֶת יָדָיו. "He crossed his hands." So LXX., Syr., Vulg., Targg. Ps.-Jon. and Jerus., Tuch, Delitzsch. Compare in Arabic, شَكَلَ to be obscure or difficult (lit. to be entangled), شَكَلَ to plait (e. g. the hair), to bind. But Gesenius, Kalisch,

and others, following Onk. and Saad., translate שָׂלַח by "*he placed his hands designedly* (lit. he made his hands wise)."

16. יקרא בהם שמי. Lit. "let my name be called on them," i. e. let them be called mine, reckoned as my children; so Deut. 28: 10, 2 Sam. 12: 28, Isaiah 4: 2, 63: 19. Knobel, however, translates: "and let my name be numed through them," i. e. become famous through them.

22. שכם אחד עלינו. On אֶחָד, for אֶחָדָה, vid. Ges. § 114. 6. "And I give thee one portion above thy brethren, which I will take out of the hand of the Amorite with my sword and my bow." On the perfects נָתַתִּי and לָקַחְתִּי vid. Ges. § 124. 4. Knobel takes שכם more literally as a piece of *mountain-land*. The passage refers to the future assignment of *two* portions of territory to the descendants of Joseph in the land of Canaan, as the tribes of Ephraim and Manasseh. The LXX. curiously translate 'א' ש' by Σίμνα ἐξαίρετον, taking 'ש' as the name of the wellknown city of Shechem, which really lay in the territory of the tribe of Ephraim.

CHAP. XLIX.

1. יָקָרָה for יִקְרָה, from יָקָרָה. Vid. Ges. § 74, rem. 22. באחרית הימים. The LXX. translate these words by ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, Targg. בְּסוֹף יוֹמָיָא, "at the end of days", Syr. ܒܫܝܬܐ ܕܝܡܝܐ, Vulg. "in diebus novissimis." The exact words of the LXX. are used in the Epist. to the Hebrews 1: 1, and nearly identical are the words in 1 Pet. 1: 20, ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων, in both of which passages they are employed with reference to the times of Christ. The phrase, however,

need not bear that meaning, as is shewn by Deut. 4: 30, and we may therefore render it by "*hereafter*."

3. אַתָּה. This pronoun might include the substantive verb, but it is better to regard it as a vocative. רִאשִׁית אֹנִי. "*First-fruit of my vigour*". אֵין used of genital power. Rightly LXX. ἀρχὴ τέκνων μου. Aquila confounds אֵין with אֵין, translating κεφάλαιον λύπης μου, and similarly Symm. ἀρχὴ ὀδύνης μου, and Vulg. *principium doloris mei*. Such a rendering will not suit the context, nor such passages as Deut. 21: 17, Ps. 105: 36. יָרָא. Taken concretely, "*first*", "*chief*". Onkelos abandons the Hebrew text, giving in its place the Jewish tradition, which ascribed to Reuben three privileges, the right of primogeniture, of the priesthood, and of royalty: לְךָ הָיָה הַיָּדָה תְּחִילָה לְמַסַּב תְּלָתָא וּמַלְכוּתָא בְּבִירוּתָא קְדוּשָׁתָא וּמַלְכוּתָא. חוֹלְקִין בְּבִירוּתָא וּמַלְכוּתָא וּמַלְכוּתָא.

4. פָּחוּ כמים. The Sam. has פָּחוּ, which the ancient versions seem to follow, but, as Rosenmüller remarks, they may have expressed the 2nd pers. of the verb more for the sake of perspicuity than because they read פָּחוּ. LXX. ἐξύβρισας, Symm. ὑπερξέσας, Aq. ἐθάμβευσας, Vulg. *effusus es*, Syr. **ܦܚܐ**, "*thou hast erred*". פָּחוּ is not used by poetic license for פָּחוּ as Gesenius supposed, and we must not render it, as he did, "*scatebra es ceu aquæ sc. fervidæ*", but consider פָּחוּ as still the vocative. אַל תִּוָּתֵר. "*Mayest thou not excel*," or "*Thou shalt not excel*". Vid. Ges. § 149. 1. In the Lex. Man. Gesenius translates 'תָּא' א' by "*non lucrifacies*;" Land, in his *Disp. de Carm. Jacobi*, by "*ebulliens aquæ instar noli redundare*." מִשְׁכְּבִי א'. Plur. instead of sing. by poetic license. Gesenius explains it differently, in his Gram. § 106. 4. rem. 2, as referring to polygamy. אִי עָלָה. "Then thou didst pollute (it); my couch he ascended". So we prefer to render, following the Masoretic accentuation. יִצְעָעִי עָלָה is an indignant ex-

clamation, addressed to the other sons, who were standing around. The old versions all appear to have read עֲלֵיהֶם.

5. מכרהיהם namely in disposition. A much disputed word. (1.) Some derive it from בּוּר, *to pierce, to bore, to dig*, or from פָּרָה = בּוּר; hence מִבְּרָה “*a sword*”, with which has been falsely compared the Greek μάχαιρα. So, for example, Gesenius and Delitzsch. (2.) Others derive it, with Lud. de Dieu and Maurer, from the Aeth. ሙከረ: (mäkäřä) and Arab. مَكَر, *to consult, to contrive, to plot*, and translate the word by “*machinations*,” or, with Tuch, deduce the same meaning from the rad. בּוּר, *to turn one's self, to wind*. (3.) Kimchi and others identify it with מְגִירִים, which they render by “*habitations*.” So Onk. בְּאַרְעֵי תוֹהֲבֵיהֶן from the rad. יָחַב = יָשַׁב, and our A. V. Or else they take it as synonymous with מְבוֹרָה or מְבוּרָה, their “*nature*” or “*character*.” So the Syr. (مَنْحَا nature). (4.) Kalisch connects it with בּוּר, פּוּר, and פְּרִים, and translates it by “*burning rage*.” (5.) Michaelis, Dathe, and Knobel, alter the word to מְבַרְתֵּיהֶם, “*their betrothals*,” from מְבַר. The LXX., reading with the Sam. בָּלוּ, render the passage: συνετέλεσαν ἀδικίαν ἐξαιρέσεως αὐτῶν.

6. אל תבוא נ' וגו'. Our A. V. is incorrect here, since כְּבוֹד and כְּבָרִי are not vocatives, but nominatives. כְּבוֹד is here fem., as being parallel to נֶפֶשׁ and of the same meaning. The LXX. render the latter clause: μή ἐρίσαι τὰ ἡπατά μου, probably reading יָחַד כְּבָרִי. The Sam. too has יָחַד וגו'. Onkelos reads שׁוֹר and renders the clause: סָנְאָה שׁוֹר “*they broke down a hostile wall*” (רָצַץ = רָעַע). This reading is found in 3 Mss., and is also followed by the Syr., Ps.-Jon., Saad., Vulg., Aq., Symm., and our A. V. It does not, however, suit the parallelism. The LXX. read, with the

Masoretic text, שׁוֹר, and translate: *ἐνευροκόπησαν ταῦρον*, "*they hamstringed an ox*," which is the usual meaning of עָקַר, Ar. عَقَرَ. אִישׁ the LXX. render collectively by ἀνθρώπους. This view is adopted by most commentators, as Rosenmüller, Gesenius, Tuch, Knobel, and Delitzsch. Some, instead of understanding שׁוֹר literally, have preferred referring it to Shechem, the ravisher of Dinah. They compare such passages as Ps. 22: 13, 68: 31, Isaiah 14: 9.

7. אָרוֹר. The Sam. reads אֲדִיר, "*noble*," "*glorious*," probably an intentional alteration of the text; and in the same way has substituted תְּכַבְּדָם, "*their association*," for עֲבָרָם.

8. אַתָּה. This may be rendered with our A. V. and Schumann: "*Thou art he whom thy brethren shall praise*." Maurer and others regard it as rendering the following suffix more emphatic: "*Thee shall thy brethren praise*" (comp. Ges. § 119. 3); but it seems better to consider it as the vocative.

9. מִטְרֵף בְּנֵי עֲלִית. "*From the prey my son thou art gone up*." The image is that of a lion retiring to the mountains after having devoured the prey which he has killed in the valley. The sense given by J. D. Michaelis, Dathe, and Gesenius: "*upon prey, my son, thou art grown up*," is not good, as עָלָה seems not to be used of the growth of animals. The LXX. took עָלָה in this sense, but assigned to τρέφ the meaning of "*bud*" or "*shoot*," ἀμβλαστοῦ, νέ μου, ἀνέβη. Land, in his Disput., arbitrarily alters the text into וְנָוָה בְּנֵי עֲלִית וְנָוָה, "*raptis filius ovium genua flexit*" (עָלָה part. plur. fem. of עָלָה). וְנָוָה, "*And as a lioness*." That לְבִיָּא means "*a lioness*," and not "*a lion*," is proved by the Arab. لَبْرَاءٌ. It is objected, that in Ezek. 19: 2 we have לְבִיָּא used for "*a lioness*," and that לְבִיָּא must therefore be "*a lion*," but the punctuation there is either wrong, or לְבִיָּא stands for לְבִיָּה, fem. of לְבִי.

30. וַיֵּאָחֶז בְּנֶם אֵת רַחֵל. וַיֵּאָחֶז בְּנֶם is used here for emphasis; vid. Ges. §. 152. 2. a. מִלֵּאָה Ges. §. 117. 1.

34. קָרָא. Vid. Ges. § 134. 3. a.

CHAP. XXX.

1. מִחָה. Participle; the pret. would have the accent on the first syllable.

2. הִחַחֵח א' אֲנִי. "*Am I in the place of God?*" Can I work miracles like God? Compare ch. 50: 19, and 2 Kings 5: 7. Others take הִ as equivalent to הֲלֵא *nonne?* and translate: "*am I not under God?*" Vid. Ges. § 150. 2.

3. וְחָלַר עַל בְּרַכִּי. "*And she shall bear upon my knees,*" i. e. bear a child whom I shall rear up upon my knees, and adopt for my own. The children of female slaves were regarded as children of their mistresses; comp. ch. 16: 2.

8. נִפְחָלִי וְגִ'. Schumann and some other commentators understand by נִפְ' א' "*great wrestlings*" (A. V.), referring to the rivalry between the two sisters, but see v. 15 and ch. 29: 33. Delitzsch and Kalisch understand "*wrestlings with God,*" viz. in prayer (comp. Rom. 15: 30). Perhaps the explanation given by Tuch, Knobel and Hengstenberg is the best, namely, that נִפְ' א' means "*wrestlings for God,*" strivings after God's favour; and hence Rachel exclaims in v. 6, רַנְנִי א', "God hath given judgment in my favour."

11. בָּנָר. The קָרִי explains this as if it were a contraction for בָּנָר נָר "*Prosperity has come,*" and so Ōnk. and Syr. Our A. V. has "*a troop cometh,*" taking נָר = גִּירָה, and similarly the Gr.-Ven. καὶ στρατὸς. LXX. and Vulg. correctly: et

τύχη, feliciter, equivalent to באשרי in 13, "to my joy." On the pointing of the כ vid. Ges. § 100. 2. c.

13. באשרי. See note on v. 11. LXX. *Μαχαρία ἐγώ*, Onk. לִי הוּא הַשְׁבָּחָה "Praise shall be to me." אשרוני. Vid. Ges. § 124. 4.

15. ולקחת. Vid. Ges. § 64, 2, and n. on ch. 20: 16.

16. בלילה הוא. Vid. Ges. § 109. 2. b. So also ch. 32: 23; but in both passages the Sam. has the regular הרהוא.

18. יששכר. The קרי perpetuum on this word is that it should be pronounced יִשְׁכָּר, and, according to the Masora, it should be written יִשְׁשָׁכָר, the second ש having neither vowel nor diacritical point. This reading seems to have been generally adopted by the ancient vss. LXX. *Ἰσσαχαρ*, Vulg. *Is-sachar*, Syr. *يِسَّاحَار*, Saad. *يِسَّاحَار*. We must regard it as a derivative from the future niph'al of שָׁכַר, meaning "got for hire" (Joseph. *ἐκ μίσθου γενόμενος*). The כתיב is either יִשְׁשָׁכָר, "there is reward," or יִשְׁשָׁכָר, for יִשְׁשָׁכָר, "he brings reward," which latter we have adopted.

24. יוֹסֵף as an optative, "may he add;" Ges. § 126. 2. a.

27. אִם נָא מ' וְגו'. Gesenius, in the Thes., and Maurer render this phrase: "would that I had found favour in thine eyes;" but this latter form of expression would, as Tuch remarks, require the future (see for example Ps. 81: 9, 139: 19). It is best to understand the words exactly as in ch. 18: 3, with this difference, that the apodosis of the sentence is here suppressed: "If I have found favour in thy sight, (listen, or remain)." נִרְשָׁעִי וְגו'. "I have learned by omens that Jehovah blesses me for thy sake," comp. ch. 44: 5, 15; or perhaps: "I have a feeling that Jehovah blesses me for thy sake" (compare *oloviçew* and *augurari*). Our A. V., "I have learned by experience," follows the Vulg. "*experimento didici*."

29. **אֲנִי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ**. A second accusative to **עֲבַדְתִּיךָ**, to be rendered in English "*how I have served thee*". **וְאֵת אֲשֶׁר הָיָה וְגו'**. "*And what thy flocks have become under my charge*".

30. **לִפְנֵי** is correctly rendered in our A. V. "*before I came*", but **לְרַגְלִי** cannot mean "*since my coming*". The correct rendering is: "*at my footstep*", i. e. wherever I went.

31. **אֲשֶׁמֶר** — **אֲשׁוּבָה אֵר'**. On the construction vid. Ges. § 139. 3. b.

32. **אֶעֱבֹר**. The Vulg. has "*gyra omnes greges tuos*", LXX. *παρελθέτω πάντα τὰ πρόβατά σου*, as if reading **עֲבֹר** in the imperative. **הָעֹר**. Imper., addressed to Laban. Others consider it as the infinitive absol. used for the finite verb (Ges. § 128. 4. a.), but this would seem to require **וְהָעֹר**. **וְהָיָה שְׂכָרִי**. Our A. V. correctly supplies the words "*of such*", for the meaning is that all parti-coloured animals, born after this time in the one-coloured flock, were to fall to Jacob's share.

33. **וְעֵתָנָה כִּי אֶזְ**. "*And my righteousness shall bear witness against me,*" i. e. I shall be self-condemned. **עֵתָנָה בָּ** always means "*to bear witness against a person*", even in 1 Sam. 12: 3, which Gesenius quotes in favour of the opposite signification, "*for a person*". **בַּיּוֹם מָחָר**. Not literally "*to-morrow*", but "*at a future day*". Comp. Exod. 13: 14, Joshua 4: 6. **כִּי תָבוֹא וְגו'**. "*When thou shalt come to inspect my hire (which is) before thy face.*" **לִפְנֵי** is to be closely connected with **שְׂכָרִי**, "*my reward which I earn under thy very eyes.*"

37. **מִחֲשֵׁף** is here equivalent to the inf. absol. **חֲשֹׁף**, *peeling off*.

38. **בְּשִׁקְחוֹת**. Plural const. of **שִׁקְחָה**. "*femin. tanquam radicale apparet, ut in בְּשִׁקְחוֹת, et ἵ ex ὁ ortum est, ut in בְּבִי, אֲמָרִי*". Roediger in Ges. Thes. He derives **בְּבִי** and **אֲמָרִי** from **בָּבֶר** and **אָמַר**, not, as Gesenius did, from **בָּבֶר** and **אָמַר**,

which latter forms nowhere occur. יִחַמְנָה. From יָחַם according to the Arabic form of the 3rd pers. plur. fem. يَحْمِلْنَ; vid. Ges. § 47. rem. 3. Two other instances of this form occur, viz. 1 Sam. 6: 12, Dan. 8: 22.

39. יִחַמְנָה. Future of יָחַם, for יִחַמְנָה; or of חָמַם, for יִחַמְנָה, the Chaldaizing form of יָחַם or יִחַמְנָה. Vid. Ges. § 66. 5. rem. אל המקלות. "Beside" or "near the rods", as, in ch. 24: 11, אל באר המים.

40. וַהֲבִשְׁבִים וְגו'. The text is perhaps corrupt in this passage. As it stands, the meaning seems to be: "And Jacob separated the lambs, and turned the faces of the flock towards what was speckled and towards all that was black in the herd of Laban". Knobel adopts the reading of Onkelos, Ps.-Jon., and Saad., כל עקר, and takes פָּנַי in the sense of "before" (comparing Exod. 23: 15, Ps. 42: 3): "and Jacob separated the lambs, and placed *them* — *namely* all the speckled and all the black in the flock of Laban — before the flock." Kalisch gives a wholly different translation: "and Jacob separated the lambs; and he set the faces of *Laban's* flocks towards *his own* ringstraked, and all *his* dark *he set* to the flocks of Laban"; which, however, he scarcely succeeds in justifying.

41. לִיחַמְנָה. The Infin. Piel. יָחַם (from יָחַם) with fem. pronom. suffix.

42. וּבְהֶעֱמָקָה. "When the sheep were feeble". As sheep commonly lamb twice a year in the East, most commentators think that by the קְשָׁרִים are meant the spring lambs, and by the עֲטָפִים those weaned in autumn. Others, as for instance Kalisch, agree with our A. V. in understanding simply the stronger and weaker cattle.

43. צֵאן רְבוּת. Vid. Ges. § 110. 1. rem.-3. — Few passages have given rise to so many and various explanations as the last twelve verses of this chapter, and it would be useless

to enter into details on the subject. Our view of the passage is as follows. In v. 31, Laban, acknowledging that he has no further claim on Jacob's services, proposes to pay him fixed wages, if he will remain with him (וַיֹּאמֶר מִה אֶתֶּן לְךָ). Jacob declines to receive any wages, but consents to stay, provided Laban will agree to a proposal which he has to make. For the understanding of v. 32, it must be remembered that the normal colour of the sheep is white, of the goats black (Cant. 1: 5, 4: 1, 2.). Jacob proposes that he and Laban should inspect the flocks and separate all the animals of abnormal colours (black or spotted sheep and white or spotted goats), so that only cattle of one colour should remain under Jacob's care (v. 32). The offspring of these, if of the normal colour, were to belong to Laban; if abnormal, to Jacob (וַיְהִי עֹבֵר). The sheep and goats that had been separated from the main flock, were sent away to a distance under the charge of Laban's sons (vv. 35, 36). By means of the stratagem of the peeled rods, Jacob contrived that the one-coloured animals left to his care should produce considerably more than the usual proportion of young of different colours (vv. 37—9). V. 40 is very obscure, probably corrupt. It seems to describe a second contrivance by which Jacob increased the number of animals that were to fall to his share, namely, by placing in view of the one-coloured cattle not only the peeled rods, but also some of their variegated offspring. Perhaps we should read בָּל עֵקֶר, instead of אֵל עֵקֶר (see note on v. 40), and בָּצִיִּין instead of בָּצִיִּין, deleting לָבֵן. The meaning would then be: "And Jacob separated the lambs, and placed in front of the flock all the spotted and black found among the flock," so that the breeding ewes had those parti-coloured lambs constantly in sight." Vv. 41 and 42 detail a third stratagem by which Jacob secured for himself the strong lambs, and left the weak ones to Laban's share. See the note on v. 42.

CHAP. XXXI.

4. הַשְׂרָה. Acc. of place; vid. Ges. § 116. 1.

6. וְאַתְּנָה. This is more correct than the usual reading וְאַתְּנָה, as shewn by the Arab. أَتْنَنَّ. It is the oldest form of the feminine plural; and occurs four times, viz. Ezek. 13: 11 and 20, 34: 17, and here. Vid. Ges. § 32. rem 5. A form אֲתֵנְי occurs once, Ezek. 34: 11, where, however, some Mss. have the regular אֲתֵנְי.

7. הַחֵל. Hiphil of חָלַל "to deceive", and not from a rad. הַחֵל. The ה, it is true, is always retained, as if it were a radical, but the doubling of the third letter appears in the form חָחֵלְו, Job 13: 9, and the Hophal is חִיחֵל, Isaiah 44: 20. See Gesenius' Thes. art. חָלַל, and Ewald's Heb. Gram. 6th edit. § 127 d. עֲשֵׂרַת מִנִּים. The received text of the LXX. has here: καὶ ἡλλαξε τὸν μισθὸν μου τῶν δέκα ἀμυνῶν, but we should probably read, as has been suggested by Grabe and others, μισθῶν, and in v. 41 μισθῶν for ἀμυνάσων. Aquila has δέκα ἀρίθμοι, and Symm. δεκάαις ἀρίθμοι.

8. יָחִיד. On the sing. vid. Ges. § 144. d. אֲכִיכֶם. Vid. n. on ch. 26: 18.

13. הָאֵל בֵּית אֵל. Vid. Ges. § 108. 2. b.

14. וְחֵזֶן — וְחֵזֶן. Vid. Ges. § 145. 2.

15. וַיֹּאכַל גַּם אֲבֹל. On the inf. absol. vid. Ges. § 128. 3. rem. 1. בְּסִפְנוֹ. The money that he got through us, the produce of Jacob's labour (in ch. 29: 20, 27).

16. כִּי. "So that." They regard Jacob's present wealth as only a fair equivalent for his past labours in Laban's service.

19. לָלוּ. Vid. Ges. § 66. rem. 10, and comp. לָלוּ, ch. 38: 13.

20. תְּרִפִּים. It would be of little use here to mention the

various derivations assigned to this word. The most probable is that which derives it; from the Arab. تَرَفَّ, "to enjoy the luxuries of life," whence the תרפים were those gods who were supposed to bestow the blessings of life and fortune on their worshippers. The תרפים were Dii penates of the Hebrews, probably imported from Mesopotamia. Their worship is condemned in Scripture (vid. 1 Sam. 15: 23, 2 Kings 23: 24, Ezek. 21: 24, Zech. 10: 2), and in Hosea 3: 4 they are enumerated among those things which would not be found among the Israelites in their exile. They were of human form, 1 Sam. 19: 13, 16, in which places the plural form is used to denote a single image. The LXX. render the word here εἰδωλα, in other places variously θεραπεῖν, γλυπτόν, τὰ δῆλα, ἀποφθεγγόμενοι, and κενοτάφια; Aq. here μορφώματα, in Hos. φωτισμοί; Symm. εἰδωλα; Onk. צִלְמֵינִי; Syr. حُفَا; Jonathan in Hos. מַחֲיֵי, "indicating" scil. futurity.

25. אֶת אֶחָיו. "With his brothers."

27. לָמָּה נִחְבֵּאת לְבַרְחָא. "Wherefore hast thou secretly fled?" Vid. Ges. § 139. 4. rem. 1. וַחֲנֹנֵה אֶחָיו. "And deceived me." Compare נָגַב לְבָב in vv. 20, 26. וַאֲשַׁלְּחָךְ. On the — vid. Ges. § 64. 2. note.

28. עָשָׂה = עָשָׂה, a rare form of the inf. const. Vid. Ges. § 74. rem. 2. The Sam. has the regular inf. עָשׂוֹת.

29. יֵשׁ לִאֵל יְדִי. Three explanations of this phrase (which also occurs in Micah 2: 1 and Prov. 3: 27) have been proposed, of which the last seems the best. 1. That of Hitzig, Knobel and others: "My hand is for God," i. e. in God's place; comp. *dextra mihi Deus*, Virg. Aen. 10: 773. 2. That of Schumann: "My hand belongs to strength," i. e. is strong; but, as Maurer remarks, in prose this would rather be expressed by יֵשׁ אֵל לְיָדִי. 3. That of Maurer, Rosenmüller, Ge-

senius (Gr § 149. 1): "*It is in the power of my hand.*" The negative would be **אֵין לֵאֵל יָדִי**, as in Deut. 28: 32, Nehem. 5: 5. **עִמְכֶּם**. The plural suffix refers to Jacob and his companions.

30. **וְעַתָּה הֲלֹךְ ה' כִּי נ' נ'.** A. V. correctly: "*And now, (though) thou wouldest needs be gone, because thou sore longedst after thy father's house, (yet) wherefore &c.?*" Vid. Ges. § 128. 3.

31. **כִּי יִרְאֵתִי.** Either "*Indeed I was afraid,*" or introducing the direct speech, "*And Jacob answered and said to Laban, I was afraid.*"

32. **אֲשֶׁר עָמַן = עַם אֲשֶׁר.** Vid. Ges. § 121. 2. foot-note.

39. **אֶחָדָאֲנָה** for **אֶחָדָאֲנָה**, vid. Ges. § 73. rem. 4, and § 74. rem. 21. c. **גִּנְבָחִי**. Vid. Ges. § 88. 3. a. The Sam. has in both places the usual form **גִּנְבוּחַ**. Onk. renders the word by **גִּנְבָּרִית**, "*I guarded*", scil. the flock, and Saad. **كَدَّنتُ**, "*I laboured*".

40. **הַיִּיְתִי בַיּוֹם א' חָרַב.** Lit. "*I was — by day the heat consumed me*", i. e. by day the heat continually consumed me. **חָרַף** in the Sam. is a blunder, for that word is always used in the meaning of "autumn", and never in that of "cold" (*De Sola*) or "heat" (*Walton*).

42. **וְדָדָחִיל לִיָּהּ יִצְחָק.** Well rendered by Onk. "*and he whom Isaac feared*", scil. Jehovah. Vid. v. 53, also Isaiah 8: 12, 13 (**מוֹרָא**), and compare the Syr. **ܢܫܬܠܐ**, "*fear*", "*a god*" or "*idol*".

45. **וַיִּרְיִמָּה מִצְבָּה.** Vid. Ges. § 136. 1.

47. **יִגַּר שְׁהִדְחָא.** The first example of Aramaic words in S. S.

49. **וַחֲמִצְפָּה.** As the text stands, we can only translate (with Knobel and others): "*therefore he called its name Ga'ed, and (also) Ham-mizpah, because he said, &c.*" The Sam., however, has **וַחֲמִצְבָּה**, and this favours the conjecture of Ewald

(Composit. der Genesis, p. 64) that the original reading was
הַמִּצְפָּה, *"and (he called) the pillar Ham-mizpah"*,
which is supported by Saad. وَسَيُّ الْحَجَرِ الْمَطْلَعِ. The other
ancient versions vary considerably. The Syr. closely follows
the Heb. مَدَّيْ هَا مِنْ مَعْنَى الْحَجَرِ سِدِّعًا وَخَانِي; Onk. עַל כֵּן
גָּדַל מִצְפָּה וְשָׁמָּה יִלְעָד וְסִבְיָהּ דִּי אֱמֵר וְגו'; LXX. διὰ τοῦτο ἐκλήθη
τὸ ὄνομα Βουνὸς μαρτυρεῖ, καὶ ἡ ὄρασις ἣν εἶπεν γ. τ. λ.;
the Vulg., omitting אֱמֵר אֲשֶׁר, הַמִּצְפָּה, has: *Et idcirco appel-*
latum est nomen ejus Galaad, id est, Tumulus testis, these last
words being an interpolation. Kalisch proposes a new trans-
lation: "This pile is a witness between me and thee this day:
therefore was its name called Galed; and Mizpah is a witness,
for he said, &c."; but this ellipsis is too forced. Some think
that the whole verse is an interpolation by a later hand, and
the reading of the Sam. a bad attempt at an emendation.

52. **אֲנִי — וְאַם אַתָּה**. "*If it be I, I will not pass . . . , and if it be thou, thou shalt not pass.*" Knobel and Kalisch, along with our A. V., prefer to regard **אֲנִי** as a negative particle: "that I will not pass over . . . , and that thou shalt not pass over."

CHAP. XXXII.

3. **מִתְחַנֵּה**. The dual of **מִתְחַנֵּה**, referring to his own host and that which he had met. Gesenius, however, considers it to be the plural, as if from a sing. **מִתְחַנֵּה**.

5. תאמר. Vid. Ges. § 47. rem. 4. אֶתֶר for אֶתֶר, as אֶתֶר for אֶתֶר, Prov. 8: 17. Vid. Ges. § 67. 1. note.

11. **קטנתי**. As pres.; vid. Ges. § 124. 3. **במקלי**. "*With*

my staff," and nothing else. He contrasts his former poverty with his present wealth.

12. יִרָא אֲנֹכִי. Vid. Ges. § 131. 2. a. אִם עַל בָּנִים. Either "*the mother over (her) children*," vainly attempting to defend them, or "*the mother along with (her) children*"; a proverbial form of expression, which also occurs in Hos. 10: 14. Tuch and Knobel adopt the former translation; Delitzsch and Kalisch the latter, which is also that of our A. V.

14. הָבָא בִּידוֹ. "*That which had come into his hand*," what he possessed; not as in our A. V. "*that which came to his hand*", i. e. came in his way.

16. בְּנִיהֶם. Vid. n. on ch. 26: 18.

17. עָרָר עָרָר. Vid. Ges. § 106. 4. Comp. ch. 14: 10.

19. יִפְגְּשֶׁה. Read *yiphgōshēkhā*, not *yiphgāshēkhā*, for the future of פָּגַשׁ is יִפְגֹּשׁ, 1 Sam. 25: 20. As to the metheg comp., for example, Obad. 11. עֲמִידָה instead of וְשֹׁאֵלָה; comp. Ges. § 44. rem. 2.

23. בְּלִילָה הָוָא. Vid. Ges. § 109. 2. b. and comp. the note on ch. 30: 16.

25. וַיֵּאבֶק. Probably there is an allusion here, as Gesenius supposes, to the name of the river יַבֵּק.

29. The name יִשְׂרָאֵל means, as here explained, "*he who fights with (against) God*," אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל or אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל (comp. Hos. 12: 4). Gesenius, however, regards it as equivalent to שָׂרֵי, "*he who fights for God*," "*the soldier of God*." The alteration of Jacob's name is mentioned a second time in ch. 35: 10.

CHAP. XXXIII.

4. וַיִּשְׁקְהוּ. Vid. n. on ch. 16: 5.

5. מִי אֵלֶּה. Vid. Ges. § 120. 3. The meaning is not "*who are those with thee*" (A. V.), but "*what are these to thee*", in what connection do they stand to thee? אֲשֶׁר חָתַן א' אִתְּ עֶבֶדךָ. Double acc.; vid. Ges. § 136. 2.

6, 7. On the gender of the verbal forms in these verses, vid. Ges. § 145. 2.

8. מִי לָךְ כָּל הָהֵם. The pronoun מִי is used in reference to the men who drove the cattle intended as a present to Esau (ch. 32: 15—17), here called from their number "*a camp*." Transl. "*What is to thee all this camp, which I have met?*" do these herds and their drivers belong to you? Jacob politely responds לְמַצָּא וְגו', "*(They are intended) to find favour &c.*"

10. וּלְקַחְתָּ. Vid. Ges. § 124. rem. 1. וְהָרַצְנִי. Vid. Ges. § 126. b. 2. note.

11. הַבָּאֵת. For הַיּוֹבָאֵת; vid. Ges. § 73. rem. 1.

13. וּרְפָקוֹם. Vid. n. on ch. 26: 18. On the construction vid. § 153. 4. a.

18. וַיָּבֵא י' שָׁלֹם וְגו'. "*And Jacob came in safely to the city of Shechem*," referring to his late encounter with Esau. שָׁלֹם i. q. בְּשָׁלוֹם in ch. 28: 21, which the Sam. supports by reading שָׁלוֹם (comp. ch. 43: 27). So also Onk. and Saad., with Rashi and other Jewish commentators, and most of the moderns. The LXX., Vulg. and Syr. take שָׁלֹם as a proper name. שָׁכֵם is here the name of the prince of the country from whom the city afterwards took its name; comp. ch. 34 and Judges 9: 28.

19. קְשִׁיטָה. What the value of the *kesītah* was is unknown, though it has been supposed, from a comparison of

ch. 23: 15, 16, to have been equal to four shekels. It literally means "*weight*", Arab. قِسْطٌ, "*a pair of scales*". Onk., LXX., and Syr. render it by "*lamb*"; the Targg. of Ps.-Jon. and Jerus. by "*pearl*".

CHAP. XXXIV.

2. וישכב אִתָּהּ. As שכב is usually construed with עם or אִתָּהּ, some would here read אִתָּהּ, which is an unnecessary correction, as the verb שָׁנַל is also construed with the accusative.

3. והנער. Vid. n. or ch. 21: 14. וידבר על לב. "*And spoke kindly*"; comp. Isaiah 40: 2.

7. לְשֹׁכֵב. An unusual form of the inf. const. Vid. Ges. § 45. 2. a.

8. שכם בני. Case absol. Vid. Ges. § 142. 2.

13. וידברו. The ordinary meaning of the word "*to speak*" seems scarcely to yield a good sense here, so that Gesenius in the Lex. Man. has recourse to an ellipsis of בְּמִרְמָה, "*deceitfully*". It is better to take it, with Schultens, Knobel, Delitzsch, and Gesenius himself in the Thesaurus, as equivalent to the Arab. دَبَّرَ, "*to contrive, plot, lay snares for*", and the same meaning seems applicable in 2 Chron. 22: 10.

15. יֵאָזֵן is generally regarded as the future niphal of אָזַן (connected with אָזַן), according to the form יִקְוִים; but Knobel prefers regarding it as the future Kal, like יִבּוֹשׁ from בּוֹשׁ. לְהַפִּיל. Vid. on the form Ges. § 71. rem. 9.

25. איש ודברו. Vid. Ges. § 122. rem. 1.

27. As the sentence commences rather abruptly in the received text, we have adopted the reading ויבני, which is

found in the Sam. and two Mss., and supported by the LXX. Syr. and Saad.

30. מְחֵי מִסְפָּר. "A few men." Vid. Ges. § 101. 1.

CHAP. XXXV.

3. הַעֲנֵה-וִיחִי. Vid. Ges. § 131. rem. 2.

4. הַנּוֹמִים. Not those which were worn as ornaments, but those worn as talismans and amulets. תְּרֵבִינָה. "The terebinth." Knobel would read תְּרֵבִינָה, comparing ch. 12: 6 and Josh. 24: 26.

7. נִגְלוּ א' הָאֱלֹהִים. The Masorites note הָאֱלֹהִים here as קִדְשׁ, i. e. as referring to God, but Onk. renders it by מַלְאֲכֵיא, רְיִי, "the angels of the Lord," and in this he is followed by some commentators. On the verb in the plural vid. n. on ch. 20: 13.

8. מִתַּחַת לְבֵית אֵל. "Below Bethel," Bethel being situated on a hill.

10. יִשְׂרָאֵל. Vid. n. on ch. 32: 29.

22. There are 27 or 28 verses in Sacred Scripture in which the Masorites leave a hiatus, and note that something is deficient. Lists of these verses may be found in Buxtorf's Tiberias, Leusden's Philologus Heb., and other works. The LXX. here supply: καὶ ποιεῖσιν ἐφ' αὐτῇ ἐναντίον αὐτοῦ, i. e. וַיַּרְע וַיַּעֲבִדוּ. — As we have reckoned the words וַיַּרְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל as a separate verse, the numbering of the verses is changed from here to the end of the chapter.

27. אֲשֶׁר יִלְד לוֹ. Vid. Ges. § 140. 1. b. אֲשֶׁר is to be regarded as an accusative.

CHAP. XXXVI.

2. The text here is encompassed with difficulties. We must not adopt the reading **בן צבעון** (which is that of several of the vss. both here and in v. 15), but translate: "Oholibamah, the daughter of Anah, the grand-daughter of Zibeon," as plainly appears from vv. 24, 25, in the former of which Anah is said to be the son of Zibeon, and in the latter Oholibamah to be the daughter of Anah. Of more consequence are the apparent contradictions between the list given here of the wives of Esau and their fathers, and that in ch. 26: 34. These may be reduced to three heads. 1. The father of Esau's first wife is here called Anah, while in the former chapter he is called Beerî. Hengstenberg, however, is probably correct in supposing that v. 24 gives us the key for the solution of this difficulty, for it is there said that Anah found "*the warm springs*" in the desert (וַיִּדְּ אֱנָח בְּאֶרֶץ נִדְּ, n. on that verse), and he may have been called from that discovery **בְּאֶרֶץ** "*fontanus*." 2. Anah, supposing him to be the same as Beerî, is assigned to three different nations; in ch. 26: 34 he is said to have been a Hittite (**חִתִּי**), in the verse under consideration he is called a Hivvite (**חִוִּי**), while again in vv. 19, 24, he is ranked as a Horite (**חֹרִי**). Anah, however, may have been called **חֹרִי**, not because he actually belonged to the nation of the Horites, but because of his dwelling in a cave, so that the designation would be nothing more than a mere appellative; for it is scarcely credible that a writer or compiler would have so soon contradicted himself. A greater difficulty lies in the other fact, that the same man is called in one place a Hivvite and in the other a Hittite, although Hengstenberg thinks we may find "a very simple solution." "The name Hittites," says this critic, "like that of

Amorites (Ges. Thes. p. 122), although originally it denoted a single Canaanitish nation, yet was likewise used *sensu latiori*, to designate the whole race;" and he refers in proof to Josh. 1: 4, 1 Kings 10: 29, 2 Kings 7: 6, &c., and Ges. Thes. p. 541. There are few, however, who would not consider this explanation as forced, and we think it more probable that the text is corrupt, and accordingly have placed **הַחִתִּי** within asterisks. We ought either to read with five Mss. **הַחִתִּי** instead of **הַחִתִּי**; or perhaps the reading **הַחִתִּי** in ch. 26: 34 was an early mistake of some scribe for **הַחִתִּי**; comp. the fact that in the same verse the Sam., LXX. (cod. Alex.) and Syr. read **אֵילֶן הַחִתִּי** for **אֵילֶן הַחִתִּי**. Several commentators, for example Rosenmüller, J. D. Michaelis, Tuch and Knobel, think we ought to read **הַחִתִּי** instead of **הַחִתִּי**; but, though such a mistake might easily have occurred, we have no authority for this alteration of the text, nor does it remove all our difficulties. 3. The wives of Esau have different names in the various passages. The Oholibamah of this chapter is the Judith of ch. 26: 34; the Adah here the Basemath of ch. 26; and finally the Basemath of v. 3 is the Mahalath of ch. 28: 9, which latter name the Sam. reads instead of Basemath in vv. 3, 4, of this chapter. We cannot admit the supposition of Kalisch that the Basemath of this chapter is the same as the Basemath of ch. 26, as the father of the latter was Elon the Hittite, while the father of the former was Ishmael. Several commentators consider a reconciliation of the statements here with those in ch. 26: 34 and 28: 9 impossible, and maintain that we have therein an embodiment of two different accounts.

3. **בשמת**. Vid. preceding note.

6. **אל ארץ שעיר**. So we read with the Syr., following Ewald, Knobel, Delitzsch, &c., as the ordinary reading of the Hebrew **אֶל-אֶרֶץ**, edited by Theile, leaves the sense in-

complete. The Sam. and LXX. read **בְּאֶרֶץ כְּנָעַן**. One Ms. has **אֶל-אֶרֶץ אַחֶרָה**, "*into another land*", a reading adopted by Onk., Saad. and the Vulg.

16. **אֶלְיָה קָרַח**. These words are omitted in one Ms. and in the Sam. cod. and vers., and are rejected as spurious by Kennicott, Schumann, Tuch, Knobel, Delitzsch, &c., because **א' ק'** is mentioned in v. 18 as a son of Esau by Oholibamah, and not as a son of Eliphaz. We have accordingly placed the name within asterisks. In 1 Chron. 1: 36 the name disappears, and is replaced by that of Timnah, who must not be confounded with Timnah, the concubine of Eliphaz. C. B. Michaelis, followed by Rosenmüller, supposes that Timnah died without children, and is therefore omitted by Moses in the catalogue of the sons of Esau; but that one of his brethren (by the law mentioned in Deut. 25: 5, 6, and even in this early age known among the patriarchs, comp. ch. 38: 8) married his widow, and had a son Korah, different from the Korah named in v. 18. It is, however, to be noted that Timnah is omitted by one Ms. in 1 Chron. 1: 36. Schumann, Tuch, Delitzsch and others, following the ancient versions, consider **אֶלְיָה** as here used in the construct state, and therefore render vv. 15, 16, thus: "*These are the chiefs (or princes) of the descendants of Esau; of the posterity of Eliphaz, the firstborn of Esau, the chief of Teman, &c.; these names being the names of the various tribes.*" C. B. Michaelis and Knobel render **אֶלְיָה** by "family", "tribe", and translate: "*These are the tribes of the descendants of Esau.*"

24. **אֵיָה**. So we read with the Sam. and several codd., instead of the the common reading **וַאִיָּה**. The **ו** is not expressed by the LXX., Syr. and Vulg., nor is it found in 1 Chron. 1: 40. **הַיְסִים**. Most probably "*the warm springs*", Vulg. *aquæ calidæ*. Jerome, quoted by Gesenius in the Thes., says:

The Vulg. has correctly *leena*, and Saad. لَبْنَة, but the LXX. and Syr. render it by σάβανος and لَبْنَة, "whelp."

10. שבט. "The staff" of authority, or sceptre. Vulg. *scep-
trum*. ומחקק. Onkelos renders מ' by סָפֵר "a scribe," "one
learned in the law," Ps. Jon. סָפֵרִין, Targ. Jerus. סָפֵרִין, Syr.
مَصْرِفًا, "an expositor" or "interpreter;" Saad. الرِّسْمُ, prob-
ably "the langiver;" LXX. ἡγούμενος, Vulg. *dux*, and similarly
the Sam. vers. מַנִּיגָה (מְנִיגָה). Hengstenberg adopts the mean-
ing of "langiver," which the word certainly bears in Deut.
33: 21, Isaiah 33: 22; but most critics (such as Gesenius,
Tuch, Knobel, Delitzsch, Kalisch) prefer the meaning of "staff,
sceptre," which it has in Num. 21: 18 and Ps. 60: 9. מְנִיגָה
מְנִיגָה. The opinion of Herder, de Wette, Schumann, Knobel,
Delitzsch, and Kalisch, is perhaps the best on this point, viz.
that the picture here drawn is that of a king seated upon
his throne, with the sceptre between his feet, as represented
on various ancient monuments. Others think, but with little
probability, that the phrase is equivalent to the Arabic مِنْ
بَيْنِ يَدَيْهِ, an idiomatic expression for "from him." Maurer,
Gesenius in the Thes., and others, consider the expression to
mean "his posterity," מְנִיגָה being, according to them, a
euphemism for the organs of generation. They compare Deut.
28: 57, which, however, is wholly inapplicable on account of
the difference of sex. This rendering, however, is supported
by the LXX. ἐκ τῶν μερῶν αὐτοῦ, the Targg. Onk. and Jerus.
מִבְּנֵי בְּנוֹתָי, Ps.-Jon. מִבְּנוֹתָיָהּ, Vulg. *de femore ejus*. Ewald
and Tuch take מְנִיגָה as the plural of מְנִיגָה "a foot-soldier,"
"from among his soldiers," and the Sam. vers. actually has:
מִבְּיָן סִרְרָיו (מִבְּיָן סִרְרָיו) "from between his ranks." The
Sam. cod. reads מִבְּיָן מְנִיגָה "from between his banners," but
this seems to be a merely conjectural emendation. Two Hebrew

Mss. indeed appear to exhibit this reading, but they are doubtful. עַד כִּי “*Until*”, as in 2 Sam. 23: 10, עַד כִּי יִנְעָה יָדוֹ “*until his hand was tired*”; comp. עַד אֲשֶׁר in ch. 28: 15. שָׁלוֹה. The form שִׁלוֹה (adopted by V. d. H. and Theile), though the common one in the Mss., is of later date. Forty Mss. have שָׁלוֹה (never pointed שָׁלוֹה), some few שָׁלוּ. The Sam. cod. and vers. give שָׁלוֹה, which the Samaritans pronounce שָׁלוֹה, and understand of Solomon (שְׁלֹמֹה, comp. אִישׁ מְנוּחָה in 1 Chr. 22: 9). A similar variety of reading prevails in Mss. with regard to the town of Shiloh, the name of which is written שָׁלוֹה, שָׁלוּ, and שִׁלוּ, whilst the gentile adjective is שִׁלֹנִי. All the ancient versions, with the exception of the Vulg. and Ps.-Jon., have read שָׁלוֹה, compounded of שָׁ=אֲשֶׁר and לוֹה for לוֹ. So LXX. τὰ ἀποτείκενα αὐτῷ; Aq. and Symm. ὃ ἀποκαίται (which reading has crept into some Mss. of the LXX.); Syr. ܐܠܕܝ ܕܥܝܬܐ, Cod. S. Ephrem ܐܠܕܝ ܕܥܝܬܐ; Saad. اَلَّذِي هُوَ لَهُ; Onk. and Targ. Jerus. מְשִׁיחָא דְרִילִיָּהּ הִיא. Jerome and the Vulg. appear to have read some form of שָׁלַח, rendering it “*qui mittendus est*,” with which Grotius compares the name given to Christ ἀποσταλμένος. There is no trace now, however, of such a reading in the Mss. The Targ. of Ps.-Jon. has מְשִׁיחָא וְעִיר בְּנוֹי מְשִׁיחָא “*the Messiah, the youngest of his sons*”, taking שָׁלוֹה to mean “*his son*”. This signification has perhaps been deduced from the Rabbinical שָׁלִיל, Arab. سَلِيلٌ, “*foetus*”, but the word שָׁיל itself does not exist, and therefore this interpretation (though adopted by Kimchi, Pagninus and Calvin) is now justly exploded. We must discard at once the derivation from אֲשֶׁר לוֹ, as the form שָׁ nowhere appears in the Pentateuch (Gen. 6: 3 not being an example, vid. note on that passage). The derivation of שָׁלוֹה, or שִׁלוֹה, from שָׁלוּ, as an appellative noun signifying “*peace*”, “*rest*”, (according

to the forms קִישׁוֹר and (בִּישׁוֹר-) will not do, as such a form cannot come from שָׁלוּ, unless שָׁלָה or שָׁלוּ be shortened from שָׁלוּ (comp. גָּיו). The words שָׁלָה and גָּלָה stand, however, for שָׁלוֹן (سَلَوْن) and גָּלוֹן, as proved by the gentile nouns שָׁלְמָה and גָּלְמָה, and by the analogy of מָגֵדוֹ for מְגִדוֹן and שָׁלְמָה for שְׁלֹמֹן (comp. Gr. Σαλωμών, Σολομών, and Arab. سُلَيْمَان). Hengstenberg, taking שָׁלָה to mean either “peaceful” or “man of peace” (comp. שָׁלֵם-שָׁלוֹם Isaiah 9: 5), relies on the analogy of קִיצוֹן and אִיתוֹן, for קָצוֹן and אָחִיוֹן, from קָצָה and אָחָה; so that שָׁלוֹן and גָּלוֹן would stand for שָׁלְיוֹן and גָּלְיוֹן, from שָׁלוּ and גָּלָה. Roediger, in Ges. Thes., thinks it more probable that שָׁלָה or שָׁלוּ stands for שָׁלוֹן, and that for שָׁלוֹם, from the radical שָׁלַח. גָּל he derives from גָּל, as חִיצוֹן from חָוָה. Delitzsch assumes a radical שָׁוַל, i. q. שָׁלוּ. With regard to the rendering of the passage, שָׁלָה may either be taken as the accus. of place (just as in 1 Sam. 4: 12), “until he (scil. Judah) comes to Shiloh,” or as the nominative, “until Shiloh comes.” We prefer the latter, but there is no grammatical objection to either translation. A modification of the latter rendering has been adopted by some, viz. “until tranquillity cometh”; so Knobel, who is inclined to vocalise the word שָׁלָה or שָׁלָה. We purposely avoid entering here into theological exegesis. וְלוֹ יִקְרָה עַמִּים. “And to him is the obedience of the nations”. On the ק with dagh. euph. vid. Ges. § 20. 2. b. The root of the word is יָקַח, Arab. وَقَعَ “to obey”; it occurs only here and in Prov. 30: 17. Rightly Onk. וְלֵיהּ יִשְׁמָעוּן. Incorrectly the LXX. καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν (apparently connecting יִקְרָה with קָוָה), and so the Vulg. ipse erit expectatio gentium, and Syr. سَمِعَ نَحْمَقَ حَمَقًا. The Sam. cod. reads יִקְרָהוּ (var. lect. יִקְרָחוּ) “to him shall the people be assembled”, from a word קָרַח=קָרַח, of which, how-

ever, there is no other trace. The Sam. vers. translates it by יִתְגַּדֵּר "shall be led". Saad. follows this opinion: **وَالَيْهِ تَجْتَمِعُ** and likewise our A. V. "*and unto him shall the gathering of the people be*". Ps.-Jon. has the following extraordinary version: **וּבְרִלְיָה יִתְמַסֵּן עַמְמָא**, "*and on account of him shall the nations melt away*" (**מס=מס**).

11. **אֲחֵרֵי וְגו'**. Obsolete const. state before a preposition; vid. Ges. § 114. 1, and § 88. 3. a. On the form of the suffix in **עִירָה** and **סוּחָה** vid. Ges. § 89. 1. rem. 2; the **קִי** must not be adopted, as the reading in our text is more ancient. **בְּנֵי**. Vid. Ges. § 88. 3. a. The Sam. cod. has in this passage **עִירִי** and **אִיתָנִי**, whence the following ridiculous translation in the Sam. vers. **אֲסִירִי לְגִפְנָה קָרְתָּהּ וּלְרִיקָה בְּנֵי עֲפּוּקָה**, "*binding to the vine his city (confounding עִיר with עֵיר), and to the vine-branch the sons of strength (אִיתָן instead of אֲתָן)*" **סוּחָה**. The Sam. cod. reads **בְּסוּחִי**, which is probably the correct reading. Gesenius explains **סוּח** by aphæresis for **בְּסוּח**, which is possible, but without evidence. Tuch, Knobel, Delitzsch and others take it from the rad. **סוּח** (= Arab. **تَرَيَّ**, *to dress oneself*), whence the noun **מִסְוָה**. In this case it would be a contraction for **סוּוּח**, like **רִי** for **רִי**.

12. **חֲבֻלִילִי**. **חֲבֻלִיל** is the adjective and **י** the termination of the const. state; vid. Ges. § 88. 3. a. The word must be connected with the Arab. **حَلَك**, *to be jet black*, and **حَكَل**, *to be obscure and doubtful*. The LXX. render it by *χαρποιοι*; Vulg. *pulchriores*; Syr. **وَقُور** "*flashing*"; Onk. and Ps.-Jon. **יִסְמָקִין** "*are red*"; Aq. *κατακαροι*. The Sam. cod. has **חֲבֻלִילִי**, hiphil of **בָּלַל**, taken intransitively: "*his eyes are more-perfect (beautiful) than wine*," but the Sam. vers. gives **צִיִּרְמֹחַן** "*are red*" (connected with the Heb. rad. **חמר**, **ע** for **ח**).

13. **וְהוּא לְחוּף אֲנִיָּה**. "*And he shall be on a shore of*

ships", i. e. a shore much frequented by ships. על צידן. Some Mss., the Sam. cod. and vers., LXX., Vulg., Saad., Ps.-Jon., read עַד צִד; whilst the ordinary reading על is that of the great majority of the Mss., Onk., and Syr. The difference is that על means: "his border shall be upon Sidon", i. e. he shall border on Sidon; and עַד, "shall extend to Sidon", as far as Sidon.

14. חֲמֹר גָּרִם. "An ass of body", i. e. of large size, powerful; Vulg. *asinus fortis*, Aq. ὄνος ὀστώδης, Syr. paraphrastically גִּבּוֹר אֶבְרָא, "a brave man". The Sam. has גָּרִים, probably an adjective גָּרִים=Arab. جَرِيمٌ, "bulky"; although Geiger, in his work *Urschrift und Uebersetzungen der Bibel*, p. 359—60, reads the word גָּרִים, and explains חֲמֹר גָּרִים as meaning - "an ass of strangers", that is bearing the burdens of, or subject to, the Phœnicians. Onk. gives a meaningless quid pro quo: עֲצִיר בְּנִכְסָיו, "rich in substance". The translation of the LXX. Ἰ. τὸ καλὸν ἐπιθύμειν, "Issachar desired what was good", seems to depend on some such reading as חֲמֹר גָּרִם (Geiger); whilst the Jerus. Targ. has חֲמִיר בְּאִרְיָהּ, "he had desire after the law", probably reading חֲמֹר גָּרִם! בֵּין הַמִּשְׁפָּחִים. "Between the cattle-pens". מִשְׁ only occurs in this passage and in Judg. 5: 16. The root is שָׁפַח, "to fix" (connected with שָׁפַט, "to judge", and שָׁבַח "to be quiet, to rest"), the name being derived from the stakes driven into the earth. The phrase seems to indicate the easy life of the agriculturist. Onk. בֵּין חֲחֻמֵּינָא, and so Vulg. *inter terminos*; Syr. بَيْنَ حُفَايَا, "between the roads"; Ps.-Jon. combines both translations: בֵּין הַחֲחֻמִּין בְּפִרְשֵׁת; אֶרְחָא. The LXX. have here: ἀνὰ μέσον τῶν κληρῶν; but in Judg. 1. c. ἀνὰ μέσον τῆς διγομίας, "between two burdens"; which latter is the rendering of our A. V. in this passage, although in Judges it has the better translation "sheepfolds." Symm. ἀνὰ μέσον τῶν μεταχμίων, "in the middle of two armies", and so

Saad. **בֵּינֵי صَفِيْن**. Theod. retains the Hebrew word, which he writes *μωσφοεισταιμ*.

15. מְנוּחָה. "Rest"; LXX. *ἀνάπαυσις*, Vulg. *requies*, Saad. **الرَّاحَة**. Others, "resting-place" or "settlement"; Onk. **חִילְקָא**, "lot or portion", Syr. **مُحْبَمَتِه**, "his habitation". טוב. Taken substantively, and therefore not agreeing with מְנוּחָה; the Sam. has **טוֹבָה עֲבַר**. ויהי לַמֶּמְסַר. Not to be translated, as in our A. V., "and became a servant to tribute", but "and became liable to the service of a slave", that is to say, worked without receiving wages. עֲבַר is the genitive after מֶמְסַר (comp. 1 Kings 9: 21), otherwise we should have **לַמֶּמְסַר עֲבַר**. The simple phrase **הָיָה לַמֶּמְסַר** is more frequently used, e. g. Judg. 1: 30, 33.

16. **בְּאַחַד שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל**. "As one of the tribes of Israel" i. e. shall be recognised as an independent tribe, notwithstanding the small extent of his territory.

17. יְהִי is here used by poetic license for יְהִיָּה, which is the reading of the Sam. **שְׁפִיפָן** poet. for **עַל עֲלִי**. A *ἀναξ* λειγ.; apparently a diminutive from a noun corresponding to the Arab. **سُف** "a snake". Jerome renders it by *cerastes*, the Vulg. by *coluber*. Others suppose that the *basilisk* is meant, Onk. **חִוּרְמָן**, Syr. **سُفْمَان**. The LXX. render it by *ἐγκαθήμενος*, "lying in ambush" **עֲקִבִי**. Dagh. euph.

18. This verse is confessedly obscure. Some critics consider it to be an interpolation, on account of the want of any apparent connexion with the other parts of the poem; but it would be difficult to see why such an interpolation should have been made, and if so, it must have been one of a very early date, as it occurs in all the Mss. and versions. The connexion is certainly hard to be perceived, but it has probably been correctly understood by the Targg. of Ps.-Jon.

and Jerus., the former of which paraphrases the verse thus:

אָמַר יַעֲקֹב כִּד חָמָא יְח גִּדְעוֹן בֶּר יוֹאָשׁ וְיְח שְׁמִשׁוֹן בֶּר מְנַחֵם
דְּקִימִין לְפִרְוִקִין לֹא לְפִירְקָנִיה דְּגִדְעוֹן אֲנָא מְסִי וְלֹא לְפִירְקָנִיה
דְּשְׁמִשׁוֹן אֲנָא מוֹדִיק דְּפִירְקָנִהוֹן פִּירְקֵן דְּשַׁעְתָּא אֱלֹהֵן לְפִירְקָנֵךְ
יְיָ, סְבִיחַ וְאוֹרִינִיחַ יְיָ דְּפִירְקָנֵךְ פִּירְקוֹן עֲלָמִין
"Jacob said, when he beheld Gideon, the son of Joash, and Samson, the son of Manoah, who were to arise as deliverers: 'I look not to the deliverance wrought by Gideon, nor to the deliverance wrought by Samson, because the deliverance achieved by them is only a temporary deliverance; but I wait for, and look to, thy deliverance, O Lord, because thy deliverance is an eternal deliverance.'"

19. גַּד גִּדְּרֹר וְגַד. "Gad, an army shall assail him, but he shall assail their rear". LXX. *παρατήριον παρατεύσει αὐτόν αὐτὸς δὲ παρατεύσει αὐτὸν κατὰ πόδας. Παρατήριον* is a piratical expedition. Vulg. *Gad, accinctus præliabitur ante eum, et ipse accingetur retrorsum*; Syr. *ܥܡܬܐ ܬܥܬܒ ܥܡܬܐ ܬܥܬܒ*, "Gad shall go forth with an army and shall lead along his followers" (ܥܡܬܐ in a derived sense, like *عقب* in Arab. "posterity."). A. V. badly: "he shall overcome at the last". *עַקְבָּם: אֲשֶׁר*. So we read, adopting the conjecture of Ev. Scheid, and separating the *ם* from the following verse. This is supported by the LXX., Syr., Vulg., and Saad., none of whom appear to have read *מֵאֲשֶׁר*.

20. מֵאֲשֶׁר. Vid. n. on v. 19. The usual reading is *מֵאֲשֶׁר*, which has been variously explained. J. D. Michaelis, Tuch, Knobel and Delitzsch take *שֶׁמֶנֶה* as a substantive, and render the clause: "out of Asher (comes) fat, (which is) his food", comparing *שֶׁמֶנֶה* in Isaiah 25: 6; but *שֶׁמֶנֶה* nowhere occurs as a noun (whence, perhaps, it has been altered in the Sam. into *שֶׁמֶן*). Ewald takes the *מן* in a comparative sense, and translates accordingly: "his food is too rich for Asher", i. e.

he has great superfluity, and hence can furnish royal dainties. Kalisch has: "*Of Asher the bread will be fat*", following Onk. אֶרְעִיָּה מְבֹא אֲשֶׁר מְבֹא, "*Of Asher the land shall be good*". מעדני־מלך, "*Royal dainties*", i. e. meat fit for the table of kings. It is not necessary to refer it with the LXX. and Syr. to the supplying of the table of the kings of Israel by the tribe of Asher.

21. אֵילָה שְׁלַחָה. Either "*an outstretched*", i. e. "*a graceful*" or "*slender hind*;" or "*a hind let loose (A. V.)*" i. e. "*unfettered*," bounding swiftly away. So Aq. ἐλαφὸς ἀπεσταλμένος, Vulg. *cervus emissus*, Saad. كَيْلَّةٌ مُرْسَلَةٌ, "*as a hind sent forth*", and the Syr. paraphrastically إِسْرَافًا فَحِيْلًا, "*a swift messenger*". Knobel renders שְׁלַחָה by "*scared*", comp. Isaiah 16: 2. Some have found here a prophecy in reference to the Galilean apostles (in Syr. مَجْسَدًا)!! The LXX., whom Ewald follows, appear to have read the verse: נִפְתָּלִי אֵילָה שְׁלַחָה הַנֶּחֱתָן, אֶמְרֵי־שֹׁפָר, as they translate: Νεφθαλι στελεχος ανεμεινον, επιδοδους εν τω γεννηματι αλλος. The Masoretic reading, however, is decidedly preferable. הַנֶּחֱתָן אֶמְרֵי שֹׁפָר. "*Who utters elegant words*", referring to the poets of the tribe, such as Deborah and Barak (Judges 5). So Rosenm., Tuch, Knobel, Delitzsch, &c. הַנֶּחֱתָן agrees grammatically with נִפְתָּלִי, and not with אֵילָה. The rendering "*who bringeth forth beautiful young*" (Chald. אֶמְרֵי "*a lamb*") is bad. The Sam. has שׁוֹפָר, according to the Aramaic form שׁוֹפְרָא; but the Sam. vers. evidently read בּוֹפָר, as it gives the following marvellous translation: נִפְתָּלִי אֶנְהָה. מִשְׁלַחָה הַיְהִיב מִימְרֵי פֶרְקָן, "*Naphtali is a letter (or messenger) sent, that gives words of redemption (or salvation)*".

22. בֶּן פֶּרֶת. בֶּן is in the construct state, although everywhere else it takes the form בֶּן־ with maqqeph; comp. שָׁם,

which form is used in the construct state as well as שָׁם. פָּרָה is the old form of פָּרָה or פָּרִיָּה (vid. Ges. § 79. rem. 2. b), and here equivalent to פָּרָה, “a heifer”, “a hind”, for antelopes are called by the Arabs بَقَرُ الْوَحْشِ, “wild oxen”. בָּנוֹת, “the daughters”, are the hinds that accompany the stag (on the verb in the sing. vid. Ges. § 143. 3); and שׁוֹר is to be taken in the sense of “an ambush” or “ambuscade” (vid. Ges. Thes.), made by the huntsman near the spring or pool, where the deer come to drink. The verse may, however, admit of an entirely different rendering, if we take פָּרָה in the sense of “a fruitful tree” (= פָּרִיָּה Isaiah 17: 6), here “a vine”. The daughters are in this case “the branches”, and שׁוֹר is used in its ordinary meaning of “a wall”. “Joseph is the son of a vine, the son of a vine beside a spring; his branches run over the wall.” We prefer the former translation, although the latter is adopted by most modern critics, c. g. Gesenius, Tuch, Knobel, Delitzsch, Kalisch, and Ewald (who, however, reads בָּנוֹת צִעָרָה, as signifying “daughters of ascent,” i. e. “climbing branches”). The ancient versions differ widely. Onkelos: בְּרִי דִּיסְגִי יוֹסֵף בְּרִי דִּיתְכַּרְךָ כְּגִזְפֵּן דְּנִצִּיב עַל עֵינָא דְּמֵיא תַרִּין שְׂבִטִין יִפְקֹן מִבְּנוֹהֵי יִקְבְּלוֹן חוּלְקָא וְאַחֲסִנְתָּא “My son that increaseth is Joseph, my son that is blessed, like a vine that is planted beside a spring of water; two tribes shall proceed from his children; they shall receive a portion and a possession”; — an excellent specimen of the *literal accuracy* of Onkelos in this chapter. LXX. υἱὸς ὑψήμενος μου ζηλωτός, υἱός μου νεώτατος, πρὸς μὲ ἀνάστροφος, reading with the Sam. בְּנִי צִעִירִי, and, apparently, שׁוֹר, עָלֵי (ב and ר are easily confounded in the old Hebrew or Samaritan character, ר, ר); but how they extracted μου ζηλωτός out of עֵין עֵלִי is not clear, unless they took עֵין in the sense of “the eye” and

guessed that פרח עלי עין might mean: "one who grows up, or thrives, and is looked on with envy or admiration." Vulg. "*filius accrescens Joseph et decorus aspectu, filia discurrerunt super murum*", following the LXX. in the first part of the verse, but alluding in the second, to all appearance, to the story told in the Targg. Ps.-Jon. and Jerus., that the Egyptian young ladies ascended the walls to behold the beauty of Joseph as he rode out in his chariot!!! Syr. **صَوْنًا بَلَدِيصًا مَحْشَفًا صَوْنًا**, literally translated: "a son of education is Joseph, a son of education; ascend, O fountain, O lofty building which riseth with a wall". This seems to be sheer nonsense. The translators apparently read **עַל עֵין** (imp. 2. s. f. of **עָלָה**), and connected **בְּנוֹת** with the verb **בָּנָה**.

23. **וּרְבוּ**. Vid. Ges. § 66. rem. 1. "*And they shoot at him*". **רַבָּה** either is connected with **רָמָה**, or else this meaning is derived from the great number of the arrows; comp. **רַבִּיבִים**, "rain", from the number of drops, and **رَبَابَةٌ**, "a bundle of arrows". Ps. 18: 15, Job 16: 13, and Jerem. 50: 29, are referred to in proof of this meaning, but the first of these passages is doubtful, as **רַב** may there be an adverb, "*in great numbers*". Kalisch translates **וּרְבוּ** "*and they assembled in multitude*"; Gesen. in the Lex. Man. "*et exacerbant eum magno numero*" (comp. his Gram. § 139. 4. rem. 1.). Similarly, among the ancient versions, Syr. and Saad.; but the Sam. cod. has **וִירִיבָהוּ**, "*and they contend with him*". LXX., Vulg. and Onk. seem to have read **וּרְבוּ**, as their respective translations are *ἐλκοιδούρου, jur-gati sunt*, **וְנִקְמֹהוּ**. **בְּעַלֵי חֲצִים**. "Archers". Ges. § 104. 2. a. The Syr., has **مُؤَدِّمَاتِ** "*commanders of troops or bands*"; Onk. **בְּעַלֵי פִלְגֹתָיָהּ**, "*the lords of his heritage*", i. e. his brethren.

24. **בְּאִיחָהּ** is to be taken as a substantive "*in strength*".

The LXX. render: *καὶ συνεστρίβη μετὰ κράτους τὰ τόξα αὐτῶν*, perhaps reading, as Capellus conjectures, *ק' וְהָשִׁיב אֵיתָן ק'*. Similarly Syr. *ܩܥܕܐ ܨܕܩܐ ܩܥܕܐ*. Knobel conjectures that *וְהָשִׁיב* should be altered into *וְהָשִׁיר* or *וְהָשִׁר*, from *שָׁרַר* “to be firm”; and he translates *בְּאֵיתָן* by “for ever”. *וַיִּפְּזוּ זְרָעֵי יָדָיו*. “And the arms of his hands shall be agile”, or “the strength of his hands shall be active”. *פָּזַן* is akin to the Arab. *فَزَّ*, “to leap up and flee (as a hind)”. Others, comparing the Syr. *ܩܥܕܐ*, “hard”, “robust”, render: “the arms of his hands are strong”. The former rendering is adopted by Saad. *اَهْتَرَّتْ ذِرَاعَاهُ*, and by Gesenius in the later editions of his *Lex. Man.*; but in the *Thes.* he prefers the second. The LXX., Syr., Vulg. and Sam. vers. take the word in a quite opposite meaning: LXX. *ἐξέλυσεν*, Syr. *ܐܠܥܝܢܐ*, Sam. vers. *מלחמה*, and Vulg. (supplying *vincula*) *dissoluta sunt vincula brachiorum et manuum illius*. Davidson conjectures that they read *וַיִּפְּצוּ*, from *פָּץ*. *מִשָּׁם* *רעה אבן ישראל*. Rosenmüller translates: “from that time he (Joseph) was the shepherd and stone of Israel”, comparing *מִשָּׁם* in Hos. 2: 17. (A. V. 2: 15). Joseph, he says, is called the Shepherd of Israel, because he fed and nourished his father and brethren, and the Stone, because he was the prop of the family. Ewald: “from the hands of the Mighty One of Jacob, from thence where is (dwells) the Shepherd (guardian) of the stone of Israel”, alluding, as he imagines, to ch. 28: 10—22. In our translation (p. 135) we have followed Tuch, Knobel, and other modern commentators. Among the ancient versions, Onk. and the Syr. read *מִשָּׁם*. The LXX. must have omitted either *רעה* or *אבן*, as they have merely: *ἐκείθεν ὁ κατισχύσας Ἰσραὴλ*.

25. *וְאֵל שָׂרִי*. So we prefer to read with Tuch, Ewald, &c., following several Mss., the Sam. cod. and vers., and the Syr.

1. The ordinary reading of the Mss., adopted by V. D. H. and Theile, is וַיֵּאָחַז שְׂדֵי, which must, if correct, stand for וַיֵּאָחַז שְׂדֵי (vid. on the omission of מֶן, Ges. § 151. 4). שְׂדֵי, however, never stands alone in the Pentateuch. The LXX. appear to support our reading, as do also the Vulg. and Saad., but all three are doubtful. Some Mss. have מֵאֵל שְׂדֵי, whilst Knobel would read מֵאֵל שְׂדֵי. בְּרֶכֶת הַחַיִּים וְנֹרָא, i. e. springs of water.

26. בְּרֶכֶת הַחַיִּים עַד. So we point the text, and translate: "*the blessings of the eternal mountains*", following the LXX. ὀρέων μονίμων, and most moderns, as Gesenius, Maurer, and Tuch, on account of the parallelism in this place, and the similar passages in Deut. 33: 15, Hab. 3: 6. In all probability we should read עַד הַרִי, or else הַרִי עַד, as in the second of the passages cited, though הַר may perhaps be an ancient form of הָרָה. The Vulg., Syr., Onk., Saad. and all the Jewish commentators follow the Masoretic punctuation הַרִי עַד (with a large disjunctive accent between the words), and consider הַרִי to be the participle, with suffix, of הָרָה "*to conceive*"; parents, however, are never called in Heb. הַרִי, but יֹלְדִים. The Sam. cod. and four Mss. have הַרִי עַד (see above) in the same sense as the LXX., but the later Samaritans pronounced the words עַד הַרִי "*of my mountain, even to —*" and understood it of mount Gerizzim, situated in the territory of the tribe of Joseph. Ewald imagines that בְּרֶכֶת means here "*the summits*," and connects it with the Gr. πύργος! הַחַיִּים וְנֹרָא. Supply עַל. We render the word "*ornament, glory*," following Gesenius, Tuch, Knobel, &c., and deriving it from the rad. אָוַר. Ewald gives it the meaning of "*boundary, limit*," from the rad. אָוַר, and so our A. V. "*unto the utmost bound of the everlasting hills.*" נֹרָא אַחֲרָיו. "*The crowned or consecrated among his brethren*", i. e. "*the prince of his brethren.*" So Gesenius, Tuch, Knobel, &c. LXX. καὶ ἐπὶ κορυφαῖς ὧν ὑψίστατο

"And in their wanton cruelty they houghed oxen.

"Cursed be their anger, for it was violent,

"And their wrath, for it was cruel!

"I disperse them through Jacob,

"And I scatter them through Israel!

"JUDAH, thou — let thy brethren praise thee!

"Thy hand be on the neck of thine enemies,

"The sons of thy father bow down to thee!

"A lion's whelp is Judah;

"[Sated] with prey, my son, thou hast ascended [to thy den].

"He has crouched, he has lain down, like a lion, and like a lioness;

"Who shall arouse him?

"The sceptre shall not depart from Judah,

"Nor the staff [of power] from between his feet,*

"Until SHILOH come, †

"And the peoples obey him.

"He binds to the vine his ass,

"And to the choice vine his ass's colt;

"He washes in wine his garment,

"And in the blood of grapes his clothing;

"Dark are his eyes with wine,

"And white his teeth with milk.

"ZEBULON on the shore of the sea shall dwell,

"And he shall be on a shore of ships,

"And his border shall be upon Sidon.

"ISSACHAR is a strong ass,

"Lying down between the cattle-pens;

* Or: "*Nor a lawgiver from before him.*"

† Or: "*Until he comes to Shiloh.*"

“And he saw that rest was good,
“And that the land was pleasant,
“And so he bowed his shoulder to bear,
“And became a bonden thrall.
“DAN shall judge his people
“As one of the tribes of Israel.
“Dan shall be a serpent on the path,
“A snake upon the road,
“Which bites the heels of the horse,
“So that his rider falls backward.
“For thy help I wait, Jehovah!
“GAD — an army shall assail him,
“But he shall assail their rear.
“ASHER — rich is his food,
“And he produces royal dainties.
“NAPHTALI is a graceful hind;
“He utters words of beauty.
“JOSEPH is a stag —
“A stag at a spring;
“His hinds go up towards the ambuscade;
“And the archers harass him, and shoot at him,
“And assail him;
“But his bow shall continue sound,
“And his hands shall be strong and active.
“From the hands of the MIGHTY ONE of Jacob —
“From thence — from the Shepherd — the Rock of
Israel —
“From the God of thy father (may he help thee),
“And from God Almighty (may he bless thee),
“[Let there be] blessings of heaven above,
“Blessings of the deep that lies beneath,
“Blessings of the breasts and of the womb;

"May the blessings of thy father prevail over the blessings
of the eternal mountains,

"The glory of the everlasting hills ;

"Let them be upon the head of Joseph,

"On the head of the Prince among his brethren.

"BENJAMIN is a ravening wolf ;

"In the morning he devours prey,

"And at eve he divides booty."

28. אִישׁ אֶשֶׁר כָּבֹד וְגו'. "Structura hæc est: '*unicuique, quod secundum benedictionem ejus esset*', h. e. juxta id, quod ei eventurum esset, '*bene precatus est illis*'. אֶשֶׁר בְּרַךְ cum dupl. acc. positum est, ut Deut. 12; 7, 15: 14." Maurer. Land would get rid of the somewhat harsh construction by reading אִישׁ אֶשֶׁר אֶשֶׁר בְּרַךְ. The Sam and several edd. omit אֶשֶׁר.

32. מִקְנֵה הַשָּׂדֶה. These words are in apposition to the preceding verses.

CHAP. L.

3, הַחֲנֻמִּים. Vid. on the plural, Ges. § 106. 2.a.

5. בְּרִיתִי. LXX. ὡς παῖς, and so Vulg., Ps.-Jon., Saad., followed by Gesenius, Tuch, Delitzsch, our A. V., &c. But Onk., Syr., von Bohlen and Knobel take it in the sense of "*I have bought*," which is perhaps preferable.

10. גֵּרֵן הָאֵמֶר. In all likelihood not "*the threshing-floor of Atad*," as if Atad was the name of a man or of a place, but, as a compound, "*the threshing-floor of thorns*," so called from some neighbouring thicket. בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן. "*On the other side of Jordan*". The route taken was certainly circuitous, but probably chosen on account of the warlike escort, which accom-

panied the procession. Only the brethren of Joseph entered Canaan, the armed body remaining on the eastern side of the Jordan towards the desert. A warlike procession would hardly have been allowed to pass without opposition through the territory of the Philistines in the south of the Holy Land.

11. **יושב מצרים**. Collective. **אכל מצרים**. This name cannot mean "*the mourning of the Egyptians*," which would be **אָכַל מִצְרַיִם** (and *sq.* Knobel would read); neither need we suppose it to mean, with Gesenius, Tuch, and Delitzsch, "*the meadow of the Egyptians*"; but it is best to consider **אָכַל** as a verb in the 3. p. sing. pret. "*Egypt mourns*". Dr. Tregelles' translation, "*mourner of Egypt*", is incorrect, as that would require **אָכַל מִ** in the construct state.

15. **לוֹ יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף**. "*If Joseph should hate us and recompense us &c.* —" an aposiopesis; rightly LXX. *μή ποτε*.

19. **בִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אֲנִי**. "*For am I in the place of God?*" i. e. shall I take upon myself to punish you? So rightly Aq. *ὅτι μὴ θεὸς ἐγώ*, Synm. *μὴ γὰρ ἀντὶ θεοῦ ἐγώ εἰμι*. Others incorrectly: "*for am I not under God?*" Syr. **قَدْ** **لَا** **أَسْفَلُ** **لِإِلَهِ**, "*for I am under God*"; LXX. *τοῦ γὰρ θεοῦ εἰμι ἐγώ*, "*for I am God's*" scil. servant. But Onk. and Saad. seem to have read **הִתַּחַת אֱלֹהִים** (from the noun **חָתָה**), for they translate: **דְּחִלָּא רַבִּי אֲנָא**, and **أَخَافُ اللَّهَ**, "*I fear God*". One Ms. of the Sam. too has **הִתַּחַת**. Vulg. loosely: *num Dei possumus resistere voluntati?*

20. **עָשָׂה**. Vid. Ges. § 74. rem. 2.

21. **וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם**. Vid. n. on ch. 34: 3.

26. **וַיִּשֶׂם**. "*And they placed him*". So Onk., LXX., and Syr. On the indetermin. 3rd pers. sing. vid. Ges. § 134 3. It is not to be rendered intransitively; vid. n. on ch. 24: 33.

A COLLATION

VARIOUS READINGS

FOUND

IN THREE MSS. IN THE BODLEIAN LIBRARY, OXFORD,
AND ONE MS. IN THE UNIVERSITY LIBRARY, DUBLIN.

* * * *Instances of mere scriptio plena and defectiva are not included in
this collation.*

1: 18.	וְלִהְיֵהוּדִיל A.	9. B. has לְקַנֵּן instead of
28.	בְּרִנָּה A.	אֶל קֵין.
2: 7.	עֶפֶר A.	4: 12, 14. גַּע A.
19.	מֵה יִקְרָא־לוֹ A.	23. הָאֲזֻנָּה A. D.
„	B. omits כָּל־ before עוֹף.	5: 10. חֶמֶשׁ A.
21.	תִּרְדָּמָה A.	14. עֶשֶׂר A.
„	מִצְלֵחִיו B.	30. וְחֶמֶשׁ A.
„	תַּחֲתָנָה B.	32. חֶמֶשׁ D.
23.	לִקְחָה A. D.	6: 3. בְּשָׁנִים B. D.
3: 3.	חֲנֻעֵי כֹו A.	5. יָצַר B.
7.	וַיִּתְּפְרוּ A.	16. וּשְׁלֵשִׁים A.
4: 4.	וַיִּמְחַלְבְּהוּ A.	19. חֲחִי B.
7.	חֲטָאָה A.	7: 11. וַאֲרֵבָּחַ A.

13.	בְּעֵצִים A.	15.	וַיַּחֲלֵלֵם D.
18.	D. reads וַיַּחֲלֵלֵם for וַיַּחֲלֵלֵם.	13 : 7.	מִקְנֵה A twice.
23.	וַיִּמָּח B.; D.	10.	שָׁחַח A.
	reads the מ also without daghesh, but has no raphe, which is not used in this MS. except with בְּנִרְכַּח.	14 : 1.	כָּרַרְלֵמֶר B. everywhere.
8 : 3.	הָלוֹךְ A.	2.	וְשִׁמְאֵךְ A. B.
21.	יָצַר B.	4.	וְשִׁלְשֵׁר B. D.
9 : 11.	בְּעֵנִי D.	6.	בְּהִרְרֵם B.
18.	שֵׁם הֵם וַיִּפָּח B.	10.	A. D. : הִרְרֵם נָסוּ, but B. : הִרְרֵם נָסוּ.
21.	וַיִּשְׁכַּר D.	15.	After מְשִׁמָּל A. exhibits אִישׁ, with an erasure, partly obliterated.
29.	חֲשַׁע A.	17.	שָׁחַח A.
10 : 10.	וּבְלִנָּה B.	19.	קָנָה A.B. and so in v. 22.
14.	פְּחָרְסִים A.	23.	B. read אֶחָד for אֶחָד before revision.
17.	הַעֲרִיקִי B.	16 : 3.	עָשָׂר A.
24.	וְשִׁלְחָה A.	"	לְשִׁבְחָה A.
26.	חֲצֵר־מֹות B.	14.	לְחִי B.
30.	מִמֶּשֶׁא B.	17 : 17.	A. reads now, instead of הִבַּח, the word הִנֵּם, but there are traces of the former reading having been the same as in the usual text, הִבַּח.
11 : 2.	בִּקְעָה A.	21.	הִאֲחִירָה A.
"	שִׁנְעָר A.	23.	בְּעֵצִים A.
3.	וַיַּחֲמִירָה A.	18 : 6.	עָנֹות A.B.D.
4.	פֶּן־נִפְיֵץ B.		
18.	רָעִי A.		
2 : 1.	אֲרָאָה A.		
2.	וַהֲיָה D.		
9.	הָלוֹךְ A.		

10.	שוב D.	16.	ויהימה B. D.
12.	והצחק A. B.	19.	תדבקני B.
"	ואדני A. B.	20.	אמלטהנא B.
13.	למה D.	34.	אמש A.
"	אמנם B.	20: 1.	יהנה for אדני B.
17.	המכפה A.B.D.	"	גם A.
21.	ארהנה A; but	16.	ונבחה D.
"	B. has ארהנה.	21: 2.	D. reads כאשר with כ deleted.
"	בלה A.	3.	אתשם בנו A.
23.	האף A.	12.	יהרא לה.
24.	A. has צדיקים צדיקים	19.	החמה B.
"	האף A.	22: "	2. In D. בנה has been
25.	הללה A. twice.		erased, but the vowels
26.	B. read originally		and the end of the let-
	אנשא; the affix ה was		ter ה remain.
	added, either by an-	4.	D. omits את before
	other hand, or in the		המקום.
	revision of the codex.	12.	ואל תעש A.
27.	עפר A.	13.	נאחו A.B.D.
31.	D. reads לא ויאמר לא,	14.	יראה D.
	but the first לא has been	17.	אברך B.
	partly erased.	"	ובחול A.
19: 8.	אוציהנה A.	18.	והתברכי B.
"	אתהו A.	23: 9.	בתוככם B.
"	להו B. D.	10.	ישב A.
9.	D. reads הלצה without	18.	B. reads לכל instead
	metheg. B. הלצה.		of בכל.
15.	המלאכים B.	24: 3.	ישב B.
	with mappik in the א.		

11.	מחויץ A.	33.	לִי for לִי A.
12.	ועשה חסד A.	26: 3.	ואברכה A.B.D.
19.	לנמליך B.	4.	לורעך B.
21.	משפחה B.	"	והחברכו D.
23.	מקום A.	"	בזרעך B.
24.	B. omits אֱלֹהֵי.	13.	הלוד A.
33.	וישם, instead of וישם, A.B.D.	15.	עפר A.
39.	אלי A.	16.	עצמך A.
40.	מלאכו A.	18.	בארח D.
41.	חבא B.	"	לחן B.twice.
42.	נא for נא A.	22.	אחרת A.
44.	אלי A.	25.	בנחל was evidently written in D. instead of בֵּאֵר, which is written over it.
"	לבך A.		
46.	ותמהר A.	29.	תעשה B. D.
47.	ילדהלו A.	"	רק-טוב A.
48.	ואברך A.B.D.	"	ונשלחך A.
51.	לבך A.	27: 4.	אהבתי A.
55.	אחיה A.	"	לִי for לִי A.
59.	עבר A.	7.	ועשה-לי A.
60.	ויברכו D.	9.	גדיי A.
"	ורעך A.	12.	במתעחצ A.
25: 3.	ויקשן A.	13.	קח-לי D.
15.	חדר A. B.	16.	גדיי A.
	So also D., although it is not noticed by Kennicott.	17.	עשהח A.
30.	נא A.	19.	בכרך A.
32.	זה for זה D.	"	תברכני B.

21.	A. הָאֵתָהּ	17.	C. מִה־נוֹרָא
23.	A. B. וַיִּבְרָכֵהוּ	18.	A. מִרְאֲשֵׁתָיו
25.	A. D. לִי for לִי	"	B. C. וַיִּצֶק
26.	A. D. וַיִּשְׁקָה־לִּי	20.	A. גִּידָר
27.	A. B. וַיִּבְרָכֵהוּ	22.	A. D. תִּתֶּן־לִי
"	B. בָּרְכוּ	"	D. אֶעֱשֶׂרְנוּ
29.	D. יַעֲבֹדְךָ	29: 2.	C. בִּשְׂדֵה
"	A. B. וּמִכָּרְבֶּךָ	"	A. C. הָעֵדְרִים
31.	C. וַיָּבֵא	3.	A.B.C. וַיִּלְלוּ
"	C. but B has בְּכָרְכֵנִי	7.	A. רָעִי
33.	B. C. וַאֲבָרְכֵהוּ	8.	A.B.C. וַיִּלְלוּ
34.	A. B. בְּכָרְכֵנִי, but C. בְּרָכֵנִי	11.	C. וַיִּשֶׁק
38.	A. הִבְרָכָה	13.	C. בְּשִׁמְעַע
"	A. B. בְּכָרְכֵנִי	20.	A. אֲחֵרִים
41.	B. C. בָּרְכוּ	33.	G. reads נֹחַ, omitting אֶת
"	A. אָבֶל	30: 11.	The reading of the קָרִי, viz. בָּא גַר, is written in full in the text of B., but the א seems to have been corrected on revision.
44.	C. וַיִּשְׁבֶּקָהּ	13.	C. אֶשֶׁר
45.	C. לוֹ for לוֹ	14.	A. וַיָּבֵא
28: 2.	C. בְּחֵיטָאֵל	15.	A. בָּנִי
"	C. אֲחִי	19.	C. בְּרִשְׁשִׁי
5.	C. פִּדְיָהּ	20.	A. C. וַיִּבֹלֶן
6.	B. בְּבָרְכוּ	26.	A. עֲבַדְתִּי
9.	A. מַחֲלָה	27.	A.B.C. וַיִּבְרָכֵנִי
10.	A. תִּרְנָה		
11.	A. מִרְאֲשֵׁתָיו		
15.	A. D. בְּבִלְאֲשֶׁרֶת		

28.	C. שְׁכַרְךָ	20.	C. הָאֶרְמִי
31.	C. אֶרְעָה	23.	A. reads אֶתּוֹ
33.	C. כִּיּוֹם מָהָר		instead of אֶתּוֹ.
35.	C. הָהוּא	27.	C. וְאֶשְׁלַחְךָ
"	C. omits וְכָל חוֹם	"	C. has וְבִתְךָ
	בְּכַשְׁבִּים, but it appears		instead of בְּתֶרֶךְ.
	to have been formerly	28.	A. נְטִישְׁתִּי
	supplied in the margin,	"	C. עֲשֵׂה
	where there is an	30.	C. נִכְסֵיכֶם
	erasure.	32.	A. הַכֶּרֶלֶךְ
36.	C. רָעָה אַחֲצֹאן	"	C. וְקַחֲלֶךְ
37.	C. וַיִּפְצֵל	"	A. גִּבְיָתָם
"	A.B.D. בָּהֵן	36.	C. וַיִּרְבֵּ
38.	C. בְּרִהְטִים	"	C. מָה ח'
"	A. C. בְּשִׁקְתוֹת	37.	C. מִצָּאָה
"	C. וַיַּחֲמִנָה	38.	A. אֶבְלִיתִי
41.	C. בְּרִהְטִים	39.	C. אַחֲמִטָּנָה
"	C. D. לִיַּחֲמִנָה	41.	C. וְהִלִּי
42.	C. הָעֲטָפִים	44.	C. וְנִבְרָתָה
43.	C. וַיְהִי לוֹ צֹאן	46.	C. D. גֵּל
31: 5.	B. C. לָהֵן	47.	C. שֶׁהֲרוּחָה
6.	B. וַאֲחֵנָה	"	D. גֵּלְעָד
"	A. עֲבֹדָתִי	48.	D. הַגֵּל
9.	B. C. אֲבִיכֶן	51.	D. הַגֵּל
12.	B. C. לָךְ	54.	B. לְאַבְלִלֶחֶם
13.	C. לִי	32: 5.	A. לְאַרְנִי
15.	A. אֶכּוֹל	6.	A. לְאַרְנִי
18.	A. רָכְשׁוֹ	"	C. vid. Pref. §9.1.

9.	C. הָאָחַח	„	C. הַשְּׁפָחָה
10.	D. אָבִי	„	C. וְהַשְּׁפָחָתוֹן.
11.	C. מְכַלְהֵחַ	9.	C. רַב
12.	C. וְהָבִנִי	10.	C. אֶל־נָא
15.	C. מֵאַתִּים	„	C. מִצֹּאתִי
17.	A. D. וְעִירִים, but C. וְעִירִים.	11.	C. קַח־נָא
„	C. וְרִינוּחַ	„	C. הַבֹּאֵת
18.	A.B.D. יִפְנֶשֶׁק	„	A. בִּירְחָנִי
„	C. אָפָה	„	C. וְשִׁלִּי־כָל
19.	A. לְאֲדָנִי	„	C. וַיִּקַּח
20.	C. הָעֲדָרִים	12.	C. וְתִלְכָּה וְאֶלְכָּה
21.	C. אָרְעָה	„	C. לְנִגְדָּךְ
26.	C. יִרְךְ	14.	C. וְעִבְרָנָא
27.	C. לֹא	„	A. D. אֶתְנַהֲלָה
30.	C. תִּשְׁאַל	15.	In D. in אֶצִּינָה־ נָא, the word נָא is omitted, but עִמָּךְ is written twice, in the first instance without points.
31.	C. שָׁם	16.	C. שְׁעִירָה:
„	C. וְתִנָּצֵל	17.	C. בֵּית
33.	A. הַנִּשָּׂה, B. הַנִּשָּׂה.	„	C. שָׁם־
„	A. הַנִּשָּׂה. B. reads at present הַנִּשָּׂה, but a daghesh seems to have been erased in the שׁ.	19.	C. B. אֶהְיֶה
33: 1.	C. וְהֵנָּה	34: 2.	C. וְעֵנָּה
2.	C. הַשְּׁפָחִית	3.	C. עַל־לֵב
5.	C. D. לָךְ for לָךְ	8.	C. וַיִּרְכֹּךְ
6.	A. וְהִנָּשִׁן	10.	C. וְהִאֲחִיו
		11.	C. אֶתֶּן

14.	יְעוֹשׁ So A. without
any קרי.	35.	C. וְשֹׁם.
"	C. יַעֲלֹם.	"	C. עֲוִיחַ.
15.	תִּימָן So B.	36.	A. הָרַר.
	C. D., but it is not
noticed by Kennicott as
the reading of D.—A.
has a sec. man. תִּימָן,
the original reading be-
ing entirely obliterated.	39.	C. וַיִּמַּח.
		"	A. חָנָן.
		"	C. הָרַר.
		"	A. מְהִיטָבָאֵל.
			C. מְהִיטָבָאֵל.
		40.	A.B.C.D. תִּמְנַע.
16.	D. אֶלְיָפוֹ.	41.	C. קָנוֹ.
17.	C. בְּשִׁמְחָה.	37: 2.	C. reads here יוֹסֵף,
18.	D. יַעֲלֹם.		and so throughout the
chapter.
"	D. עָנָה.	3.	C. פָּסִים.
20.	C. שְׁעִיר.	7.	C. תִּסְבִּינָה.
"	C. לוֹטָן.	"	C. וַתִּשְׁתַּחֲוֶיִן.
22.	C. וְהִימָם.	8.	B. מִשׁוֹל.
23.	C. עֲלֹן.	9.	C. אַחֲרֵי.
24.	C. בְּמִדְבָּר.	"	C. עֲשֵׂר.
26.	C.D. and
probably A. וַאֲשָׁן.	10.	C. וְאַחֲרֵי.
"	A. וּבְרָן.	11.	C. וַיִּקְנְאוּ.
29.	C. שׁוֹכֵל.	13.	C. אַחֲרֵי.
31.	C. מִלֶּךְ-מֶלֶךְ.	14.	C. לֶךְ-נָא.
33.	C. יוֹכֵב.	"	C. אַחֲרֵי.
34.	A. חָשֵׁם.	15.	C. וַיִּמְצָאוּהוּ.
35.	A. חָשֵׁם.	"	C. חֵעָה.
"	A. הָרַר.	"	C. מִהֲחֵה.
"	C. בְּשִׁנְרָה מוֹאֵב.	"	C. חֲנִירָה-נָא.

17.	C. וַיִּמָּצְאֵם	14.	D. רָאָתָה
18.	C. יִקְרֹב	16.	C. מִה־תִּתֵּן
19.	D. אֶל אָחִיו	18.	C. אֶתְּוֹלָךְ
20.	B. בְּאַחַח	"	B. וַיִּתֵּן לָהּ
"	C. חִיָּה	21.	B. קָרָשָׁה
"	C. וַנִּרְאָהּ	23.	B. תִּקְחֶהָ
21.	C. נִבְנוּ	24.	C. בְּמִשְׁלֵשׁ
22.	C. וַיֵּד		vid. Preface. § 9. 1.
25.	B. לֹא־בִלְלָחֶם	25.	C. לוֹ for לוֹ
27.	C. וַנִּמְכְּרֵנוּ	26.	C. יֹסֶף
"	C. אָחִיו	29.	C. but וַתִּקְרָא
30.	C. אֵינֶנּוּ		a later hand has written above the ה a י.
31.	A. שְׁעִיר	39: 1.	C. הַיֹּדֵד
32.	C. וַיִּשְׁלַח	2.	C. and יֹסֶף
35.	C. וַיִּקְמוּ כָל־בְּ		also in vv. 4, 6, 21.
"	A. וַיִּמָּאֵן	"	B. and מִצְלִיחַ
"	B. C. לְהַתְּנֵהֶם		also in v. 3.
38: 1.	C. בָּעַח	4.	C. וַיִּשְׁרַח
2.	A. וַיִּקְחָהּ	"	C. וַיִּפְקִידֶהָ
8.	C. וַיִּבְטַח	5.	D. בְּגִלְל
"	C. וַיַּרְע	"	C. כָּל אֲשֶׁר
9.	C. וַיִּדַּע	6.	יִפְה־תֵּאָר וַיִּפָּה
"	A. D. כִּי לֹא		C. מִרְאָה
12.	A. גִּזְוִי	8.	C. וַיִּמָּאֵן
13.	C. עָלָה	9.	C. מִמֶּנּוּ twice.
14.	C. וַתִּסָּר	10.	A.; כִּי־בָרָה
"	C. וַתִּבְכֶּם		but C. has כִּי־בָרָה
"	B.C.D. וַתִּתְּעַלָּה		

which perhaps indicates the double reading.

10.	וְלֹא שָׁמַע A.	41: 2.	וַיִּפְחַח מִרְאָה C.
11.	מִאֲנָשִׁי C.	„	וַתִּרְעֶינָה C.
„	שָׁם C.	3.	אַחֲרֵיהֶן C. and
12.	וַיֵּצֵא C.		so in v. 6.
„	הַחוּצָה C. and	„	רַעוּת מִרְאָה C.
	also in vv. 13, 15, 18.	„	וַרְקוֹת C.
14.	לְצַחֵק C. and	4.	וַנִּקְוֹת C.
	also in v. 17.	„	וַיִּקָּץ C. and
15.	בְּשִׁמְעוֹ D.		so in v. 7.
20.	אֲסִירִי C.	7.	וַתִּבְלָעֵן C.
22.	הָאֲסִירִים A. B. D. but	8.	וַתִּפְּעֵם C.
	C. has הָאֲסִירִים.	10.	וַיִּתֵּן C.
„	עֲשֵׂה C.	• „	בְּמִשְׁמֶר C.
10: 4.	וַיִּשְׂרֹת D.	12.	וַנִּסְפֹּר-לֹו A. B. so
10.	סָרִיגִים for		D. וַנִּסְפֹּר.
	שָׂרִיגִים C.	19.	וַרְקוֹת C.
„	נִצָּה C.	20.	וַהֲבִיאֹת C.
11.	הָעֲנָבִים C.		Kennicott cites B. as
„	וְאִתָּן C.		having this reading,
14.	וַנִּבְרָתָנִי C.		but incorrēctly, as the
„	וַיִּמָּב לָךְ C.		ו is there cancelled.
„	וַחֲצֹאֲתָנִי C.	23.	אַחֲרֵיהֶן B. C.
21.	וַיִּתֵּן אֶת הַבֹּס C.	24.	הַחֲרָטָמִים B.
22.	פָּחַר לָהֶן C.	29.	D. reads שְׂבִלִים
23.	הַמִּשְׁקִים C.		unpointed, instead of
„	אַחֲיוֹסָף C.		שָׁנִים. There is no cor-
			rection in the margin.
		33.	יָרָא B.
		35.	כָּר C.

38. הַנְּמָצָא C.
42. הָוָהב C.
45. פּוֹטִיפָרֶע A.B.C.
and so in v. 20.
50. יֵלֶד C. D.
51. A. גְּשָׁנִי, or
probably גְּשָׁנִי, as there
is a seeming erasure
in the ש.
- „ Instead of אֶת־כָּל־ע' B. has מִכָּל־ע' with מ
unpointed. The reading
of the text is written
on the margin.
53. וַתְּכִלְנָה So C.
with , transposed.
- 42: 4. C. reads אָדָּוִי עם
(עם without points) in
the text, which is cor-
rected on the margin
into אֶת־א'.
21. בְּהַחֲנֹנִי A. but
C. בְּהַחֲנֹנִי.
25. וַיִּמְלֹא C.
34. וְאִדְעָה C.
- 43: 2. For אֱלֹהִים C.
has לָהֶם, but an א
seems to have been
written above the line.
8. טַפְּסִינוּ B.
9. אָעָרְבֵנוּ C.
- „ וְחִטָּאֵרִי A.
11. אִיפּוֹא B.
- „ עָשׂוּ A.
- „ בְּטָנִים B.
12. הַמּוֹשֵׁב B.
16. בְּצַהָרִים B. but
C. בְּצַהָרִים.
23. כִּסְפָּכֶם A.
25. וַיָּכִינוּ C.
- „ בְּצַהָרִים B.
26. C. reads וַיָּכִיאוּ
without mappik in the א.
28. וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ C.
29. C. omits הַקָּטָן in
the text, but it is sup-
plied on the margin in
apparently a different
hand.
30. שָׁמָּה C.
34. וַתֵּרֶב A.
- 44: 1. אֵבֶל C.
2. וְאֶת־כִּסְפָּךְ C.
- „ דָּבָר A.
9. וַיִּמָּצָה C.
- „ לְאֶדְנִי A.
15. מִדְּהֵמָה C.
16. C. does not have

daghesh euph. after מֶה in this verse.	manuscript as reading יִלְדָה.
45: 11. וְכָל־לִבִּי A. C.	23. הָשִׁים A.
" תִּוְרָשׁ C.	24. וְיָצַר B.
16. C. reads עָבְדִּיו בַּל, but בַּל is unpointed and marked with two dots to indicate that it is incorrect; thus כָּל.	27. יָלַד לוֹ C.
17. עָשׂוּ A.	31. אַעֲלֶה B.
18. Cod. C. reads מִיב בַּל, the בַּל, how- ever, is unpointed.	32. רָעָה B.
23. וְעָשָׂר A.	34. רָעִי A. רָעָה .
46: 1. שְׁבַע A.B.D.	47: 1. וְאֶחָד C.
4. גַּם B.C.D.	3. רָעִי C.
5. בַּעֲגֻלוֹת A. B.	4. לְצֶאֱנָן A.
11. וְקָהָת C.	. " C. omits מֵרַעָה לְצֶאֱנָן, but the words are supplied on the margin.
13. וּפְנֹה B. C.	11. רַעֲמָסִים B.
14. סָרַד C.	13. וַתִּלְהָ A. וַתִּלְהָה
17. אֲשֶׁר instead of אֲשֶׁר C.	14. כְּאֶרֶץ D.
" וְסָרַח B. C.	26. אֶתֶּר C.
20. אֶסְנֶת C.	27. וַאֲחָיו A.
" פּוֹשֵׁפֶרֶעַ B.C.D.	30. אֶעֱשֶׂה A. C.
21. בָּלַע C.	48: 4. אֵלִי A.
" וַאֲשַׁבֵּאל גִּרָה C.	7. בִּדְרֹךְ A.
22. יִלְדָה C. Kennicott wrongly quotes this	" שָׁם for שָׁח C.
	9. קָחֶם-גָּא C.
	13. מִנְשָׁה C.
	16. רַע A.
	" וְיָדָתִי A.

17.	אֶתָּה C.	23.	וַיִּמְדָּרְהוּ C.
19.	לָעַם A. D.	25.	וַיְבָרְכֵהָ A.B.C.
„	יִגְדֵּל וְאֵילָם C. which has no athnach in this verse.	„	וְרַחֵם B.
20.	וַיְבָרְכֵם B. C.	27.	C. לַעֲרֹב, but וְ is in- serted above the line.
21.	C. omits הֵנָּה in the text, but it is inserted on the margin.	30.	בְּשָׂרָה C.
49: 8.	וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ C.	31.	קִבְּרוּ B.
10.	שָׁלָה C.	50: 3.	הַחֲנֻטִּים A.
11.	בָּבֶם A. D.	5.	נָא for נָא A. C.
12.	שִׁינִים C.	17.	אָנָּה A.
13.	עַרְצִירָן C.	26.	B. supplies הַרְפָּאִים without points as a mar- ginal gloss on וַיַּחֲנֻטֵּנוּ.
		„	וַיִּשְׁם C.

24 יוסף: ויאמר אל-אחיו אנכי מת ואלהים^י פקד יפקד אתכם ותעלה אתכם מן-הארץ הזאת אל-הארץ אשר כה נשבע לאברהם ליצחק וליעקב: וישבע יוסף את-בני ישראל לאמר פקד יפקד אלהים אתכם ותעלהם^u את-עצמתי מזה^v:
26 וימת יוסף בן-מאה ועשר שנים ויחננו אתו ויושם^w בארון במצרים:

י) Sam. ואלהים. u) Cdd. Sam. ותעליהם. v) Cdd. Sam. LXX. Vulg. Syr insert אחכם. w) Cdd. Sam. Vulg. Saad. ויושם.

הַבְּנֵי עֵי" (אֶת-הָאֵבֶל בְּנֵי הָאָדָם וַיֹּאמְרוּ אֵבֶל-כָּבֵד זֶה
 לַמִּצְרִיִּים עַל-כֵּן קָרָא שְׁמֹה' אֵבֶל מִצְרִיִּים" אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הִירְבּוּ:
 וַיַּעֲשׂוּ בָנָיו לוֹ" בִּן" כְּאֲשֶׁר צִוּם: וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בָּנָיו אֶרְצָה בְּנֵעַן¹²
 וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּמַעְרַת שְׂדֵה" הַמִּכְפֶּלֶה אֲשֶׁר קִנָּה אֲבִרְהָם
 אֶת-הַשְּׂדֵה לְאַחֻזַּת-קָבֶר מֵאֵת עַפְרָן" הַחֹתֵן עַל-פָּנַי מִמָּרָא:
 וַיֵּשֶׁב" יוֹסֵף מִצְרֵימָה הוּא וְאָחָיו וְכָל-הָעַלְיָם אִתּוֹ לְקָבֶר¹⁴
 אֶת-אָבִיו אַחֲרֵי קָבְרוֹ אֶת-אָבִיו: וַיֵּרָאוּ אֶחָי-יוֹסֵף. כִּי-מָת^{טו}
 אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ" יִשְׁמְטֵנוּ יוֹסֵף וְהַשֵּׁב" יֵשִׁיב לָנוּ אֵת כָּל-^{טז}
 הָרָעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ: וַיֹּצִיאוֹ אֶל-יוֹסֵף" לֵאמֹר אָבִיךָ צִוָּה¹⁶
 לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר: כַּדְהִתָּאמְרוּ" לְיוֹסֵף אֲנִי" שָׂא זֶה פֶּשַׁע¹⁷
 אֶתִּיד וְחִטָּאֲהֶם כִּי-רָעָה גָמְלִיד וְעַתָּה שָׂא זֶה לִפְשַׁע עַבְדִּי
 אֶלְתִּי אָבִיךָ וַיִּבֶךְ יוֹסֵף בְּדַבָּרִים אֵלָיו: וַיִּלְכְּדוּ גַם-אָחָיו¹⁸
 וַיִּפְּלוּ לִפְנָיו" וַיֹּאמְרוּ הִנֵּנִי לָךְ לְעַבְדִּים": וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם" יוֹסֵף¹⁹
 אֶל-תִּירְאוּ כִּי" הִתַּחַת אֱלֹהִים אֲנִי: וְאַתֶּם חִשַּׁבְתֶּם עָלַי רָעָה כ
 אֱלֹהִים" חִשַּׁבָה לְמַעַבְ" לְמַעַן עֲשֶׂה" כִּי־זֶה הוּא לְהַחֲיִית" ²⁰
 עַם-הָרֶב: וְעַתָּה אֶל-תִּירְאוּ אֲנִי אֵבֶל כָּל אֲחֵיכֶם וְזֹאת טַפְחֶם²¹
 וַיִּנָּחֶם אֹתָם" וַיְדַבֵּר עַל-לִבָּם": וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא²²
 וּבֵית" אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף. מֵאָה וְעֶשְׂרִי שָׁנִים: וַיֵּרָא יוֹסֵף²³
 לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים" גַּם בְּנֵי מִכְיָה בֶן-מְנַשֶּׁה וְיִלְדוּ עַל-בְּרָכִי"

s) Sam. הכנען. Sam. שמו. u) Sam. למצרים. v) Cdd.
 3. Sam. לו בני. w) Omitted by Cdd., LXX. Ms. A.; LXX. omit
 כאשר צום, but Ms. A. retains those words. x) Omitted by LXX.
 Vulg. y) Sam. עפרן. z) Sam. וישוב. a) Sam. לא. b) Sam.
 חאמרן. c) Omitted by Cdd. 2. d) Sam. על י. e) Sam. חאמרן.
 f) Sam. אנה. g) Cdd. 1. Vulg. add ארצה; LXX. omit from אחיו
 גם אחיו. h) Sam. לעדים, but cdd. as Heb. i) Sam. אליהם.
 j) Omitted in Sam. k) Sam. יהאליהם. l) Sam. לטוב. m) Sam.
 עשות. n) Sam. להחיות. o) Sam. אחם. p) Sam. אל לי. q) LXX.
 Vulg. וכל ביה. r) Sam. בנים שלישים. s) Sam. reads כימי instead
 על ברכי.

קָנָה אֶבְרָהָם אֶת־הַשְּׂדֶה מֵאֵת עֶפְרָן^א) הַחִתִּי לְאַחֹת־קָבֶר:
 31 שָׁמָּה^א) קָבְרוּ אֶת־אֶבְרָהָם וְאֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ שָׁמָּה^ב) קָבְרוּ
 אֶת־יִצְחָק וְאֶת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ וְשָׁמָּה^ב) קָבְרָתִי אֶת־לֵאָה:
 32 מִקְנֵה הַשְּׂדֶה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ מֵאֵת בְּנֵי־חֵת^ב): וַיָּבֶל
 33 יַעֲקֹב לְצִנֹּת אֶת־בָּנָיו וַיֵּאֱסֹף רִגְלָיו אֶל־הַמַּטָּה וַיָּגַע וַיֵּאֱסֹף
 אֶל־עַמּוּ^ה):

נ 50

2 וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל־פְּנֵי אָבִיו וַיִּבְכֶּה עָלָיו וַיִּשַׁק־לוֹ: וַיֵּצֵא יוֹסֵף
 אֶת־עַבְדָּיו אֶת־הַרְפָּאִים לְחַנֹּט אֶת־אָבִיו וַיַּחֲנֹטוּ הַרְפָּאִים
 3 אֶת־יִשְׂרָאֵל: וַיִּמְלְאוּ־לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם כִּי כֵן וַיִּמְלְאוּ יָמָיו
 4 הַחֲנֻטִּים וַיִּבְכֶּה אֹתוֹ מִצְרַיִם^א) שִׁבְעִים יוֹם: וַיַּעֲבְדוּ יָמָיו בְּבֵיתוֹ
 וַיִּדְבֹּר יוֹסֵף אֶל־בֵּית־פַּרְעֹה לֵאמֹר אִם־נָא מִצָּאֹתִי חַן
 ה בְּעֵינֶיכֶם דַּבְּרוּ־נָא בְּאָזְנֵי פַרְעֹה לֵאמֹר: אֲבִי הַשְּׂבִיעִי^א)
 לֵאמֹר הִנֵּה אֲנִי מֵת^א) בְּקִרְבִּי אֲשֶׁר בְּרִיתִי^א) לִי בְּאָרֶץ כְּנָעַן
 שָׁמָּה^א) תִּקְבְּרֵנִי וְעַתָּה אֶעֱלֶה־נָּא וְאֶקְבְּרָה אֶת־אָבִי^א) וְאֶשׁוּבָה:
 6 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה עֲלֶה וקָבֵר אֶת־אָבִיךָ כַּאֲשֶׁר הִשְׁבִּיעַ^א):
 7 וַיַּעַל יוֹסֵף לְקָבֵר אֶת־אָבִיו וַיַּעֲלוּ אִתּוֹ כָּל־עַבְדָּיו פַּרְעֹה וְקָנִי^א)
 8 בֵּיתוֹ וְכָל וְקָנִי אֶרֶץ־מִצְרַיִם: וְכָל בֵּית יוֹסֵף וְאָחִיו^א) וְבֵית־^א)
 9 אָבִיו רַק טַפָּם וְצִאֲנָם וּבְקָרָם עֹבְדֵי בְּאָרֶץ גִּשְׁשׁוֹ: וַיַּעַל עִמּוֹ
 י גַּם־רֹעִי גַם־פְּרָשִׁים וַיְהִי הַמַּחֲנֶה כְּבֶד מָאֹד: וַיָּבֹאוּ עַד־גִּזְרֹן
 הָאֲמָר אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ־שָׁם מִסְפַּד גָּדוֹל וּכְבֶּד
 11 מָאֹד וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אָבֶל שְׂבַעַת יָמִים: וַיֵּרָא יוֹשֵׁב הָאֶרֶץ

c) Sam. עפרון. d) Sam. שם. e) Sam. ושם, Cdd. Syr. Saad. ושמה. f) Sam. ושם. g) Vulg. omits the entire verse. h) Sam. עמו. i) Sam. מצרימה. j) Sam. לפני מותו. k) LXX. omit מֵת—הנה. l) Sam. כרתי. m) Sam. שם. n) Sam. inserts כאשר השבעני. o) Sam. השבעך. p) Cdd. LXX. Syr. Saad. חקני; Cd. 1. Vulg. וכל וקני. q) Cdd. Sam. אחיו. r) Cd. 1. LXX. וכל בית.

- 19 וְהוּא יְגִדְנִי (עֲקָבָם^א): גִּדְּנִי גִדְּנִי
 כ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדָנִי-מִלֶּדֶת: אֲשֶׁר^ב שְׂמֵנָה^ג לַחֲמוֹ
 21 הַנָּתֵן אֶמְרִי-שֹׁפָר^ד: נִפְתָּחִי אֵילָה שְׁלָחָה^ה
 22 בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף בְּנֵית צִעְרָה^ו עַל־יֹשִׁיר:
 23 וַיִּשְׁמָחֻהוּ בְּעַלֵּי חֲצִים: וַיִּמְרָהוּ וְרָבוּ^ז
 24 וַיָּפֹזוּ וְרָעִי^י יָדָיו: וַיִּשָּׁב^א בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ
 כה מִשֵּׁם^ב רָעָה אֲבֹן יִשְׂרָאֵל^ג כה מִיָּדִי אֲבִיר יַעֲקֹב
 וְאֵל^ד שְׂדֵי וַיִּכְרַכְהָ מֵאֵל אֲבִיד וַיַּעֲזֹרֶהָ
 בְּרַכַּת שְׁמַיִם מַעַל^ה בְּרַכַּת שָׁרִים וְרַחֲם:
 26 תִּאֲזֹחַ נִבְעֶת עוֹלָם בְּרַכַּת אֲבִיד^ו גָּבְרוּ עַל-בְּרַכַּת
 הוֹרֵי עֵד^ז
 27 וַיִּקְרָא נָזִיר אֲחִיו: הַחֵינִי^ח לְרֹאשׁ יוֹסֵף
 בְּבָקָר יֹאכֵל עֵד^ט בְּנִימִין וְאֵב יִטְרֹף^י
 וְלַעֲרֹב יַחֲלֹק שָׁלָל:
 28 כָּל-אֵלָה שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל^י שְׁנַיִם עָשָׂר וְאֶחָד אֲשֶׁר-דָּבַר לָהֶם
 29 אֲבִיהֶם וַיִּכְרַד אֹתָם^כ אִישׁ אֲשֶׁר^א בְּבִרְכָתוֹ בָּרַךְ אֹתָם: וַיֹּצִן
 אֹתָם^ב וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם^ג אֲנִי וְנֹאכָף אֶל-עַמִּי קִבְּרוּ אֹתִי אֶל-
 אֲבֹתִי אֶל-חַמְעָרָה אֲשֶׁר בְּשָׂדֶה עֲפְרוֹן הַחֲתָנִי: בְּמַעְרָה אֲשֶׁר ל
 בְּשָׂדֶה^ד הַמִּכְפֵּלָה אֲשֶׁר-עַל-פְּנֵי מִמְרָא בְּאֶרֶץ^ה כְּנָעַן אֲשֶׁר

c) Sam. וְהוּא יְגִדְנִי. d) Vid. n. e) Vid. n. f) Sam. שְׂמֵנָה. g) Sam. שְׂמֵנָה. h) Sam. שופר. i) Sam. LXX. בני צעירי. j) Vid. n. k) Vid. n. l) Sam. ורועי. m) Cdd. וּמִשֵּׁם; Syr. וּמִשֵּׁם, reading וּמִשֵּׁם. n) Omitted in LXX. o) Vid. n. p) Sam. LXX. insert וְאֵלָה. q) Sam. LXX. insert וְאֵלָה. r) Vid. n. s) Sam. חַיִּינִי. t) Sam. כְּמִן בּוֹק. u) Sam. עֵדִי. v) Cdd. 3. LXX. יַעֲקֹב. w) Sam. אֹתָם. x) Omitted in Cdd. Sam. y) Sam. אֹתָם. z) Sam. אֲשֶׁר בְּשָׂדֶה. a) LXX. omit אֲשֶׁר. (b) Od. 1. Syr. אֲשֶׁר בְּשָׂדֶה.

- 7 אָרוּר^ב) אָפֶס בִּי עוֹ
 אַחֲלָקִם
 8 יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךָ אַחֲדִיךָ
 וְשִׁחַחוּ^ו) לָךְ בְּגִי אֶבִיךָ^ז):
 9 גִּוּר^ט) אַרְיֵה יְהוּדָה
 פֶּלַע^י) רֶבֶץ פֶּאֲרִיָּה וְזִלְבִּיא^י) מִי יִקִּימֵנוּ:
 י לֹא־יִסּוּר שֶׁבֶט מִיהוּדָה
 עַד כִּי־יָבֹא^כ) שְׁלֹה^ל)
 11 אֲסָרִי^ס) לְגַפְנִי עֵירֹה^ס)
 בָּבֶס בִּינוֹן לְבָשׁוּ^ס)
 12 חֲבִלִילִי^ט) עֵינַיִם מִיָּנִין
 13 זְבוּלֹן לְחוּף יַמִּים יִשְׁגֹּן
 וְיִרְדָּחוּ עַל־צִידֹן^ו):
 14 וְשִׁשְׁבֶּר חֲמֹר נָגַם^ז)
 טו וַיִּגְרָא מְנַחֵה כִּי טוֹב^ז)
 וַיֵּט שִׁבְמוֹ לְקַפֵּל
 16 דָּן דִּין עָמֹ
 17 יְהוּדָן^ז) נָחַשׁ עַל־יֶדְרֹךְ
 הַנִּשְׁף עֶקְבִּירֹסוֹם^ב)
 18 לִישׁוּעָתָה קָנִיתִי יְהוָה:

z) Sam. וּכְרָצוֹנִם. a) Vid. n. b) Sam. אָדִיר. c) Sam. וּחִכְרָתִם. d) Sam. יָדִיד. e) Cdd. וְיִשְׁחַחוּ. f) Cdd: 3. בְּנֵי אִמֶּךְ. g) Sam. גִּר. h) Cdd. 2 add שֶׁכֶּב. i) Sam. וּכְלָבִיָּה. j) Vid. n. k) Sam. יָבוֹא. l) Vid. n. m) Cdd. 16. וְלֹא. n) Cdd. 19. omit daghesh; Sam. יִקְדָּחוּ. o) Sam. אִסּוּרִי. p) Sam. and ק' עֵירוּ. q) Cdd. 3. בְּגִי. r) Sam. אִיחָנוּ. s) Sam. לְבוּשׁוֹ. t) Sam. כְּסוּתוֹ; u) Sam. הַכְלִילִי; Cd. 1. הַכְלִילִי. v) Sam. אִנִּיחָה. w) Vid. n. x) Sam. חֲמֹר גָּרִים, vid. n. y) Sam. מְנַחֵה כִּי טוֹבָה. z) Sam. יְהוּדָה. a) Sam. שִׁפְפוֹן. b) Sam. ק' דְּגוּשָׁה (in עֵקְבִי).

- אֲבֹתֵי אֲבֹתֵיהֶם וַיִּצְחַק וַיִּדְּעוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: וַיֵּרָא יוֹסֵף 17
 בִּי-וְשֵׁיט אָבִיו נֹד-וַיִּמְנָו^k עַל-רֹאשׁ אֲפָרַיִם וַיִּרַע בְּעֵינָיו
 וַיִּתְחַד נֹד-אָבִיו לְהַסִּיר אֹתָהּ מֵעַל רֹאשׁ-אֲפָרַיִם עַל-רֹאשׁ
 מְנַשֶּׁה: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָבִיו לֹא-בֶן אָבִי כִי-נָה הַבְּכֹר^l 18
 שִׁים וַיִּמְנָה עַל-רֹאשׁוֹ: וַיִּמָּאן אָבִיו וַיֹּאמֶר יִדְעָתִי כִנִּי 19
 יִדְעָתִי גַם-הוּא יִהְיֶה-לָּעַם וְגַם-הוּא יִגְדֹל וְאוֹלָם אֲחִיו הַקָּטָן
 יִגְדֹל מִמֶּנּוּ וַיִּזְרְעוּ יִהְיֶה מְלֶאכֶה גִּזְוִים: וַיְבָרֶכֶם בְּיוֹם הַהוּא כ 20
 לְאִמּוֹ^m בָּרַךְ וַיְבָרֶךְ יִשְׂרָאֵלⁿ לֵאמֹר וְשִׁמְךָ^o אֱלֹהִים בְּאֲפָרַיִם
 וּבְמִנְשֶׁה וַיִּשָּׂם אֶת-אֲפָרַיִם לִפְנֵי מְנַשֶּׁה: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל- 21
 יוֹסֵף הִנֵּה אָנֹכִי מֵת וְהִוָּה אֱלֹהִים עִמָּכֶם וְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל-
 אָרֶץ אֲבֹתֵיכֶם: וְאֲנִי^p נָתַתִּי לְךָ שְׂכָם אַחֲרָי^q עַל-אֶחָיִךְ אֲשֶׁר 22
 לָקַחְתִּי מִיד הָאֱמֹרִי בַּחֲרָבִי וּבְקִשְׁתִּי: פ

מט 49

- וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל-בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֶאֱסָפֹו וְאֶנִּידָה לָכֶם אֶת אֲשֶׁר-א 23
 יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:
 הַקִּבְּצוּ וְשִׁמְעוּ בְנֵי יַעֲקֹב וְשִׁמְעוּ אֶל-יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם^r: 2
 רְאוּבֵן בְּכֹרִי^s אֲתָהּ כָּחִי וְרֹאשִׁית אוֹנִי 3
 וְחַר שְׁאֵת וַיִּתֵּר עָז: פָּחוּ^t בְּפִלִּים אֶל-חֹתָר^u 4
 כִּי עָלִיתָ מִשְׁבְּבֵי אֲבִיךָ אִז חָלַלְתָּ יְצוּעִי^v עָלָה^w:
 שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אֲחִים כְּלִי^x חֲסֵם מִבְּרִיתֵיהֶם: ה
 בְּסֻדָּם^y אֶל-תִּבְנָא נִפְשִׁי בְּקֹהֶלֶם אֶל-חֹתָר כְּבֹדִי^z 6

k) Sam. אח ידי. l) Sam. הבכור. m) Sam. מלא וי. n) Sam. אחת. o) Cdd. 4. Syr. insert ונה. p) Sam. ישימך. q) LXX. insert שמעו before אביכם. r) Sam. בכורי. s) Vid. n. t) Sam. חותיר. u) Vulg. יצוען. v) Vid. n. w) Vid. n. x) Sam. ובסודם. y) Sam. אל יחר כבודי. z) Sam. ובקשתי.

ה הוֹאֵת (לִזְרַעָה^s) אֶתְרִידָה אֶחָת עוֹלָם : וְעָתָה שְׁנֵי-בָנֶיךָ
הַנּוֹלָדִים לָךְ בָּאָרֶץ מִצְרַיִם עַד-בָּאִי אֵלַיךְ מִצְרַיִמָּה לִי-הֵם
6 אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה בְּרֵאיוֹנָם וְשִׁמְעוֹן^t יִהְיוּ-לִי : וּמִלֻּדְתָּךְ אֲשֶׁר-
הוֹלַדְתָּ אֶתְרִידָה לָךְ יִהְיוּ עָלַי שֵׁם אֶחֱתֵיהֶם יִקְרָאוּ בְּנֵחֶלְתָּם :
7 וְאֵנִי וּבָכָאִי מִפְדָּן^u מִתָּה עָלַי רַחֵל^v בָּאָרֶץ כְּנָעַן בְּדֶרֶךְ כְּעוֹד
בְּבֵרֶת-אָרֶץ לְבָאִי^w אֶפְרַתָּה וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרַתָּה^x הוּא
8 בֵּית לָחֶם : וְיִרְאֵה יִשְׂרָאֵל אֶת-בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּסֶף וַיֹּאמֶר מִי-אַלֹהִים^y :
9 וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֲבִיו בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר-נָתַן-לִי אֱלֹהִים בְּזֶה
י וַיֹּאמֶר קָח־ם נָא אֵלַי וְאֶבְרָכֵם : וַעֲנִי יִשְׂרָאֵל בְּבָרְכִי מֵאֲנִי^z
לֹא^a יוֹכֵל^b לִרְאוֹת וַיַּגֵּשׁ אֹתָם אֵלָיו וַיִּשָּׁק לָהֶם וַיַּחֲבֹק לָהֶם :
11 וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף רְאֵה פָנֶיךָ לֹא פָלַלְתִּי וְהִנֵּה הִרְאָה
12 אֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת-זֶרְעֶךָ : וַיּוֹצֵא יוֹסֵף אֹתָם מֵעַם בְּרָכִיו
13 וַיִּשְׁתַּחֲוִי^c לְאִשּׁוֹ אֶרְצָה : וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת-שְׁנֵיהֶם^d אֶת-אֶפְרַיִם
בְּיָמִינוֹ מִשְׁמָאל וְיִשְׂרָאֵל וְאֶת-מְנַשֶּׁה בְּשִׁמְאֵלוֹ מִיָּמִין וְיִשְׂרָאֵל
14 וַיַּגֵּשׁ אֵלָיו : וַיִּשָּׁחֵף יִשְׂרָאֵל אֶת-יָמִינוֹ וְלִשְׁתָּה^e עַל-רֹאשׁ
אֶפְרַיִם וְהִיא הַצַּעִיר וְאֶת-שְׁמָאלוֹ עַל-רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שֶׁבִל
טו אֶת-זֶרְיוֹ כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר^f : וַיִּבְרַךְ אֶת-יוֹסֵף^g וַיֹּאמֶר
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְחַלְכּוּ אֲבֹתִי לְפָנָיו אֶבְרָכֶם וַיַּצְחֹק
16 הָאֱלֹהִים הִרְעָה אֹתִי מַעֲוִיָּה^h עַד-הַיּוֹם הַזֶּה : הַמֶּלֶאךָⁱ הַגָּאֵל
אֹתִי מִכָּל-רָע וַיְבָרֶךְ אֶת-הַנְּעָרִים^j וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי וְשֵׁם

s) LXX. Vulg. לך ולזרעה. t) Sam. וכשמעון. u) Sam. LXX.
ב' הארץ לבוא. v) Sam. LXX. insert אמך. w) Sam. LXX. insert מפדן ארם.
x) Sam. אפרתה. y) Sam. adds לך. z) Sam. בכרה מוקנה. a) Cdd. LXX. Vulg. Syr. Saad. ולא. b) Sam. יכל. c) Cd. 1.
Sam. LXX. Syr. וישתחוו. d) Cd. 1. Vulg. Saad. omit שניהם. e) Sam. אח יד ימינו וישחה. f) LXX. omit הכור. g) LXX.
instead of אח יוסף have *αυτούς*; Vulg. *filiis Joseph*; Syr. *حَدَّثَهُ*
"Joseph his son". h) Sam. מעוריה. i) Sam. המלך. j) Sam.
inserts האלה.

והיה בבתוואח^e) ונתתם חמישית^d) לפרעה וארבע הודח^e) יהיה 24
לכם לזרע השדה ולאכלכם ולאשר בכתיכם ולאכל לטפכם:
ויאמרו החיתנו^f) נמצא-חן בעיני אדני והיינו עבדים לפרעה: כה
וישם אתה יוסף לחק עד-היום הוזה על-אדמת מצרים. 26
לפרעה לחמש רץ אדמת הפתנים לכדם^g) לא היתה לפרעה:
וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו 27
וירבו מאד: פ ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה 28
ויחי^h) ימי-יעקב שני תייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה:
ויקברו ימי-ישראל למות ויקרא ו לבנו ליוסף ויאמר לו אם-נא 29
מצאתי חן בעיניך שים-נא ידה תחת ירכי ועשיתⁱ) עמדי הסד
ואמת אל-נא תקברני במצרים: ושכבתי עם-אבותי ונסאתני ל 30
מצרים וקברתני בקברתם ויאמר אנכי אעשה כדברך^j): ויאמר 31
השבעה^k) לי וישבע לו וישתחו^l) וישראל על-ראש המטה^m):

מח 48

ויהי אחריⁿ) הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חלה א 32
וילח את-שני בניו עמו את-מנשה ואת-אפרים^o): ויגד 2
ליעקב ויאמר הנה בנה יוסף בא אליך וייתחזק וישראל 3
וישב על-המטה: ויאמר יעקב אל-יוסף אל שדי^p) נראה 3
אלי בלוי^q) בארץ כנען ויברך אתי: ויאמר אלי הנני 4
מברך^r) והרביתך ונתתיד לקהל עמים ונתתי את-הארץ

e) Sam. בתוואח. d) Sam. חמיש. e) Sam. הודח. f) Sam. החיתנו. g) Sam. לכד. h) Cdd. Sam. ויהיו. i) Sam. inserts נא. j) Cdd. Sam. כדריך. k) Sam. השבע. l) Sam. וישחחי. m) Vid. n. n) Sam. אחר. o) LXX, insert: ἡλθε πρὸς Ἰακώβ. p) LXX. ὁ θεός μου. q) Sam. בלוה. r) Sam. מפרך.

14 מְצִלִּים וְאָרֶץ כְּנָעַן מִפְּנֵי הָרָעָב: וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת-כָּל-הַכֶּסֶף
הַנִּמְצֵא בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנָעַן בַּשָּׂכָר אֲשֶׁר-הֵם שֹׂכְרִים
טו וַיָּבֹא יוֹסֵף אֶת-הַכֶּסֶף^q בֵּיתָה פָּרְעֹה: וַיִּתֶּם הַכֶּסֶף מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם וּמֵאֶרֶץ כְּנָעַן^r וַיָּבֹאוּ כָּל-מִצְרַיִם אֶל-יוֹסֵף לֵאמֹר
16 הִכָּה-לָנוּ לֶחֶם וּלְמָה נָמוּת נְגִידָה כִּי אָפֶס כֶּסֶף^s: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף
17 הֲבִי מִקְנֵיכֶם וְאַתְּנָה לָכֶם^t בְּמִקְנֵיכֶם אִם-אָפֶס כֶּסֶף: וַיָּבִיאוּ
אֶת-מִקְנֵיהֶם אֶל-יוֹסֵף וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לֶחֶם בְּכֹסֶם וּבְמִקְנֵה
הָעֵז וּבְמִקְנֵה הַחֶקֶר וּבְחִמָּרִים וַיִּנְתֵּן לָם בְּלֶחֶם כָּל-מִקְנֵיהֶם^u
18 בַּשָּׁנָה הַהִוא: וַתֵּתֶם הַשָּׁנָה הַהִוא וַיָּבֹאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה
הַשְּׁנִיָּת וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא-נִבְחַד מֵאֲדָנִי כִּי אִם-תָּם הַכֶּסֶף
וּמִקְנֵה הַבְּהֵמָה אֶל-אֲדָנִי לֹא נִשְׂאָר לִפְנֵי אֲדָנִי בְּלִיתִי אִם-
19 נָוִיתָנוּ וְאֲדָמְתָנוּ: לָפָה נָמוּת לְעֵינֶיךָ גַּם-אֲנַחְנוּ גַּם-אֲדָמְתָנוּ
קָנָה-אֹתָנוּ וְאֶת-אֲדָמְתָנוּ בְּלֶחֶם וְנָחִיָּה^w אֲנַחְנוּ וְאֲדָמְתָנוּ עֲבָדִים
לְפָרְעֹה וְסִן-זָרַע וְנָחִיָּה וְלֹא נָמוּת וְהָאֲדָמָה^x לֹא תִשָּׁם:
כ וַיָּקֶן יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדָמַת מִצְרַיִם לְפָרְעֹה כִּי-מָכְרוּ מִצְרַיִם^y
21 אִישׁ שְׂדֵהוּ כִּי-חֹזֶק עָלֵהֶם^z הָרָעָב וַתְּהִי הָאֶרֶץ לְפָרְעֹה: וְאֵת-
הָעָם הָעֶבְרִי אָתָּה לְעֹבְדִים^a מִקְצָה גְבוּל-מִצְרַיִם וְעַד-קִצְחוֹ^b:
22 רַק אֲדָמַת הַכֹּהֲנִים לֹא קָנָה כִּי חֹזֶק לַכֹּהֲנִים מֵאֵת פָּרְעֹה
וַיֵּאבְדוּ אֶת-חֻקָּם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פָּרְעֹה עַל-כֵּן לֹא מָכְרוּ אֶת-
23 אֲדָמָתָם: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-הָעָם הֵן קָנִיתִי אֲתֶכֶם הַיּוֹם
וְאֶת-אֲדָמְתְּכֶם לְפָרְעֹה הֵא-לָכֶם זָרַע וּדְרֹשְׁתֶּם אֶת-הָאֲדָמָה:

q) LXX. אח כל הכסף. r) Sam. בנער, but ead. as Heb. s) Sam. ואחז לכם לחם. t) Sam. LXX. Vulg. ואחז לכם לחם. u) Sam. מקניהם. w) Sam. ונחיה. x) Sam. והאדמה; so the Lond. Polygl. and ead. but Kennicott reads as in the text. y) LXX. supply לפרעה. z) Sam. עליהם. a) Sam. LXX. עבדים; vid. n. b) Cdd. Sam. LXX. Vulg. עד קצחו.

מז 47

וַיָּבֹא יוֹסֵף וַיֵּגֶד לְפָרְעֹה (וַיֹּאמֶר^e) אֲבִי וְאֶחָי וְצֹאנָם וּבְקָרָם א
 וְכָל-אֲשֶׁר לָהֶם בָּאוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְהֵם בְּאֶרֶץ גִּשְׁן: וּמִקְצֵה 2
 אֶחָיו (לָקַח^d) חֲמִשָּׁה אָנָשִׁים וַיָּצֵגוּם לִפְנֵי פָרְעֹה: וַיֹּאמֶר 3
 פָּרְעֹה אֶל-אֶחָיו^e) מַה-מַּעֲשִׂיכֶם וַיֹּאמְרוּ אֶל-פָּרְעֹה רַעַה^f) צֹאן
 עֲבָדֶיךָ גַּם-אֲנַחְנוּ גַם-אֲבוֹתֵינוּ^g): וַיֹּאמְרוּ אֶל-פָּרְעֹה לְנוֹר 4
 בְּאֶרֶץ כְּנָעַן כִּרְאִין מִרְעָה^h) לְצֹאן אֲשֶׁר לְעֲבָדֶיךָ כִּי-כִבְדָּה הָרַעֵב
 בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְעַתָּה יֵשְׁבוּ-נָא עֲבָדֶיךָⁱ) בְּאֶרֶץ גִּשְׁן: וַיֹּאמֶר ה 5
 פָּרְעֹה אֶל-יוֹסֵף לֵאמֹר^j) אָבִיךָ וְאֶחָיךָ בָּאוּ אֵלֶיךָ: אֵרֶץ מִצְרַיִם 6
 לִפְנֶיךָ הִוא בְּמִיטֵב הָאֶרֶץ הוֹשֵׁב אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אֶחָיךָ יֵשְׁבוּ
 בְּאֶרֶץ גִּשְׁן וְאִם-יִדְעָתָּ וְיִשְׁ-בָּם^k) אֲנָשִׁי-חֵיל וְשִׁמְתָם שְׂרֵי
 מִקְנֵה עַל-אֲשֶׁר-לִי: וַיָּבֹא^l) יוֹסֵף אֶת-יַעֲקֹב אָבִיו וְעֵמֶדְהוּ 7
 לִפְנֵי פָרְעֹה וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת-פָּרְעֹה: וַיֹּאמֶר פָּרְעֹה אֶל- 8
 יַעֲקֹב כִּמָּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-פָּרְעֹה יְמֵי 9
 שְׁנֵי מְנוּרִי^m) שְׁלֹשִׁים וּמָאתַי שָׁנָה מָעֵט וְרַעִים-הָיוּ יְמֵי שְׁנֵי
 חַיִּי וְלֹא הִשְׁיוּ אֶת-יְמֵי שְׁנֵיⁿ) חַיִּי אֲבֹתִי בְיָמֵי מְנוּרֵיהֶם^o):
 וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת-פָּרְעֹה וַיֵּצֵא מִלִּפְנֵי פָרְעֹה: וַיּוֹשֶׁב יוֹסֵף^p 11
 אֶת-אָבִיו וְאֶת-אֶחָיו וַיֵּתֶן לָהֶם אֶחָדָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמִיטֵב
 הָאֶרֶץ בְּאֶרֶץ רַעַמְסֵס כְּאֲשֶׁר צִוָּה פָּרְעֹה: וַיְבָלֵל יוֹסֵף^q 12
 אֶת-אָבִיו וְאֶת-אֶחָיו וְאֶת כָּל-בֵּית אָבִיו לֶחֶם לִפְנֵי הַפֶּה:
 וּלְחֶם אֵין בְּכָל-הָאֶרֶץ כִּי-כִבְדָּה הָרַעֵב מְאֹד וַחֲלָה^r) אֶרֶץ 13

c) Sam. inserts אֵליו. d) Sam. inserts עִמִּי. e) Sam. LXX.
 Syr. Saad. יוֹסֵף אֵלֵּי אָבִיו. f) Cdd. Sam. רַעַי. g) Sam. אֲבוֹתֵינוּ. h) Sam.
 Syr. Saad. but cdd. as Heb. i) Omitted in LXX. j) LXX. omit what
 follows, from אֲבִיךָ as far as אֵרֶץ מִצְרַיִם in v. 6. k) Sam. בָּם. l)
 1) Sam. וַיָּבֹא. m) Sam. מְנוּרִי. n) Cd. 1. Sam. LXX. omit שְׁנֵי.
 o) Sam. מְנוּרֵיהֶם. p) Sam. וַחֲלָה.

c) Sam. וואפֿים, Numb. 26 : 39. הוּפָם. f) LXX. instead of וארד have: Ἡγάα δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀουάδ. Syr. have for the latter ὁ. Vid. n. on this entire verse. g) Cdd. Sam. LXX. Vulg. Syr. ילדה. h) Sam. ארבע עשרה; LXX. δεκαοκτώ. i) Cdd. ר'שׂים, Numb. 26 : 42. שְׁנַיִם. j) 1 Chr. 7 : 13. יחזקאל. k) Sam. יצר. l) Sam. and 1 Chr. 7. וְשָׁלוֹם. m) Sam. שכע. n) Cd. 1. LXX. וכל הנ'. o) Cdd. Sam. ילדו לו. p) LXX. ἐνεύει. q) LXX. ἐβόμου-
κονταπέντε, and so Acts 7 : 14. r) Sam. להראות. s) Sam. Vulg.
ראה. t) Sam. ויראה. u) Sam. צוארו twice. v) Sam. ראיתי.
w) Sam. omits את. x) LXX. omit בית אביו. y) Sam. אמסר.
z) Omitted in LXX. a) Sam. סנערינו. b) הע' בצרי. Cdd. Sam.
Syr. Vulg. Onk. רעי.

וּבְכִין^d) וַעֲהָרָה^e) וְשָׂאוֹל בְּתֶרֶסֶנְעִית: וּבְנֵי לֵוִי גֵרְשֹׁן^f) קָהָת^g)
 וּמִרְרִי: וּבְנֵי יְחִידָה עֵר וְאוּגֵן וְשִׁלָּה^h) וְפָרֶץ וְזֶרַח וְיִמְתָּ עֵר
 וְאוּגֵן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְהִי בְנֵי־פָרֶץ חֲצֹרֶן וְחָמִילⁱ): וּבְנֵי יִשָּׁשְׁכָר
 חֹלֶעַץ וְפִינָה^j) וַיּוֹבֵב^k) וְשִׁמְרֹן^l): וּבְנֵי זְבֻלֹן^m) סָרַדⁿ) וְאֶלֹן
 וַיְחַלְאֵל^o): אֵלֶּה וּבְנֵי לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב בְּפָדֵן אֲדָם וְאֵת
 דִּינָה בִתּוֹ כָּל־נַפְשׁ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו^p) שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ: וּבְנֵי גָד
 צַפְדִּין^q) וְחִזִּי שׁוּנִי^r) וְאַצָּבֶן^s) עֵרִי^t) וְאַרְדִּי^u) וְאַרְאֵלִי^v): וּבְנֵי
 אֲשֶׁר יִמְנָה וַיִּשְׁנֶה וַיִּשְׁנִי וּבְרִיעָה וְשִׁרָח אַחֲתָם וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר
 וּמִלְכִּיאֵל: אֵלֶּה בְנֵי זְלִפְהָ אֲשֶׁר־נָתַן לָכֵן לְלֵאָה בִתּוֹ וַתֵּלֶד
 אֶת־אֵלֶּה לְיַעֲקֹב שֵׁשׁ עָשָׂר נַפְשׁ: בְּנֵי רָחֵל אִשְׁתּוֹ יַעֲקֹב
 יוֹסֵף וּבְנֵימֶן: וַיִּגְדֵּל לְיוֹסֵף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָלְדָה־לוֹ כ
 אֲסֵנַת בַּת־פְּוֹטִי פָרַע פָּתָן אֶן^w) אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרַיִם^x): וּבְנֵי
 בְּנִימֵן בְּלַע וּבְכָרִי^y) וְאַשְׁבֵּל^z) גְּרָא^a) וְנַעֲמָן אֲחִי^b) וְרָאשִׁי^c) מִשְׁפָּחָם^d)

d) 1 Chr. יָרִיב. e) Sam. וַעֲהָרָה, 1 Chr. יָרָה. f) 1 Chr. 6: 1. גֵּרְשֹׁם. g) Cdd. mult. Syr. Vulg. Saad. וְקָהָת. h) Sam. שִׁלָּה. i) Sam. חֲצֹרֶן וְחָמִיל. j) So Numb. 26: 23; but 1 Chr. 6: 1. Sam. LXX. וְפִינָה. k) Sam. LXX. and Numb. 26: 24. יְיֹוֹב; but יְיֹוֹב ק'. l) Sam. וְשִׁמְרֹן. m) Sam. וְזְבֻלֹן. n) Syr. זְבֻלֹן. o) LXX. Ἀχολή. p) Sam. וּבְנוֹתָיו. q) Sam. and Numb. 26: 15. צַפְדִּין. r) Cdd. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. וְשִׁנִּי. s) LXX. Θασοβάν, reading חָצֹבֶן, & (Λ) being confounded with Θ (Λ); Numb. 26: 16. אַצָּבֶן; Sam. Syr. וְאַצָּבֶן. t) Sam. LXX. Syr. עֵרִי. u) Syr. and Numb. 26: 17. אַרְדִּי. v) Sam. וְאַרְאֵלִי, Syr. וְאַרְאֵלִי. w) Sam. בַּת פְּוֹטִי פָרַע כְּהָנָן. x) LXX. add: ἐγένοντο δὲ υἱοὶ Μανασσῆ, οὗ; ἔτεκεν αὐτῷ ἡ παλλακὴ ἡ Σύρα, τὸν Μαχίρ· Μαχίρ δὲ ἐγέννησε τὸν Γαλαάδ. υἱοὶ δὲ Ἐφραὶμ ἀδελφοῦ Μανασσῆ Σουταλαάμ καὶ Ταάμ, υἱοὶ δὲ Σουταλαάμ Ἐδωμ. y) Syr. וְאַשְׁבֵּל. z) LXX. ἐγένοντο δὲ υἱοὶ Βαλά. a) Sam. גְּרָא. b) Sam. אֲחִים. c) Syr. וְרָאשִׁי. d) LXX. Μαμφίμ, Numb. 26: 39. שְׁפָחָם, 1 Chr. 7: 12. שְׁפָחָם.

משל בקל-ארץ מצרים ויפג לבו כי לא-האמין^א) להם:
 27 וידיברו אליו את כל-דברי יוסף אשר דבר אל-הם וירא
 את-העגלות אשר-שלח יוסף לשאת אתו ותחיו רוח יעקב
 28 אביהם: ויאמר (ישׂראל^א) רב^ב) עוד-יוסף בני חיי אל-כה ואראנו
 בטרם אמות:

מז 46

א ויפסע ישׂראל וכל-אשר-לו ויבא בארצה^א) שבע ויזבח ויבחים
 2 לאלהי אביו וצחק: ויאמר אלהים ולישׂראל במראת
 3 הלילה ויאמר יעקב ויעקב ויאמר חנני: ויאמר^א) אנכי
 4 האל^א) אלהי אביך אל-תירא מירדה^א) מצרימה כי-לגוי גדול
 4 אשימה שם: אנכי ארר עמך מצרימה ואנכי אעלה גם-
 5 ה עלה ויוסף ושיית ידו^א) על-עיניו: ויקם יעקב מבאר שבע
 וישאו בני-ישׂראל את-יעקב^א) אביהם ואת-טפסם^א) ואת-נשיהם
 6 בעגלות אשר-שלח פרעה לשאת אתו: ויקחו את-מקניהם
 ואת-רכושם^א) אשר רכשו בארץ כנען ויבאו מצרימה יעקב
 7 וכל-זרעו אתו: בניו ובני בניו אתו^א) בנותיו ובנות^א) בנותיו וכל-
 8 זרעו הביא אתו מצרימה: ואלה שמות בני-ישׂראל
 9 הבאים מצרימה^א) יעקב ובניו בכר^א) יעקב ראובן: ובני^א) ראובן
 י חנוך ופלוא וחצרון^א) וברמי: ובני שמעון ומואל^א) וימין ואחד^א)

k) Sam. האמן. l) Cd. 1. Vulg. Syr. Saad. omit. m) Cd. 1. LXX. Vulg. Syr. Onk. Saad. רב לי. n) Sam. באר. o) LXX. Vulg. insert לו. p) LXX. seem to have omitted האל here. q) Sam. מרדה. r) Sam. ידיו. s) Omitted in LXX. t) Cdd. את ט'. u) Cdd. LXX. Vulg. ואת כל ר'. v) Omitted in Cdd. Saad. w) Sam. בננו. x) LXX. insert: *ἀμα Ἰακώβ τῶ πατρὶ αὐτῶν*. y) Sam. בכור. z) Cdd. Vulg. Syr. בני. a) Cdd. mult. Sam. LXX. Onk. חצרון. b) Numb. 26: 12, 1 Chr. 4: 24. נמואל. c) Omitted in 1 Chr.

לך: וכלכלתי אתה שם ביעור חמש שנים רעב פן-תורש 11
 אתה וביחיה וכל-אשר-לך: והנה עיניכם ראות ועיני אחי 12
 בנימין ברי" (המדרב אליכם: והגדתם לאבי את-כל-כבודי) 13
 במצרים ואת כל-אשר ראיתם ומהרתם והורדתם את-אבי
 הנה: ויפל על-צוארי" (בנימין-אחיו ויבך ובנימין בכה על- 14
 צוארי): וינשק לכל-אחיו ויבך עליהם" (ואחרי כן דברו 15
 אחיו אתו: והקל" נשמע בית פרעה לאמר באו אחי יוסף 16
 ויטיב בעיני פרעה ובעיני עבדיו": ויאמר פרעה אל-יוסף 17
 אמר אל-אחיה זאת עשו טענו את-בעירכם ולכו-באו" 18
 ארצה כנען: וקחו את-אביכם ואת-בתיכם ובאו אלי ואתנה" 19
 לכם את-טוב" ארץ מצרים ואכלו את-חלב הארץ: ואתה 20
 צוית" זאת עשו קחו-לכם מארץ מצרים עגלות לטפכם
 ולנשיכם ונשא את-אביכם ובאתם: ועינכם אל-תחם" על-כ 21
 פליכם כי-טוב כל-ארץ מצרים לכם הוא: ויעשו-כן בני
 ישראל ויתן להם יוסף עגלות על-פי פרעה" ויתן להם צדה 22
 לדדך: לכלם נתן לאיש חלפות שמלת" ולבנימין נתן שלש 23
 מאות כסף וחמש חלפת שמלת: ולאביו שלח כזאת 24
 עשרה חמרים נשאים מטוב" מצרים ועשר אתננת נשאת" בר 25
 ולחם ומזון לאביו לדדך: וישלח את-אחיו וילכו ויאמר 26
 אליהם" אל-תרגזו" בדדך: ויעלו ממצרים ויבאו ארץ" בגען כה
 אל-יעקב אביהם: ונגדו לו לאמר עוד יוסף" חי וכיהוא

q) Sam. פיי. r) Sam. ככרי. s) Sam. צואר. u) Sam. צוארו.
 v) Sam. עליהם. w) Sam. ויהקול. x) Sam. עבדיו. y) Sam. ובאו.
 z) Cd. 1. Vulg. LXX. ויתן להם צדה. a) Sam. צוית. b) Sam. אל חמרים.
 c) LXX. ויעלו ממצרים ויבאו ארץ. d) Sam. חלפות שמלות twice.
 e) Sam. Syr. insert ארץ. f) Sam. אחנות נשאות. g) Sam. אליהם, and so in v. 27.
 h) Sam. ויהקול. i) Cdd. Sam. ארצה. j) LXX. Vulg. add בנך.

הַנֶּעַר מֵעַם אָבִי^ז) לֵאמֹר אִם-לֹא אָבִיאֲנִי אֵלֶיךָ^א) וְחַטָּאתִי לְאָבִי
 33 כָּל-הַיָּמִים: וַעֲתָה גָשְׁבָנָא עֲבָדְךָ תַּחַת הַנֶּעַר עָבֵד לְאֲדֹנִי
 34 וְהַנֶּעַר גָּעַל^ב) עִם-אֲחִיו: כִּי-אֵיךְ אֶעֱלֶה אֶל-אָבִי וְהַנֶּעַר אֵינְנו
 אִתִּי^ג) פֶּן אֶרְאֶה כְּרָע^ד) אֲשֶׁר יִמָּצָא אֶת-אָבִי:

מה 45

א וְלֹא-יָבֵל יוֹסֵף לְהַתְאַפֵּק לְכָל הַנָּצִיבִים עָלָיו וַיִּקְרָא הוּצִיא^א)
 בְּלִישׁ מַעֲלִי^ב) וְלֹא-עָמַד אִישׁ אֹתוֹ בְּהַתְּרֹדַע יוֹסֵף אֶל-אֲחָיו:
 2 וַיִּתֵּן אֶת-קִלְוִי^ג) בְּבָבִי וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם^ד) וַיִּשְׁמְעוּ^ה) בֵּית פְּרָעֹה:
 3 וַיֹּאמְרוּ יוֹסֵף אֶל-אֲחָיו אֲנִי יוֹסֵף הַעֹדֵר אָבִי חַי וְלֹא-יָבֵלוּ
 4 אֲחִיו לְעֵנֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנֵיו^ו): וַיֹּאמְרוּ יוֹסֵף אֶל-אֲחָיו
 גְּשׁוּ-נָא אֵלַי וַיִּגְשׁוּ וַיֹּאמְרוּ אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם אֲשֶׁר-מִבְרַתֶּם
 ה אֹתִי מִצְרַיִם: וַעֲתָה אֶל-תַּעֲצֹבֻ וְאֶל-יֹחֵל בְּעֵינֵיכֶם כִּי-
 6 מִבְרַתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי לְמַחִיָּה שְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם: כִּי-
 זֶה שְׁנֵתִים הִרְעַב^ז) בְּקֶרֶב הָאָרֶץ וְעוֹל הַמָּשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵיךְ
 7 הָרִישׁ וְקָצִיר: וַיִּשְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם לְשׁוֹם^ח) לָכֶם שְׂאֲרִית^ט)
 8 בָּאָרֶץ וְלִהְיוֹת לָכֶם לְפָלִיטָה^י) גְּדֹלָה: וַעֲתָה לֹא-אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם
 אֹתִי הִנֵּה כִּי הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁמְעֵנִי^י) לָאֵב לְפָרְעֹה וּלְאֲדֹנָיו לְכָל-
 9 בֵּיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: מִהֲרֹה וְעַלּוּ אֶל-אָבִי
 וְאֶמְרָתֶם אֵלָיו זֶה אָמַר בְּנֵךְ יוֹסֵף שָׁמְנִי אֱלֹהִים לְאֲדֹנָיו לְכָל-
 י מִצְרַיִם רָדָה אֵלַי אֶל-תַּעֲמֹד: וַיִּשְׁכַּת בְּאָרֶץ-גִּשֶׁן וְהָיְתָה
 קְרוֹב אֵלַי אֹתָהּ וּבְנִי וּבְנֵיהָ וּבְנֵי בְנֵיהָ וְצִאֲנָהּ^כ) וּבִקְרָהּ וְכָל-אֲשֶׁר-

z) Sam. אביו, Syr. אבינו. a) LXX. add: καὶ στήσω αὐτὸν ἐνὸς σου. b) Sam. יעלה. c) Cdd. LXX. אחנו. d) Sam. ברעה. e) Sam. ודוציא. f) Sam. מעליו. g) Sam. קולו. h) LXX. πάντες οἱ Αἰγύπτιοι. i) Sam. וישמעו. j) Omitted in LXX. k) Sam. רעב. l) Sam. לשים. m) Sam. שארות. n) Sam. פלטה. o) Sam. וישמני. p) Sam. צאנך.

17 לְאֶדְנִי גַם-אֶנְחֵנו גַם אֲשֶׁר-נִמְצָא הִנָּבֵעַ בְּיָדוֹ: וַיֹּאמֶר
 חֲלִילָה לִּי מַעֲשֹׂוֹת וְאַתָּה הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הִנָּבֵעַ בְּיָדוֹ הוּא
 יִהְיֶה-לִּי עֶבֶד וְאַתָּם עָלוּ לְשָׁלוֹם אֶל-אֲבִיכֶם: ׀
 18 וַיָּנֶשׂ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי יוֹדֶכָה-נָא עֲבָדְךָ דָּבָר
 19 בְּאֶזְנוֹי אֲדֹנִי וְאֶל-יָחִיד אִפְּךָ בַּעֲבָדְךָ כִּי כְמוֹךָ בִּפְרָעָה: אֲדֹנִי
 20 שְׁאַל אֶת-עֲבָדָיו לֵאמֹר הִנֵּשׁ-לָכֶם אֵב אוֹ-אָח: וַנֹּאמֶר אֶל-כ
 21 אֲדֹנִי יֵשׁ-לָנוּ אֵב וְכֵן וְיִלְד^h) וְקָנִים קָטָן וְאֶחָיוⁱ) מִתּוֹ וַיִּתֵּר הוּא
 22 לְבָדּוֹ לְאִמּוֹ וְאָבִיו אָהָב: וַתֹּאמֶר אֶל-עֲבָדָיו הוֹרְדוּהוּ^j) אֵלָיו
 23 וְאֶשְׁמָחָה עֵינִי עָלָיו: וַנֹּאמֶר אֶל-אֲדֹנִי לֹא-יֻכַּל הַנָּעַר לָעֹבֵד
 24 אֶת אָבִיו וְעֹבֵד אֶת-אָבִיו וְמֵת: וַתֹּאמֶר אֶל-עֲבָדָיו אִם-לֹא
 25 יִכַּד אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֶתְכֶם לֹא תִסָּפֹן^k) לְרָאוֹת פָּנָיו: וַיְהִי בִּי
 26 עֲלֵינוּ אֶל-עֲבָדְךָ אָבִי^l) וַנִּגְדַּל-לּוֹ^m) אֶת דְּבָרֵי אֲדֹנִי: וַיֹּאמֶר אָבִינוּ כֹּה
 27 שְׂבוּⁿ) שְׂבָרֵר-לָנוּ מַעֲט-אֶבֶל: וַנֹּאמֶר^o) לֹא נוּכַל לָרֶדֶת אִם-יֵשׁ
 28 אֲחֵינוּ הַקָּטָן אִתָּנוּ וַיִּרְדְּנוּ בִּי-לֹא נוּכַל לְרָאוֹת פָּנָיו^p) הָאִישׁ
 29 וְאֶחָיו הַקָּטָן אֵינָנו אִתָּנוּ: וַיֹּאמֶר עֲבָדְךָ אָבִי^q) אֵלָינוּ^r) אַתֶּם
 30 יִדְעֶתֶם כִּי שְׁנַיִם יִלְדָה-לִּי אֲשֶׁתִּי: וַיֵּצֵא הָאֶחָד^s) מִמָּאֲתִי וַיֹּאמֶר
 31 אֵד טָרַף טָרַף וְלֹא רָאִיתִיו עַד-הַנֶּה: וּלְקַחְתֶּם גַּם-אֶת-זֶה
 32 מֵעַם פָּנִי וְקִרְוֹ^t) אָסֹן^u) וְהוֹרִדְתֶּם אֶת-שִׁיבְתִּי בְרָעָה שְׂאֵלָה:
 33 וְעַתָּה כִּבְּאִי אֶל-עֲבָדְךָ אָבִי^v) וְהַנָּעַר אֵינָנו אִתָּנוּ^w) וְנִפְּשׁוּ קְשִׁיּוּרָה ל
 34 בְּנִפְשׁוֹ: וְהִנֵּה בְּרָאוֹתָו בִּי-אֵין הַנָּעַר^x) וְמֵת וְהוֹלִידוּ עֲבָדָיו
 35 אֶת-שִׁיבַת עֲבָדְךָ אָבִינוּ בִּיגּוֹן^y) שְׂאֵלָה: כִּי עֲבָדְךָ עָרַב אֶת-

h) Sam. ויליד. i) Sam. אחיו. j) Sam. הורידו. k) Sam.
 תוסיפון. l) Cdd. 2. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. אבינו. m) Sam.
 ונגיד לו. n) Sam. שבו. o) Cd. 1. Syr. insert לאבינו. p) Sam. אח
 פני. q) LXX. Vulg. Syr. אבינו. r) Sam. אליני. s) Sam. אחד.
 t) Sam. וקראהו. u) LXX. add: ἐν τῇ ὁδῷ. v) LXX, Vulg. Syr.
 אחנו. w) Cd. 1. Sam. אחי. x) Sam. LXX. Vulg. insert
 y) Sam. ביאנון.

3 בָּסָף שִׁבְרוּ וַיַּעַשׂ בְּדָבָר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר: הַזָּקֵן אֹר וְהָאֲנָשִׁים
 4 שְׁלָחוּ הַמֶּלֶךְ) וְחִמְרֵיהֶם: הֵם יָצְאוּ אֶת־הָעֵר לֹא^a) (הַרְחִיקוּ^r)
 וַיּוֹסֶף אָמַר לְאֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ קוֹם רֹדֶף אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים
 וְהַשְׁגֶּתֶם וְאָמַרְתֶּם אֵלֵיהֶם^s) לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רָעָה תַּחַת טוֹבָה^t):
 ה הֲלוֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדֹנִי בֹו וְהוּא נָחֵשׁ וְנָחֵשׁ בֹּו תִרְעֶתֶם
 6 אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם: וַיִּשְׁגּוּ וַיִּדְבֹּר אֵלֵיהֶם אֶת־הַדְּבָרִים^u) הָאֵלֶּה:
 7 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יִדְבֹּר אֲדֹנִי בְּדָבָרִים הָאֵלֶּה חֲלִילָה לְעַבְדֶּיךָ
 8 מַעֲשׂוֹת בְּדָבָר הַזֶּה: הֵן בָּסָף אֲשֶׁר^v) מְצֹאנֵי בָפִי אֲמַתְחִיתֵנוּ
 הַיִּשְׁכְּנוּ^w) אֵלֶיךָ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְאִיךָ נִגְנֹב מִבֵּית אֲדֹנֶיךָ בָּסָף אֹו
 9 זָהָב: אֲשֶׁר יִמְצָא אִתּוֹ מֵעַבְדֶּיךָ וְמֵת וְגַם־אֲנָחְנוּ^x) נִהְיָה לְאֲדֹנִי
 י לְעַבְדִּים: וַיֹּאמֶר גַּם־עָתָה בְּדַבְרֵיכֶם כֵּן־הוּא אֲשֶׁר יִמְצָא
 11 אִתּוֹ יִהְיֶה־לִּי עֹבֵד^y) וְאַתֶּם תִּהְיוּ נָקִים^z): וַיִּמָּחְרוּ וַיֹּרִידוּ^a) אִישׁ
 12 אֶת־אֲמַתְּחָתוֹ^b) אֶרְצָה וַיִּפְתְּחוּ אִישׁ אֲמַתְּחָתוֹ: וַיַּחֲפֹשׂ בְּגָדוֹ
 13 הַחֵל וּבִכְמֶן כֶּלֶה וַיִּמְצָא הַגִּבִּיעַ בְּאֲמַתְּחַת בְּנִימָן: וַיִּקְרְעוּ שְׁמֹלֹתָם
 14 וַיַּעֲמִם^c) אִישׁ עַל־חֻמְרוֹ וַיִּשְׁבִּי^d) הָעִירָה: וַיָּבֹא יְהוּדָה וְאָחִיו
 טו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹרְנו שֹׁם וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו אֶרְצָה: וַיֹּאמֶר לָהֶם
 יוֹסֵף מַה־הַמַּעֲשֵׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם הֲלוֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נָחֵשׁ
 16 יִנְחֹשׁ אִישׁ אֲשֶׁר בְּמִנִּי^e): וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מַה־נֶּאֱמַר לְאֲדֹנִי מַה־
 נִדְבָר וּמַה־נִּצְטָדֵק הָאֱלֹהִים^f) מִצָּא אֶת־עֵינַי עַבְדֶּיךָ הַנֵּנוּ עֹבְדִים

p) Sam. הם. q) Cdd. 2. Vulg. Syr. ולא. r) Sam. הרחקו.
 s) Sam. אליהם, and so in v. 6. t) LXX. add: *ἵνα τί ἐλάψατέ μου τὸ κόρυμβον τὸ ἀργυροῦν*; Vulg. "scyphus quem furati estis", and connects it with the following verse. Syr. also similarly adds
 אֶת הַדְּבָרִים. u) Sam. omits אֶת. v) Sam. omits אֶת. w) Sam. omits אֶת. x) Sam. omits אֶת. y) Sam. omits אֶת. z) Sam. omits אֶת. a) Sam. omits אֶת. b) Sam. omits אֶת. c) Sam. omits אֶת. d) Sam. omits אֶת. e) Sam. omits אֶת. f) Sam. omits אֶת.
 אֶת הַדְּבָרִים. g) Sam. והאלהים. h) Sam. והאלהים.

מִשְׁמֹן בְּאִמְתַּחֲתֵיכֶם בְּסִפְּכֶם בָּא אֵלַי וַיֵּצֵא אֹתָם שְׂמֵעוֹן:
 וַיָּבֹא הָאִישׁ אֶת-הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף^a) וַתֵּן-מִלֵּם וַיִּרְחֲצוּ
 רַגְלֵיהֶם וַתֵּן מִסָּפִיא^b) לְחִמְרֵיהֶם: וַיְבִינֻ אֶת-הַמִּנְחָה עַד-כֹּה
 בּוֹא^c) יוֹסֵף בְּצֹהָרִים בִּי שָׁמְעוּ בִּירֶשֶׁם וְאָכְלוּ לֶחֶם: וַיָּבֹא 26
 יוֹסֵף הַבֵּיתָה וַיְבִיאוּ^d) לוֹ אֶת-הַמִּנְחָה אֲשֶׁר-בִּידָם הַבֵּיתָה
 וַיִּשְׁתַּחֲוֶה-לוֹ^e) אָרְצָה: וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשָּׁלוֹם 27
 אֲבִיכֶם הֵקֵן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם הָעוֹדְנִי^f) חַי: וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לְעַבְדְּךָ 28
 לְאֶבְיֹנוּ עוֹדְנִי חַי^g) וַיִּקְרֹ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה^h): וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת- 29
 בְּנֵימִין אָחִיו בֶּן-אֲמוֹ וַיֹּאמֶר הִזֵּה אֲחִיכֶם הֵקֵטֵן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם
 אֵלַי וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְחִנֶּה בְּנִי: וַיִּמָּהֵר יוֹסֵף כִּי-נִבְמְרוּ רַחֲמָיו לֵ
 אֶל-אֲחָיוⁱ) וַיִּבְקֹשׁ לְבָבוֹת וַיָּבֹא הַחֲדָרָה^j) וַיִּבְךְ שָׁמָּה^k): וַיִּרְחֹץ 31
 פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיִּתְאַפֵּק וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לָחֶם: וַיִּשְׁימוּ^l) לוֹ לִבְדּוֹ 32
 וּלְהֶם לְבָדָם וּלְמִצְרַיִם הָאֲכָלִים אֹתוֹ לְבָדָם בִּי לֹא וַיִּכְלוּן
 הַמִּצְרַיִם לֵאכֹל אֶת-הָעֵבְרִים לָחֶם כִּי-תוֹעֵבָה הוּא לְמִצְרַיִם:
 וַיִּשְׁכְּנוּ לְפָנָיו הַבָּבֶל בְּכִכְרָתוֹ^m) וַהֲצִיעוּר כְּצִעְרָתוֹⁿ) וַיִּתְמָהוּ 33
 הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ^o): וַיֵּשֶׂא מִשְׁאֵת מֵאֵת פָּנָיו אֲלֵהֶם^p) 34
 וַחֲרַב מִשְׁאֵת בְּנִימִן מִמִּשְׁאֵת כָּלָם חֲמֵשׁ יָרוּחַ וַיִּשְׁתָּו
 וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ:

מד 44

וַיֵּצֵא אֶת-אֲשֶׁר עַל-בֵּיתוֹ לֵאמֹר מֵלֵא אֶת-אֲמִתַּחַת הָאֲנָשִׁים א
 אָכַל כֹּהֲאֶשֶׁר וַיִּכְלוּן שְׂאֵת וְשִׁים בְּכֶף-אִישׁ בְּפִי אֲמִתַּחַת:
 וְאֶת-גִּבְעֵי גִבְעֵי הַכֶּף חָשִׁים בְּפִי אֲמִתַּחַת הֵקֵטֵן וְאֶת 2

a) LXX. omit יוֹסֵף — וַיָּבֹא. b) Sam. מספה. c) Sam. כֹּה.
 d) עוֹדְנִי. e) Sam. אֲפִים. f) Cdd. LXX. Vulg. add אֲפִים. g) Sam. וַיִּשְׁתַּחֲוֶה.
 h) So rightly Sam. and LXX. insert וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהִים. i) Sam. וַיִּשְׁתַּחֲוֶה. j) Sam. וַיִּשְׁתַּחֲוֶה.
 k) Sam. חֲדָרָה. l) Sam. שָׁמָּה. m) Sam. חֲמֵשׁ. n) Sam. כְּצִעְרָתוֹ. o) Sam. עַל ר'.

אֶבְרֹן וְאֶפְרָא וְזֶה קָרוֹ מִזְמֶרֶת הָאָרֶץ בְּכָלֵיכֶם וְהוֹרִידוּ
 לְאִישׁ מִנְּחָה מֵעֵט צָרִי וּמֵעֵט דְּבִשׁ נְכֹאֶת (ל"ט) בְּטָנִים
 12 וְשָׂקִידִים): וְכֶסֶף מִשְׁנֶה קָחוּ בְיָדְכֶם וְאֶת־הַכֶּסֶף הַמּוֹשֵׁב בְּפִי
 13 אֲמַתְחֲתִיכֶם תְּשִׁיבוּ בְיָדְכֶם אוֹלִי מִשְׁנֶה הוּא^e): וְאֶת־אֲחִיכֶם
 14 קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ^f) אֶל הָאִישׁ: וְאֵל שְׂדֵי^g) וְתֵן לָבָם רְחֻמִּים
 לִפְנֵי הָאִישׁ וְשַׁלַּח לָבָם אֶת־אֲחִיכֶם אַחֲרָי^h) וְאֶת־בְּנֵימִין וְאֶנִּי
 טו כְּאֲשֶׁר שָׁלַחְתִּי שְׂבָלְתִּי: וְיִקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמִּנְחָה הַזֹּאת
 וּמִשְׁנֶהⁱ) -כֶּסֶף^j) לְקָחוּ בְיָדָם וְאֶת־בְּנֵימִין וְיִקְמוּ וְיֵרְדוּ מִצְרָיִם^k)
 16 וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף: וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶתָּם אֶתָּם אֶת^l) -בְּנֵימִין^m) וַיֹּאמֶר
 לְאֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ הִבָּא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבְּיָחָה וּטְבַח טֶבֶח וְהָבֵן
 17 כִּי אֲתִי וְאֶכְלוּ הָאֲנָשִׁים בַּצֹּהֲרִים: וַיַּעַשׂ הָאִישׁ כְּאֲשֶׁר אָמַר
 18 יוֹסֵף וַיָּבֹא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף: וַיֵּירְאוּ הָאֲנָשִׁים
 כִּי הוּבָאוּ בֵּיתⁿ) יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַכֶּסֶף הַשֶּׁבִּי^o)
 כְּאֲמַתְחֲתִינוּ בַּתְּחִלָּה אֲנַחְנוּ מִקְדָּאִים לְהַתְגַּלֵּל עָלֵינוּ וְלִהְיוֹתֵנוּ
 19 עֲלֵינוּ וְלִקְחָתָ^p) אֲתָנוּ לַעֲבָדִים וְאֶת־חַמְדֵּינוּ: וַיַּגִּשׁוּ אֶל־הָאִישׁ
 כ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיַּדְּבְרוּ אֵלָיו פָּתַח הַבַּיִת: וַיֹּאמְרוּ^q) כִּי
 21 אֲדָנִי יָרַד יָרְדְנוּ בַּתְּחִלָּה לְשִׁבְר־אֶכָּל: וְיֹהִי כִּרְבָּאֵנוּ אֶל־הַפֶּלֶא
 וְנִפְתָּחָה^r) אֶת־אֲמַתְחֲתֵינוּ וְהִנֵּה כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמַתְחֲתוֹ כִּסְפֵנוּ
 22 כְּמִשְׁקָלוֹ וְנִשְׁב^s) אֲתוֹ בְּיָדֵנוּ^t): וְכֶסֶף אַחֵר הוֹרְדֵנוּ^u) בְּיָדֵנוּ^v)
 23 לְשִׁבְר־אֶכָּל לֹא^w) יִדְעֵנִי מִי־שֵׁם כִּסְפֵנוּ כְּאֲמַתְחֲתֵנוּ: וַיֹּאמֶר
 שְׁלוֹם לָבָם אֶל־תֵּירָאוּ אֱלֹהֵיכֶם וְאֱלֹהֵי אֲבִיכֶם^x) נָתַן לָבָם

e) Sam. ולוט. f) Sam. ושקידים. g) Sam. משנה היא. The Masorites do not point here. h) Cdd. Sam. Syr. Vulg. Saad. ושובו. i) LXX. ὁ δὲ θεός μου. j) Sam. האחר. k) Cdd. 28 read וּמִשְׁנֶה, but vid. n. on v. 12. l) Cd. 1. הכסף. m) Cdd. Sam. מצרימה. n) Sam. ואת. o) LXX. add τὸν ὁμολύτριον. p) Sam. כיחה. q) Sam. המושב. r) Sam. לקחה. s) Cdd. 2. Syr. supply בידנו. t) Sam. ונפחה. u) Sam. ונשיב. v) Cdd. LXX. בידנו. w) Sam. לקחנו. x) Cdd. בידנו. y) Cdd. Saad. ולא. z) Cdd. 2. Sam. LXX. אכתיכם.

בְּנִימָן תִּקְחוּ עָלַי הָיוּ בָלָנָה: וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל-אָבִיו לֵאמֹר 37
 אֶת-שְׁנֵי בְנֵי חַמֹּת אִם-לֹא אֲבִיאָנוּ אֵלֶיךָ חֲנָה אֲחֹל עַל-יָדַי
 וְאֲנִי אֲשִׁיבָנוּ אֵלֶיךָ: וַיֹּאמֶר לֹא-יִרָד בְּנֵי עִמְכֶם כִּי-אֲחִיו 38
 מֵת וְהוּא לְבָדוֹ נִשְׁאָר וּקְרָאָהוּ אִסּוֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ-בָּהּ
 וְהוֹרִדְתֶּם אֶת-שִׁבְתִּי בְּיָגוֹן שְׂאוּלָה^p):

מג 43

וְהָרַעַב כָּבֵד בְּאֶרֶץ: וַיְהִי כִּאֲשֶׁר בָּלוּ לֵאכֹל אֶת-הַשֹּׂבֶר אֲשֶׁר^N 2
 הָבִיאוּ מִמִּצְרָיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שְׁבוּ^q) שִׁבְרוּ-לָנוּ
 מִעֵט-אֶבֶל: וַיֹּאמֶר אֲלֵיוֹ וְהוֹדָה לֵאמֹר הָעֵד חַעֲרָ^r) בְּנֵי הָאִישׁ^s) 3
 לֵאמֹר לֹא-תִרְאוּ פָנַי בְּלִחְתִּי אֲחִיכֶם^t) אֲתָכֶם: אִם-יִשְׁלַח^u) 4
 אֶת-אֲחֵינוּ אֲחֵנוּ נִרְדָּה וְנִשְׁבְּרָה לָךְ אֶבֶל: וְאִם-אֵינְךָ מִשְׁלַח^v) 5
 לֹא נִגֵּד כִּי-הָאִישׁ אָמַר אֲלֵינוּ לֹא-תִרְאוּ פָנַי בְּלִחְתִּי אֲחִיכֶם
 אֲתָכֶם: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְמָה הִרְעַתֶּם לִי לְהַגִּיד לְאִישׁ 6
 הָעוֹד לָכֶם אֵח: וַיֹּאמְרוּ שְׂאוּל^w) שְׂאֵל-הָאִישׁ לָנוּ וְלִמְזֹלְדָתָנוּ 7
 לֵאמֹר הָעוֹד אֲבִיכֶם חַי הַיֵּשׁ לָכֶם אָח וְנִגֵּד-לָי^x) עַל-פִּי
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הִידוּעַ^y) נִדַּע כִּי יֹאמֵר חוֹרִידוֹ אֶת-אֲחִיכֶם:
 וַיֹּאמֶר וְהוֹדָה אֶל-יִשְׂרָאֵל אָבִיו שְׁלַחָה^z) הַנָּעַר אֲתִי וְנִקְוָה 8
 וְנִלְכָּה וְנִחְיָה וְלֹא נָמוּת גַּם-אֲנַחְנוּ גַם-אִתָּה גַם-מִטְּפֵנוּ^a):
 אֲנִכִּי אֶעֱרְבָנוּ מִיָּד^b) תִּבְקֶשְׁנוּ אִם-לֹא הִבִּיאֲתִיו^c) אֵלֶיךָ וְהִצַּנְתִּיו 9
 לְפָנֶיךָ וְחִטָּאתִי לָךְ^d) כָּל-הַיָּמִים: כִּי לֹוֹא הִתְמַהֲמַהֲנוּ^e) י
 כִּי-עָתָה שָׁבָנוּ וְהָ פְעָמִים: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם^f) יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם 11

p) Sam. ביאנון שאלה. q) Sam. שובו. r) Sam. העיד. s) LXX.
 add: ὁ κύριος τῆς τῆς. i) LXX. add. הקטן. u) Sam. שאל.
 v) Sam. ונניד לו. w) Sam. הידוע. x) Sam. שלח. y) Cdd.
 mult. טפנו. z) Cd. 1. Saad. ומידי. a) Sam. הבאתי. b) Cdd.
 3. Syr. Onk. ed 1. and ch. 44: 32 לאכי. c) Sam. לו לא
 התמהמהנו. d) Sam. אליהם, and so in vv. 23, 34.

הלוֹא אִמְרָתִי^a) אֲלֵיכֶם וְלֹא שָׁמַעְתֶּם
 23 וְגַם-דָּמּוּ הִנֵּה נִדְרָשׁ: וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹכָב כִּי הַמְלִיץ
 24 בִּינֵיהֶם: וַיֹּסֶב מַעְלִיָּה וַיִּבְרַךְ וַיָּשֶׁב אֶלְהֶם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם
 כֹּה וַיִּקַּח מֵאֲהֶם אֶת-שִׁמְעוֹן וַיֵּאָסֶר אֹתוֹ לַעֲנִיָּהֶם: וַיְצוּ יוֹסֵף
 וַיִּמְלְאוּ אֶת-כְּלִיָּהֶם בָּרֹד וּלְהָשִׁיב בְּסִפֵּיהֶם^b) אִישׁ אֶל-שָׁקוֹ^c) וּלְתַח
 26 לָהֶם צִדָּה לְדֶרֶךְ וַיַּעַשׂ^d) לָהֶם בֹּן: וַיֵּשְׂאוּ אֶת-שָׂרָם עַל-
 27 תְּמָרֵיהֶם וַיִּלְכוּ מִשָּׁם: וַיִּפְתַּח הָאָחִיר אֶת-שָׁקוֹ לְתֵת מִסְּפֹא^e)
 לְתַמָּרוֹ בַּמָּלֶן וַיֵּרָא אֶת-בְּסָפוֹ וְהִנֵּה-הוּא בְּפִי אִמְתָּתוֹ:
 28 וַיֹּאמֶר אֶל-אֶחָיו הוֹשֵׁב בְּסָפִי וְגַם הִנֵּה^f) בְּאִמְתָּתִי וַיָּצֵא
 לָבָם וַיַּחֲרִדוּ אִישׁ אֶל-אֶחָיו^g) לֵאמֹר מִה-זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים
 29 לָנוּ: וַיָּבֹאוּ אֶל-יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶרְצָה בָּנֵן וַיַּגִּידוּ^h) לוֹ אֵת
 ל כָּל-הַקֶּרֶתⁱ) אֲתָם לֵאמֹר: דִּבֶּר הָאִישׁ אֲדֹנִי הָאָרֶץ אֲתָנוּ קִשְׁיֹת
 31 וַיִּתֵּן אֹתָנוּ^j) בְּמִרְגָּלִים אֶת-הָאָרֶץ: וַנֹּאמֶר אֲלָיו בָּנִים אֲנַחְנוּ
 32 לֹא הָיִינוּ מִרְגָּלִים: שְׁנַיִם-עָשָׂר אֲנַחְנוּ אָחִים^k) בְּנֵי אָבִינוּ
 33 הָאָחִיר^l) אֵינָנו וְהַקָּטָן הַיּוֹם אֶת-אָבִינוּ בְּאָרֶץ בָּנֵן: וַיֹּאמֶר
 אֲלֵינוּ הָאִישׁ אֲדֹנִי הָאָרֶץ בְּזֹאת אֲדַע כִּי בָנִים אַתֶּם אֲחֵיכֶם
 34 הָאָחִיר הַנִּיחָו אֲפִי וְאֶת-רַעְיוֹן בְּפִיכֶם קָחוּ וְלָכוּ: וְהָבִיאוּ
 אֶת-אֲחֵיכֶם הַקָּטָן אֲלַי וְאֲדַעָה כִּי לֹא מִרְגָּלִים אַתֶּם כִּי
 לֹה בָנִים אַתֶּם אֶת-אֲחֵיכֶם^m) אֲתֵן לָכֶם וְאֶת-הָאָרֶץ תִּסְתָּרוּ: וַיְהִיⁿ)
 הֵם מְרִיקִים שִׁקְיָהֶם וְהִנֵּה-אִישׁ צָרוּר-בְּסָפוֹ בָּשָׁקוֹ וַיֵּרָא
 36 אֶת-צָרוּרוֹת בְּסִפֵּיהֶם תִּמָּה^o) וַאֲבִיהֶם וַיֵּרָא: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
 יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֲתִי שִׁבְלַתֶם יוֹסֵף אֵינָנו וְשִׁמְעוֹן אֵינָנו וְאֶת-

a) Sam. דברתי. b) Sam. את כספיהם. c) Sam. על סקו. d) Cd.
 1. Vulg. Syr. יעשו. e) Sam. מספה. f) Sam. inserts הוא. g) Sam.
 1. Vulg. Syr. ויגידו. h) Sam. ויגידו. i) Sam. כל הקרות. j) LXX. add *ἐν φυλακῇ*,
 doubtless a mere gloss. k) Sam. אחים אנחנו. l) Cdd. 2. Sam.
 Syr. והאחר. m) Cdd. 4. LXX. Syr. Vulg. Saad. ואת א'. n) Sam.
 ויהי. o) Sam. הם.

וַיֵּבֹאוּ אֵתָיו יוֹסֵף וּשְׁתָּחוּ-לוֹ אַפִּים אֶרֶץ: וַיֵּרָא יוֹסֵף 7
 אֶת-אֶחָיו וַיִּבְרָם וַיִּתְנַבֵּר אֲלֵיהֶם וַיִּדְבֹּר אִתָּם קְשׁוֹת וַיֹּאמֶר
 אֲלֵהֶם^מ) מֵאֵין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן לְשֹׁכְר־אֲבָל: וַיִּכַּר 8
 יוֹסֵף אֶת-אֶחָיו וְהֵם לֹא הִבְרֹהוּ^נ): וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת 9
 אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִרְגָּלִים אַתֶּם לְרָאוֹת אֶת-עֵרֹת
 הָאֶרֶץ בָּאתֶם: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו^ס) לֹא אֲדָנִי וְעַבְדֶּיךָ^פ) בָּאוּ לְשֹׁכֵר־י
 אֲבָל: כָּלֵנוּ בְנֵי אִישׁ-אֶחָד נַחֲנוּ^י) בְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא-הָיוּ עַבְדֶּיךָ 11
 מִרְגָּלִים: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לֹא כִי-עֲרֹת הָאֶרֶץ בָּאתֶם לְרָאוֹת: 12
 וַיֹּאמְרוּ שָׁנִים עָשָׂר עַבְדֶּיךָ אַחִים ו אֲנַחְנוּ בְנֵי אִישׁ-אֶחָד 13
 בָּאֶרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הִקְטַן אֶת-אֲבִינוּ הַיּוֹם^י) וְהָאֶחָד אֵינָנו:
 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹכָף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם^י) לֵאמֹר מִרְגָּלִים 14
 אַתֶּם: כִּזְאת הִכְתַּנּוּ חַי פְּרַעֲה אֶם-תִּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם-כִּבְּאוּ 15
 אַחֲיֵיכֶם הִקְטַן הֵנָּה: שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת-אֲחֵיכֶם 16
 וְאַתֶּם הַאֲסָרוּ וַיַּבְתֵּנוּ דְּבָרֵיכֶם הָאֵמֶת אִתְּכֶם וְאִם-לֹא תִי
 פְּרַעֲה כִּי מִרְגָּלִים אַתֶּם^י): וַיֹּאכֶל אַתֶּם אֶל-מִשְׁמֶר שְׁלֹשָׁת 17
 יָמִים: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עֲשׂוּ וַחֲיוּ 18
 אֶת-הָאֱלֹהִים אֲנִי יֹרָא: אִם-בְּנִים אַתֶּם אַחֲיֵיכֶם אֶחָד^י) יֵאָסֵר 19
 בְּבֵית מִשְׁמָרְכֶם וְאַתֶּם לָבוּ הִבִּיאוּ שָׁכָר^י) רָעִיִן בְּחִיבֵיכֶם:
 וְאֶת-אֲחֵיכֶם הִקְטַן תִּבְיֹאוּ^י) אֵלַי וַיֹּאמְנוּ דְּבָרֵיכֶם וְלֹא תִמּוּחוּ^י) כ 20
 וַיַּעַשׂ-כֵּן: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אֶחָיו אֲבָל אֲשָׁמִים ו אֲנַחְנוּ עַל- 21
 אָחִינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרָת^י) נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְנוּ אֵלָינוּ וְלֹא שִׁמְעָנוּ
 עַל-כֵּן בָּאָה אֵלָינוּ^י) הַצָּרָה הַזֹּאת: וַעַן רְאוּבֵן אַתֶּם לֵאמֹר 22

m) Sam. אליהם, and so in vv. 9, 12, 14, 18, 24 twice, 36. n) Sam.
 הכירו. o) Omitted in Cdd. 3. LXX. Vulg. Syr. p) Sam. עבדיך.
 q) Sam. אנחנו. r) Omitted by Cd. 1. Vulg. s) Sam. אליכם.
 i) Sam. adds: ונעזוב את אחי ועזוב את אחינו ונעזוב את אחינו ונעזוב את אחינו.
 u) Sam. האחד. v) Sam. והביאו את שכר. w) Sam. חביאנו. x) Sam.
 תמחונו. y) Cd. 1. Sam. כצרת. z) Sam. עלינו כל.

51 לוֹ אֶמְנָת בַּחֲפוּטֵי פָרַע כִּהֵן אֵוִן: וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת־שָׁם¹
הַכֹּכֹר מִנְשָׁה כִּי־נִשְׁנִי אֱלֹהִים אֶת־כָּל־עַמְלִי² וְאֵת כָּל־בֵּית
52 אָבִי: וְאֵת שֵׁם הַשָּׁנִי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי־הִפְרִנִי אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ
53 עֲנִי: וַתִּכְלֶינָה³ שְׁבַע שָׁנִי הַשָּׁבַע אֲשֶׁר הָיָה⁴ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
54 וַתַּחלִּינָה⁵ שְׁבַע שָׁנִי הָרָעָב לָבוֹא כְּאֲשֶׁר אָמַר יוֹכָב וַיְהִי
נָה רָעָב⁶ בְּכָל־הָאֲרָצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם: וַתִּרְעַב
כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּצְעֵק הָעָם אֶל־פַּרְעֹה לֵאמֹר וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה
56 לְכֹל־מִצְרַיִם לָבוֹ אֶל־יוֹסֵף אֲשֶׁר־יֹאמַר⁷ לָכֵם תַּעֲשׂוּ⁸: וַהֲרַעֲב
הָיָה עַל כָּל־פְּנֵי⁹ הָאֶרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּהֶם
57 וַיִּשְׁכַּר¹⁰ לְמִצְרַיִם וַיַּחֲזֹק הָרָעָב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם¹¹: וְכָל־הָאֲרֶץ¹²
בָּאוּ מִצְרַיִם לִשְׁכַּר אֶל־יוֹכָב כִּי־חָזַק הָרָעָב בְּכָל־הָאֲרֶץ¹³:

מב 42

א וַיֵּרָא יַעֲקֹב בִּי יֵשׁ־שָׁבֶר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו¹ לָמָּה
2 תִּתְדָּאוּ²: וַיֹּאמֶר הִנֵּה³ שְׁמַעְתִּי בִּי יֵשׁ־שָׁבֶר בְּמִצְרַיִם רְדוּ־
3 שָׁמָּה וּשְׁכְּרוּ־לִנִי מִשָּׂם וְנִחִיָּה וְלֹא נִמְצְיָה: וַיִּרְדּוּ אַחֲיוֹיֹכָב
4 עֲשָׂרָה לִשְׁכַּר בָּר מִמִּצְרַיִם⁴: וְאֶת־בְּנֵימִן אָחִי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח
הַיַּעֲקֹב אֶת־אֶחָיו בִּי אֲמֹר פֶּן־יִקְרָאֵנִי אֶסּוֹן: וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
6 לִשְׁכַּר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי־הָיָה⁵ הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: וַיּוֹסֶף
הוא השליט על־הָאֲרֶץ הוא⁶ הַמִּשְׁכִּיר⁷ לְכָל־עַם⁸ הָאֲרֶץ

1) Sam. כל. 2) Sam. onits. 3) Sam. onit. 4) Cdd. 4. Sam. וַיִּתְדָּאוּ. 5) Sam. וַיִּתְדָּאוּ. 6) Sam. וַיִּתְדָּאוּ. 7) Sam. וַיִּתְדָּאוּ. 8) Sam. וַיִּתְדָּאוּ. 9) Sam. וַיִּתְדָּאוּ. 10) Sam. וַיִּתְדָּאוּ. 11) Sam. וַיִּתְדָּאוּ. 12) Sam. וַיִּתְדָּאוּ. 13) Sam. וַיִּתְדָּאוּ.

כֹּר תַחַת יַד-פְּרָעָה אָכַל בָּעָרִים וְשָׁמְרוּ^c): וְהָיָה הָאָכַל לִפְקֻדּוֹן³⁶
 לְאָרֶץ לְשֹׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה^d בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא-
 חִבְרַת הָאָרֶץ בָּרָעָב: וַיִּשָּׁב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פְרָעָה וַיִּבְעֵנִי כָל-³⁷
 עַבְדָּיו: וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל-עַבְדָּיו הִנֵּמְצָא כֹּהֵן אִישׁ^e אֲשֶׁר
 יוֹתֵן אֱלֹהִים בּוֹ: וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל-יוֹסֵף אֶחָדִי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים
 אוֹתָהּ^f אֶת-כָּל-זֹאת אִי-נִכְיֹן וְחָכָם בְּמֹד: אֵתָּה תִּהְיֶה עַל-³⁸
 בֵּיתִי וְעַל-פִּידִי יִשָּׁק כָּל-עַמִּי רַק הַבָּסָא אֲנִי מִסָּה: וַיֹּאמֶר
 פְּרָעָה אֶל-יוֹסֵף רְאֵה נָתַתִּי אֶחָד עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:
 וַיֹּסֶר פְּרָעָה אֶת-טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל-יַד יוֹסֵף
 וַיִּלְבַּשׂ אוֹתוֹ בְּגָדֵי-שֵׁשׁ וַיַּשֵּׂם רֶכֶז הַזָּהָב^g עַל-צַוְאָרוֹ: וַיַּרְבֵּב
 אוֹתוֹ בְּמִקְרָבֶת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר-לוֹ וַיַּקְרָאוּ^h לְסָנָיו אֲבִיָּה וְנַתָּןⁱ
 אוֹתוֹ עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל-יוֹסֵף אֲנִי פְרָעָה
 וּבִלְעָדִידָה לֹא-אֵרִים אִישׁ אֶת-דִּירֹו וְאֶת-רִבְלֹו בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:
 וַיִּקְרָא פְרָעָה שְׁם-יוֹסֵף צִפְנֵת פַּעֲנָה^j וַיִּתֵּן-לוֹ אֶת-אַסְנֶת בַּת-³⁹
 פּוֹטִי פָרַע כֶּתֶן אֵן^k לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל-אֶרֶץ^l מִצְרַיִם^m:
 וַיּוֹסֶף בֶּן-שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בָּעָמְדוֹ לִפְנֵי פְרָעָה-מֶלֶךְ-מִצְרַיִם
 וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלִּפְנֵי פְרָעָה וַיַּעֲבֹר בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: וַתַּעַשׂ⁴⁰
 הָאָרֶץ כְּשֹׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבָע לְקַמְצִים: וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אָכָלⁿ
 שִׁבְעַ שָׁנִים אֲשֶׁר הָיָה בְּאֶרֶץ^o מִצְרַיִם וַתִּתֵּן-אָכָל בְּעָרִים אָכָל
 שְׂדֵה-הָעִיר אֲשֶׁר סָבִיבָתֶיהָ נָתַן בַּחוּבָה: וַיַּצְבֵּר יוֹסֵף בָּר⁴¹
 כָּתוֹל הַחֵם הַרְבֵּה מָאָד עַד כִּי-חִדְלָה לְסַפֵּר כִּי-אֵין מִסְפָּר:
 וַלְיוֹסֵף וְלֹד^p שְׁנֵי בָנִים בָּתָרָם תָּבוֹא שְׁנַת הָרָעָב אֲשֶׁר יִלְדֶה-⁴²

c) Sam. ישמרו. d) Sam. תהיינה. e) Omitted by Cdd. 8.
 Syr. Onk. f) Cd. 1. Saad. איש נכון. g) Sam. אחד. h) Sam.
 רכיד זהב. i) Cdd. 3. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. ויקרא. j) Sam.
 צפניהי פענה. k) Sam. פוטיפרע כהנאן, and so in
 v. 50. l) Cdd. 4. Syr. Saad. בכל ארץ. m) LXX. omit מצרים—
 ויצא. n) Sam. האכל. o) Sam. שבע השנים אשר היה השבע בארץ. p) Sam. ילדו.
 קמצה; Sam. ילדו.

בְּחִלְמִי וְהִנֵּה ׀ שְׁבַע שְׁבָלִים עֹלֹת^ע) בְּקִנְיָה אֶחָד מִלֵּאָה וְטֹבוֹת^י):
 23 וְהִנֵּה שְׁבַע שְׁבָלִים צֻנְמוֹת^א) דְּקֹות שְׂדֵפוֹת^ב) קָדִים צִמְחוֹת
 24 אַחֲרֵיהֶם^י): וְחִבְלָעַן^י) הַשְּׁבָלִים הִדְקָת^א) אֶת שְׁבַע הַשְּׁבָלִים
 כֹּה הַטּוֹבוֹת^י) וְאָמַר אֶל-הַחֲרִטָּמִים וְאִין מְיֹוד לִי: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף
 אֶל-פְּרֹעָה חֵלֹם פְּרֹעָה אֶחָד הוּא אֶת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה
 26 הַיֵּינִד^מ) לְפְרֹעָה: שְׁבַע פָּרַח^נ) הַטּוֹבֹת שְׁבַע שָׁנִים הִנֵּה וְשְׁבַע
 27 הַשְּׁבָלִים הַטּוֹבֹת שְׁבַע שָׁנִים הִנֵּה חֵלֹם אֶחָד הוּא: וְשְׁבַע
 הַפָּרוֹת הַדְּקֹות וְהָרַעַת הָעֹלֹת^ע) אַחֲרֵיהֶן שְׁבַע שָׁנִים הִנֵּה
 וְשְׁבַע הַשְּׁבָלִים הַדְּקֹות^פ) שְׂדֵפוֹת^ב) הַקָּדִים יִהְיוּ שְׁבַע שָׁנִי רָעִב:
 28 הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל-פְּרֹעָה אֲשֶׁר^י) הָאֱלֹהִים עָשָׂה
 29 הָרָאָה אֶת-פְּרֹעָה: הִנֵּה שְׁבַע שָׁנִים בָּאוֹת שְׁבַע זָרוֹל בְּכָל-
 ל אֶרֶץ מִצְרָיִם: וְקָמוּ שְׁבַע שָׁנִי רָעִב אַחֲרֵיהֶן וְנִשְׁבַּח כָּל-
 31 הַשְּׁבַע בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְכָלָה הָרַעֲב אֶת-הָאֶרֶץ: וְלֹא-יִדַּע
 הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִסְּנֵי הָרַעֲב הַהוּא אַחֲרֵי-כֵן^א) כִּי-כָבֵד הוּא מְאֹד:
 32 וְעַל הַשָּׁנֹות^י) הַחֵלֹם אֶל-פְּרֹעָה פָּעָמִים פִּרְנָבוֹן הַדְּבָר מֵעַם
 33 הָאֱלֹהִים וּמִמָּתָר הָאֱלֹהִים לַעֲשֹׂהוּ^ו): וַעֲתָה יִרְאֵא^י) פְּרֹעָה אִישׁ
 34 נָכוֹן וְחָכָם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה^ו) עַל-אֶרֶץ מִצְרָיִם: יַעֲשֶׂה^ח) פְּרֹעָה וַיִּפְקֹד
 פָּקִידִים עַל-הָאֶרֶץ וַחֲמִשָּׁי^י) אֶת-אֶרֶץ מִצְרָיִם בְּשִׁבְעֵי שָׁנֵי הַשְּׁבַע:
 לֵה וַיִּקְבְּצוּ^ז) אֶת-כָּל-אֲבָל^א) הַשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת הַבָּאוֹת^ב) הָאֵלֶּה וַיִּצְבְּרוּ

e) Sam. עלות. f) Sam. מליאות וטובות. g) Sam. צנימות; omitted by LXX. Vulg. h) Cdd. Sam. ושדופות. i) Cdd. Sam. אחריהן. j) Sam. וחבלענה. k) Sam. הדקות; LXX. add: καὶ ἀνεμώγηθοροι. l) Sam. הטובות, and so twice in v. 26. m) Sam. אניד. n) Sam. הדקות. o) Sam. והרעות העלות; LXX. omit הרעת. p) Sam. הדקות. q) Cdd. 3. Sam. LXX. Vulg. ושדופות. r) Cdd. Sam. אה אשר. s) Sam. ואחרי כן. t) Sam. ועלה שנית. u) Sam. לעשׂוהו. v) Sam. ויחמש. w) Sam. וישתחו. x) Sam. ויעש. y) Sam. ויחמש; Cd. 1. LXX. Syr. וחמשון. z) Sam. ויקבץ. a) Sam. adds שבע. b) Sam. הטובות הבאות.

חִלְמוֹ) וְאִין-פֹּתַר אוֹתָם^g) לְפָרְעָה: וַיְדַבֵּר שָׂר הַמִּשְׁקִים אֶת-^h)
 פֶּרְעָה לֵאמֹר אֶת-חֲטָאִי אָנִי מִזְכִּיר הַיּוֹם: פֶּרְעָה קָצַף עַל-
 עַבְדָּיו וַיִּתֵּן אֹתִיⁱ) בְּמִשְׁמַר בֵּית שָׂר הַמִּטְבָּחִים אֹתִי וְאֶת שָׂר
 הָאִפִּים: וַנַּחֲלָמָה^j) חִלּוֹם בְּלִילָה אֶחָד אָנִי וְהוּא אִישׁ
 בְּפִתְרוֹן^k) חִלְמוֹ חֲלָמְנוּ: וְשֵׁם אֹתָנוּ נָעַר עַבְדִּי עֶבֶד לְשָׂר
 הַמִּטְבָּחִים וְנִסְפָּר-לוֹ וַיִּפְתָּר-לָנוּ אֶת-חֲלָמֵינוּ אִישׁ בְּחִלְמוֹ
 פִּתְרִי^l): וְהִי כֹאשֶׁר פִּתְרֵנוּ בֵּן הָיָה אֹתִי הַשִּׁיב עַל פְּנֵי
 וְאֵתוֹ תָּלָה^m): וַיִּשְׁלַח פֶּרְעָה וַיִּקְרָא אֶת-יֹסֵף וַיְרִיעֵהוּ חֵן-
 הַבּוֹר וַיַּנְלֵה וַיַּחֲלֵף שְׂמֻלֹתָיו וַיָּבֵא אֶל-פֶּרְעָה: וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה טו
 אֶל-יֹסֵף חִלּוֹם חֲלָמֵי וּפְתָר אֵין אֹתוֹ וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי עָלֶיךָ
 לֵאמֹר תִּשְׁמַעⁿ) חִלּוֹם לִפְתָּר אֹתוֹ: וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת-פֶּרְעָה לֵאמֹר
 בְּלִעְדֵי אֱלֹהִים יַעֲנֶה^o) אֶת-שְׁלוֹם פֶּרְעָה: וַיְדַבֵּר פֶּרְעָה אֶל-^p)
 יוֹסֵף בְּחִלְמֵי הַנְּבִי^q) עֹמֵד עַל-שֵׁפֶת הַיָּאָר: וְהִנֵּה מִן-הַיָּאָר
 עֹלָה^r) שְׁבַע פָּרוֹת בְּרִיאֹת בָּשָׂר וַיִּפֹּת^s) הָאָר וַתִּרְשְׁנֶנָּה בְּאָחוּ:
 וְהִנֵּה שְׁבַע פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אֶתְרִיהֶן^t) דִּלּוֹת וַרְעוֹת תָּאָר
 מֵאֵר וַתָּקוּת^u) בָּשָׂר לֹא-רָאִיתִי^v) בְּהִנֵּה^w) בְּכָל-אֶרֶץ-מִצְרַיִם לָרַע:
 וְהִנֵּה הַפָּרוֹת הַרְקִית וַתִּרְעֹוּ אֶת שְׁבַע הַפָּרוֹת הָרֵאשֹׁנוֹת^x) כ
 הַבְּרִיאֹת^y): וַתִּבְאֶנָּה אֶל-קִרְבְּנָה^z) וְלֹא נֹדַע בִּי-כָאוֹ אֶל-
 קִרְבְּנָה^a) וּמְרִיחֶן^b) רָע כֹּאשֶׁר בַּתְּחִלָּה וַאֲיִקָּץ^c): וְאָרָא^d)

f) Sam. Syr. Saad. חלמו. g) Sam. פתר אותם. h) Sam. אל.
 i) Sam. Saad. אחם. j) Sam. ונחלם. k) Sam. כפחרנו. l) LXX.
 omit פתר — אח חלם'. m) Sam. חלא. n) Sam. החשמע. o) Sam.
 LXX. לא יענה; vid. n. p) Sam. אח. q) Sam. והנבי. r) Sam.
 עלות. s) Sam. ייפוט. t) LXX. insert: *ἐκ τοῦ ποταμοῦ*. u) Cdd.
 ידקית. v) Cdd. Syr. ולא ר'. w) Sam. בהן. x) Sam. הראשונות.
 y) Cdd. Sam. והבריאות. z) Sam. וחבאון אל קרבנה. a) Sam.
 קרבנה. b) Cdd. Sam. ומראה. c) Sam. ואקץ; LXX. *ἐξέγερθεις δὲ*
ἐξουμῆσαι. d) Sam. יאראה.

18 וַיֵּצֵן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פָּתִינוּ שְׁלֹשָׁה הַסֵּלִים שְׁלֹשָׁה יָמִים
 19 הֵם: בָּעוֹד | שְׁלֹשָׁה יָמִים וַיֵּשֶׂא פָרְעָה אֶת־רֹאשׁוֹ מִעֲלִידָה
 כ וַתִּלְלָה אוֹתָהּ עַל־עַץ^q וַאֲבָל הָעוֹף אֶת־בְּשָׂרָהּ מִעֲלִידָה: וַיְהִי |
 בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלֵּלֶת^r אֶת־פָּרְעָה וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל־עַבְדָּיו
 וַיֵּשֶׂא אֶת־רֹאשׁוֹ | שָׂר הַמִּשְׁקִים וְאֶת־רֹאשׁ שָׂר הָאֹפִים בְּתוֹךְ
 21 עַבְדָּיו: וַיָּגֵשׁ אֶת־שָׂר הַמִּשְׁקִים עַל־מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכּוֹס^s עַל־
 22 כַּף פָּרְעָה: וְאֵת שָׂר הָאֹפִים תִּלְלָה^t בְּאֶשֶׁר פָּתַח לָהֶם יוֹסֵף:
 23 וְלֹא־זָכַר שַׂר־הַמִּשְׁקִים אֶת־יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ: פ

מא 41

א וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפָרְעָה חָלָם וַהֲנָה עֹמֵד עַל־הַיָּאָר:
 2 וַהֲנָה מִן־הַיָּאָר עֹלָת^u שִׁבְעַת פָּרוֹת וַפּוֹת מְרֹאֶה וּבְרִיאֹת^v בָּשָׂר
 3 וַתַּרְעִינָה^w בָּאָחוּי: וַהֲנָה שִׁבְעַת פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֲלוֹת אַחֲרֵיהֶן
 מִן־הַיָּאָר רָעוֹת מְרֹאֶה וּדְקוֹת^x בָּשָׂר וַתַּעֲמֹדְנָה אֶצֶל הַפָּרוֹת
 4 עַל־שִׁפְתַּת הַיָּאָר: וַתֹּאבְלֶנָה הַפָּרוֹת רָעוֹת הַמְרֹאֶה וּדְקוֹת^y
 הַבָּשָׂר אֶת שִׁבְעַת הַפָּרוֹת וַפּוֹת^z הַמְרֹאֶה וַהֲבְרִיאֹת^a וַיִּיקֶץ^b
 ה פָּרְעָה: וַיִּישָׁן וַיַּחֲלֹם שְׁנִית וַהֲנָה | שִׁבְעַת שִׁבְלִים עֲלוֹת
 6 בִּקְנָה אַחֵר בְּרִיאֹת וּטְבוֹת^c: וַהֲנָה שִׁבְעַת שִׁבְלִים וּדְקוֹת
 7 וַיִּשְׁדּוּפֹת^d קָרִים צִמְחֹת אַחֲרֵיהֶן: וַתִּבְלַעְנָה הַשִּׁבְלִים
 הַדְּקוֹת אֶת שִׁבְעַת הַשִּׁבְלִים הַבְּרִיאֹת וַהֲמִלְאוֹת^e וַיִּיקֶץ פָּרְעָה
 8 וַהֲנָה חֲלוֹם: וַיְהִי כַּבֶּקֶר וַתִּפְסַעַם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת־
 כָּל־חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת־כָּל־חֲכָמֶיהָ וַיִּסְפֹּר פָּרְעָה לָהֶם אֶת־

q) Sam. וְחָלָה אוֹתָהּ עַל הָעֵץ. r) Sam. הוֹלֵדֶת. s) Sam. אֶת הַכּוֹס.
 t) Sam. חָלָה. u) Sam. עֲלוֹת. v) Sam. וּבְרִיאֹת. w) Sam. וַתַּרְעִינָה.
 and so in v. 18. x) Cdd. 3. Sam. וּדְקוֹת. y) Cdd. 5. Sam. וּדְקוֹת.
 z) Sam. יַפּוֹת. a) Sam. וַהֲבְרִיאֹת. b) Sam. וַיִּיקֶץ, and so in v. 7.
 c) Sam. וּטְבוֹת. d) Sam. וַשִּׁדּוּפֹת, and so in v. 23. e) Sam. וַהֲמִלְאוֹת.

שָׁר הַטֹּבָחִים^a) אֶל־בֵּית הַפֶּהָר מְקִים אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוּר שָׁם:
 וַיִּפְקֹד שָׂר הַטֹּבָחִים אֶת־יוֹסֵף אִתָּם וַיִּשְׂרָת אִתָּם וַיְהִיו 4
 יָמִים בְּמִשְׁמֶרֶת: וַיַּחֲלֹמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלִילָה הַ
 אַחֶר אִישׁ בְּפָתְרוֹנוֹ^b) חֲלֹמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהָאֵפָה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ -
 מִצֹּרִים אֲשֶׁר אָסוּרִים בְּבֵית הַפֶּהָר: וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף 6
 בְּבֹקֶר וַיֵּרָא אִתָּם וְהֵנֵם זָעֵפִים: וַיִּשְׁאַל אֶת־סָרִיסֵי פָרְעָה 7
 אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּמִשְׁמֶרֶת בֵּית אֲדֹנָיו לֵאמֹר מַדּוּעַ פְּנִיכֶם רָעִים
 הַיּוֹם: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הָלוֹם חֲלָמְנוּ וּפְתָר אֵין אִתּוֹ וַיֹּאמֶר 8
 אֲלֵהֶם^c) יוֹסֵף הֲלוֹא לֵאלֹהִים פְּתָרָנִים סִפְרִינָא לִי: וַיֹּסֶפֶר 9
 שְׂרֵי־הַמִּשְׁקִים אֶת־חֲלֹמוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחִלּוּמִי^d) וְהִנֵּה־נִפְּן
 לְפָנָי: וּבִנְפֹן שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים^e) וְהוּא כְּפָרְחַת^f) עָלֶיהָ נִצָּה י
 הַבְּשִׁילוֹ^g) אֲשַׁבְּלֶחֶיהָ עֲנָבִים: וְכֹס פָּרְעָה בִּיָּדִי וְאֶקַּח אֶת־ 11
 הָעֲנָבִים וְאֶשְׁחַט אִתָּם אֶל־כּוֹס^h) פָּרְעָה וְאֶתֵּן אֶת־הַכּוֹס עַל־
 כַּף פָּרְעָה: וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פְּתָרִנִּי שְׁלֹשֶׁת הַשָּׁרָגִים 12
 שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשֵׂא פָרְעָה אֶת־ 13
 רֹאשׁוֹ וְהִשְׁיבָה עַל־כַּנּוֹⁱ) וְנִבְחַת^j) כּוֹס־פָּרְעָה בְּיָדִי בְּמִשְׁפַּט
 הָרֹאשׁוֹ^k) אֲשֶׁר הָיִיתָ מְשַׁקְּהוּ: כִּי אִם־יִזְכְּרָנִי אֶתָּךְ בְּאֲשֶׁר 14
 יֵיטֵב לְךָ וְעָשִׂיתָ־נָא עִמָּדִי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתָּנִי אֶל־פָּרְעָה
 וְהוֹצֵאתָנִי מִן־הַבֵּית הַזֶּה: כִּי־גָנַב גָּנַבְתִּי^l) מֵאֶרֶץ הָעִבְרִים ט
 וְגַם־פָּה לֹא־עָשִׂיתִי מְאֻמָּה כִּי־שָׁמוּ^m) אֹתִי בְּבוֹר: וַיֵּרָא 16
 שְׂרֵי־הָאִפִּים כִּי־טוֹב פָּתָר וַיֹּאמֶר אֶל־יוֹסֵף אֶת־אֲנִי בְּחִלּוּמִיⁿ)
 וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סָלִי חָרִי עַל־רֹאשִׁי: וּבִסָּל הָעֵלְיוֹן מִכָּל מֵאָכֵל 17
 פָּרְעָה מַעֲשֶׂה אֵפָה וְהָעוֹף^o) אֵכֵל אִתָּם^p) מִן־הַסָּל מֵעַל רֹאשִׁי:

a) LXX. omit שר הטבח. b) Sam. כפחרנו. c) Sam. אליהם.
 d) Sam. בחלמי. e) Sam. שרנים. f) Sam. כמפרחת. g) Sam.
 דראישון. h) Sam. על כוס. i) Sam. ונחזה. k) Sam. הכשל.
 l) Sam. גנוב גנבתי. m) Sam. מלרע. n) Sam. בחלמי. o) LXX. add: τοῦ
 οὐρανοῦ, and so also in v. 19. p) Sam. מעל.

14 פִּרְעוֹב בְּנֵדוּ בְּיָדָהּ וַיָּנֶם^h) הַחוּצָה: וַתִּקְרָא לְאַנְשֵׁי בֵיתָהּ
וַתֹּאמֶר לָהֶם (לֵאמֹרⁱ) רְאוּ תָבִיא לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בְּנוֹ
טו בָּא אֵלַי (לִשְׂבָב^j) עִמִּי וְאַתָּה בְּקוֹל גָּדוֹל: וַיְהִי כְשִׁשְׁעוֹ
כִּי-הָרִימָתִי^k). קוֹלִי וְאַתָּה וַיַּעֲזֹב בְּנֵדוּ אֶצְלִי^l) וַיָּנֶם וַיֵּצֵא^m)
16 הַחוּצָה: וַתֵּנֶחַ בְּנֵדוּ אֶצְלָהּ עַד-בֹּאⁿ) אֲדָנֶיּוּ אֶל-בֵּיתָהּ:
17 וַתִּדְבֹר אֵלָיו בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר בָּא אֵלַי הָעֶבֶד הָעֲבָרִי
18 אֲשֶׁר-הִבֵּאתָ לָנוּ לְצַחֵק בִּי^o): וַיְהִי כִהְרִימִי^p). קוֹלִי וְאַתָּה
19 וַיַּעֲזֹב בְּנֵדוּ אֶצְלִי וַיָּנֶם^q) הַחוּצָה: וַיְהִי כְשִׁמַּע אֲדָנֶיּוּ אֶת-
דִּבְרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה אֵלָיו לֵאמֹר בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה
כֹּלִי עֲבָדָה וַיַּחַר אַפּוֹ: וַיִּקַּח אֲדָנִי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיַּתְּנֵהוּ אֶל-
בֵּית הַפֶּהֱרִי^r) מְקוֹם אֲשֶׁר-אֶסְבִּירִי^s) הַמֶּלֶךְ אֲסָנִים וַיְהִי-שָׁם
21 בְּבֵית הַפֶּהֱרִי: וַיְהִי יְהוּדָה אֶת-יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן
22 חֲנֹן בְּעֵינָיו שֹׁר בֵּית-הַפֶּהֱרִי: וַיִּתֵּן שֹׁר בֵּית-הַפֶּהֱרִי בִּיד־יוֹסֵף^t)
אֶת כָּל-הָאֲסִילִם^u) אֲשֶׁר בְּבֵית הַפֶּהֱרִי וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר עֲשִׂים שָׁם
23 הוּא הֵיךְ עָשָׂה: אֵין שֹׁר בֵּית-הַפֶּהֱרִי רִאָה אֶת-כָּל-מְאוֹמָהּ
בִּידוֹ^v) כְּאֲשֶׁר יְהוּדָה אִתּוֹ וְאֲשֶׁר-הוּא^w) עָשָׂה יְהוּדָה מְצִלִּית^x): פ

מ 40

א וַיְהִי אַחֲרֵי הַדִּבְרִים הָאֵלֶּה חֲטָאוּ מִשְׁקָה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם וְהָאֵפֶה
2 לְאֲדֹנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם^y): וַיִּקְצֹף פִּרְעוֹה עַל שְׁנֵי סֶרִיסָיו עַל
3 שֹׁר הַמִּשְׁקִים וְעַל שֹׁר הָאוֹפִים^z): וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמֶר בֵּית

h) Cdd. Sam. LXX. add וַיָּנֶם; Cd. 1. Vulg. omit וַיָּנֶם. i) Omitted in Cdd. 3. Vulg. Syr. j) LXX. λέγων Κοιμήθητι κ. τ. λ. k) Sam. הרמי. l) Sam. בידי. m) Omitted in Cdd. 3. Vulg. Ps.-Jon. n) Sam. בא. o) LXX add: καὶ ἐπέ μοι Κοιμηθήσομαι μετὰ σοῦ, p) Sam. כהרמי. q) Cdd. 4. LXX. Syr. insert וַיֵּצֵא. r) Cd. 1. Sam. cdd. 10. הסחר. s) Vid. n. t) LXX. insert τὸ δεσποτέρειον καὶ. u) Vid. n; Sam. האסורים. v) LXX. insert: πάντα γὰρ ἦν διὰ χειρὸς Ἰωσήφ. w) Cdd. 3. Sam. Syr. Vulg. אשר. x) LXX. add: ἐν ταῖς χερσίν. y) Cd. 1. Vulg. Saad. omit למלך מצרים. z) Sam. האפים.

ל"ט 39

ויוסף הוֹרֵד מִצְרַיִם וַיִּקְנֶהוּ פְּטִיפָר סָלִים פָּרָעָה שָׂרָא
הַפְּטָחִים אִישׁ מִצְרֵי מִיַּד הַיִּשְׁמַעֲאֵלִים אֲשֶׁר הוֹרְדוּהוּ שָׂמָה^p):
וַיְהִי יְהוּדָה אֶת־יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מִצְלִיחַ וַיְהִי בְּבֵית^q) אֲדֹנָיו
הַמִּצְרִי: וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי יְהוּדָה אָתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה
יְהוּדָה מִצְלִיחַ בְּיָדוֹ: וַיִּמָּצֵא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו^r) וַיִּשְׂרַת אֹתוֹ
וַיִּפְקְדֵהוּ עַל־בֵּיתוֹ וְכָל־יֶשְׁלוֹ^s) נָתַן בְּיָדוֹ: וַיְהִי מֵאֵל הַפְּקִיד^t) הֵא
אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל־אֲשֶׁר יֵשְׁלוֹ וַיִּבְרַךְ יְהוּדָה אֶת־בָּתֵּי הַמִּצְרִי
בְּגִלְל יוֹסֵף וַיְהִי בְּרֶכֶת יְהוּדָה בְּכָל־אֲשֶׁר יֵשְׁלוֹ בְּבֵית וּבְשָׂדֶה:
וַיַּעֲבֹד כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ^u) בְּיַד יוֹסֵף וְלֹא־יָדַע אֹהֶל מִאֻמָּה כִּי
אִם־הֵלָחָם אֲשֶׁר־הוּא אוֹכֵל^v) וַיְהִי יוֹסֵף יִפְה־תָּאֵר וַיִּפְה
מִרְאֶה^w): וַיְהִי אַחֲרַי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו אֶת־
עֵינֶיהָ אֶל־יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׂכָבָה עִמִּי: וַיִּמָּאֵן^x) וַיֹּאמֶר אֶל־אִשְׁתּוֹ
אֲדֹנָי חֵן אֲדֹנִי לֹא־יָדַע אֹתִי מִדְּבַר־בָּתִּי^y) וְכָל אֲשֶׁר־יֵשְׁלוֹ
נָתַן בְּיָדִי: אֵינֶנּוּ גָדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא־חָשַׁד מִפְּנֵי^z)
מִאֻמָּה כִּי אִם־אוֹתָהּ^a) בְּאִשָּׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ^b) וְאֵדָה אֶעֱשֶׂה
הַדָּעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וַתִּשְׁאַתִּי לֵאלֹהִים: וַיְהִי כִּדְבָרָה אֶל־יוֹסֵף
יוֹם^c) וַיּוֹם^d) וְלֹא־שָׁמַע אֵלֶיהָ לְשָׂבָב אֶצְלָהּ לִהְיוֹת עִמָּה: וַיְהִי
כִּהְיוּם^e) הַזֶּה וַיָּבֵא^f) הַבְּיָהָה לַעֲשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ^g) וַיֵּאֵן אִישׁ
מֵאֲנָשֵׁי הַבָּיִת שֵׁם בְּבִית: וַתִּתְּפָשְׁהוּ בְּכַנְדוֹ^h) לֵאמֹר שְׂכָבָה
עִמִּי וַיַּעֲבֹד בְּכַנְדוֹⁱ) בְּיָדָהּ וַיִּנָּם וַיִּצָּא^j) הַחוּצָה: וַיְהִי כִּרְאוּתָהּ^k)

p) Sam. הורידו שם. q) Sam. בית. r) Sam. LXX. בעני אדניו. s) Cdd. 3. Sam. וכל אשר יש לו. t) Sam. הפקד. u) Sam. omits לו. v) Sam. אכל. w) LXX. add σφόδρα (מאד). x) Sam. מאומה בביתו. y) Sam. אחי. z) Sam. אחי א'. a) Sam. יום. b) Sam. ביום. c) Sam. LXX. Vulg. Syr. add יוסף. d) Sam. adds בבית. e) Sam. בבניו. f) Sam. וינאם, and so in vv. 13, 15, 16, 18. g) Omitted in Cdd.

17 יָדַע כִּי כָלָהּ הָיָה וּתְאֵמַר מִה־תִּפְתָּן לִי כִי תָבוֹא אֵלַי: וַיֹּאמֶר
 אֲנִי אֲשַׁלַּח נְדִי-עֵינִים מִן-הַצֹּאן וּתְאֵמַר אִם-תִּפְתָּן^{a)} עֲרָבוֹן
 18 עַד שְׁלֹחֶהּ: וַיֹּאמֶר מֶה הָעֲרָבוֹן אֲשֶׁר אֲתָן-לָךְ^{b)} וּתְאֵמַר
 חֲתָמֶךָ^{c)} וּפְתִילֶךָ וּמִטָּה אֲשֶׁר בְּיָדְךָ וַיִּתֵּן-לָהּ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַתַּהַר
 19 לֹו: וַתִּקֶּם וַתֵּלֶךְ וַתִּסַּר צְעִיפָהּ מֵעֲלֶיהָ וַתִּלְבָּשׁ בְּגָדֵי אֶלְמוֹתָהּ:
 כַּנִּשְׁלַח יְהוּדָה אֶת-נְדָדִי הָעֵינִים בְּיַד רַעְהוּ הָעַדְלָמִי לְקַחַת
 21 הָעֲרָבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מָצְאוּ: וַיִּשְׁאַל אֶת-אֲנָשֵׁי מִקְדָּה^{d)}
 לֵאמֹר אֵיךְ הִקְדָּשָׁה הוּא^{e)} בְּעֵינֵינוּ עַל-הַדָּרָד וַיֹּאמְרוּ לֹא-
 22 הָיְתָה כֵּזֶה קִדְּשָׁה: וַיֵּשֶׁב אֶל-יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לֹא מָצָאתִיהָ
 וְגַם אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם אָמְרוּ לֹא-הָיְתָה כֵּזֶה קִדְּשָׁה: וַיֹּאמֶר
 23 יְהוּדָה תִּפְתָּן-לָהּ פֶּן נִהְיָה לְבוֹז^{f)} הִנֵּה שְׁלַחְתִּי הַנְּדִי^{g)}
 24 תָּוֹה וְאִתָּה לֹא מָצָאתָה: וַיְהִי כַּמִּשְׁלֹשׁ^{h)} חֳדָשִׁים וַיָּבֹר
 לַיהוּדָה לֵאמֹר וְנִתְּנָה תָמַר בְּלִתֶּךָ וְגַם הִנֵּה הָרָה לְזִנּוּנִיםⁱ⁾ וַיֹּאמֶר
 כֹּה יְהוּדָה הוֹצִיאֶיהָ וַתִּשְׁכַּרְפָּה: הוּא מוֹצֵאתָ וְהוּא שְׁלַחָה אֶל-
 חֲמִינָה לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר-אֵלֶיהָ לֹו אֲנִי הָרָה וּתְאֵמַר הַכֹּר-
 26 זֶה לָמִי הַחֲתָמָת וְהַפְתִּילִים^{j)} וְהַמִּטָּה הָאֵלֶּה: וַיָּבֹר יְהוּדָה
 וַיֹּאמֶר צִדְקָה מִפְּנֵי כִי-עַל-כֵּן לֹא-נִתְּתִיהָ לְשַׁלַּח בְּנִי וְלֹא-
 27 יִסַּף עוֹד לְדַעְתָּה: וַיְהִי בַעֲת לְדָרְסָה וְהִנֵּה חֲמוּסִים^{k)} בְּבִטְנָהּ:
 28 וַיְהִי בְלִדְתָהּ וַיִּתֵּן-יָד וַתִּקַּח הַמִּלְלָת וַתִּקְשֹׁר עַל-יָדוֹ שְׁנֵי
 29 לֵאמֹר זֶה יֵצֵא רִאשֹׁנָה^{l)}: וַיְהִי כַּמִּשְׁבִּיעַ יָדוֹ וְהִנֵּה יֵצֵא אַחִיו
 וּתְאֵמַר מִה-פֶּרֶצָה עָלֶיךָ^{m)} פָּרָץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹⁿ⁾ פָּרָץ: וְאַחֲרָיָה^{o)}
 לֵיֵצֵא אַחִיו אֲשֶׁר עַל-יָדוֹ הַשְּׁנִי וַיִּקְרָא^{p)} שְׁמוֹ גִּרְחַם

a) Cdd. 2. חתן לי. b) Sam. ליד. c) Sam. חתמך. ce) Sam. המקים. d) Sam. והיא. e) Sam. נהי לבו. f) Sam. את הנדי. g) Sam. חמוסים. h) Sam. לזנים. i) Sam. והחיים והפחיל. j) Sam. כמשלח. k) Sam. וחסר. l) Sam. ראשון. m) Cdd. Sam. Syr. Saad. וחסר. n) Sam. וחסר. o) Sam. וחסר. p) Sam. וחסר.

לח 38

ויהי בעת ההוא ויגד יהודה מאת אחיו ויט ער-איש עדלמי א
 ושמו חירה^{m)}: וירא-שם יהודה בת-איש כנעני ושמו שוע 2
 וינקחה ויבא אליה: ופתר ותלד בן ויקראⁿ⁾ את-שמו ער: ופתר 3
 עוד ותלד בן ותקרא^{o)} את-שמו אינן: ויחסף עוד ותלד בן 4
 ותקרא את-שמו שלה^{p)} והיה בכזיב^{q)} בלדתה אחו: וינקח 6
 יהודה אשה לער בכורו^{r)} ושמה תמר: ויהי ער בכור יהודה 7
 רע בעיני יהודה וימסרו יהודה^{s)}: ויאמר יהודה לאונן בן 8
 אל-אשת אחיד ויבס אתה והקם^{t)} זרע לאחיד: ויבדע אונן 9
 כי לא לו יהיה הזרע ותהיה אם-בן אל-אשת אחיו ושחת 10
 ארצה לבלתי נתן-זרע לאחיו: ויבדע בעיני יהודה אשר^{u)} י
 עשה וימסר גם-אחו: ויאמר יהודה לתמר בלחוש שכי אלמנה 11
 בית-אביך עד-יגדל שלה בני כי אמר פן-ימות גסהוא 12
 באחיו ותלד תמר ותשכב בית אביה: וירבו הימים ותמסר 13
 בת-שוע^{v)} אשת-יהודה וינחם יהודה ויזל על-גנוני צאנו
 הוא וחירה רעהו העדלמי תמנחה: ויגד לתמר^{w)} לאמר 14
 הנה חמיר עליה תמנחה לנו צאנו: ותסר בגלי אלמנותה 15
 מעליה ותבס^{x)} בצעירה ותחעלה ותשכב בפתח עינים אשר
 על-דרך תמנחה כי ראחל כי-גדל שלה והוא לא-נתנה לו
 לאשה: ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסטה פניה^{y)}: וט 16
 ויט אליה אל-הדרך ויאמר הבה^{z)} נא אבוא אליך כי לא

m) Sam. חירא, and so in v. 12. n) Cdd. Sam. Ps.-Jon. (Onk.) וחקרא. o) Cd. 1. Syr. ויקרא. p) LXX. Σηλώμ. q) Sam. ויהי בכוכה; LXX. αὐτὴ δὲ ἦν ἐν Χασβί. r) Sam. נכרו. s) LXX. אלוהים. t) Sam. והקים. u) Sam. אח אשר. v) LXX. omit נח here, referring incorrectly שמו in v. 2 to Judah's wife, or reading there שמה. w) Sam. LXX. add כלחו. x) Sam. ורחכס. y) LXX. add: καὶ οὐκ ἐπέγευε αὐτή. z) Sam. הבא.

22 נָפֶשׁ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים^u) וְרֹאבֹן אֶל־הַשְּׂפָכֶדֶם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ
 אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר וְיֵד אֶל־הַשְּׁלַחְתָּם לְמַעַן הַצִּיל
 23 אֹתוֹ מִיָּדָם לְחַשְׁיָם אֶל־אָבִיו: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־בָּא יוֹסֵף אֶל־
 אָחָיו וַיְנַשְׂיטוּ^v) אֶת־יוֹסֵף אֶת־בְּתֻלָתוֹ אֶת־בְּתֻלַת^w) הַפָּסִים אֲשֶׁר
 24 עָלָיו: וַיִּקְחֵהוּ^x) וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה^y) וְהַבּוֹר לֵק^z) אֵין בּוֹ מַיִם:
 כֹּה וַיִּשְׁבּוּ לְאָכַל־לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וַהֲנִה אֶרְחַת
 יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה מִגִּלְעָד וּנְמָלִיתָם נְשָׂאִים נְכֹאֵל וצָרִי וְלֹט
 26 הוֹלְכִים^a) לְהוֹרִיד מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל־אָחָיו מִה־
 27 בִצְעָ כִּי נִהְרַג אֶת־אָחֵינוּ וְכַסִּינוּ אֶת־דָּמּוֹ: לָכֵן וּנְמַכְרֵנוּ^b)
 לַיִשְׁמַעְאֵלִים וְיִדְנֵנוּ אֶל־תְּחִי־כֹ^c) פֶּר־אָחֵינוּ כְּשֶׁנִּנוּ^d) הוּא וַיִּשְׁמְעוּ
 28 אָחָיו: וַיַּעֲבְרוּ אַנְשִׁים מְדִינִים סְחָרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־
 יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לַיִשְׁמַעְאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף
 29 וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף^e) מִצְרַיִם: וַיָּשָׁב רֹאבֹן אֶל־הַבּוֹר וַהֲנִה
 ל אֵין־יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו: וַיָּשָׁב אֶל־אָחָיו וַיֹּאמֶר
 31 הִילֵךְ אֵינֶנּוּ וְאֵנִי אָנֹכִי אֲנִי־בָא: וַיִּקְחוּ אֶת־בְּתֻלַת יוֹסֵף
 32 וַיִּשְׁחֲטוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַבְּתֻלָתָהּ בָּדָם: וַיִּשְׁלְחוּ
 אֶת־בְּתֻלַת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ^f) אֶל־אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מַצְאֵנוּ
 33 הַבְּרִיָּא הַבְּתֻלָתָהּ בְּנֶה הוּא אִם־לֹא: וַיִּכְרָה^g) וַיֹּאמֶר בְּתֻלָתָהּ
 34 בְּנִי חַיָּה^h) רָעָה אֲבָל־תְּחִיⁱ) טָרַף טָרַף יוֹסֵף: וַיִּקְרַע יַעֲקֹב
 שְׂמֹלְתָיו וַיִּגָּשׁ שָׁק בְּמַתְּנוֹ וַיִּתְאַבֵּל עַל־בָּנָיו יָמִים רַבִּים:
 לֵה וַיִּקְמֹ קֶדֶד־בָּנָיו וְכָל־בְּנֵיָיו לְנַחֲמֹ וַיִּמָּאן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר
 36 פֶּר־אֲרָר אֶל־בְּנִי^j) אָבֵל^k) שְׂאֵלָה וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ אָבִיו: וְהַמְדָּנִים
 מָכְרוּ אֹתוֹ אֶל־מִצְרַיִם^l) לְפֹטִיפֶל סָרִיס פֶּרֶעָה שֶׁר הַמִּצְרַיִם: פ

u) Sam. אליהם. v) Sam. ויפשטו. w) Cdd. Vulg. ואת כ'. x) Sam.
 ויחון; Cd. 1. adds שרה. y) Sam. הבור. z) Sam. ריק. a) Sam.
 ולוט הלכים. b) Sam. נמכרנו. c) Sam. תהיה בו. d) Sam. ובשרנו. e) Cd.
 1. Vulg. Syr. Saad. אחו. f) Sam. ויביאוה. g) Sam. ויכרה. h) Sam.
 היא חיה. i) Sam. אכלחו. j) Sam. על בני. k) Sam. אביל. l) Sam.
 והמדינים מכרו את יוסף מצרימה.

והנה קמה אלפתי וגם נצצה והנה חסבינה^v) אלמתיכם
 ותשתחוו^w) לאלמתי: ויאמרו לו אחיו המלך^x) תמלך עלינו
 אם^y)-משיל^z) תמשל בנו ויוספו עוד שגא אהו על-חלמתי^a)
 ועל-דבריו: ויחלם עוד חלום אחר ויספר אותו^b) לאחיו
 ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח ואחר
 עשר כוכבים משתחווים לי: ויספר אל-אביו ואל-אחיו^c).
 ויגדו אביו ואמר לו מה תחלום הנה אשר חלמם הבוא^d)
 גביא אני ואמתי ואחיי להשתחות לך ארצה: וינקמו-בו
 אחיו ואביו שמר את-הדבר: וילכו אחיו לרעות אֶת-צֶאֱן^e)
 אביהם בשבם: ויאמר ישראל אל-יוסף הלא אחייך רעים
 בשבם לכה^f) ואשלחת אליהם ויאמר לו הגני: ויאמר^g) לו
 לך-נא ראה^h) את-שלוש אחייך ואת-שלוש הצאן והשכניⁱ) דבר
 וישלחם מעמק חברון ויבא שבמה: וימצאם איש^j) והנה טו
 תעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה-תבקש: ויאמר
 את-אחי אנכי^k) מבקש הנידה-נא לי איפה הם רעים: ויאמר
 האיש גסעו מזה כי שמעתי^l) אמרים נלכה דתגה וילך יוסף
 אחר^m) אחיו וימצאם בדחןⁿ): ויראו אתו מרחק ובטרום יקרב
 אליהם ויחנפלו אתו לְחִמֵּיהוּ: ויאמרו איש אל-אחיו הנה
 בעל החלמות הלזה^o) בא: ועתה לכו ונתרגמו ונשלכה^p)
 בְּאֶרֶץ הַבְּרוֹת^q) ואמרנו חיה רעה אכלתהו^r) ונראה מדיהיו^s)
 חלמתי: וישמע ראובן ויצלהו^t) מידם ויאמר לא נכני
 21

v) Sam. חסבנה. w) Sam. וזשחחינה. x) Sam. המלך. y) Cdd.
 יאם. z) Sam. משל. a) Sam. חלמתי. b) LXX. insert: τῷ πατρὶ αὐτοῦ
 καὶ. c) Sam. לאביו ולאחיו; LXX. omit אחיו—ויספר. d) Sam. הבא.
 e) Sam. נקוד על אח. f) Sam. לך. g) LXX. supply ישראל. h) Cdd. 2.
 Sam. וראה. i) Sam. והשיכני. j) Cd. 1. Sam. האיש. k) Sam. אני. l) Sam.
 שמעתי. m) Sam. אחרי. n) Sam. בדוחין. o) Sam. הלו. p) Sam.
 יהיה. q) Sam. הבורות. r) Sam. אכלו. s) Sam. ונראה ונשליכהו.
 t) Sam. ויצלו.

37 וַיִּמָּלֵךְ שָׁמְלָה וַיִּמָּלְךְ תַּחֲתָיו שְׂאוּל מִרְחֻבוֹת הַנֶּהָר: וַיָּמָת שְׂאוּל 38
 39 וַיִּמָּלֵךְ תַּחֲתָיו בַּעַל חֲנָן בֶּן-עֶבְכִּיר: וַיָּמָת בָּעַל חֲנָן בֶּן-עֶבְכִּיר^א
 וַיִּמָּלֵךְ תַּחֲתָיו הָדָר^ב וְשֵׁם עִירוֹ פֶּעִי^ג וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאל^ד
 מ בַּת-מִטְרָד בַּת^ה מִי וְהָב: וְאֵלֶּה שְׂמוֹת אֱלֹהֵי עֵשָׂי לְמִשְׁפְּחֹתָם
 לְמִקְמָתָם בְּשִׁמְתָּהֶם^ו אֱלֹהֵי תַמְנֵעַ אֱלֹהֵי עֲלִנָּה^ז אֱלֹהֵי יַחֲתָ^ח:
 41 אֱלֹהֵי אֲהֲלִיבָמָה אֱלֹהֵי אֵלֶּה אֱלֹהֵי פִינָן: אֱלֹהֵי קֶנֶן אֱלֹהֵי חִימָן
 42 אֱלֹהֵי מִבְּצָר: אֱלֹהֵי מַנְדִּיאֵל אֱלֹהֵי עֵיבָם^ט אֵלֶּה וְאֱלֹהֵי אֲדָוִים
 43 לְמִשְׁבְּחָתָם^י בָּאָרֶץ אַחֲזָהֶם הוּא עָשָׂי אֲבִי אֲדָוִים:

לו 37

2 וַיָּשֶׁב יַעֲקֹב בָּאָרֶץ מִנִּירִי^א אָבִיו בָּאָרֶץ בְּנֵעֵן: אֵלֶּה הַתְּלֹנוֹת^ב
 יַעֲקֹב וְיוֹסֵף בֶּן-שָׁבַע עֶשְׂרִי שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת-אֲחִיו בְּצֹאנָם^ג
 וְהוּא נָעַר אֶת-בְּנֵי בְלָהָה וְאֶת-בְּנֵי זִלְפָּה וְנָשִׂי אָבִיו וַיָּבֵא
 3 יוֹסֵף אֶת-דִּבְחָתָם רָעָה אֶל-אֲבִיהֶם: וַיִּשְׂרָאֵל אֶתְּבֵן אֶת-יוֹסֵף
 מִכָּל-בָּנָיו כִּי-בָנוּקִים הָיוּ לוֹ וַעֲשָׂה^ד לוֹ לֹו בְּתֻנֶּת^ה פָּסִים:
 4 וַיִּרְאוּ אֲחָיו כִּי-אֵתָּו אֶתְּבֵן מִכָּל-אֲחָיו^ו וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ
 ה וְלֹא יָבִילוּ דִּבְרוּ לְשָׁלֹם^ז: וַיַּחֲלֵם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגִּד לְאֲחָיו
 6 וַיּוֹסֶפֶן^ח עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמְעוּ-נָא הַחֲלוֹם
 7 הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי: וְהִנֵּה אֲנִינִי מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים בְּתִיף הַשָּׁרָה

c) Cdd. 2. Sam. Vulg. and 1 Chr. 1: 50 omit ע' כן; Syr. ܥܢ; ܥܢ. d) Sam. חדר; Cdd. Sam. edd. 5. Syr. 1 Chr. 1: 50 ܚܕܪ; Cd. 1. LXX. read כן כדר. e) 1 Chr. 1: 50. פָּעִי; LXX. Φογαίρα. f) Sam. מחיטבאל. g) Syr. בן. h) Sam. לשמפוחתם למספוחתם בשמותם. i) Sam. עולה; LXX. Γωλά, reading ܥܘܠܗ. j) LXX. ܝܥܬܝܪ. k) LXX. Ζαρβαν; Syr. ܙܪܒܐܢ. l) Sam. לשמפוחתם. m) Sam. מנרי. n) Sam. ויעש. o) LXX. add τοῦ πατρὸς, and so in v. 12. p) Sam. חולדת. q) Sam. ביתנת, and so throughout. r) Cdd. 4. Sam. LXX. Vulg. בניו. s) Sam. לשלום. t) Sam. ויסיפני, and so in v. 8. u) LXX. omit ויסיפני—אָהוּ.

וְדִשְׁוֹן^a) וְאַצֵּר וְדִשְׁוֹן^b) אֵלֶּה אֱלֹפִי הַחֲרִי בְּנֵי שְׁעִיר בְּאֶרֶץ 21
 אָדָם: וַיְהִי בְנֵי-לוֹטָן חֲרִי וְהַיִּמָּם^c) וְאַחֹת לוֹטָן^d) תַּמְנָע: 22
 וְאַלֶּה בְּנֵי שׁוּבָל עֵלְוֹן^e) וּמִנְחָח וְעִיבֵל שְׁפֹן^f) וְאַיִנָּם^g): וְאַלֶּה 23
 בְּנֵי-צִבְעֹן אֵינָה^h) וַעֲנָה הָיָה עֲנָה אִשֶּׁר מֵצָא אֶת-הַיִּמָּםⁱ) בְּמִדְבָּר.
 בְּרַעְתּוֹ אֶת-הַחֲמָרִים לְצִבְעֹן אָבִיו: וְאַלֶּה בְּנֵי-עֵנָה דִּשְׁוֹן^j) כֹּה
 וְאַחֲלִיכְמָה בַּת-עֵנָה: וְאַלֶּה בְּנֵי דִשְׁוֹן^k) הַמִּדְוֶן^l) וְאַשְׁכָּן^m) וַיְחַרְןⁿ) 26
 וְכָרֵן: אֵלֶּה^o) בְּנֵי-אַצֵּר בִּלְהֵן וְעֵטוֹן^p) וַעֲקֹן^q): אֵלֶּה^r) בְּנֵי-דִשְׁוֹן 27
 עֵוִץ וְאַרְן^s): אֵלֶּה אֱלֹפִי הַחֲרִי אֱלֹף לוֹטָן אֱלֹף שׁוּבָל אֱלֹף 28
 צִבְעֹן אֱלֹף עֵנָה: אֱלֹף דִּשְׁוֹן אֱלֹף אִצֵּר אֱלֹף דִּשְׁוֹן אֵלֶּה ל
 אֱלֹפִי הַחֲרִי לְאַלְפֵיהֶם^t) בְּאֶרֶץ שְׁעִיר^u): פ וְאַלֶּה 31
 הַמִּלְכִּים אִשֶּׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אָדָם לִפְנֵי מֶלֶךְ-מֶלֶךְ לִבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל^v): וַיִּמְלֹךְ בְּאָדָם בִּלְע בֶּן-בְּעֹר וְשֵׁם עִירוֹ דִּנְהָבָה: 32
 וַיָּמָת בִּלְע וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו יוֹכָב בֶּן-טֹרַח מִבְּצָרָה: וַיָּמָת 33
 יוֹכָב וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הַשֵּׁם^w) מֵאֶרֶץ תַּחֲמִינִי: וַיָּמָת חֲשֵׁם לֹה 34
 וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הֶרְדֵּי^x) בֶּן-בֶּרֶד^y) הַמִּבֵּה אֶת-מֶרְדֵּן^z) כְּשֶׁרָה מוֹאֵב
 וְשֵׁם עִירוֹ עֵוִית^a): וַיָּמָת הֶרְדֵּי וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו שְׁמֵלָה יִמְשֹׁרְקָה^b): 36

a) Sam. וְדִשְׁוֹן. b) LXX. *Πισών*, so vv. 28, 30. c) 1 Chr. 1:39. הַיִּמָּם, Syr. *ܡܝܡܝܢ*. d) Sam. לוֹטָן. e) 1 Chr. 1:40. עֵלְוֹן; LXX. *Γωλάμ*. f) Cd. 1. Sam. Vulg. Syr. וְשִׁפּוֹ. 1 Chr. 1:40. וְשִׁפּוֹ; LXX. *καὶ Σωφάρ*, and so Syr. *ܫܦܐܪ*. g) Cdd. 2. וְאַיִנָּן; LXX. *Ἰνάν*, Syr. *ܝܢܐܢ*. h) V. D. H. וְאַיִה; vid. n. i) Vid. n. j) Sam. דִּשְׁוֹן, and so in v. 30. k) So rightly LXX. Vulg. Syr., as proved from v. 28; vid. n. l) Syr. and 1 Chr. 1:41. הַמִּדְוֶן. m) Cdd. Sam. LXX. Syr. and 1 Chr. 1:41. וְאַשְׁכָּן. n) Sam. יַחֲרֹן. o) Cdd. Sam. LXX. Syr. Vulg. וְאַלֶּה. p) Sam. וַעֲקֹן. q) 1 Chr. 1:42. וַעֲקֹן. r) Cd. 1. Sam. LXX. Vulg. Syr. וְאַלֶּה. s) Sam. וְאַרְן; Cdd. Vulg. Ps.-Jon. LXX. cod. Alex. וְאַרְם. t) Sam. לְאַלְפֵיהֶם. u) Cdd. 3. LXX. אָדָם. v) Cdd. 2. LXX. read *בְּיִשְׂרָאֵל*, omitting *לִבְנֵי*. w) LXX. *Ἀσώμ*. x) Sam. cdd. 2. חֶרֶד. y) LXX. *Βαρὰδ*. z) Sam. הַמִּדְוֶן. a) 1 Chr. 1:46. עֵוִית, where however Cdd. mult. read *עֵוִית*; LXX. *Γετθαίμ*; Syr. *ܠܥܝܬ*. b) LXX. have *Σαμαδα ἐκ Μασσεκαῶς*.

6 בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: וַיִּקַּח עֶשָׂו אֶת-נָשָׁיו וְאֶת-בָּנָיו וְאֶת-בְּנֹתָיו וְאֶת
 כָּל-נַפְשׁוֹת בֵּיתוֹ וְאֶת-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-בְּהֶמְתּוֹ וְאֶת כָּל-כְּנִיָּנוֹ
 אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּלֶךְ אֶל-אֶרֶץ [שְׁעִיר¹] מִפְּנֵי יַעֲקֹב² אֲחִיו:
 7 כִּי-רָחַק רַבּוּשָׁם רַב מִשְׁכַּת יִחְדּוֹ וְלֹא יָלָה אֶרֶץ מִגֹּדֵיהֶם³
 8 לְשֹׂאֵת אֹתָם מִפְּנֵי מִקְנֵיהֶם: וַיָּשָׁב עֶשָׂו בְּהָר שְׁעִיר עֶשָׂו הוּא
 9 אֱדוֹם: וְאַלְהָה הִלְדוּת עֶשָׂו אָבִי אֱדוֹם בְּהָר שְׁעִיר: אֵלֶּה⁴ שְׁמוֹת
 כְּנָעֲנֵי אֲלִיפֹ כִּי-עָרָה אִשְׁתּוֹ עֶשָׂו רְעוּאֵל כִּי-רָשָׁמַת אִשְׁתּוֹ עֶשָׂו:
 11 וַיְהִי בְנֵי אֲלִיפֹ תִימָן אוֹמֵר צָפוֹ⁵ וַנַּעֲתָם וקָנוּ: וְחַמְנֵעַ וְהִיתָה
 12 פִּילְגֶשׁ אֲלִיפֹ כִּי-עֶשָׂו וַתֵּלֶךְ לְאִלְיָשׁ אֶת-עַמְלָק אֵלֶּה בְנֵי עָרָה
 13 אִשְׁתּוֹ עֶשָׂו: וְאַלְהָה בְנֵי רְעוּאֵל נָחַת⁶ וְנֹרַח שְׂפָה וּמֹזָה אֵלֶּה הָיוּ
 14 בְנֵי בִשְׁמַת אִשְׁתּוֹ עֶשָׂו: וְאַלְהָה הָיוּ בְנֵי אֶהֱלִיבָמָה כִּי-עָנָה בֵּת-צִדְקֹנוֹ⁷
 אִשְׁתּוֹ עֶשָׂו וַתֵּלֶךְ לְשֹׁעֲרַת אֶת-יַעֲוֹשׁ וְאֶת-יַעֲלָם וְאֶת-קָרַח:
 טו אֵלֶּה אֲלוֹפֵי בְנֵי-עֶשָׂו בְנֵי אֲלִיפֹ כְּבוֹר עֶשָׂו אֲלוֹף תִּימָן⁸ אֲלוֹף
 16 16 אוֹמֵר⁹ אֲלוֹף צָפוֹ אֲלוֹף קָנוֹ: * אֲלוֹף קָרַח * אֲלוֹף נַעֲתָם אֲלוֹף
 17 עַמְלָק אֵלֶּה אֲלוֹפֵי אֲלִיפֹ בְּאֶרֶץ אֱדוֹם אֵלֶּה בְנֵי עָרָה: וְאַלְהָה¹⁰
 בְנֵי רְעוּאֵל כִּי-עֶשָׂו אֲלוֹף נָחַת אֲלוֹף זָרַח¹¹ אֲלוֹף שְׂפָה אֲלוֹף
 מֹזָה אֵלֶּה אֲלוֹפֵי רְעוּאֵל בְּאֶרֶץ אֱדוֹם אֵלֶּה בְנֵי בִשְׁמַת אִשְׁתּוֹ
 18 עֶשָׂו: וְאַלְהָה בְנֵי אֶהֱלִיבָמָה אִשְׁתּוֹ עֶשָׂו אֲלוֹף יַעֲוֹשׁ אֲלוֹף
 יַעֲלָם אֲלוֹף קָרַח אֵלֶּה אֲלוֹפֵי אֶהֱלִיבָמָה כִּי-עָנָה אִשְׁתּוֹ
 19 עֶשָׂו: אֵלֶּה בְנֵי-עֶשָׂו וְאַלְהָה אֲלוֹפֵיהֶם¹² הוּא אֱדוֹם: ס אֵלֶּה¹³
 כ בְּנֵי-שְׁעִיר הַחִלִּי וְשָׁבִי¹⁴ הָאֶרֶץ לוֹטָן וְשׁוּבָל וְצִבְעֹן וְעֵנָה:

l) Vid. n. m) Sam. יַעֲקֹב. n) Sam. מִגֹּדֵיהֶם. o) Cdd. 3. Sam. LXX. Syr. Vulg. וְאַלְהָה. p) Sam. וְאִמֵּר וְצָפוֹ; 1 Chr. 1: 36 has צָפוֹ; LXX. Σωφάρο, and so in v. 15. q) Sam. נָחַת, and so in v. 17. r) Sam. LXX. (Vulg.) בְּנֵי צ'. s) So Cdd. Sam. and 'q, also 1 Chr. 1: 36; but V. D. H. חוֹמֵן. t) Sam. אִמֵּר. u) Vid. n. v) Cdd. 2. Sam. וְאַלְהָה. w) Sam. וְזָרַח, but cdd. as above. x) Sam. Syr. insert עֶשָׂו y) Cdd. 2. Sam. LXX. Syr. וְאַלְהָה. z) Sam. יוֹשָׁבִי.

מצבה על-קברתה הוא מצבת קברת-רחל ער-היום: וישע 21
 ישראל ויט אלה^י מהלכה^י למגדל-עדר^י: ויהי בשכן 22
 ישראל בארץ הוא ויגד ראובן וישבב את-בלהה פילגש
 אביו^י וישמע ישראל^ל: פ ויהיו בני-יעקב שנים עשר: 23
 בני לאה בכור יעקב ראובן ושעון^י ולוי ויהודה ויששכר 24
 וזבולון^י: בני^א רחל יוסף ובנימין: ובני בלהה שפחת רחל כה 26
 דן ונפתלי: ובני זלפה שפחת לאה גר ואשר אלה בני 27
 יעקב אשר ילדו^י בפרן ארם: ויבא יעקב אל-יזחק אביו 28
 ממרא קרית הארבע הוא חברון^י אשר-גר-שם אברהם ויזחק:
 ויהיו ימי יזחק מאת שנה ושמונים שנה: ויגוע יזחק וימת 29
 ויאסף אל-עצמו^י זקן וישבע ימים ויקברו אותו עשו ויעקב
 בניו^י: פ

לו 36

ואלה תולדות^י עשו הוא אדם: עשו לקח את-נשיו מבנות כנען^י 2
 את-עדה בת-אילון החתי ואת-אהליבמה בת-ענה בת-צבון^י 3
 * והיו^י: ואת-בשמת^י בת-ישמעאל אחות נביות^י: ויתלד עדה 4
 לעשו את-אליפו ובשמת ילדה את-רעואל: ואהליבמה ילדה 5
 את-יעיש^י ואת-יעלם ואת-קרח אלה בני עשו אשר ילדו-לו

i) Sam. אמהו. u) Sam. מהאלה, but cdd. read as above.
 v) LXX. omit the whole of this verse; vid. v. 16. w) LXX. supply
 יעקב. x) Vid. n. y) Cdd. Vulg. שמעון. z) Sam. חובלן. a) Cd. 1.
 Sam. LXX. Syr. Saad. ובני. b) Cdd. Sam. ילדו. c) LXX. insert
עַבְדוֹ וְזֶה הָיָה קְרַח אֲשֶׁר קָנָה אֲבִיהוּא. d) Sam. עמו. e) Syr. adds: *وَأَبُوهُ*
عَبْدُ, "in the sepulchre which Abraham his father bought."
 f) Sam. תולדת, and so in v. 9. g) Sam. LXX. Syr. Vulg. in many
 mss. בן. h) Vid. n. i) Sam. מחלה, so vv. 4, 10, 13, 17. j) Sam.
 נכאוח. k) So Cdd. mult. Sam. and ק in this place, and so also
 v. 18, LXX. Syr. 1 Chr. 1: 35; but V. D. H. יעיש, and so in v. 14.

6 בְּנֵי יַעֲקֹב^x): וַיָּבֹא יַעֲקֹב לְוִזָּה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן הוּא^y בֵּית־
 7 אֵל הוּא וְכָל־הָעַם אֲשֶׁר־עִמּוֹ: וַיָּבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לְמָקוֹם
 אֵל^z בֵּית־אֵל כִּי שָׁם נִגְלוּ^a אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים בְּבִרְחוֹ מִפְּנֵי^b אֲחִיו:
 8 וַתָּמָת דְּבָרָה^c מִיִּנְקָת רַבָּקָה וַתִּשְׁקֶבֶר מִתַּחַת לְבֵית־אֵל תַּחַת
 9 הָאֵלֹן וַיִּקְרָא^d שְׁמוֹ אֵלֹן בְּכוֹת^e: פ וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶל־
 י יַעֲקֹב עוֹד^f בְּבָאוֹ מִפְּדֹן אָרָם וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ^g: וַיֹּאמְרֵהוּ אֱלֹהִים
 שְׁמֶךָ יַעֲקֹב^h לֹא־יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹדⁱ יַעֲקֹב כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה
 11 שְׁמֶךָ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל
 שְׂדֵי^j בְּרָה וְרַבָּה גּוֹי וְקָהַל גּוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָ וּמַלְכִּים מִחֻלְצִיד
 12 יֵצְאוּ: וְאֶת־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וְלִיצְחָק לָךְ אֶתְנַנָּה^k
 13 וְלִרְעָה אֶתְרִיד אֶתֶּן אֶת־הָאֶרֶץ: וַיַּעַל מִעָלָיו אֱלֹהִים בְּמָקוֹם
 14 אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֹתוֹ: וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מַצֵּבָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֹתוֹ^l
 טו מַצֵּבָה אָבֹן וַיִּסֵּךְ עָלֶיהָ^m נֶסֶךְ וַיִּצַּק עָלֶיהָ שָׁמֶן: וַיִּקְרָא יַעֲקֹב
 אֶת־שֵׁם הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ שֵׁם אֱלֹהִים בֵּית־אֵל:
 16 וַיִּסָּעוּⁿ מִבֵּית אֵל^o וַיְהִי־עוֹד בְּבִרְת־הָאֶרֶץ לְבֹאֹ אֶפְרָתָה וַתֵּלֶד
 17 רָחֵל וַתִּקַּשׁ בְּלָדְתָּהּ: וַיְהִי כִהְקִשְׁתָּהּ^p בְּלָדְתָּהּ וַתֹּאמֶר לָהּ
 18 הִמְלִידְתָּ אֶל־תִּירְאִי כִי־גַם־גֵּה לָךְ^q בָּן: וַיְהִי בַּעֲצַת נִפְשָׁהּ
 19 כִּי מָהָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ^r בְּרָאִי־לִי וְאָבִיו קָרָא־לוֹ בְּנִימִין^s: וַתָּמָת
 כ רָחֵל וַתִּשְׁקֶבֶר בְּרֶדֶךְ אֶפְרָתָה^t הִיא בֵּית לָהֶם: וַיַּצֵּב יַעֲקֹב

x) LXX. ישראל. y) Sam. has here הוא, but the Masorites point הוא. z) Omitted in Cd. 1. LXX. Vulg. Syr. a) Sam. נגלה. b) Cdd. LXX. Syr. add עשו. c) Sam. דבורה. d) LXX. supply יעקב. e) Sam. בכיה. f) LXX. insert *ἐν Αοιζῇ*. g) Sam. LXX. add אלהים. h) LXX. Vulg. Syr. omit יעקב שמו. i) Sam. עוד שם. j) LXX. *Ἐγὼ ὁ θεός σου*. k) LXX. insert *σοι ἔσται*. l) LXX. add אלהים. m) LXX. *ἀπάρας δὲ Ἰακώβ*. n) LXX. omit v. 21. altogether, and insert here: *ἐπέξε τὴν εὐτυχίαν αὐτοῦ ἐπέλειψεν τοῦ πυργοῦ Ἰαδέρ*. o) Sam. בהקשויה. p) Sam. ליד. q) Sam. אה שמו. r) Sam. everywhere uses the form בנימים. s) Cdd. אפרת.

חָרְפוּ וַיָּבֹאוּ עַל-הָעֵיר בַּטַּח וַיַּהֲרֹגוּ כָּל-זָכָר: וְאֶת-חַמּוּל וְאֶת-
 שָׂם בְּנוֹ הָרֹגוּ לְפִי-חֶרֶב וַיִּקְחוּ אֶת-דִּינָה^א) מִבֵּית שָׂם וַיֵּצְאוּ:
 וּבְנִי^ב) יַעֲקֹב בָּאוּ עַל-הַחֲלָלִים וַיָּבֹאוּ הָעֵיר אֲשֶׁר סָמְאוּ אֲחוֹתָם^ב):
 וְאֶת-צֹאנָם^ג) וְאֶת-בָּקָרָם וְאֶת-תְּמָרֵיהֶם וְאֶת אֲשֶׁר-בָּעִיר וְאֶת-
 אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ: וְאֶת-כָּל-חֵילָם וְאֶת-כָּל-טָפְסָם^ד) וְאֶת-נְשֵׁיהֶם^ה)
 יָשְׁבוּ וַיָּבֹאוּ וְאֵת^ו) כָּל-אֲשֶׁר בַּבָּיִת: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-שַׁמְעוֹן ל
 וְאֶל-לֵוִי עֲבַרְתֶּם אִתִּי לְהַבְאִישְׁנִי בַיָּשָׁב^ז) הָאָרֶץ בְּכַנְעֲנִי וּבְפָתְוִי
 וְאֲנִי מִתִּי מִסָּפֶר וְנֶאֱסָפוּ עָלַי וְחַבּוּנִי^ח) וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבִיתִי:
 וַיֹּאמְרוּ הַכּוֹנֵנָה יַעֲשֶׂה^ט) אֶת-אֲחוֹתָנוּ: פ 31

לה 35

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב קוּם עֲלֶה בֵּית-אֵל וְשֶׁב־שָׂם וַעֲשֶׂה-א
 שָׂם^א) מִזֶּבֶחַ לֵאלֹהֵי הַנִּרְאָה אֵלֶיךָ בְּבִרְחֹתְךָ מִפְּנֵי עֲשׂוֹ אֲחִיךָ:
 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-בֵּיתוֹ וְאֵל כָּל-אֲשֶׁר עִמּוֹ הִסְרוּ^ב) אֶת-אֱלֹהֵי
 הַנֶּבֶל אֲשֶׁר כְּתֻבָּם^ג) וְהַטְּחֵהוּ וְהַחֲלִיפוּ^ד) שְׁמֹלְתֵיכֶם: וְנִקְוָה^ה)
 וְנַעֲלֶה בֵּית-אֵל וְנַעֲשֶׂה-שָׂם^ו) מִזֶּבֶחַ לֵאלֹהֵי הָעֵנָה אִתִּי בַיּוֹם
 צֻרְתִּי וַיְהִי עֹשְׂדִי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתִּי: וַיַּחֲזֹק^ז) אֶל-יַעֲקֹב אֵת
 כָּל-אֱלֹהֵי הַנֶּבֶל אֲשֶׁר בָּיָדָם וְאֶת-תְּנֻזֹּתֵם אֲשֶׁר בְּאֲזִינֵיהֶם
 וַיִּסָּמֵן אֹתָם יַעֲקֹב סַחַת הָאֱלֹהִי^ח) אֲשֶׁר עִם-שָׂם^ט): וַיִּסָּעוּ^י) וַיְהִי ו
 חָתַת אֱלֹהִים עַל-הָעָרִים אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֵיהֶם^כ) וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרֵי

e) Cd. 1. Syr. insert אחתם. f) V. D. H. בני; vid. n.
 g) Sam. אחתם; Cd. 1. LXX. Syr. insert דינה. h) Cdd. Sam. LXX.
 Syr. Saad. ואת; Cdd. 2. read כל את; Cd. 1. inserts כל after
 את throughout the verse. i) Cdd. Sam. Vulg. Saad. omit כל.
 j) Sam. את. k) Sam. להבישני כיושב. l) Sam. והכני. m) Sam.
 והד וונה יעשו. n) Omitted in Cd. 1. Vulg. o) Sam. הסירו. p) Sam.
 כהיכב. q) Sam. והלפו. r) Sam. ונקום. s) LXX. Vulg. ש. ונעשה ש. t) Sam.
 לה. u) LXX. add: και ἀπώλεσεν αὐτὰ ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.
 v) LXX. και ἐξήρπεν Ἰσραὴλ ἐκ Σηχίμων. w) Sam. סביבותיהם.

12 אֶתָּן^k): הִרְבּוּ עָלַי מֵאֵל מְהֵרָה וּמִחֵן וּמִתְנָה^l) כַּאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ
 13 אֵלַי וְחַנּוּלִי אֶת-הַנֶּעַר לְאִשָּׁה: וַיַּעַנּוּ בְנֵי-יַעֲקֹב אֶת-שְׁלֹם וְאֶת-
 חֲמֹר^m) אָבִיו בְּמִרְמָה וַיִּדְבְּרוּ אֲשֶׁר טָפְאⁿ) אִזּוּ דִינָה אֶחָתָם:
 14 וַיֹּאמְרוּ^o) אֲלֵיהֶם לֹא נֹכַח לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר^p) הַזֶּה לְחַת אֶת-
 טו אֶחָדָנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר-לוֹ עָרְלָה בִּי-חֲרָפָה הוּא לָנוּ: אֲדָבֹנָא
 16 נִאֲוֹת לָבָם^q) אִם תִּהְיוּ כְּמֵנוּ לְהַמְלִי^r) לָכֶם כָּל-זָכָר: וְנָתַנוּ
 אֶת-בְּנֹתֵינוּ לָכֶם וְאֶת-בְּנֹתֵיכֶם נִקַּח-לָנוּ וַיֵּשְׁבּוּ אֶתְכֶם וְהָיוּ
 17 לָעָם^s) אַחֶד: וְאִם-לֹא הִשְׁמָעוּ אֲלֵינוּ לְהַמּוֹל וְלִקְהַנוּ אֶת-בָּתְנוּ
 18 וְהִלָּכְנוּ: וַיִּמָּכּוּ דַבְרֵיהֶם בְּעֵיני חֲמֹר וּבְעֵיני שְׁלֹם בֶּן-חֲמֹר^t):
 19 וְלֹא-אֶתֶר הַנַּעַל לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר כִּי חָפֵץ בַּבְּתִּיעָקֵב וְהָיָה גִבְדָּר
 כ מִכָּל בֵּית אָבִיו: וַיָּבֹא חֲמֹר וּשְׁלֹם בָּנוּ אֶל-שַׁעַר עִירָם וַיִּדְבְּרוּ
 21 אֶל-אֲנָשֵׁי עִירָם לֵאמֹר: הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלָמִים הֵם אֲהֵנוּ
 וַיֵּשְׁבוּ^u) בְּאַרְצָן וַיִּסְתְּרוּ אֹתָהּ וְהָאָרֶץ הִנֵּה רַחֲבַת-יָדַיִם^v)
 לִפְנֵיהֶם אֶת-בְּנֵיהֶם^w) נִקַּח-לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת-בְּנֹתֵינוּ נָתַן לָהֶם:
 22 אֲדָבֹנָא וְאִחֹו^x) לָנוּ הָאֲנָשִׁים לְשִׁבְתָּ אֲהֵנוּ לִהְיוֹת לָעָם אַחֶד
 23 בְּהַמּוֹל לָנוּ כָּל-זָכָר כַּאֲשֶׁר הֵם גַּמְלִים: מִקְנֵיהֶם^y) וּקְנָנָם
 וְכָל-בְּהֶמְתָּם^z) הִלְוֹא לָנוּ הֵם אֶךְ גִּאֲיָתָה^a) לָהֶם וַיֵּשְׁבוּ אֲהֵנוּ:
 24 וַיִּשְׁמָעוּ אֶל-חֲמֹר וְאֶל-שְׁלֹם בָּנוּ כָּל-יִצְחָי שַׁעַר עִירוֹ וַיִּפְּלוּ
 כה כָּל-זָכָר^b) כָּל-יִצְחָי שַׁעַר עִירוֹ^c): וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי^d) בְּהִיוֹתָם
 בְּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי-בְנֵי-יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלֹוִי אֶחָי דִּינָה אִישׁ

k) LXX. *δωσομεν*. l) Sam. מְהֵרָה וּמִחֵן וּמִתְנָה ואחן. m) Omit-
 ted in Cd. 1. Vulg. n) Sam. LXX. Syr. טָפְאָה. o) LXX. add:
Συνεσιών και Αενι οι αδελφοι Αεινας. p) Sam. אח הדבר. q) LXX.
 insert: *και κατοικησομεν εν ιμιν*. r) Sam. כְּמֵנוּ לְהַמּוֹל. s) Sam.
 כְּעָם. t) Sam. בְּנוּ. u) Sam. LXX. Syr. יֵשְׁבוּ. v) Sam. רַחֲבֹת
 מִקְנֵיהֶם. w) Sam. בְּנוֹתָם. x) Sam. יִאֲחֹוּ. y) Cdd. mult. Sam. סְקִנֵּיהֶם.
 z) LXX. omit כל. a) Sam. נִאֲוֹת. b) LXX. add: *την αμαρτωτην
 ἀποβυστίας*. c) LXX. Vulg. Saad. omit עִירוֹ שַׁעַר. d) Sam.
 השלישי.

אֲשֶׁר אָמַר וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה אֲמָצֵא-חֵן בְּעֵינֵי אֲדָנִי: וַיִּשָּׁב 16
 בַּיּוֹם הַהוּא עָשׂוּ לְדַרְכּוֹ שְׁעִירָה: וַיַּעֲקֹב נָסַע סִבְחָה^x) וַיָּבֶן 17
 לוֹ בַּיִת וּלְמִקְנֵהוּ עֲשָׂה סִבְחָה^y) עַל-כֵּן קָרָא שְׁם-הַמָּקוֹם
 סִבּוֹת: ׀ וַיִּבֹּא יַעֲקֹב שָׁלוֹם^z) עִיר שְׁבָם אֲשֶׁר בְּאַרְץ 18
 כְּנָעַן בָּבְאִי מִפְּדֹן אָרָם וַיַּחֲנוּ אֶת-פְּנֵי הָעִיר: וַיֵּקֶן אֶת-חֶלְקֶת 19
 הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָתַתָּה-שָׁם אֶהְיֶה מִיָּד בְּנֵי-חָמֹר^a) אֲבִי שְׁבָם בְּמִטָּה
 קִישִׁיטָה: וַיַּצֵּב-שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא-לוֹ אֵל^b) אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ׀ כ

לד 34

וַיֵּצֵא דִינָה בַת-לֵאָה אֲשֶׁר יִלְדָה לַיַּעֲקֹב לְרֵאִית בְּכֵנוֹת הָאָרֶץ: א
 וַיֵּרָא אֹתָהּ שְׁבָם בֶּן-חָמֹר הַחִטִּי נָשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ 2
 וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ וַיַּעֲנֶה: וַתְּדַבֵּק נִפְשׁוֹ בְּדִינָה בַת-יַעֲקֹב: וַיֵּאָהֵב 3
 אֶת-הַנָּעִר^c) וַיְדַבֵּר עַל-לֵב^d) הַנָּעִר: וַיֹּאמֶר שְׁבָם אֶל-חָמֹר^e) 4
 אָבִיו לֵאמֹר קַח-לִי אֶת-הַיְלָדָה הַזֹּאת לְאִשָּׁה: וַיַּעֲקֹב שָׁמַע 5
 כִּי טָמְא^f) אֶת-דִּינָה בָתּוֹ וַכְּנִי הָיוּ אֶת-מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה וַהֲחִרִישׁ^g)
 יַעֲקֹב עַד-בָּאָם: וַיֵּצֵא חָמֹר אָבִי-שְׁבָם אֶל-יַעֲקֹב וַיְדַבֵּר אִתּוֹ: 6
 וַכְּנִי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן-הַשָּׂדֶה כְּשֶׁמֶם וַיַּתְעֲצֹבּוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּחֲר 7
 לָהֶם מְאֹד כִּי נָבְלָה עָשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל לְשָׁכֵב אֶת-בַּת-יַעֲקֹב וְכֵן
 לֹא יַעֲשֶׂה: וַיְדַבֵּר חָמֹר אִתָּם לֵאמֹר שְׁבָם בְּנִי חֲשָׁקָה נִפְשׁוֹ 8
 בְּבָתְּכֶם תָּנוּ נָא אֹתָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: וַהֲתַחַתְנוּ אִתָּנוּ בְּנֵהֶיכֶם 9
 תַּחְנוּ-לָנוּ וְאֶת-בְּנֵהֵינוּ תִּקְחוּ לָכֶם: וְאִתָּנוּ תֵּשְׁבוּ וְחֶאֱרִין 10
 תִּהְיֶה^h) לְפָנֶיכֶם שְׂבוּ וּסְחָרוּ וְהָאִתָּנוּⁱ) בָּהּ: וַיֹּאמֶר שְׁבָם 11
 אֶל-אָבִיהָ וְאֶל-אֶחָיהָ אֲמָצֵא-חֵן בְּעֵינֵיכֶם וְאֲשֶׁר^j) תֹּאמְרוּ אֵלַי

x) Sam. סכותה. y) Sam. סכות. z) Sam. שלום. a) LXX. omit כני.
 l) Omitted in LXX. c) Sam. and 'ק הגערה twice, and so in v. 12.
 d) Sam. אל לב. e) Sam. omits חמור. f) LXX. add: *ó viós 'Emuioq.*
 g) Sam. וחריש, h) LXX. insert *πλατεία*. i) Sam. סחרוה וסחרו.
 j) Cd. 1. וכל אשר.

לג 33

א וַיֵּשֶׁא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה עֲשׂוֹ^g) בָּא וְעַמּוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ
 2 וַיַּחֲץ אֶת־הַיְלָדִים עַל־לֵאָה וְעַל־רָחֵל וְעַל שְׁתֵּי הַשְּׁפָחוֹת: וַיֵּשֶׂם
 אֶת־הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת־יְלִדֵיהֶן רֹאשֹׁנָה^h) וְאֶת־לֵאָה וְיְלִדֶיהָ אַחֲרָנִים
 3 וְאֶת־רָחֵל וְאֶת־יוֹסֵף אַחֲרָנִים: וְהוּא עָבַר לִפְנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּⁱ)
 4 אֶרְצָה שִׁבְעַת פְּעָמִים עַד־נִשְׁתָּחוּ עַד־אֶחָיו: וַיִּרְגֶּז־עֲשׂוֹ לִקְרָאתוֹ
 ה וַיַּחֲבֹקְהוּ וַיִּפֹּל עַל־צוּאָרוֹ^j) וַיִּשְׁקֶהוּ^k) וַיִּבְכּוּ: וַיֵּשֶׂא אֶת־עֵינָיו^l)
 וַיֵּרָא אֶת־הַנָּשִׁים וְאֶת־הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי־אַלֶּה לָּךְ וַיֹּאמֶר
 6 הַיְלָדִים אֲשֶׁר־חָנָן אֱלֹהִים אֶת־עַבְדְּךָ: וַתַּגִּישְׁנָה^m) חֲשֹׁשׁוֹת הַנָּה
 7 וַיִּלְדִּיהֶן וַתִּשְׁתַּחֲוּ: וַתַּגִּישׁ גַּם־לֵאָה וַיִּלְדֶּיהָ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וְאַחֲרֵי
 8 נִגַּשׁ יוֹסֵף וְרָחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּ: וַיֹּאמֶר מִי לָךְ כָּל־הַמַּחֲנֶה הַזֶּה
 9 אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי וַיֹּאמֶר לְמַצֵּאתִיⁿ) בְּעֵינִי אֲדָנִי: וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ יֵשׁ־לִי
 י רֶגֶב אֲחִי וְהִי^o) לָךְ אֲשֶׁר־לָךְ: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־נָא^p) אִם־נָא
 מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ וְלִקְחָתָּ מִנִּחְתִּי מִיָּדִי כִּי עַל־כֵּן רָאִיתִי פְּנֶיךָ
 11 בְּרָאָת^q) פָּנַי אֱלֹהִים וַתִּרְצֵנִי: קַח־נָא אֶת־בְּרִכְתִּי אֲשֶׁר הִבָּאתָ^r)
 לָךְ כִּי־חֲנַנִי אֱלֹהִים^s) וְכִי יֵשׁ־לִי כָל וּפִסַּר־בּוֹ וַיִּקַּח:
 12 וַיֹּאמֶר נִסְעָה וְנִלְכְּדָה וְנִלְכְּדָה לְנִגְדָךְ: וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדָנִי יִדְעַ
 13 כִּי־הַיְלָדִים רַבִּים וְהַצֹּאן וְהַבָּקָר עֲלוֹתָ^t) עִלִּי וּדְפָקִים^u) יוֹם
 14 אֶחָד וְנָחוּ כָל־הַצֹּאן: וַיַּעַבְרֵנָא אֲדָנִי לִפְנֵי עַבְדְּךָ וַאֲנִי אֶתְּחַלֶּה^v)
 לְאִשִּׁי לְרִגְלָהּ הַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר־לִפְנֵי וְלִרְגְלֵי הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר־
 מו אָבָא^w) אֶל־אֲדָנִי שְׁעִירָה: וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֲצִיגָה־נָא עִמָּךְ מִן־הָעַם

g) Cd. 1. LXX insert אחיו. h) Sam. ילדיהן ראשונה. i) Sam. והושנה. j) Omitted by Sam. k) וישקהו כלו נקוד (j). צוארו (j). יישחתי. m) Sam. וילדינה וחשתינה. n) LXX. *iva euss o patis sou xaxou*. o) Sam. ויהי. p) LXX. omit אל נא. q) Sam. כראותי. r) Cd. 1. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. הבאתי. s) Cd. 1. יהיה. t) Sam. עאלה. u) Sam. דופקים. v) Sam. אתחלה. w) Sam. אבוא.

וַאֲמַרְתָּ לְעֶבֶדְךָ לְיַעֲקֹב הוּא שְׁלוּחְךָ לֵאדָנִי לַעֲשׂוֹ 19
 וְהִנֵּה גַם־הוּא אֶתְּרִינוּ: וַיְצֹ גַם^א) אֶת־הַשְּׂנִי גַם^ב) אֶת־הַשְּׂנִי 20
 גַם אֶת־כָּל־הַחֲלָכִים אֶתְרִי הַעֲדָרִים לֵאמֹר כִּדְבַר הוּא תִרְדְּרוּ
 אֶל־עֲשׂוֹ בְּמִצְאָתָם אֹתוֹ: וַאֲמַרְתָּם גַם הִנֵּה עֶבֶדְךָ יַעֲקֹב^א) 21
 אֶתְרִינוּ פִּירְאֵמֶר אֲבַפְּרָה פָּנָיו בְּמִנְחָה הַחֲלָכָה לִפְנֵי^א) וְאֶתְרִי־
 כֵן אֲרָאָה פָּנָיו אוֹלִי יֵשָׁא פָּנָיו: וְהַעֲבֹר הַמִּנְחָה עַל־פָּנָיו 22
 וְהוּא לֵן בְּלִילָה־הַהוּא בְּמִנְחָה: וַיָּקָם וּ בְּלִילָה הוּא^א) וַיִּקָּח 23
 אֶת־שְׁתֵּי נָשָׁיו וְאֶת־שְׁתֵּי שִׁפְחָתָיו וְאֶת־אֶחָד עֶשֶׂר יִלְדָיו^א)
 וַיַּעֲבֹר אֶת סָעֵבֶר יִבְק^א): וַיִּקָּחֻם וַיַּעֲבֹרֻם אֶת־הַנְּחָל וַיַּעֲבֹר 24
 אֶת־אֶשְׁרֵ־לוֹ^א): וַיּוֹתֵר יַעֲקֹב לְבָדּוֹ וַיֵּאָבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת כַּה
 הַשָּׁחַר: וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיִּנָּע בְּכַף־יָרְכּוֹ וַתִּקַּע כַּף־ 26
 יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּהֶאָבֶקוֹ עִמּוֹ: וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר 27
 וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלְּחֶךָ כִּי אִם־בִּרְכָּתִי: וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה־ 28
 שְׁמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר עוֹד שְׁמֶךָ כִּי 29
 אִם־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׁרִיתָ עִם־אֱלֹהִים וְעַם־אֲנָשִׁים וְתוֹכֵל: וַיִּשְׁאָל ל
 יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִגִּידָה־נָא שְׁמֶךָ וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה תִּשְׁאָל לְשְׁמִי
 וַיִּבְרָךְ אֹתוֹ שֵׁם: וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנוּאֵל^א) כִּי־רָאִיתִי 31
 אֱלֹהִים פָּנִים אֶל־פָּנִים וַתִּנָּצַל נַפְשִׁי: וַיִּזְרַח־לּוֹ הַשָּׁמֶשׁ 32
 כַּאֲשֶׁר עָבַר אֶת־פְּנוּאֵל וְהוּא צָלַע^א) עַל־יָרְכּוֹ^א): עַל־כֵּן לֹא־יֵאָדָּלוּ 33
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־גִּיד הַנָּשָׂה^א) אֲשֶׁר עַל־כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם
 הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכַף־יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנָּשָׂה:

u) Cd. 1. Sam. יתם; LXX. insert τῶν πατρῶν καὶ. v) Cd. 1. Sam.
 יתם. w) Sam. LXX. Vulg. insert כח ב"ק x) Cdd. LXX.
 יתם. y) Sam. יהוה. z) Sam. ילדיו. a) Sam. הויב. b) Cd. 1. Sam.
 LXX. Vulg. Syr. Saad. לו אשר. c) So Cdd. Syr. Vulg.; the
 Sam. has אל; פנואל; V. D. H. with the majority of Cdd. פנואל. d) Sam.
 עליו. e) Syr. in Lond. Polygl. adds *وكانت*, "for the thigh of Jacob had been strained"; but not Lee's edi-
 tion. f) Sam. הנשא twice.

ה לפָּנָיו אֶל-עֵשָׂו אָחִיו אֲרָצָה" שְׁעִיר שָׂדֶה אֲדָוָה: וַיֵּצֵא
 אֹתָם לֵאמֹר כֹּה תֵאמְרוּן לְאֹדְנִי לַעֲשׂו כֹּה אִמְרָה עֲבָדְךָ יַעֲקֹב
 6 עַם-לֶבֶן בְּרַחֲמֵי וְאַחֵר עַד-עֲתָה: וַיְהִי-לִי שׁוֹר וַחֲמִיר צֹאן" וְעֵבֶר
 וְשִׁפְחָה וְאֶשְׁלָחָה לְהַגִּיד לְאֹדְנִי" לְמִצְאָתָן בְּעֵינֶיךָ:
 7 וַיֵּשְׁבִי הַמַּלְאָכִים אֶל-יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל-אָחִיךָ אֶל-
 עֵשָׂו וְגַם הֵלֵךְ לְקִרְאָתְךָ וְאַרְבַּע-מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ: וַיִּירָא
 8 יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ וַיַּחַץ אֶת-הַעֵם אֲשֶׁר-אִתּוֹ וְאֶת-הַצֹּאן
 9 וְאֶת-הַבָּקָר וְהַגְּמָלִים לְשְׁנֵי מַחֲנוֹת: וַיֹּאמֶר אֵם-יָבוֹא עֵשָׂו
 אֶל-הַמַּחֲנֶה הָאֶחָד" וְהִבֵּהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפָלִיטָה"א):
 י וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהִי אָבִי אֲבָרְכֶם וְאֱלֹהִי אָבִי יִצְחָק יְהוֹה
 הָאֵמֶר אֵלַי שׁוּב לְאֶרְצָה" וּלְמוֹלַדְתְּךָ וַאֲמִיכָה"ב) עַמֶּךָ:
 11 קָטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסִידִים וּמִכָּל-הָאֵמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת-עֲבָדֶיךָ
 כִּי כִמְקַלִּי עֲבַרְתִּי אֶת-חֵירְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הֵייתִי לְשְׁנֵי מַחֲנוֹת:
 12 הַצִּילֵנִי גַם מִיָּד אָחִי מִיָּד עֵשָׂו כִּי-רָא אֶנְכִּי אִתּוֹ פָּן-יָבֹא
 13 וְהִבֵּנִי אֵם עַל-בָּנִים"א): וְאַתָּה אֲמַרְתָּ הַיָּטִיב אִיטִיב"ב) עַמֶּךָ
 וְשִׁמְתִי אֶת-זֶרְעִךָ בְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא-יִסָּפֵר מְרֹב: וְלָן שָׁם
 14 בְּלִילָה הַהוּא וַיִּקַּח מִן-הַבָּקָר כְּבֹדוֹ מִנְחָה לַעֲשׂו אָחִיו: עֲנִים
 טו מֵאֲתָנִים וְחִישִׁים עֲשָׂרִים רְחֵלִים מֵאֲתָנִים וַאֲיִלִּים עֲשָׂרִים:
 16 גְּמָלִים מִיִּנְקוֹת" וּבְנֵיהֶם שְׁלֹשִׁים פָּרוֹת אַרְבָּעִים וּפָרִים
 17 עֶשְׂרֶה אֲתָנֹת" עֲשָׂרִים וְעֵרִים" עֲשָׂרֶה: וַיִּתֵּן בְּיַד-עֲבָדָיו
 עֶדֶר עֶדֶר לִבְדּוֹ וַיֹּאמֶר אֶל-עֲבָדָיו עֲבְרוּ לִפְנֵי" וְרוּחַ תְּשִׁימוּ
 18 בֵּין עֶדֶר וּבֵין עֶדֶר: וַיֵּצֵא אֶת-הָרֹאשׁוֹן" לֵאמֹר כִּי יִפְגַּשְׁךָ עֵשָׂו
 אָחִי וְשִׁאלְךָ לֵאמֹר לְמִי-אַתָּה וְאָמַר תֹּלֵךְ וְלָמִי אָמַר לְפָנֶיךָ:

g) Sam. ארץ. h) Cdd. 2. Sam. Vulg. LXX. Syr. Saad. וצאן.
 i) LXX. add עשו. j) Sam. האחר. k) Sam. לפלטה. l) Sam.
 אל ארצך. m) Sam. ואיטיב. n) Sam. האם על הבנים; LXX. καὶ
 μητέρα. o) Sam. היטב איטב. p) Sam. מינקות. q) Sam. אמתות.
 r) Sam. ועירים. s) Cdd. לפניו. t) Sam. הראישון.

לה ותאמר^א) אל-אביה אל-יחל בעיני אדני כי לוא^ב) אוכל לקום
מסניד^ג בידך נשים^ד) לי ויחפש^ה) ולא מצא את-החרפים:
36 ויחר לעקב וירב בלבן ויען יעקב ויאמר ללבן מה-פשעני
37 מה^ו) חטאתי כי דלקת אחרי: כי-מששש^ז) את-כל-כלי מח-
מצאת מכל כלי-ביתך שים כה נטר אחי ואחיד ויזכירו
38 בין שנינו: זה עשרים שנה אנכי עמך רחלית ועוד לא
39 שכלו ואילי^ח) צאנה לא אכלתי: טרפה לא-הבאתי אליך
אנכי אחטנה מידי חבשנה^ט) ונבתי יום ונבתי^י) לילה:
מ. הייתי ביום אכלני חרב^י) וקרח בלילה ותבר שנתו מעיני:
41 זה-לי עשרים שנה בביתך עבדתך ארבע-עשרה שנה
בשתי בתיך ושש שנים בצאנה ותחלף את-משכבתי עשרת
42 מנים: לילי^י) אלהי אבי אלהי^י) אברהם ויפחד ויחזק ה'יה
לי כי עתה ריקם שלחתי את-ענאי ואת-יניע^י) פפי ראה
43 אלהים ויכח^י) אמש: ויען לבן ויאמר אל-יעקב הבנות
בנתי^י) והבנים בני והצאן צאני וכל אשר-אתה ראה לי-הוא
ולבנתי^י) מה-אעשה לאלה היום או לבניהן^י) אשר ילדו:
44 ועתה לכה נכרתה^י) ברית אני ואתה והיה לעד ביני ובינך^י):
מה^י) ויקח יעקב אגן וירימה^י) מצבה: ויאמר יעקב לאחיו
46 לקטו אבנים ויקחו אבנים ויעשורגל^י) ויאכלו שם^י) על-הגל^י):

s) Cd. 1. Syr. add רחל. u) Sam. הנשים. v) Sam. ויחבש. LXX. insert: *ἐν ὧν τῶ οὐκ ἔστιν*. w) Cdd. mult. Sam. LXX. Syr. Onk. cdd. 8. Ps.-Jon. ומה. x) Sam. וכי מ'. y) Sam. אילי. z) Omitted by Sam. LXX. a) Sam. ננוכה ו' וננוכה. b) Sam. יניע. c) Sam. לו לא. d) Omitted by LXX. Saad. e) Sam. וירח. f) Sam. ויזכיר. g) Sam. כנתי. h) Sam. ולכנתי. i) Sam. לכניהם. j) Cdd. mult. Vulg. Ps.-Jon. Onk. cdd. 4. ונכרתה. k) LXX. add: *εἶπε δὲ αὐτῷ Ἰδοὺ οἱ θείοις μετ', ἡμῶν ἐστὶν ἰδε ὁ θεὸς μάρτυς ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ*. l) Sam. וירמה. m) Omitted in Cdd. 2. Vulg. Saad. n) LXX. add: *καὶ ἔθηκεν αὐτῷ Ἀβὴν Ὁ θουνοὺς οὗτος μαρτυροῦν ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ σήμερον*.

לָלֶכְן" בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב: וַיִּקַּח אֶת-אֶחָיו עִמּוֹ 23
וַיֵּרָדוּ אֶתְרֵיו הָרָדָה שְׂבָעַת יָמִים וַיִּדְבֹּק אֹתוֹ בְּתֹר הַגִּלְעָד:
וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל-לָכֶן הָאֲרָמִי בְּתָלָם^v הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הַשְׁמֹר 24
לָהּ פֶּן-תִּדְבֹּר^w עִם-יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד-רָע^x: וַיִּשָּׂג לָכֵן אֶת-יַעֲקֹב כִּי
וַיַּעֲקֹב תָּקַע אֶת-אֶהָלוֹ בְּהָר וּלְכֹן תָּקַע אֶת-אֶחָיו בְּתֹר הַגִּלְעָד: 25
וַיֹּאמֶר לָכֵן לַיַּעֲקֹב מָה עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב אֶת-לִבִּי וַתִּנְהַג אֶת- 26
בְּנֹתַי^y בְּשִׁבּוֹת חָרִב: לָמָּה נִחַבְתָּ^z לְבָרְתָּ וַתִּגְנֹב אֹתִי
וְלֹא-הִנָּדַתָּ לִּי וְאַשְׁלַחְתָּ בְּשִׁמְחָה וּבְשָׂרִים^a בְּתָחָ^b וּבְכִנּוּר^c:
וְלֹא נִטְשָׁתָנִי לַנָּשֶׁק לִבְנִי וּלְבִנְתִּי^d עַתָּה^e הַסְּפֹלֶתָ עִשּׂוֹ^f: 28
יִשְׂרָאֵל יָדִי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם^g רָע וְאַלְהִי אֲבִיכֶם^h אָמַשׁ וְאָמַר 29
אֵלַי לֹאמַר הַשְׁמֹר לָהּ מִדְּבַר עִם-יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד-רָעⁱ: וְעַתָּה ל
הַלֵּךְ הַלֵּכְתָּ כִּי-נִכְסַפְתָּ נִכְסַפְתָּ^j לְבֵית אָבִיךָ לָמָּה וַתִּגְבֹּת אֶת-
אֱלֹהֶיךָ: וַעֲנֵן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לָלֶכְן כִּי^k יִרְאֵתִי כִּי אֲמַרְתִּי פֶן- 31
תִּגְזַל אֶת-בְּנוֹתַי מִעַמִּי^l: עַם^m אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת-אֱלֹהֶיךָ לֹא 32
יִתִּיחַ נֹגֵד אֶחָיו הַבָּרִיךְ מָה עָמְדִי וְקַח-לָהּⁿ וְלֹא-יָרַע יַעֲקֹב
כִּי רָחֵל^o וַתִּגְבֹּתָם: וַיָּבֹא לָכֵן^p בְּאֶהָל-יַעֲקֹב וַתִּבְּרָח לָאָה 33
וּבְאֶהָל שְׁתֵּי הָאִמְהוֹת^q וְלֹא מִצָּא וַיֵּצֵא מִבְּרֵחַ לָאָה וַיָּבֹא
בְּאֶהָל רָחֵל: וַרְחֵל לָקַח אֶת-הַתְּרָפִים וַתִּשְׁמַם^r בְּכַר הַנֹּמֵל 34
וַתִּשָּׁב עֲלֵיהֶם וַיִּמָּשֶׁשׁ לָכֵן אֶת-כָּל-הָאֶהָל וְלֹא מִצָּא^s:

u) LXX. add τῶ Σύροφ. v) Sam. בחלום. w) Cdd. מדבר.
x) Cdd. 21. Onk. cdd. 4. ועד רע. y) Sam. בנוחי. z) Sam. נחכה.
a) Sam. בשרים. b) Cdd. LXX. Vulg. Syr. Saad. וכחף. c) Sam.
וככר. d) Sam. ולבנתי. e) Cdd. LXX. Vulg. ועתה. f) Sam.
עשות. g) Sam. LXX. עמך. h) Cd. 1. Sam. LXX. אביך. i) Cdd.
Onk. cdd. 7. ועד רע. j) Sam. נכספת. k) Sam. כה. l) LXX. add:
καὶ πάντα τὰ ἐμά. m) LXX. insert before ע: καὶ εἶπεν Ἰακώβ.
n) LXX. insert: καὶ οὐκ ἐπέγνω παρ', αὐτῶν οὐδ' ἐν. o) LXX. in-
sert: ἡ γυνὴ αὐτοῦ. p) Sam. LXX. add ויחבש. q) Sam. השחוח.
r) Sam. וחשימם. rr) LXX. omit from וימשש to the end of the verse.

יהיה שְׂבָרָךְ וְיִלְדוּ כָל-הַצֹּאן נִקְדִּים וְאִם-כֹּה יֹאמֶר עֲקָדִים
 9 יהיה שְׂבָרָךְ וְיִלְדוּ כָל-הַצֹּאן עֲקָדִים: וַיֵּצֵל אֱלֹהִים^x) אֶת-מִקְנֶה
 י אֲבִיכֶם^y) וַתִּסְרְלֵי: וַהֲיִי בַעַל יִתֵּם הַצֹּאן וְאִשָּׁא עֵינֵי וְאָרָא^z)
 בַּחֲלוֹם וְהִנֵּה הָעֶתְדִים^a) הָעֵלִים עַל-הַצֹּאן עֲקָדִים נִקְדִּים^b)
 11 וּבְרָדִים: וַיֹּאמֶר אֵלֵי מִלֶּאדָה הָאֱלֹהִים בַּחֲלוֹם יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנְנִי:
 12 וַיֹּאמֶר שָׂא-נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָל-הָעֶתְדִים^c) הָעֵלִים עַל-הַצֹּאן
 עֲקָדִים נִקְדִּים וּבְרָדִים כִּי רָאִיתִי אֶת כָּל-אֲשֶׁר לָכֵן עָשָׂה לָךְ:
 13 אֲנִכִּי הָאֵל בֵּית-אֵל אֲשֶׁר מִשְׁחַת^d) שָׁם מִצֵּבָה אֲשֶׁר^e) נִדְרָה
 לִי שָׁם נִדְרָה עָתָה^f) קוֹם צֵא מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת וְשׁוּב אֶל-אָרֶץ
 14 מוֹלַדְתְּךָ: וַתַּעַן רָחֵל וַלֵּאמֹר וְתִמְאֲמַרְנָה לָזֶה הָעוֹד לָנוּ חֶלֶק
 טו וְנַחֲלָה בְּבֵית אֲבִינוּ: הֲלוֹא נִבְרִיחַ^g) נַחֲשֹׁבְנִי לֹא כִּי מִכְּרַנִּי^h)
 16 וְנִאֲכַל גַּם-אֲכֹלⁱ) אֶת-בִּסְפְּנוֹ: כִּי כָל-הָעֶשֶׂר^j) אֲשֶׁר הִצִּיל
 אֱלֹהִים^k) מֵאֲבִינִי לָנוּ הוּא וּלְבָנֵינוּ וְעָתָה כָּל אֲשֶׁר אָמַר
 17 אֱלֹהִים אֵלֶיךָ^l) עָשָׂה: וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיֵּשֶׁא אֶת-בָּנָיו וְאֶת-נָשָׁיו^m)
 18 עַל-הַנֶּמְלִים: וַיִּנְהַג אֶת-כָּל-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-רֶכְשׁוֹⁿ) אֲשֶׁר
 רָכַשׁ^o) מִקְנֵה קִנְיָנוּ אֲשֶׁר רָכַשׁ^p) בְּפֶדֶן אָרֶם לָבוֹא אֶל-יִצְחָק
 19 אָבִיו אֶרֶצָה כְּנָעַן: וּלְכֵן הִלֵּךְ לָגֹז^q) אֶת-צֹאֲנוֹ וַתִּנָּבֵר רָחֵל
 כ אֶת-הַתַּרְפִּים אֲשֶׁר לְאֲבִיהָ: וַיִּנָּבֵר יַעֲקֹב אֶת-לֵב לָכֵן הָאָרֶץ
 21 עַל^r)-בְּלִי^s) הַיָּד לֹא כִּי בָרַח הוּא: וַיִּבְרַח הוּא וְכָל-אֲשֶׁר-לֹ
 22 וַיָּקָם^t) וַיַּעֲבֹר אֶת-הַנָּהָר וַיֵּשֶׁב אֶת-פְּטָנֵי הַר הַגִּלְעָד: וַיָּעַד

x) Sam. יהוה. y) Cdd. mult. Sam. אביכ. z) Sam. ומראה.
 a) Sam. העמודים, so in v. 12; LXX. *oi tragotai kai oi xrioi*, so in
 v. 12. b) Sam. נקדדים. c) Sam. את כל הע'. d) LXX. insert *moi*.
 e) Cdd. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. ואשר. f) Cdd. Sam. LXX.
 Vulg. ועתה. g) Sam. כנכריות. h) Sam. מכבנו. i) Sam. אכל. j) LXX.
 add: *kai tēn dōxan*. k) Sam. יהוה. l) Sam. אליך אלהים. m) Cdd.
 2. Sam. LXX. את נשיו ואת בניו. n) Sam. רכשו. o) Sam. כמץ בזק.
 p) Cd. 1. LXX. Onk. Syr. Vulg. Saad. omit אשר רכש. q) Sam.
 לנו. r) Cdd. 4. Sam. עד. s) Sam. בלתי. t) Omitted
 in LXX. Vulg.

לְבָנוֹת^א) מִחֹשֶׁף הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל-הַמִּקְלוֹת: וַיֵּצֵא אֶת-הַמִּקְלוֹת^ב 38
 אֲשֶׁר פָּעַל בְּרָהֻטִים בְּשִׁקְתוֹת^ג) הַיָּמִים אֲשֶׁר תָּבֵאֵן^ד) הַצֵּאֵן
 לְשִׁחוֹת לְנֶכַח הַצֵּאֵן וַיַּחֲמֶנָה בְּבֹאֵן^ה) לְשִׁחוֹת: וַיַּחֲמִי^ו) הַצֵּאֵן 39
 אֶל-הַמִּקְלוֹת^ז) וַתִּלְדֵּן^ח) הַצֵּאֵן עֶקְרִים נִקְרִים^ט) וּטְלָאִים: וַהֲבִשְׁבִים^י מ
 הַפָּרִיר וַעֲקָב וַיִּתֵּן פָּנֵי הַצֵּאֵן אֶל-עֶקֶר^{יא}) וּכְלָחוּם בְּצֵאֵן לָבָן
 וַיֵּשֶׁת לֹו עֲדָרִים לְבָדֹו וְלֹא שָׁחָם עַל-צֵאֵן לָבָן: וַהֲיָה^{יב}) בְּכָל 41
 יָחַם הַצֵּאֵן הַמְקָשְׁרוֹת^{יג}) וְשָׁם^{יד}) יַעֲקֹב אֶת-הַמִּקְלוֹת לְעֵינֵי הַצֵּאֵן
 בְּרָהֻטִים לְיַחֲמֶנָה בַּמִּקְלוֹת: וּבְהַעֲטִיף הַצֵּאֵן לֹא יָשִׁים^{יה}) וַהֲיָה 42
 הַעֲטָפִים^{יז}) לָלָבָן וַהֲקִשְׁרִים לַיַּעֲקֹב: וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מֵאֵר מֵאֵר 43
 וַיְהִי-לֹו צֵאֵן רַבּוֹת^{יח}) וַשְׁפָחוֹת וַעֲבָדִים^{יט}) וַנְּמָלִים וַחֲמָרִים:

לא 31

וַיִּשְׁמַע^א) אֶת-דִּבְרֵי בְנֵי-לָבָן לֵאמֹר לָקַח יַעֲקֹב אֶת כָּל-אֲשֶׁר א
 לָאִינוּ וּמֵאֲשֶׁר לָאִינוּ עָשָׂה אֶת כָּל-הַכָּבֵד^ב) הַזֶּה: וַיֵּרָא יַעֲקֹב 2
 אֶת-פָּנֵי לָבָן וַהֲנָה אֵינִינוּ^ג) עִמּוֹ בַּחֲמֹל שְׁלֹשׁ: וַיֹּאמֶר יֵהוּה^ד) 3
 אֶל-יַעֲקֹב שׁוּב אֶל-אֶרֶץ אַבְרָהָם וְלְמֹולְדֵּתָ^ה) וְאֶהְיָה עִמָּךְ:
 וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשְׂדָּה אֶל-צִיָּנוּ: וַיֹּאמֶר 4
 לָחֵן רֵאָה אָנֹכִי אֶת-פָּנֵי אֲבִיכֶן כִּי-אֵינִינוּ אֵלַי בַּחֲמֹל שְׁלֹשׁ^ו) ה
 וְאֵלַי אָבִי הָיָה עִמָּדִי: וְאַתָּנָה יִדְעָהֵן^ז) כִּי בְּכָל-כְּחִי עָבַדְתִּי 6
 אֶת-אֲבִיכֶן: וְאַבִּיכֶן תַּחַל בִּי וַהֲתַלֵּף^ח) אֶת-מִשְׁבְּרֹתִי עֲשֹׂרָה 7
 מַגִּים וְלֹא-נָתַנּוּ אֱלֹהִים לְהַרְעָ^ט) עִמָּדִי: אִם-כֵּן יֹאמֶר נִקְדִים^י 8

z) LXX. add: καὶ περισύρουσιν τὸ χλωρόν, evidently a mere gloss. a) Sam. בהשקוֹת. b) Sam. רחבאֵהן. c) Sam. כבבאֵהן. d) Sam. ויחמנה. e) Sam. על המ'. f) Sam. ויחלדנה. g) Cdd. 2. LXX. Vulg. איל עקד. h) Onk. Ps-Jon. Saad. כל עקד. i) Sam. LXX. איל עקד. j) Sam. יורי. k) Sam. ישם. l) Sam. ישם. m) Cdd. 2. Sam. והיו העטופים. n) LXX. add καὶ βόες. o) Sam. עבדים. p) LXX. Syr. add יעקב. q) Sam. הכבוד. r) Sam. אינם; and so in v. 5. s) Sam. מבחיד ואל מולדת. t) Sam. שלשום. u) Sam. יהוה לררע. v) Sam. ויחלף. w) Sam. ואתין ידעתי.

יוסף ויאמר יעקב אל-לִבְּן שְׁלַחְנִי ואלִבְּהָ אֵל-מִקְוֵי
 26 וְלִאֲרָצִי^g): תִּנָּה אֶת-נָשִׁי וְאֶת-יְלָדֵי אֲשֶׁר עִבְדְּתִי אִתָּהּ בְּהֶן
 27 וְאִלְכָה בִּי אִתָּהּ וְיָדַעַת אֶת-עִבְדְּתִי אֲשֶׁר עִבְדְּתִיהָ: וַיֹּאמֶר
 אֵלָיו לִבְּן אֲבִיךָ מִצְאֲתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ נְחֻשְׁתִּי וַיִּבְרַכְנִי יְהוָה
 28 בְּנִלְלָהּ: וַיֹּאמֶר^h) נִקְבָּה שְׁכָרָה עָלֵי וְאִתָּנָה: וַיֹּאמֶרⁱ) אֵלָיו
 29 אִתָּהּ וְיָדַעַת אֶת אִשִּׁי-עִבְדְּתִיהָ וְאֶת אֲשֶׁר-הָיָה מִקְנָה^j) אִתָּהּ:
 ל בִּי מַעֲט אֲשֶׁר-הָיָה לָּהּ לִפְנֵי וַיִּסְרַח לְרֹב וַיִּבְרַךְ יְהוָה^k) אִתָּהּ
 31 לְרִגְלֵי וַעֲתָה מִתִּי אֶעֱשֶׂה נִסִּים וּמוֹתָיו לְבִיתִי: וַיֹּאמֶר מַה אֲתֹרֶךְ
 לָּךְ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא-תִתְּנֶנִּי לִי מֵאִמָּה אֲם-תַּעֲשֶׂה-לִּי הַדָּבָר^l)
 32 הַזֶּה אֲשִׁיבָה אֶרְעָה^m) צֹאנֶךָ אֲשֶׁמֶר: אֶעֱבֹרⁿ) בְּכָל-צֹאנֶךָ הַיּוֹם
 הַזֶּה^o) מִשָּׁם כָּל-שֹׂה וְנָקָר^p) וּמְלֹא וְכָל-שֹׂה-חֹם בְּבָשִׂים
 33 וּמְלֹא^q) וְנָקָר בְּעֵינִים וְהָיָה שְׂכָרִי: וַעֲנָה-הִיא בִּי צְדָקָתִי בַּיּוֹם
 מָזֶה כִּי-תָבוֹא^r) עַל-שְׂכָרִי לִפְנֵיךָ כָּל אֲשֶׁר-אֵינְנִי נָקָר וּמְלֹא
 34 בְּעֵינִים וְחֹם בְּבָשִׂים נָגִיב הוּא אִתִּי: וַיֹּאמֶר לָבֶן הֵן לִי
 לֹא יִהְיֶה^s) כְּדִבְרֶךָ^t): וַיִּסֹּר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת-הַתִּישִׁים הַעֲקָדִים
 וְהַשְּׁלָאִים וְאֶת כָּל-הַעֲוִיִּם הַנִּקְדָּוֹת וְהַשְּׁלָאִים^u) כָּל^v) אֲשֶׁר-לָבֶן בּוֹ
 36 וְכָל-חֹם בְּבָשִׂים וַיִּתֵּן בְּיַד-בְּנוֹ: וַיָּשֶׂם הָרָד שְׁלֹשַׁת יָמִים
 37 בְּיָו^w) וַיָּבִין יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב רַעְיָה אֶת-צֹאן לָבֶן הַיּוֹתֶרֶת^x): וַיִּקְחָהּ
 לֹא יַעֲקֹב מִקָּל לִבָּהּ לֹח וְלֹח וַעֲרָמֹן וַיִּפְצֹל בָּהֶן^y) פְּצֻלוֹת

g) Sam. ואל ארצי. h) Omitted in LXX. Vulg. i) LXX. Syr. add יעקב. j) Sam. מקניך. k) LXX. יהוה אלהים. l) Sam. אח הדבר. m) Sam. נקוד. n) Sam. אעברה; vid. n. o) Sam. הסיר. p) Sam. נקוד twice; so also in v. 33. q) Sam. רמלוא, but add. as Heb. r) Sam. יכוא. s) Sam. והשלואות. t) Cdd. Sam. כדברך. u) Sam. רכנס. v) Cdd. LXX. Syr. ואת כל. w) Sam. LXX. Saad. רכנס. x) Sam. adds . . . ויאמר יעקב ויאמר יעקב ויאמר . . . אל ארץ אביך ואיטיב עמך: With the exception of these words, the rest of the insertion is identical with ch. 31: 11—14. y) Sam. LXX. בדם.

שְׁנֵי לְעֶקֶב: וַתֹּאמֶר רַחֵל נִפְתְּלֵתִי עִם-
 אַחֵתִי⁸ גַם-זִכְלֵתִי⁹ וַתִּקְרָא שְׁמוֹ¹⁰ נִפְתָּלִי: וַתֵּרָא לָאָה כִּי עָמְדָה
 מִלֶּדֶת וַתִּקַּח אֶת-זֶלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְעֶקֶב לְאִשָּׁה:¹¹
 וַתֵּלֶד¹² וַלְפָּה שִׁפְחָתָה לָאָה לְעֶקֶב בֶּן:¹³ וַתֹּאמֶר לָאָה בְּנִי-
 וַתִּקְרָא אֹת-שְׁמוֹ גֵּר: וַתֵּלֶד זֶלְפָּה שִׁפְחָתָה לָאָה בֶּן שְׁנֵי
 לְעֶקֶב: וַתֹּאמֶר לָאָה בָּאֲשֵׁרִי כִּי אֲשֶׁרֻנִּי בְנֹת וַתִּקְרָא
 אֶת-שְׁמוֹ אֲשֵׁר: וַיֵּלֶד רְאוּבֵן בִּימֵי קִצְרֵי-חַיִּים¹⁴ וַיִּמָּצֵא
 דּוֹדָאִים בְּשָׂרָהּ וַיָּבֵא אֹתָם אֶל-לָאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רַחֵל אֵל-
 לָאָה¹⁵ הִנֵּי-נָא לִי מִדּוֹדָאִי בְּגֵר¹⁶: וַתֹּאמֶר לָהּ הִמָּסֵט קַחְקֹדֶמוֹ
 אֶת-אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת-דּוֹדָאִי¹⁷ בְּנִי וַתֹּאמֶר רַחֵל לָכֵן¹⁸ יֵשֶׁב
 עִמָּלִי¹⁹ הַלֵּילָה תִּכְתּוּ דּוֹדָאִי בְּנִי: וַיָּבֵא עֶקֶב מִן-חֲשֹׁדָּה בָּעֶרֶב
 וַתִּצֵּא לָאָה לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא²⁰ בִּי שָׂבֵר שִׁבְרֹתֶיךָ
 בְּדוֹדָאִי בְּנִי וַיִּשָּׁבֵב עִמָּה בַּלַּיְלָה הוּא²¹: וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל-
 לָאָה וַתִּהְיֶה וַתֵּלֶד לְעֶקֶב בֶּן חֲמִישִׁי: וַתֹּאמֶר לָאָה נָתַן
 אֱלֹהִים מִגִּדְלִי אֲשֶׁר-נָתַתִּי שִׁפְחָתִי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ²²
 יִשָּׁשְׁבֵּר: וַתִּהְיֶה עוֹלָה לָאָה וַתֵּלֶד בֶּן-שְׁשִׁי לְעֶקֶב: וַתֹּאמֶר²³
 לָאָה זִכְרֹנִי אֱלֹהִים וְאֵתִי וְכֹד מִטֹּב הַפֶּעַם יִזְכְּלֵנִי אִישִׁי כִּי-
 וַלְדָתִי לוֹ שִׁשָּׁה בָנִים וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ וּבָלֹן²⁴: וְאַחֵר
 יִלְדָה²⁵ בָּתָּל וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמָהּ דִּינָה: וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-רַחֵל
 וַיִּשְׁמַע אֲלֶיהָ אֱלֹהִים וַיַּפְתֵּחַ אֶת-רַחֲמָהּ: וַתִּהְיֶה וַתֵּלֶד בֶּן
 וַתֹּאמֶר אֶתָּה אֱלֹהִים אֶת-חֶרְפָּתִי: וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ יוֹסֵף
 לֵאמֹר יוֹסֵף יִהְיֶה לִּי בֶן אַחֵר: וַיְהִי בָּאֲשֶׁר וַיֵּלֶד רַחֵל אֶת-כָּה

r) Sam. נִפְתְּלִי. s) Sam. אַחֵתִי. t) Cdd. Sam. תָּם. u) Sam.
 שָׁמו; so cdd., but Lond. Polygl. & cdd. שְׁמו. v) LXX. add:
 καὶ εἰσιλθὲς πρὸς αὐτήν. w) LXX. וַתִּהְיֶה וַתֵּלֶד, and so in v. 12. x) LXX.
 add τῇ ἀδελφῇ. y) Sam. כְּנִי, and so in v. 15. z) Sam. דּוֹדִי. a) LXX.
 οὐχ οὕτως. b) Sam. עִמָּלִי. c) Sam. LXX. add הַלֵּילָה. d) Sam.
 הוּא. e) Sam. שְׁמו. f) Sam. וּבָלֹן.

ל לִבְנוֹת לְרִחֵל^ל) בָּתוֹ אֶת־בִּלְהָה שִׁפְחָתוֹ לָהּ לְשִׁפְחָהּ: וַיָּבֹא גַם
 אֶל־רִחֵל וַיֵּאָקֶב גַּם־אֶת־רִחֵל מִלֵּאָה וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עַד שְׁבַע־
 31 שָׁנִים אַחֲרֵיהֶן: וַיֵּרָא יְהוָה^ו) כִּי־שָׁנְאָהּ לָאָה וַיִּפְתַּח אֶת־רִחְמָהּ
 32 וְרִחֵל עָקְרָה: וַתֵּהָרֵא לָאָה^י) וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ^א) רְאוּבֵן^ב) כִּי
 33 אָמַרְהָ כִּי־רָאָה יְהוָה כְּעֲנִי^י) כִּי עָתָּה יִאָּחֲבֵנִי אִישִׁי: וַתֵּהָרֵ-
 עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע יְהוָה כִּי־שָׁנְאָהּ אֲנִכִּי וַיִּתֵּן־
 34 לָּהּ גַּם־אֶת־יוֹה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שְׁמֻעוֹן: וַתֵּהָרֵא עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן
 וַתֹּאמֶר עַתָּה הִפְעַם יִלְוֶהָ^י) אִישִׁי אֵלַי^א) כִּי־יִלְדֹתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה
 לֵהֲבָנִים עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ^י) לָּהּ: וַתֵּהָרֵא עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר
 הִפְעַם אֹדְרָה^א) אֶת־יְהוָה עַל־כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתִּעְמָד
 מִלְּדָה:

ל 30

א וַתֵּרָא רִחֵל כִּי לֹא יִלְדָּה לְיַעֲקֹב וַתִּקְנֶה רִחֵל בָּאֲחֻתָּהּ^א) וַתֹּאמֶר
 2 אֶל־יַעֲקֹב הִדָּה־לִּי בָנִים וְאִם־אֵין מִתָּה אֲנִכִּי: וַיַּחֲרֹאֲף
 יַעֲקֹב בְּרִחֵל וַיֹּאמֶר הִתַּחַת אֱלֹהִים אֲנִכִּי אֲשֶׁר־מָנַע מִמֶּנִּי
 3 פָּרִי־בֶטֶן: וַתֹּאמֶר^ו) הִנֵּה אֲמַתִּי בִלְהָה בָּא אֵלַיהָ וַתֵּלֶד עַל־
 4 בִּרְכִּי וְאֶבְנָה גַם־אֲנִכִּי מִמֶּנָּה: וַתִּתֵּן־לוֹ אֶת־בִּלְהָה שִׁפְחָתָהּ
 ה לְאִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ יַעֲקֹב: וַתֵּהָרֵא בִלְהָה^י) וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן:
 6 וַתֹּאמֶר רִחֵל דִּעְנִי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקִלְיִי^א) וַיִּתֵּן־לִּי בֶן עַל־כֵּן
 7 קָרָאָה שְׁמוֹ דֵּן: וַתֵּהָרֵא עוֹד וַתֵּלֶד בִּלְהָה שִׁפְחָתָהּ רִחֵל בֶּן

· d) LXX. omit רִחֵל. e) LXX. יהוה אלהים. f) LXX. insert ליעקב.
 g) Cdd. Sam. ומה שמו, and so in v. 33. h) Syr. ܠܝܥܐܩܒ through-
 out. i) LXX. insert: *καὶ ἔδωκε μοι υἱόν*. j) Sam. ילוי. k) Sam.
 לי. l) Sam. קראה ש'. m) Sam. אורי. n) Sam. באחוחה. o) LXX. Syr.
 Vulg. insert לָהּ. p) LXX. add: *ἡ παιδίσκη Ραχὴλ*. q) Sam.
 בקלי.

אָבִיָּהּ הוּא וְכִי בִן־דָּבָקָה הוּא וְפָרִץ וְחֶגֶר^l) לְאִבֶּיהָ^m): וַיְהִי 13
 כְּשָׁמַע לָבֵן אֶת־שָׁמַע וַיַּעֲקֹב בֶּן־אָהֳלָיו וַיֵּרֶץ לְקִרְאָתוֹ
 וַיַּחֲבֹק־לוֹ וַיִּגְשֶׁק־לוֹ וַיְבִיאוּהוּⁿ) אֶל־בֵּיתוֹ וַיֹּסֶפֶר לָלָבֵן אֶת־
 כָּל־חֲדָבְרֵי הָאֵלֶּה: וַיֹּאמֶר לוֹ לָבֵן אָדָם^o) עֲצָמִי וּבִשְׂרִי אָתָּה 14
 וַיָּשָׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים: וַיֹּאמֶר לָבֵן לַיַּעֲקֹב הֲכִי־אֶתִּי אִתָּהּ טו
 וַעֲבֹדְתָנִי חֲנֹם הַיָּדָה לִי מִה־מִּשְׁכָּרְתָּהּ: וַיִּלְלָבֵן שְׁתֵּי בָנִים 16
 שֵׁם הַיָּדֵלָה לֵאמֹר וְשֵׁם הַקְטָנָה רַחֵל: וַעֲיָנִי לֵאמֹר רַבּוֹת 17
 וְרַחֵל הָיְתָה יִפְתָּ־תָאֵר וַיִּפֹּחַ מִרְאָה^p): וַיֵּאָהֱב יַעֲקֹב אֶת־רַחֵל 18
 וַיֹּאמֶר אֶעֱבֹדָךְ שִׁבְעַ שָׁנִים בְּרַחֵל בְּתוֹךְ הַקְטָנָה: וַיֹּאמֶר לָבֵן 19
 טוֹב תַּתִּי אִתָּהּ לָךְ מִתַּתִּי אִתָּהּ לְאִישׁ אֲחֵר שָׁבָה^q) עִמָּדִי:
 וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שִׁבְעַ שָׁנִים וַיְהִי בְעֵינָיו בָּיִמִים אַחֲדִים כ 20
 כִּמְחַבְתּוֹ אֵתֶּה: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבֵן הֲבֵה אֶת־אִשְׁתִּי כִּי 21
 מָלְאִי יָמִי וְאֶבְרָאָה^r) אֵלֶיךָ: וַיֵּאָסֶף לָבֵן אֶת־כָּל־אֲנָשָׁיו^s) הַמָּקוֹם 22
 וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה: וַיְהִי בַעֲרֹב וַיִּקַּח אֶת־לֵאָה בָּתּוֹ וַיָּבֵא אִתָּהּ 23
 אֵלָיו^t) וַיָּבֵא־אֵלֶיךָ^u): וַיִּתֵּן לָבֵן לָהּ^v) אֶת־זֶלְפָּה שַׁפְּחָתוֹ לְלֵאָה 24
 בָּתּוֹ שַׁפְּחָה^w): וַיְהִי בִבְקָר וַתֵּהַר־הִוא לֵאמֹר וַיֹּאמֶר^x) אֶל־לָבֵן כֹּה 25
 מִה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא^y) בְּרַחֵל עֲבָדְתִּי עֹפֹד וְלִמָּה^z) רַפִּיתָנִי:
 וַיֹּאמֶר לָבֵן לֹא־יַעֲשֶׂה כֵּן בְּמָקוֹמִי^a) לְתֵת הַצְעִירָה לִפְנֵי 26
 הַבְּכִירָה: מָלֵא שִׁבְעַ זֹאת וַתִּתֶּנָּה^b) לָךְ גַּם־אֶת־זֹאת בְּעֵבֶרָה 27
 אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שִׁבְעַ־שָׁנִים אַחֲרוֹת: וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן 28
 וַיִּמָּלֵא שִׁבְעַ זֹאת וַיִּתֵּן־לוֹ אֶת־רַחֵל בָּתּוֹ לוֹ^c) לְאִשָּׁה: וַיִּתֵּן 29

l) Sam. וחגיר. m) LXX. add: κατὰ τὰ ὀνόματα ταῦτα.
 n) Sam. ויבאו. o) Omitted by LXX. Vulg. p) LXX. perhaps insert מאר.
 q) Sam. שב. r) Sam. ואבוא. s) Cdd. 2. Saad. omit כל.
 t) Cd. 1. LXX. אל יעקב. u) Sam. LXX. add יעקב. v) Omitted in Cdd. 2. and Sam. w) Cdd. Sam. לשפחה. x) LXX. add יעקב.
 y) Sam. הלא. z) Cd. 1. Vulg. Syr. למָה. a) Cdd. Sam. במקומי.
 b) Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. ונתנה. c) Omitted in Cdd. Syr. Saad.

21 לְלִבְשׁ: וְשָׂבִיתִי בְּשָׁלוֹם אֶל-בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לְאֱלֹהִים:
 22 וְהָאֵבֶן הַזֶּה הָיְתָה אֲשֶׁר-שָׁמַיִל מִצָּבָהּ וְהָיָה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל
 אֲשֶׁר תִּתֵּן-לִי עֹשֶׂר אֲעִשְׂרֶנּוּ לָךְ:

כח 29

2 וַיֵּשֶׁא יַעֲקֹב רִגְלָיו וַיֵּלֶךְ אֶרְצָה^{a)} בְּנִי-קְדֵם^{b)}: וַיֵּרָא וְהִנֵּה בְּאֵר
 בְּשֵׂדָה וְהִנֵּה-שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדְרֵי-צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ בִּי מֶן-
 הַבָּאָר הַהִוא וַיִּשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְהָאֵבֶן^{c)} נִדְּלָה עַל-פִּי הַבָּאָר:
 3 וַיִּנָּאֶסְפוּ-שָׁמָּה^{d)} כָּל הָעֲדָרִים^{e)} וַיִּגְלְלוּ אֶת-הָאֵבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר
 וְהִשְׁקוּ אֶת-הַצֹּאן וַחֲשִׁיבוּ אֶת-הָאֵבֶן עַל-פִּי הַבָּאָר לְמַקְמָה^{f)}:
 4 וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲחֵי מֵאִין אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִחֶרֶן אֲנַחְנוּ:
 ה וַיֹּאמֶר לָהֶם הִדְעָתֶם • אֶת-לָבֶן בְּרִנְחֹר וַיֹּאמְרוּ יִדְעֵנוּ:
 6 וַיֹּאמֶר לָהֶם הַשָּׁלוֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ שָׁלוֹם וְהִנֵּה רָחֵל בָּתוּ בָּאָה
 7 עִם-הַצֹּאן: וַיֹּאמֶר^{g)} הֵן עוֹל הַיּוֹם נִדְּוֹל לֹא-עָשָׂתָהּ הַמִּקְנֶה
 8 הַשְׁקִי הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ: וַיֹּאמְרוּ לֹא נוּכָל עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ
 כָּל-הָעֲדָרִים^{h)} וַיִּגְלְלוּ אֶת-הָאֵבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּאן:
 9 עוֹדְנוּ מִדְּבַר עֵמֶס וְרָחֵלⁱ⁾ בָּאָה עִם-הַצֹּאן אֲשֶׁר לְאָבִיהָ בִּי
 י רְעָה הוּא^{j)}: וַיְהִי כְּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת-רָחֵל בַּת-לָבֶן אָחִי
 אָמוּ וְאֶת-צֹאן לָבֶן אָחִי אָמוּ וַיֵּגֶשׁ יַעֲקֹב וַיִּגַּל אֶת-הָאֵבֶן
 11 מֵעַל פִּי הַבָּאָר וַיִּשֶׁק אֶת-צֹאן לָבֶן אָחִי אָמוּ: וַיִּשֶׁק יַעֲקֹב
 12 לְרָחֵל וַיֵּשֶׂא אֶת-קִלְיוֹ^{k)} וַיִּבֶךְ: וַיִּגַּד יַעֲקֹב לְרָחֵל בִּי אָחִי

a) Sam. ארץ. b) LXX. add: πρὸς Αἰβαν τὸν υἱὸν Βαῖθου-
 ηλ τοῦ Σύρου, ἀδελφὸν δὲ Παθέκκας μητρός Ἰακώβ και Ἡσαῦ.
 c) Sam. ואבן. d) Sam. שם. e) Sam. הרעים. f) Sam. למקומה.
 g) Cd. 1. Sam. Syr. Saad. insert להם; LXX. Syr. Vulg. insert
 יעקב. h) Sam. LXX. הרעים. i) LXX. και ιδου Πυχὴλ ἡ θυγά-
 τηρ Αἰβαν. Vulg. et ecce Rachel. j) LXX. add: τὰ πρόβατα
 τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Vulg. gregem. k) Sam. וקלו.

אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פָּדָה אָרָם: וַיֵּרָא עָשׂוּ כִּי רָעוּת בְּנֹתָיו 8
 בְּגִזְעָן בְּעֵינָיו יִצְחָק אָבִיו: וַיֵּלֶךְ עָשׂוּ אֶל־יִשְׁמָעֵאל ^{l)} וַיִּקַּח אֹתָהּ 9
 מִתְּלָתָּהּ בַּת־יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אֲבִרְהָם אֲחִיזַח נְכִיזָה ^{k)} עַל־נָשָׁיו לוֹ
 לְאִשָּׁה: וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ ^{l)} חֲרָנָה: וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם 11
 וַיֵּלֶן שֵׁם בֵּרְכָא הַשָּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׁם מִרְאשָׁתוֹ ^{m)}
 וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא: וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֹלֶם מַצֵּב אֶרְצָה וּרְאִשׁוֹ 12
 מֵנִיעַ הַשָּׁמַיְמָה ⁿ⁾ וְהִנֵּה מַלְאָכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וְיֹרְדִים בָּהֶם:
 וְהִנֵּה ^{o)} יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה ^{p)} אֱלֹהֵי אֲבִרְהָם 13
 אָבִיךָ וְאַלְהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לָךְ אֶתְנַנָּה
 וְלֹדְרָעָה: וְהִנֵּה זֶרְעֶךָ בְּעֶפְרַי הָאָרֶץ וַיַּרְצֵתָ יָסֶת וְקֹדְמָה 14
 וְצִפְנָה ^{q)} וַגִּנְדָּה וַנְּבָרְכֵי בָהּ כְּלִמְשִׁפְחָתָהּ הָאֲדָמָה וּבֹרְעָה:
 וְהִנֵּה אֲנֹכִי עֹפֵד וְשִׁמְרָתִיךָ ^{r)} בְּכָל אֶשְׁר־תֵּלֶךְ וְהַשְׁכַּתִּיךָ ^{s)} אֶל־טו
 הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם־עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר־
 דִּבַּרְתִּי לָךְ: וַיִּיקָץ ^{t)} יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָבִן יֵשׁ יְהוָה 16
 בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי: וַיֵּרָא וַיֹּאמֶר מֶה־נֹּרָא 17
 הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אֲבִיתָ אֱלֹהִים וְזֶה שְׁעַר הַשָּׁמַיִם:
 וַיִּשְׁלֹם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח אֶת־הָאָבִן אֲשֶׁר־שָׁם מִרְאשָׁתוֹ 18
 וַיִּשֶׁם אֹתָהּ מַצְבֵּה וַיִּצֹק שָׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ: וַיִּקְרָא אֹת־שֵׁם 19
 הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוֹלָם לַחַי ^{u)} שֵׁם־הַעִיר לְרֹאשְׁנָה ^{v)}:
 וַיֵּרֶד יַעֲקֹב ^{w)} נֶגֶד לְאֹמֶר אִם־יִהְיֶה אֱלֹהִים ^{x)} עִמָּדִי וְשָׁמְרֵנִי כ־
 בְּבֶרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי הוֹלֵךְ ^{y)}: וַנִּתְחַלְלֵי לָהֶם לְאֵלֵל וּבְנֵי

j) Sam. omits וְיִשְׁמָעֵאל אֶל. k) Sam. נְכִיזָה. l) Sam. Syr. Saad. ללכת. m) Sam. מִרְאִישָׁתוֹ, and so in v. 18. n) Sam. הַשָּׁמַיִם. o) LXX. Vulg. omit הִנֵּה. p) Omitted by LXX. q) Sam. וְצִפְנָה. r) Sam. מִשְׁכַּתוֹ. s) Sam. וְשִׁמְרָתִי. t) Sam. וַיִּשְׁכַּח. u) Sam. וַיִּיקָץ. v) Sam. לַחַי. w) Sam. לְרֹאשְׁנָה. Cd. 1. Onk. ed. 1. בְּרֹאשְׁנָה. x) Sam. יַעֲקֹב, but Paris Polygl. and cdd. as Heb. y) LXX. אֱלֹהִים. z) Sam. אֲנִי הוֹלֵךְ.

41 וישמעם עשו את-יעקב על-הברכה אשר ברכו אביו ויאמר
עשו בלבו יק-בו ימי אבל אבי ואחרונה את-יעקב אחי:
42 ויגד לרבקה את-דברי עשו בנה הגדל^י ותשלח ותקרא
ליעקב בנה הקטן ותאמר אליו הנה עשו אחיך מתנחם
43 לך להרעה: ועתה בני שמע בקלי^ז וקום ברח-ך^ח אל-לבן
44 אחי חרנה: וישבת עמו ימים אחדים עד אשר-תשוב
מה-חמת אחיך: עד-שוב^ט אף-אחיך ממך ושבת את אשר-
עשית לו ושלחתי ולקחתיך משם למה אשבל גם-שניכם
45 יום אחד: ותאמר רבקה אל-יצחק קצתי בתני מסני
בנות^ט חת אם-לקח יעקב אשה מבנות-חת כאלה^י. מבנות
הארץ למה לי חיים:

כח 28

א ויקרא יצחק אל-יעקב ויברך אותו ויצוהו ויאמר לו לא-
2 תקח אשה מבנות כנען: קום לך פדנה ארם ביתה^ה כחואל
3 אבי אמך וקח-לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך: ואל
4 שדי^ו וברך אתך ויפרך ויברך והיית לקהל עמים: ויתן-
לך את-ברכת אברהם^ז לך ולעצתך אתה לרשה^ח את-ארץ
ה מגרית אשר-נתן אלהים^ט לאברהם: וישלח ויצחק את-
יעקב וילך פדנה ארם אל-לבן בן-בחוואל הארמי אחי רבקה
6 אם יעקב ועשו: וירא עשו כי-ברך יצחק את-יעקב ושלח
אותו פדנה ארם לקחת-לו משם אשה בברכו אלו ויצו
7 עליו יאמר לא-תקח אשה מבנות כנען: וישמע יעקב אל-

y) Sam. הגדול. z) Sam. בקולי. a) LXX. insert: *eis tēn Mesopotamian*. b) Sam. שב. c) LXX. insert בני. d) LXX. Vulg. omit חת כאלה. e) Sam. בית. f) Sam. שרה. LXX. *ὁ θεὸς μου*. g) Cd. 1. Sam. insert אביך; LXX. *τὸν πατρός μου*. h) Sam. לרשה. i) Sam. יהיה.

ויהי כאשר בלה יצחק לברכה את-יעקב^א ויהי אתה יצא ל
 יצא יעקב מאת פני יצחק אביו ועשו אחיו בא מצידו^ב:
 ויעש^ג ויס-הוא מטעמים ויבא לאביו ויאמר לאביו יקום^ד 31
 אבלי ויאכל מציד בננו בעבר^ה תברכני נפשך: ויאמר לו^ו
 יצחק אביו מי-אתה ויאמר אני בנה בברכה עשו: ויחיר^ז 32
 יצחק חררה גדלה עד-מאד ויאמר מי-אפוא הוא^ח הצר^ט 33
 ציר ויבא לו ויאכל מבול בטרם תבוא ואברכהו גם-^י
 ברוך יהיה: בשמע^כ עשו את-דברי^{כא} אביו ויצעק צעקה 34
 גדלה ומרה עד-מאד ויאמר לאביו^{כב} בברכני גם-אני אבי: לה
 ויאמר^{כג} בא אחיך במרמה ויקח ברכתי^{כד}: ויאמר הכי^{כה} קלא 36
 שמו יעקב ויעקבני גו פעמים את-ברתי^{כז} לקח^{כח} והנה עתה
 לקח ברכתי ויאמר הלא-אצלתי^{כח} לי ברכה: ויען יצחק 37
 ויאמר לעשו הן גביר שמטיו לך ואת-כל-אחיו נתתי לו
 לעבדים ודגן וחירש סמכתי וילכה^{כט} אפוא מה אעשה בני:
 ויאמר עשו אל-אביו הברכה אחת הוא-לך אבי בברכני גם- 38
 אני אבי^ל וישא עשו קלו^ל ויבך: ויען יצחק אביו ויאמר 39
 אליו

הנה^מ משמני הארץ יהיה מושבך
 ומפל^נ השמים מעל^נ:

מ

ועל-חרבה תחיה

ואת-אחיו תעבד

ויהי כאשר תרד^ס

ופרקת עליו^{סא} מעל צוארך:

z) LXX. insert בננו. a) Omitted in Sam. b) Sam. ויעש, but ead. as Heb. c) Sam. יקום. d) Sam. בעבור. e) Sam. אליו. f) Sam. omits והוא, and has הפו instead of אפוא. g) Sam. ונב. h) Sam. LXX. insert כשמע. i) Cd. 1. LXX. insert יצחק. j) Omitted in Cd. 1. LXX. Vulg. k) LXX. add לו. l) Sam. ברכתי. m) Sam. הכי. n) Sam. כבורח. o) קמץ בו ק. p) Sam. ואלה. q) Sam. לך. r) LXX. insert: καταρχητος δὲ Ιωάν. s) Sam. קולו. t) Sam. ויה. u) Edd. Sam. מכל. v) Sam. ממעל. w) Sam. חמור. x) Sam. עולו.

טו ותעש אמו' מטעמים בְּאֶשֶׁר אָהֵב אָבִיו: וּתְקַח רִבְקָה אֶת־
 בְּנִי עִשָׂו בְּנֵה הַגְדֹּל הַחֲמֹדֹת^{טז}) אֲשֶׁר אֶתָּה בְּכִיָּה וּתְלַבֵּשׁ אֶת־
 16 יַעֲקֹב בְּגָה הַקָּטָן: וְאֵת עֵרַת גְּדִי^{יז}) הַעֲזִים הַלְבִּישָׁה עַל־יָדָיו
 17 וְעַל חֻלְקֹת צִיּוֹנָיו^{יח}): וּתְתֵן אֶת־הַמַּטְעָמִים וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר
 18 עָשָׂתָה בֵּיךְ יַעֲקֹב בְּנֵה: וַיָּבֹא אֶל־אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר
 19 הֲנִי מִי אֶתָּה בְּנִי: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו אֲנִכִּי עִשָׂו בְּכֹרֶךְ
 עֲשִׂיתִי בְּאֶשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קִוִּי־נָא יִשְׁכְּה^{יט}) וְאֶכְלֶה מִצִּידִי
 כ בַּעֲבוּר חֲבֵרְכֵנִי נִפְשָׁךְ: וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־בְּנוֹ מִהֲוָה מִתְּרַת
 21 לְמַצָּא בְּנִי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה^כ) יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי: וַיֹּאמֶר
 יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב נִשְׁחֶנָּא וְאִמְשָׁךְ^{כא}) בְּנִי הֵאֱתָה הֵן בְּנִי עִשָׂו
 22 אֶס־לָא: וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשְׁחוּ^{כב}) וַיֹּאמֶר הִקְלִי^{כג})
 23 קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדִים יָדִי עָשׂו: וְלֹא הִבִּירוּ כִּי־הָיוּ יָדָיו כִּי־י
 24 עָשׂו אָחִיו שְׁעֵרֹת^{כד}) וַיִּבְרְכֵהוּ: וַיֹּאמֶר אֶתָּה^{כה}) הֵן בְּנִי עִשָׂו וַיֹּאמֶר
 כה אָנִי: וַיֹּאמֶר הַנִּשָּׂה^{כו}) לִי וְאֶכְלֶה^{כז}) מִצִּידִי בְּנִי לִמְעַן שִׁחְרַבְךָ
 26 בְּנִשְׁכִּי וַיִּגַּשׁ־לּוֹ וַיֹּאכֵל וַיָּבֹא לוֹ יֵין וַיִּשְׁתֵּי: וַיֹּאמֶר אֵלָיו
 27 יִצְחָק אָבִיו נִשְׁחֶנָּא וַיִּשְׁקֶה־לִּי בְּנִי: וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁק־לּוֹ וַיִּרַח
 אֶת־רִיחַ בְּנָדָיו וַיִּבְרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רָא^{כח}) רִיחַ בְּנִי כְּרִיחַ שְׂדֶה^{כט})
 אֲשֶׁר בָּרַכְו^ל) יִהְיֶה:

מִטְבֵּל הַשָּׂמִימִים	28 וַיִּתֵּן־לָהּ הָאֱלֹהִים
וְרַב דָּגָן וְחִירָשׁ ^א):	וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ
וַיִּשְׁתַּחֲוֶי ^ב) לָהּ לְאִמִּים	29 יַעֲבֹדוּךָ עַמִּים
וַיִּשְׁתַּחֲוֶי לָהּ בְּנִי אִמָּךְ	הַיְּהוּ ^ג) גְּבִיר לְאִחֶיךָ
וַיִּבְרְכֶיךָ ^ד) בְּרִיךְ:	אֲבִיךָ ^ה) אָדָם

e) Sam. החמירות. f) Sam. גדי. g) Sam. ציאו. h) Sam. שבע. i) Sam. הקרא. j) Sam. ואמושך. k) Sam. והמשהו. l) Sam. הקול. m) Sam. שעירות. n) Sam. האתה. o) Sam. הנשיה. p) Sam. ואכל. q) LXX. ἀπὸ τῆς θήρας σου; so Vulg. r) Sam. ראו. s) Sam LXX. Vulg. השדה מלא. t) Sam. כרכוהו. u) Sam. וינשחורו. v) So Cdd. mult. Sam. and 'ק, but V. D. H. וינשחורו; vid. n. w) Sam. הוי. x) Cdd. ארך. y) Cdd. ומכרך.

כו 27

ויהי כִּי-יָקֹן וַיִּחַק וַתִּכְתֹּן. ^a) עֵינָיו מִרְאָתָהּ ^b) וַיִּקְרָא אֶת-עֵשָׂי ו ^a
בְּנֵו הַגִּדְלוֹ ^c) וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו ^d) הֲנִנִי: וַיֹּאמֶר הִנֵּה- ^e
נָא ^f) וְקִנְיָתִי לֹא ^g) יִדְעָתִי יוֹם מוֹתִי: וַעֲתָה שְׂאֵת-נָא בְלִידָהּ ^h) ⁱ
וְקִישָׁתָהּ וְצֵא הַשָּׂדֶה וְצִדְדָהּ ^j) לִי צִדְדָהּ ^k): וַעֲשֵׂה-לִי מִטְעָמִים ^l
כְּאִשֶּׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבִּיאָהּ ^m) לִי וְאִבְלָהָ ⁿ) כְּעֶבֶר תִּבְרַכְהָ נִפְשִׁי
בְּטָרִים אֲמוֹת: וְרִבְקָה שִׁמְעָה בְּדָבָר וַיִּחַק אֶל-עֵשָׂו בְּנֵוה ^o
וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו הַשָּׂדֶה לְצֹד צִיד לְהָבִיא ^p): וְרִבְקָה אָמְרָה אֶל- ^q
יַעֲקֹב בְּנֵיהָ ^r) לֹאמֹר הִנֵּה שִׁמְעָתִי אֶת-אֲבִידָהּ מִדְּבַר אֶל-עֵשָׂו
אֲחִידָהּ לֹאמֹר: הִבִּיאָהּ ^s) לִי צִיד וַעֲשֹׂה-לִי מִטְעָמִים וְאִבְלָהָ ^t
וְאִבְרַכְבָּהּ ^u) לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי מוֹתִי: וַעֲקֵה בְנֵי שְׂמֵעַ בְּקִלְיָ ^v) ^w
לְאִשֶּׁר אֲנִי מְצִיָה אֲתָהּ: לָךְ-נָא אֶל-הַצֹּאן וְקַח-לִי מִשָּׂם ^x
שְׁנֵי גִדְנֵי עֹזִים טֹבִים ^y) וְאֶעֱשֶׂה אֲתָם מִטְעָמִים לְאִידָהּ כְּאִשֶּׁר
אֶהְבֵּ: וְהִבֵּאתָ לְאִידָהּ וְאִבְלָהּ בְּעֶבֶר ^z) אִשֶּׁר וְיִבְרַכְהָ ^a) לִפְנֵי מוֹתִי: ^b
וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-רִבְקָה אִמּוֹ הֵן ^c) עֲשֹׂו אֲחִי אִישׁ שָׂעִר ^d) וְאִנִּי ^e
אִישׁ חֵלֶק: אִוְלִי וּמִשְׁנִי אָבִי וְהִנֵּיתִי בְּעֵינָיו כְּמִתְעַתֶּע ^f
וְהִבֵּאתִי עָלַי קָלְלָהּ וְלֹא בְרַכָּהּ: וְתֹאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלִי קָלְלָתָהּ ^g
בְּנֵי אָדָם ^h) שְׂמֵעַ בְּקִלְיָ ⁱ) וְלָךְ קַח-לִי: וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ ^j
14

g) Sam. וּתְכַתִּיבָהּ. h) Sam. מִרְאִיתָהּ. i) Sam. הַגִּדְלוֹ. j) Omit-
ted in LXX. Vulg. k) Cd. 1. LXX. Vulg. Syr. omit נָא. l) פָּחַח
בְּחִתְחִת. m) Cd. 1. LXX. Vulg. Syr. Saad. ולא. n) Sam. חִלְתִּיהָ.
o) Sam. וְצִיד. p) Sam. and ק' צִיד. q) Sam. וְהִבֵּאתָ. r) Sam. יִבְלָהָ.
s) LXX. τῷ πατρὶ αὐτοῦ (לְאִבִּי). t) LXX. insert הַקָּטָן. u) Sam.
הִבֵּא. v) Sam. וְאִבְרַכְהָ. w) Sam. בְּקִלְיָ; LXX. omit. x) Sam.
כְּעֶבֶר; LXX. insert before τ' ἀπαλούς καὶ. y) Sam. כְּעֶבֶר.
z) LXX. insert אֲבִידָהּ. a) Sam. הִנֵּה. b) Sam. שָׂעִיר. c) Sam. אָף.
d) Sam. בְּקִלְיָ.

23 וּפְרִינִי בְּאֶרֶץ: וַיַּעַל מֹשֶׁשׁ בָּאָר שִׁבְעָ: וַיֵּלֶא אֱלֹוֹ יְהוָה
 24 בְּלִילָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אַבְדִּי אֶל-תִּירָא
 כִּי-אַתָּה אֲנִי וּבְרַבְתִּיךָ וְחַרְבִּיתִי אֶת-זֶרְעֶךָ בְּעֶבֶר אַבְרָהָם
 כֹּה עֲבָדִי): וַיָּבֶן יָשָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה וַיִּטֹּשֶׁם (אֱהֱלֹו
 26 וַיִּכְרוּ-שָׁם עֲבָדֵי-יִצְחָק בָּאָר^q): וַאֲבִימֶלֶךְ הַקֵּד אֱלֹוֹ מִגֵּר
 27 וַאֲחֻזַּת מִרְעָהוּ וּפִיכֹל^r) שֶׁר-צָבָאוּ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים^s) יִצְחָק
 מְדֻעַ בָּאתֶם אֵלַי וְאַתֶּם שְׂנֹאתֶם אֹתִי וְתִשְׁלַחֲנִי מֵאַתְּכֶם:
 28 וַיֹּאמְרוּ רְאוּ רָאִינוּ כִּי-הִיָּה יְהוָה וְעַמָּךְ וְנֹאמַר תְּהִי^t) נָא
 29 אֵלָה בֵּינוֹתֵינוּ בֵּינוֹנוּ^u) וּבִינָךְ וּנְבָרְכָהּ כְּרִית עִמָּךְ: אִם-תַּעֲשֶׂה
 עִמָּנוּ רָעָה^v) בָּאֲשֶׁל לֹא נִגְעָנוֹךְ וּבָאֲשֶׁר עָשִׂינוּ עִמָּךְ רַק-טוֹב
 ל וְנִשְׁלַחְךָ בְּשָׁלוֹם אִתָּהּ עֹתָה^w) בְּרוּךְ יְהוָה: וַיַּעַשׂ לָהֶם
 31 מִשְׁתָּה וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: וַיִּשְׁפִּימוּ^x) בְּפֶקֶד וַיִּשְׁבְּעוּ אִישׁ לְאָחִיו^y)
 32 וַיִּשְׁלַחֶם יִצְחָק וַיִּלְכְּדוּ מֵאֲתָו בְּשָׁלוֹם: וַיְהִי וּבְיוֹם הַהוּא
 וַיִּבְאֹו עֲבָדֵי יִצְחָק וַיַּגִּדוּ לוֹ עַל-אֲדֹת הַבָּאָר אֲשֶׁר חִפְּרוּ
 33 וַיֹּאמְרוּ לוֹ^z) מִצָּאֵנוּ מַיִם: וַיִּקְרָא אֹתָהּ שְׁבַעָה^a) עַל-בֵּן שֵׁם-
 34 הַעִיר בָּאָר שְׁבַע עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ׀ וַיְהִי עֹשׂוֹ כֹךְ
 אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיָּקַח אִשָּׁה אֶת-יְהוֹדִית בַּת-בָּאָרִי^b) הַחֲתָנִי וְאַת-
 לָה בְּשִׁמְתָּ בַת-אֵילָן הַחֲתָנִי^c): מֵרַת רוּחַ לְיִצְחָק וּלְרַבְקָה:

□

q) Cđ. 1. inserts אביך before עבדי. LXX. τὸν πατέρα σου, reading אביך, and Saad. omits עבדי. r) נ"א בערי (in ויט). s) LXX. add: ἐν τῇ φάραγγι Γεράρων (בנחל גר). t) Sam. ופי כל. u) Sam. אליהם. v) Sam. חרדה. w) Sam. בינונו בינו. x) Sam. יצא. y) Sam. עתה אתה. z) Sam. וישכמו. a) Sam. לרעהו. b) Cdd. 2. LXX. לא; vid. n. c) Cdd. 2. Syr. Aq. Symm. Vulg. read שבע. d) LXX. Βεωχ. e) Sam. בן אילון הדני, so also LXX. cod. Alex. and Syr. f) Sam. וחרונה.

מִלֶּךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וַהֲנֵה יֹצֵחַק מִצִּחֻק אֵת
 רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ לְיוֹצֵחַק וַיֹּאמֶר אֵךְ הִנֵּה 9
 אִשְׁתְּךָ הִוא וְאִיךָ אִמְרָת אֲחֵחִי הִוא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יֹצֵחַק כִּי
 אִמְרָתִי פֶן-אֵמִית עָלֶיךָ: וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ מַה-זֹּאת עֲשִׂיתָ
 לָנוּ כְּמַעַט שָׁכַב אִחֲךָ הָעַם אֶת-אִשְׁתְּךָ וַהֲבֵאתָ עָלֵינוּ אֲשָׁם:
 וַיֵּצֵא אַבְיִמֶלֶךְ אֶת-כָּל-הָעָם⁹) לֵאמֹר הִנֵּנִי בְּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ 11
 מוֹת יוֹמָת: וַיִּזְרַע יֹצֵחַק בְּאֶרֶץ הָהִוא וַיִּמָּצֵא בִשְׁנֵה הָהִוא 12
 מֵאָה שְׁעָרִים¹⁰) וַיִּבְרָכֵהוּ יְהוָה: וַיִּגְדֵּל הָאִישׁ וַיִּגְדַּל הָלוֹךְ¹¹) 13
 וַיִּגְדַּל עַד כִּי-גָדַל מְאֹד: וַיְהִי-לֹו מִקְנֵה-צֹאן וּמִקְנֵה בָקָר וַעֲבָדָה 14
 רַבָּה וַיִּקְנֹאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים: וְכָל-הַבְּאֵרֹת¹²) אֲשֶׁר חָפְרוּ עֲבָדֵי 15
 אָבִיו בְּיָמֵי אֲבֹתָהֶם¹³) אָבִיו סָתְמוֹם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עֶפְר:
 וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל-יֹצֵחַק לֵךְ מֵעַמָּנוּ כִּי-עֲצַמְתָּ מִמָּנוּ מְאֹד: 16
 וַיִּגְדַּל מִשָּׁם יֹצֵחַק וַיֵּחַן בְּנַחַל-גֶּרָר וַיֵּשֶׁב שָׁם: וַיֵּשֶׁב¹⁴) יֹצֵחַק 17
 וַיַּחְפֹּר וְאֶת-בְּאֵרֹת¹⁵) הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיָמָיו¹⁶) אֲבֹתָהֶם אָבִיו
 וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אֲבֹתָהֶם¹⁷) וַיִּקְרָא לָהֶן שֵׁמוֹת.
 בְּשֵׁמֹת¹⁸) אֲשֶׁר-קָרָא לָהֶן אָבִיו: וַיַּחְפְּרוּ עֲבָדֵי-יֹצֵחַק בְּנַחַל¹⁹) 19
 וַיִּמָּצְאוּ-שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים: וַיְרִיבֵי רָעִי גֶרָר עִם-רָעִי כ
 יֹצֵחַק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם-הַבְּאֵר עֶשֶׂק כִּי הִתְעַשְׂקוּ
 עִמּוֹ: וַיַּחְפְּרוּ²⁰) בְּאֵר אַחֲרָת²¹) וַיְרִיבֵי גַם-עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ 21
 שְׁמִנָּה: וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם וַיַּחְפֹּר²²) בְּאֵר אַחֲרָת וְלֹא רָבִי עָלֶיהָ 22
 וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רַחֲבוֹת²³) וַיֹּאמֶר כִּי-עָתָה הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ

b) Sam. LXX. עמו. e) Cdd. LXX. Syr. Symm. Theod. (Onk.) יְעָרִים.
 d) Sam. הלך. e) Sam. הבארות. f) Omitted by LXX. g) Sam.
 עבדי. h) Sam. בארות. i) Sam. LXX. Vulg. עבדי. Syr. inserts עבדי
 before אביו. j) LXX. add אביו. k) Sam. בשמות. l) LXX. add
 נגר; vid. v. 17. m) LXX. ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ ὧν ἐστὶν. n) Sam.
 and so in v. 22. o) Cd. 1. Sam. Syr. Saad. ויחפרו. p) Sam.
 רחובות.

29 יַעֲקֹב: וַיֹּדֵעַ^g) יַעֲקֹב נָגִיד וַיָּבֵא עֲשׂו מִן־הַשָּׂדֶה וְהוּא עָנָף:
 ל וַיֹּאמֶר עֲשׂו אֶל־יַעֲקֹב הֲלֹעִיטָנִי^h) נָא מִן־הָאָדָםⁱ) הָאָדָם הַזֶּה כִּי
 31 עָנָף אָנֹכִי עַל־כֵּן קָרָא שְׁמִי אָדָם: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכֶּרֶה כִּי־אִם
 32 אֶת־בְּכֹרֶתְךָ לִי: וַיֹּאמֶר עֲשׂו הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ^j) לָמוֹת וּלְמָוֶה:
 33 וְהָ לִי בְכֹרֶה^k): וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְׁבָּעָה^l) לִי בְּיָמִים^m) וַיִּשָּׁבַע
 34 לוֹ וַיִּמָּכֶר אֶת־בְּכֹרֶתוֹ לְיַעֲקֹב: וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֲשׂו לֶחֶם וַיִּגְוֶד
 עֲשָׂוִיםⁿ) וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתַּ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיָּבֹז עֲשׂו אֶת־הַבְּכֹרֶה: פ

כו 26

א וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְכָּד הָרָעַב הָרֹאשׁוֹן^o) אֲשֶׁר הָיָה בִּימֵי
 אֲבֹרָהִם וַיָּלֶךְ יִצְחָק אֶל־אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים לְרָרָה:
 2 וַיָּבֵא אֵלָיו יְהוֹה וַיֹּאמֶר אֶל־חֶרֶד מִצְרִימָה שָׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר
 3 אָמַר אֱלֹהִים: גֹּרֶם^p) בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וַאֲחֵיהָ עִמָּה וַאֲבֹרָהִם כִּי־לֶךְ
 וּלְזֹרְעָה אֲחֵן אֶת־כָּל־הָאֲרָצָה^q) הָאֵל^r) וְהַקְטַלִּי אֶת־הַשְׁבָּעָה^s)
 4 אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹרָהִם אָבִיךָ: וְהַרְבִּיתִי אֶת־זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי
 הַשָּׁמַיִם וְנִתְחִי לְזֹרְעָה אֶת כָּל־הָאֲרָצָה הָאֵל וְהַחֲבִדְכוּ כֹזְרָה^t)
 ה כָּל גּוֹיִם^u) הָאֲרָץ: יַעֲקֹב אֲשֶׁר־שָׁמַע אֲבֹרָהִם^v) בְּקִלְיִ^w) וַיִּשְׁמַר
 6 מִשְׁמֶרְתּוֹ מִצּוֹתֵי חֻקֹּתָיו^x) וְתוֹרֹתָיו: וַיָּשָׁב יִצְחָק בְּגֵרָה:
 7 וַיִּשְׁאַלּוּ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ^y) וַיֹּאמֶר אֶתְחִי הִיא כִּי יָרָא
 לְאִמֶּר אִשְׁתִּי^z) פֶּן־יִהְיֶה נִי^a) אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם עַל־רִבְקָה כִּי־טוֹבָתָה
 8 מִרְאָה הוּא: וַיְהִי כִּי־אָרְכוּ־לוֹ^b) שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֶף אֲבִימֶלֶךְ

g) Sam., according to Lond. Polygl. and Kenn. וַיֹּדֵעַ, but Paris Polygl. & Cdd. as Heb. h) Sam. העלטני. i) Sam. האדום. j) Sam. הלך. k) Sam. כבורה. l) Sam. השבע. m) Omitted in Cdd. 4. Vulg. Saad. n) Sam. עד שים. o) Sam. הראישון. p) Sam. גר; LXX. Vulg. גרם. q) Sam. הארצות; so in v. 4. r) Cd. 1. Sam. האלה; so in v. 4. s) Sam. השבועה. t) Sam. גוי. u) Sam. LXX. add מכך. v) Sam. השבועה. w) Sam. בקלי. x) Sam. חקתי. y) Sam. רבקה; LXX. insert רבקה. z) Sam. adds רוא. a) Sam. יתרוני. b) Sam. reads כאשר instead of כי.

14 נָבִית וְקָרָה" וְאֶדְבָּאֵל" וּמִכְשָׁם: וּמִשְׁמַע וְדוֹמָת וּמִשָּׂא: חֲרָר" טו
 16 וְחִמָּא" וְטוֹר" נָפִישׁ" וְקָרָמָה: אֱלֹהֵהּ הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֱלֹהֵהּ
 שְׁמָתָם בְּחֻצֵּיהֶם וּבְמִירְתָּם" שְׁנַיִם-עָשָׂר נְשִׂאִים" לְאַחֲתָם:
 17 וְאֱלֹהֵהּ שְׁנֵי חֲנִי יִשְׁמָעֵאל מֵאֵת שְׁנֵה וּשְׁלִשִׁים שְׁנֵה וְשִׁבְעֵה
 18 שְׁנַיִם וַיָּנֶנֶת וַיָּמָת" וַיֵּאָסֶף אֶל-עַמּוּי": וַיִּשְׁבְּנוּ מִחוּלָה עַד
 שׁוֹר" אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶבֶת אֲשִׁירָה עַל-פְּנֵי כָל
 אֲחָיו נָפַל: וְאֱלֹהֵהּ תוֹלָת יִצְחָק בֶּן-אֲבִרְתָּם אֲבִרְתָּם הוֹלִיד
 אֶת-יִצְחָק: וַיְהִי יִצְחָק בֶּן-אַרְבָּעִים שְׁנֵה בְּקָחָתוֹ אֶת-רִבְקָה כ
 בַּת-בְּרוּאֵל הָאֲרָמִי מִפֶּדֶן אָרָם אֲחֻת לָבָן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה: 21
 וַעֲתָר וַיִּצְחָק לַיהוָה" לָנֶכַח אֲשֶׁלּוֹ פִי עָקְרָה הִוא וַיַּעֲתָר לוֹ
 יְהוָה וַתֵּהָרֶה רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: וַיִּתְרַצְצוּ הַבְּנִיִם בְּקִרְבָּהּ וַתֵּאמֶר 22
 אִם-בֶּן לִפְתָּה זֶה אֲנִי וַתֵּלֶךְ לְדָרֶשׁ אֶת-יְהוָה: וַיֵּאמֶר יְהוָה לָהּ 23
 שְׁנֵי גֵימִ" בְּבִטְנָהּ" 2
 וְשְׁנֵי לְאִמִּים מִמֶּעֶד וַיִּפְרְדוּ
 וּלְאִם מִלָּאָם וַיֵּאמֶץ" 3
 וְכִב יַעֲבֹד צִעִיר" 4:

24 וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לָלֶדֶת וְהִנֵּה חֹמֶם" בְּבִטְנָהּ: וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן" 24
 אֲדָמוֹנִי כָּל כָּל בְּאֶדְרֶת שַׁעַר וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו: וְאַחֲרָיו כָּן כה
 יֵצֵא אֲחָיו וַיְהִי אֲחֻת בְּעֶקֶב עֵשָׂו וַיִּקְרָא" שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק 26
 בֶּן-שְׁשִׁים שְׁנֵה בְּלֶדֶת אֲהֶם: וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו 27
 אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֶה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תֵּם יֹשֵׁב אֲהָלִים:
 וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת-עֵשָׂו בְּרִצִּיד" בְּפִיו וְרִבְקָה אֲהָבָת אֶת- 28

m) Sam. נבאוח קדר. n) Syr. ٱٓٓٓ. o) V. D. H. חדר; vid. n.
 p) Sam. וחיסה. q) Syr. ٧٧٧. r) Sam. תפיש. s) Sam. שמחם.
 t) Sam. נשיאים. u) Sam. וימות. v) Sam. ובמירוחם כחצרוחם.
 w) Syr. ٧٧٧. x) Sam. אל יהוה. y) Cdd. Sam. and p' גוים.
 z) Sam. בבטניך. a) קסץ כו" ק. b) Cd. 1. Sam. הצעיר. c) Sami.
 דידו. d) Sam. הראשון. e) Cd. 1. Sam. ויקראו. f) Sam. צידו.

כה 25

וַיִּסַּף אֲבָרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וּשְׁמָהּ קַטּוּרָה: וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־
 זְמָרָן^{p)} וְאֶת־יִזְחָק וְאֶת־מֶרְן וְאֶת־מֶדֶן וְאֶת־יִשְׂבָּק וְאֶת־שׁוּחַ:
 וַיִּקְשֶׁן יִלְדָּה^{q)} אֶת־שָׂרָה וְאֶת־דָּהֵן^{r)} וּבְנֵי דָהֵן הֵיוּ אֲשׁוּרִים^{s)} וְלִטְשָׁיִם^{t)}
 וְלִאֲמִיִּים^{u)}: וּבְנֵי מֶרְן עֵיפָה^{v)} וְעַפְלָי^{w)} וְחִתְנָה^{x)} וַאֲבִירָע וַאֲלִדָּעָה
 הַכְּלִאלָה בְנֵי קַטּוּרָה: וַיִּתֵּן אֲבָרָהָם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ לְיִצְחָק^{y)}:
 וּלְבְנֵי הַפִּילִגְשִׁיִּם אֲשֶׁר לְאֲבָרָהָם נָחַן אֲבָרָהָם מִתְּנָתָה^{z)}
 וַיִּשְׁלָחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעֵירָנוּ חַי קָדְמָה אֶל־אֶרֶץ קָדִם^{a)}:
 וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבָרָהָם אֲשֶׁר־חַי מֵאָה שָׁנָה וְשִׁבְעִים
 וְשָׁנָה וְחֲמֵשׁ שָׁנִים: וַיָּנֹוע וַיָּמָת אֲבָרָהָם בְּשִׁיבָה מֵיָבָה
 וְזָקֵן וְשָׁבַע [יָמִים]^{b)} וַיָּאָסֶף אֶל־עַמּוּיָו^{c)}: וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק
 וַיִּשְׁמָעֵאל בְּנָיו אֶל־מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֶל־שָׂרָה עֵפְרָן^{d)} בְּדִצְחָר
 יִחְתָּתִי אֲשֶׁר^{e)} עַל־פְּנֵי מִמְרָא: הַשָּׂרָה^{f)} אֲשֶׁר־קָנָה אֲבָרָהָם
 מֵאֵת בְּנֵי חֵת שָׂרָה קָבָרָה^{g)} אֲבָרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ: וַיְהִי אַחֲרָי
 מִיַּת אֲבָרָהָם וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּגְשֶׁב יִצְחָק עִם־
 יִשְׁמָעֵאל לְחַי רְאִי: פ וְאֵלֶּה תֵּלְדֶּה^{h)} יִשְׁמָעֵאל בְּרֵאֲבָרָהָם
 וְאֵלֶּה יִלְדֶּהⁱ⁾ הַנֶּגֶר הַמִּצְרִית^{j)} שְׂשֻׁחַת שָׂרָה לְאֲבָרָהָם: וְאֵלֶּה
 שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשָׂאֲתָם^{k)} לְחִילָתָם כְּכֹר^{l)} יִשְׁמָעֵאל

p) Sam. זמרון. q) Sam. חוליד. r) Syr. ܙܡܪܢ. s) Sam. אשורים; Syr. ܐܬܘܪܝܝܡ. t) Sam. ולטשאים. u) Syr. ܐܬܡܝܝܝܡ. v) LXX. Γεράρα. w) Cdd. 2. Sam. LXX. ואפר; Syr. ܐܦܪܐ. x) Sam. ודנוך. y) Sam. LXX. Syr. add בנו. z) Sam. מרחנות. a) Sam. קדמה. b) V. D. H. ושבוע. Vid. n. c) Sam. עמו. d) Sam. עפרון. e) Omitted in Cd. 1. Vulg. f) LXX. add: καὶ τὸ παύλαιον. g) Sam. שם קבור. h) Sam. חולדה. i) Cd. 1. Vulg. add לו. j) Sam. ומצרית. k) Sam. בשמותם. l) Sam. בכור.

אֲשֶׁר-עָשָׂה וַיְלֵינוּ וַיְקִימוּ^{v)} בִּבְקָר וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי^{w)} לְאֹדְנִי:
 וַיֹּאמֶר^{x)} אֲחִיהָ וַאֲמָתָה שָׁשֶׁבֶת הַנָּעַר אֶתָּנוּ יָמִים אִם עָשׂוֹר אַחֲרָי^{y)} נָה
 תֵּלֶךְ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים^{z)} אֶל-חֹתָנָיו אֵלָיו וַיְהִי הַצֵּלִיחַ דְּרָכָיו^{a)} 56
 שְׁלַחְנִי וְאַלְכָה לְאֹדְנִי^{b)}: וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לְנָעַר וְנִשְׁאַלְהָ^{c)} אֶת- 57
 פִּתְיָה: וַיִּקְרְאוּ לְרַבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ^{d)} הַחֲלֹכִי עִם-הָאִישׁ 58
 הַזֶּה וְתֹאמַר אֵלָיו: וַיִּשְׁלְחוּ אֶת-רַבְקָה אֲחֵתָם וְאֶת-מִנְקֵתָהּ^{e)} 59
 וְאֶת-עֶבֶד אֲבִרְהָם וְאֶת-אֲנָשָׁיו: וַיְבָרְכוּ אֶת-רַבְקָה^{f)} וַיֹּאמְרוּ 60
 לָהּ אֲחֻחֲנוּ אִתָּה הָיִי^{g)} לְאַלְפֵי רַבְקָה וַיִּירָשׁ וַיַּעַד^{h)} אֶת שְׂעִיר
 שָׂנְאִיוⁱ⁾: וְהָיָה רַבְקָה וְנַעֲרָתֶיהָ וְתַרְבֻּכָנָה עַל-הַגְּמָלִים 61
 וְתַלְכָנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיָּקָה הָעֶבֶד אֶת-רַבְקָה וַיִּלְכֶּד: וַיִּצְחָק 62
 בָּא מִבֵּיא^{j)} בָּאֵר לְחִי רָאִי וְהוּא יוֹשֵׁב^{k)} בְּאֶרֶץ הַנָּגֹב: וַיֵּצֵא 63
 יִצְחָק לָשׁוּחַ בַּשָּׂדֶה לַפְּנוֹת עָרֵב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וַיִּהְיֶה
 גְּמָלִים^{l)} בָּאִים: וַתִּשָּׂא רַבְקָה אֶת-עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת-יִצְחָק 64
 וַתִּפֹּל מֵעַל הַגְּמָל: וְתֹאמַר אֶל-הָעֶבֶד מִי-הָאִישׁ הַלֹּחֵץ^{m)} סָה
 הַחֹלֶךְ בַּשָּׂדֶה לְקִרְאָתָנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֹדְנִי וַתִּתֵּן 65
 הַצִּיָּף וַתַּחֲבֹס: וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֵת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר 66
 עָשָׂה: וַיְבָאָהּⁿ⁾ יִצְחָק הָאֵלֶּלֶה שָׂרָה^{o)} אִמּוֹ וַיָּקָה אֶת-רַבְקָה 67
 וַיְהִי-לָהּ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָהּ וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אָמּוֹ: פ

v) Sam. ויקמו. w) Sam. שלחני. LXX. Vulg. Syr. insert ואלכה,
 as in v. 56. x) Sam. ויאמר. y) Sam. או חדש ואחר; vid. n.
 z) Sam. אליהם. a) Sam. אח דרכי. b) Sam. אל אדני. c) Sam.
 ונשאל. d) Sam. לה. e) Sam. מינקתה. f) Cd. 1. LXX. ms. A.
 Syr. Vulg. insert אחתה. Vulg. omits רבקה. g) Sam. אחי הוי.
 h) Sam. ורעיד. i) Cdd. 2. Sam. איכיו. j) Sam. LXX. במדבר.
 k) Sam. ישב. l) Sam. הגמלים. m) Sam. הלץ. n) Sam. ויביאה. LXX.
 ελθὼν δὲ, o) LXX. omit שרה here and insert it before אמו at the
 end of the verse.

43 אָבִי*) הָלַךְ עֲלֶיהָ: הִנֵּה אֲנִי נֹעֵב עַל־עֵינַי הַזֵּים וְהִנֵּה
הַעֲלֵמָה הַיְצֵאתָ לְשֹׂאֵב*) וְאִמְרָתִי אֵלֶיהָ הִשְׁקִינִי נָא*) מַעֲרִימִים
44 מִבֶּרֶךְ*): וְאִמְרָה אֵלַי נִסְתַּחֲתָה שָׁחָה וְגַם לְנִמְלִיד אֲשָׁאֵב הוּא
מִהֶהָאִשָּׁה אֲשֶׁר־הִכִּיחַ*) יְהוָה לְכֹן־אֲדֹנִי*): אֲנִי טָרַם אֲבִלָה לְדַבֵּר
אֶל־לִבִּי*) וְהִנֵּה רִבְקָה יֹצֵאת וּבִדְהָ עַל־שִׁכְמָהּ וְתִרְד־הָעֵינָה*)
46 וְתִשָּׂאֵב וְאִמְרָה אֵלֶיהָ הִשְׁקִינִי נָא*): וְתִמְהָרַר וְתִסְוֹרַר בְּדֶה*)
מִעֲלֶיהָ וְתִאֲמַר שָׁחָה וְגַם־נִמְלִיד אֲשָׁקָה וְאֲשָׁאֵב*) וְגַם הַנְּמָלִים
47 הַשִּׁקְסָה: וְאֲשָׁאֵל אֶתָּה וְאִמְרָה בְּתִמִּי אֶתָּה*) וְתִאֲמַר בְּתִ-
בְּחוּאֵל בֶּן־נְחוּר אֲשֶׁר יִלְדֶּה־לּוֹ מִלִּפָּהּ וְאֲשָׁם*) הַנָּזֹם עַל־
48 אִפְסָה וְהַצְמִידִים עַל־יְדֵיהָ: וְאִקְרָה וְאֲשַׁחֲסֶנָּה לִיהוָה וְאִבְרָךְ
אֶת־יהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אֲבָרְהָם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּדֶרֶךְ אֱמֶת לְקַחַת
49 אֶת־בֶּת־אֲחִי אֲדֹנִי לְבָנָה: וְעַתָּה אִם־יִשְׁלַם עֲשִׂים חֶסֶד וְאֱמֶת
אֶת־אֲדֹנִי תִּגִּידוּ לִי*) וְאִם־לֹא תִּגִּידוּ לִי וְאִפְנָה עַל־דִּמְיוֹן*) אֲזֹ
נ עַל־שִׁמְאֵל*): וַיַּעַן לָבָן וּבְתִיאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי־הוּא יֹצֵא הַדְּבָר*):
51 לֹא נִיבֵל דְּבָר אֵלֶיהָ רַע אִי־טוֹב*): הִנֵּה־רִבְקָה לְפָנֶיהָ קָח וְגִלָּה
52 וְהָיִי אִשָּׁה לְכֹן־אֲדֹנִיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר
שָׁמַע עֶבֶד אֲבָרְהָם אֶת־דְּבָרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אֶרְצָה לִיהוָה:
53 וַיּוֹצֵא הָעֶבֶד*) כָּל־יִבְסָף וּבָלִי וְחָבִל וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לְרִבְקָה
54 וּמִגְדָּנֹת*) נָתַן לְאֶחָיהָ*) וּלְאִמָּהּ: וַיֹּאבְדּוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים

a) Sam. אני. b) Cd. 1. Syr. Vulg. add מים; LXX. καὶ αἱ θυγατέρες τῶν ἀντιρώπων τῆς πόλεως ἐκπορεύονται ἀντλῆσαι ὕδωρ. c) Sam. השקני נא. d) Sam. מברך. e) Sam. הוכיח. f) LXX. instead of 'א לכן have: ἐαυτοῦ θεράποντι Ἰσαάκ, and add: καὶ ἐν τούτῳ γιώσσομαι ὅτι πεποιθήκας ἔλεος τῷ κυρίῳ μου Ἀβραάμ. g) Cd. 1. Syr. omit אל לבי. h) Sam. העין. i) Sam. Syr. add מים מברך; Vulg. da mihi paululum bibere. j) LXX. insert: ἐπὶ τὸν βραχίονα αὐτῆς. Comp. vv. 15, 18. k) Sam. יאשה. l) LXX. insert ἀνάγγειλόν μοι. m) Sam. יאשים. n) LXX. omit לי. o) Sam. דימין. p) Sam. השמאל. q) Cdd. 2. add הוה. r) Sam. יטוב. s) Sam. עבר. (t Sam. ימגדנות. u) Cd. 1. לאביה; LXX. Vulg. Syr. לְאֶחָיהָ in the plur.

וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרְכֶם אֲשֶׁר לֹא־עֹבֵב חֲסִדּוֹ 27
 וְאַמְתּוֹ מַעַם אֲדָנִי אֲנֹכִי בִּדְרוֹךְ נִתְּנִי יְהוָה בֵּית אֲחִי אֲדָנִי:
 וְחִרְץ הַנָּעַר וְחַגְדִּי לְבֵית אִמִּי בַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה: וְלָרֶבְקָה 28
 אֶחָ וּשְׁמִי לָבָן וְיִרְצֵן לָבָן אֶל־הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל־הָעֵינִי: 29
 וַיְהִי כִּפְרָאִת * אֶת־הַנָּעִם וְאֶת־הַצְּמִידִים * עַל־יָדֵי אָחִיו וַיִּשְׁמְעוּ ל־
 אֶת־דְּבָרֵי רֶבְקָה אָחִיו לֹא־מַר כֹּה־דִבֶּר אֵלַי הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל־
 הָאִישׁ וַהֲנֶה עֹמֵד עַל־הַנָּמְלִים עַל־הָעֵינִי: וַיֹּאמֶר בּוֹא * 31
 יְהוָה לָמָּה תַעֲמֹל בְּחוּץ וְאַנְכִי פְּנִיתִי תְּפִיתִי וּמָקוֹם לְנָמְלִים:
 וַיָּבֹא הָאִישׁ תְּפִיתָה וַיִּפְתַּח הַנָּמְלִים וַיִּתֵּן תָּבָן וַיִּסְפּוּא 32
 לְנָמְלִים וּמִים לְרִחֹץ רַגְלָיו וּרְגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ:
 וַיִּשָּׂם * 33 לְפָנָיו לֶאֱכֹל וַיֹּאמֶר לֹא אֲכַל עַד אֶם־דִּבַּרְתִּי דְּבָרִי
 וַיֹּאמֶר * 34 דִּבֶּר: וַיֹּאמֶר עֹבֵד אֲבָרְכֶם אֲנֹכִי: וַיְהוָה בֵּרַךְ אֶת־
 אֲדָנִי מֵאֵד וַיַּגְדֵּל וַיִּתֵּן־לּוֹ צֹאן וּבָקָר וְכֶסֶף * וַהֲבֵן וַעֲבָדָם *
 וּשְׂפֹחֹת וּנְמָלִים * וַתַּמְרִים: וַתֵּלֶד שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֲדָנִי בֶן לְאֲדָמִי 36
 אַחֲרֵי זִקְנָתָה * וַיִּתֵּן־לּוֹ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ: וַיִּשְׁבַּעַנִי אֲדָנִי 37
 לֹא־אֶמַר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הָעֵבְרָנִים אֲשֶׁר אֲנִי יֹשֵׁב
 בְּאֶרֶצוֹ: אִם־לֹא * אֶל־בֵּית־אָבִי תֵּלֶךְ וְאֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְלִקְחָתָה 38
 אִשָּׁה לִבְנִי *): וַיֹּאמֶר אֶל־אֲדָנִי אֵלַי * לֹא־תֵלֶךְ הָאִשָּׁה אַחֲרַי: 39
 וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה אֲשֶׁר־הִחֲלִיכֹתִי לְפָנָיו וַיִּשְׁלַח מַלְאָכּוֹ 40
 אִתּוֹ וַהֲצִלֹת דְּרָבָד * וְלִקְחָתָה אִשָּׁה לִבְנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית
 אָבִי: אֹו תִּנָּקֶה * מֵאֲלֹתַי כִּי תָבוֹא אֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם־לֹא 41
 יִתְּנוּ לָךְ וְהָיִיתָ גִּיּוֹר * מֵאֲלֹתַי: וַאֲכֹא * הַיּוֹם אֶל־הָעֵינִי וַיֹּאמֶר 42
 יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרְכֶם אִם־יִשְׁע־נָא מִצְלִיחַ דְּרָבָי אֲשֶׁר

i) Sam. adds. אברהם. j) Sam. וחגד. k) Sam. כראתו. l) Sam. העמידים. m) Sam. כא. n) Sam. and ק' וישם. o) Sam. ושפה נוחלים. p) Sam. כסף. q) Sam. LXX. עבדים. r) Sam. וימרו. s) Sam. וקנו. t) Sam. כי אם לא. u) LXX. Syr. add. משם. v) Sam. נקיא. w) Cdd. 6. דרכך. x) Sam. תנקיא. y) Sam. נקיא. z) Sam. ואבוא.

13 עם אדני אברהם: הנה אנכי נצב על-עין המים ובנות
 14 אנשי העיר וצאתי^h לשאב מים: והיה הנערⁱ אשר אמר
 אליה הטיגא בדרך^j ואשתה ואמרה שתה וגם-גמליך אשקה^k
 אתה הבחלה^l לעבדת ליצחק ובה אדע פיעשית חסד עם-
 מו אדני^m: ויהי-הוא טרם בלה לדברⁿ והנה רבקה יצאת אשר
 ילדה לבתואל בן-מלכה אשת נחור אחי אברהם ובדה על-
 16 שכמה: והנער טבת^o מראה מאד בתולה. ואיש לא ידעה
 17 ותרד העונה^p ותמלא בדה ותעל: וירץ העבד לקראתה
 18 ויאמר הנמיאני^q גא מעט-מים מברך: ותאמר שתה אדני
 19 ותמהר ותדר^r. פדה על-ידה ותשקהו: ותכל להשקותו^s
 כ ותאמר גם לגמליך אשאב^t עד אם-כלו לשות^u: ותמהר
 ותער^v בדה אל-השקת^w ותרץ עוד אל-הבאר^x לשאב ותשאב
 21 לכל-גמליו: והאיש משתאה^y לה מחריש^z לרעת ההצליח
 22 יהוה דרכו אם-לא: ויהי כאשר כלו הגמלים^a לשות^b. וינקח
 האיש נום ורחב בקע משקלו^c ושני צמידים עלי-ידיה עשרה
 23 זהב משקלם: ויאמר^d בת-מי את^e הגירי נא לי חגש בית^f
 24 אביך מקום לנו ללון: ותאמר אליו בת-בתואל אנכי בן
 כה מלכה אשר ילדה לנחור: ותאמר אליו גם-תבן גם-מספאי^g
 26 רב עפנו גם-מקום^h ללוןⁱ: וינקד האיש וישתחו ליהוה:

h) Sam. יצאת. i) Sam. and 'ק; הנער; and so in vv. 16, 28, 55, 57. j) Sam. בריך. k) LXX. insert: *ὡς ἂν παύσωνται πίνουσαι*. l) Sam. הוכח. m) Sam. LXX. add אברהם. n) Sam. LXX. Vulg. add וחור. o) Sam. טוכה. p) Sam. העין. q) Sam. הנמיני. r) Sam. וחור. rr) Sam. להשקותו. s) Sam. קמץ בו"ק. t) Sam. לשות. u) Sam. וחור. v) Sam. ומחריש. w) Sam. משה. x) Sam. משה. y) Sam. inserts before כל. z) LXX. insert *καὶ ἐπηνόησεν αὐτὴν καὶ εἶπε*. a) Sam. וישם על אפם. b) Sam. כבית. c) Sam. מספה; and so in v. 32. d) Sam. so v. 47. e) Sam. כבית. f) Sam. מספה; and so in v. 32. g) Cdd. Sam. Syr. גם. h) Sam. ללון.

כר 24

ואברָהָם וְקָן כָּא בַּיָּמִים וַיְהִי בֵּרֶךְ אֶת־אֲבָרָהָם כְּכֹל: וַיֹּאמֶר א
 אֲבָרָהָם אֶל־עֲבָדָיו וְקָן בִּיהוּ הַמַּשְׂל כְּכֹל־אֲשֶׁר־לֹו שְׁנֵים־נָא 2
 יָרֶךְ תַּחַת יָרְכֵי: וְאֲשָׁבִיעֶךָ בִּיהוּ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֵלֹהֵי 3
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי^a) מִבְּנוֹת הַבְּנֵעֵי אֲשֶׁר אֲנִי
 יוֹשֵׁב^b) בְּקִרְבּוֹ: כִּי^c) אֶל־אֶרֶצִי^d) וְאֶל־מוֹלְדֹתַי תִּלְךָ וְלִקְחָתָּ 4
 אִשָּׁה לְבָנִי לְיִצְחָק^e): וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲעֹבֵד אֲנִי לֹא־תֵאכְלָהּ
 הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרַי אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת הֲהֵשִׁיב אֲשִׁיב אֶת־בְּנִי^f
 אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יֵצֵאתָ מִשָּׁם: וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבָרָהָם הֲשֹׁמֵר 6
 לָךְ שְׁרָתִי שִׁיב אֶת־בְּנִי שָׁמָּה: יְהוּה וְאֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם^g) אֲשֶׁר 7
 לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאָרֶץ מוֹלְדֹתִי וְאֲשֶׁר דִּבֶּר־לִי וְאֲשֶׁר־
 נִשְׁבַּע־לִי לֵאמֹר^h) לִזְרַעְךָ אֶתֵּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא וְיִשְׁלַח
 מִלְּאָכֹו לְפָנֶיךָ וְלִקְחָתָּ אִשָּׁה לְבָנִיⁱ) מִשָּׁם: וְאִם־לֹא תֵאכְלָהּ 8
 הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרַי^j) וְנָקִיתָ מִשְׁבַּעְתִּי וְזֹאת^k) רָק אֶת־בְּנִי
 לֹא תִשָּׁב^l) שָׁמָּה: וַיֵּשֶׁם הָעֹבֵד אֶת־יָדָיו תַּחַת יָרֶךְ אֲבָרָהָם 9
 וְאֵדָנִי וַיִּשְׁבַּע לוֹ עַל־הַדָּבָר הַזֶּה: וַיָּקַח הָעֹבֵד עֲשָׂרָה גִּמְלִים י
 מִגִּמְלֵי אֲדָנָיו וַיִּלְךָ^m) וְקָל־כֶּבֶד אֲדָנָיו בְּיָדָיו וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל־
 אֲרָם נְחָרִים אֶל־עִיר נְחֹר: וַיִּבְרָךְ הַגִּמְלִים מִחוּץ לְעִיר 11
 אֶל־בָּאָרⁿ) הַמַּיִם לָעַת עָרֹב לָעַת צֹאת הַשָּׁמֶלֶת^o): וַיֹּאמֶר 12
 יְהוּה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרָהָם הִקְרָה־נָּא^p) לְפָנַי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה־חֶסֶד

s) LXX, add יצחק. t) Sam. שָׁב. u) Cdd. Sam. כִּי; vid. n.
 v) LXX, add οὗ ἐπεσφύηθη. w) LXX, Vulg. add מִשָּׁם. x) LXX.
 insert: καὶ ὁ θεὸς τῆς γῆς. y) LXX, insert σοὶ. z) Cd. 1. adds יצחק.
 a) Sam. אחריך; so Lond. Polygl. and cdd. 6. Kennicott, but
 Paris Polygl. as Heb. b) Omitted in LXX. and Vulg. c) LXX.
 Insert: ἐλ: εἴς τὴν γῆν ταύτην. d) Cd 1. LXX. omit. e) Sam. על כִּי.
 f) Sam. השאבות. g) Sam. נא הקרא.

את-נפשכם^ב) לקבר את-מתי מלפני שמעוני ופגעו-לי
 9 בטפרון בן-צחר^ג): ויהן-לי את-מערת המכפלה אשר-לו
 אשר בקצה שדהו בבסף מלא ויחננה לי בתיכם לאחות-
 י קבר-^ד): ועפרון ישב בתיד בני-חת ויגן עפרון החתי את-
 11 אברהם באוגי בני-חת לכל בתי שער-עירו לאמר: לא-אדני^ה)
 שמעוני השדה נתתי לך והמערה אשר-בו לך נתתיה
 12 לעיני^ו) בני-עמי נתתיה לך קבר מתד: וישתחו אברהם
 13 לפני עם-הארץ: וידבר אל-עפרון באוגי עם-הארץ לאמר
 אך אם-אתה לוי^ז) שמעוני נתתי בסף השדה קח ממני ואקברה
 14 את-מתי שמה^ח): ויגן עפרון את-אברהם לאמר: לוי^ט) אדני
 שמעני ארץ ארבע מאה^י) שקל-בסף ביני ובינך מה-הוא^א)
 16 ואת-מתד קבר: וישמע אברהם אל-עפרון וישקל אברהם
 לעפרון^י) את-הבסף אשר דבר באוגי בני-חת ארבע מאות
 17 שקל בסף עבר לסחר: ויקם ו שדה עפרון אשר במכפלה
 אשר לפני^ב) ממרא השדה והמערה אשר-בו וכל-העץ אשר
 18 בשדה^ג) אשר בכל-גבולו^ד) סביב: לאברהם למקנה לעיני בני-
 19 חת בכל^ה) בתי^ו) שער-עירו: ואחרי-כן קבר אברהם את-שרה
 אשתו אל-מערת שדה המכפלה על-פני^ז) ממרא הוא חברון
 כ בארץ כנען: ויקם השדה והמערה אשר-בו לאברהם לאחות-
 קבר מאת בני-חת: ס

b) Sam. omits את. c) Sam. adds יהרהי. d) Sam. in Lond. Polygl. and cdd. קרב, in Paris Polygl. same as Heb. e) Vid. n. f) LXX. insert כל. g) Cd. 1. Sam. LXX. Onk. לי. h) Sam. שם. i) V. D. H. as in vv. 5, 6; but vid. n. j) Sam. מאות. k) Sam. reads here על פני, although it is fem. l) Sam. לעפרון. m) Cdd. Sam. על פני. n) Omitted in Cdd. Vulg. o) Sam. גבולו. p) Cdd. Sam. cdd. 3. Onk. cdd. 4. לכל. Comp. v. 10. q) Sam. בעי, but cdd. 7. באי. r) Cdd. mult. LXX. Onk. Syr. Vulg. אשר על פני; Cd. 1. פני.

אִיבִיו: וְהַתְּכַבְּרוֹ בְּזַרְעוֹ בְּלִ גִּי' 18
 בְּקִלִּי': וַיֵּשֶׁב אֲבֵרָהָם אֶל-נַעֲרָיו וַיִּקְמוּ^א וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו אֶל- 19
 בְּאֶר-שָׁבַע וַיֵּשֶׁב אֲבֵרָהָם בְּבֶאֱרַ שָׁבַע: פ וַיְהִי אַחֲרָיו' הַדְּבָרִים -
 הָאֵלֶּה וַיֵּגֶד לְאֲבֵרָהָם לֵאמֹר הִנֵּה יִלְדָּה מִלְּכָה גַם-הוּא בְּנִים
 לְנַחֲשׁוֹר אַחִיד: אֶת-עֹנָן בְּבָרוּ וְאֶת-בְּנוֹ אֲחִיו וְאֶת-קִמּוֹאֵל אָבִי 21
 אֲרָם: וְאֶת-כְּשֹׁד^ב וְאֶת-הָוִו וְאֶת-פִּלְדֶּשׁ^ג וְאֶת-יִדְלָף^ד וְאֵת 22
 בְּחוּאֵל: וּבְחוּאֵל יִלְד^ה אֶת-רַבְקָה שְׁמִנָּה אֵלֶּה יִלְדָּה מִלְּכָה 23
 לְנַחֲשׁוֹר אַחִי אֲבֵרָהָם: וַיִּסְלַנְשׁוּ וַשְּׁמָה רְאוּמָה^ו וַתֵּלֶד גַּם-הוּא 24
 אֶת-טִיבָח וְאֶת-גַּחַם וְאֶת-תַּחֲשׁ^ז וְאֶת-מַעֲכָה:

כג 23 •

וַיְהִי חַיִּי שָׁרָה מֵאָה^א שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעָה שָׁנִים א
 שְׁנֵי חַיֵּי שָׁרָה: וַתָּמָת שָׁרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע^ב הוּא חֶבְרוֹן 2
 בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אֲבֵרָהָם לִסְפֹּד לְשָׁרָה וּלְכַכְתָּב: וַיָּקָם 3
 אֲבֵרָהָם מֵעַל פָּנָיו מִחוּ וַיִּדְבֹּר אֶל-בְּנֵי-חַתָּה לֵאמֹר: גֵּר-וַתִּישָׁב 4
 אֲנִכִּי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אֲחוֹת-קָבָר עִמָּכֶם וְאֲקַבְּרָה מִחַי^ו מִלְּפָנַי:
 וַיַּעֲנוּ בְנֵי-חַתָּה אֶת-אֲבֵרָהָם לֵאמֹר: הִנֵּה שָׁמְעֵנוּ^ז וְאֲדַנִּי נָשִׂיא 5
 אֱלֹהִים אִתָּהּ בְּחוּבָנוּ בְּמִדְבַּר קַבְרֵינוּ^ח קָבָר אֶת-מִתְחָ אִישׁ 6
 מִפָּנָיו אֶת-קָבָרוֹ לֹא-יִכְלָה מִפְּהָ מִקָּבֶר מִתְחָ: וַיָּקָם אֲבֵרָהָם 7
 וַיִּשְׁתַּחוּ^ט לַעֲם-הָאֶרֶץ לְבְנֵי-חַתָּה: וַיִּדְבֹּר אִתָּם לֵאמֹר אֲסִי-גִשׁ^י 8

i) Sam. גי. j) Sam. בקולי. k) Cd. 1. omits. l) Sam. אחר.
 m) Syr. مَسَّ. n) Sam. פילדש; Syr. فِلْدَش. o) LXX. Ἰελαδά; Syr.
 مَلِك. p) Sam. הוליד. q) Sam. רומה. r) Sam. הוא ח'. s) Sam.
 LXX. בקריית הארבע. u) Sam. שני חיי שרה. v) Sam. אל עמק
 Sam. insert here. w) Sam. ולכמתה. x) Sam. אחי מחי.
 y) V. D. H. שמענו; vid. n. z) Sam. קברנו. and so in v. 12, ch. 24: 26, 52. Similarly ch. 24: 49. a) Sam. ישת.

ה אֲבָרְהָם אֲדַעֲיָנוּ וַיֵּרָא אֶת־הַמָּקוֹם מֵרָחֵק: וַיֹּאמֶר אֲבָרְהָם
 אֶל־גֻּעֲרֹיו שְׂבוּ־לָכֶם פֹּה עִם־הַחֲמֹר וְאִנִּי וְהַנֶּעֱר גִּלְכָּה
 6 עֲרֹכָה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁכָּחָה" אֲלֵיכֶם: וַיִּקַּח אֲבָרְהָם אֶת־עַצְמֵי
 הָעֵלָה וַיֵּשֶׁם עַל־יִצְחָק בָּנוֹ וַיִּקַּח בָּרִדּוֹ אֶת־הָאֵשׁ וְאֶת־
 7 הַמֵּאֲבָלֹת וַיִּלְכּוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־אֲבָרְהָם
 אָבִיו וַיֹּאמֶר הֲנִנִי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ
 8 וְהָעֵצִים וְאַיִה הִשָּׁה לָעֵלָה: וַיֹּאמֶר אֲבָרְהָם אֱלֹהִים יִרְאֵה־
 9 לּוֹ הַשָּׁה" לָעֵלָה בְנִי וַיִּלְכּוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַיָּבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם
 אֲשֶׁר אָמַר־לוֹ הָאֱלֹהִים וַיִּזְן שָׁם אֲבָרְהָם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
 וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הָעֵצִים" וַיַּעֲקֹל אֶת־יִצְחָק בָּנוֹ וַיֵּשֶׁם אֹתוֹ עַל־
 י הַמִּזְבֵּחַ מִמָּעַל לָעֵצִים: וַיִּשְׁלַח אֲבָרְהָם אֶת־רִדּוֹ וַיִּקַּח אֶת־
 11 הַמֵּאֲבָלֹת לְשָׂחַט אֶת־בָּנוֹ: וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלֵּאךְ יְהוָה מִן־
 12 הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר" אֲבָרְהָם וְאֲבָרְהָם וַיֹּאמֶר הֲנִנִי: וַיֹּאמֶר
 אֶל־תְּשַׁלַּח יָדְךָ אֶל־הַנֶּעֱר" וְאֶל־תַּעֲשֵׂ" לּוֹ מֵאִמָּה כִּי עָתָה
 יִדְעֵמִי כִּי־יִרְאֵה אֱלֹהִים אֹתָהּ וְלֹא תִשָּׁכַח אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יְחִידֶךָ
 13 מִמֶּנִּי: וַיֵּשֶׁא אֲבָרְהָם אֲדַעֲיָנוּ וַיֵּרָא וְהִנֵּה־אֵיל אַחֵר" (אֲחֻזָּי"*)
 בִּפְסָךְ בְּקִרְנֵי וַיִּלָּךְ אֲבָרְהָם וַיִּקַּח אֶת־הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לָעֵלָה"*)
 14 תַּחַת בָּנוֹ": וַיִּקְרָא אֲבָרְהָם שֵׁם־הַמָּקוֹם" הָהוּא יְהוָה וַיִּרְאֵה
 טו אֶשֶׁר יֹאמֶר הַיּוֹם בְּהָר יְהוָה וַיִּקְרָא מִלֵּאךְ יְהוָה אֶל־
 16 אֲבָרְהָם שְׁנִית מִן־הַשָּׁמַיִם: וַיֹּאמֶר כִּי נִשְׁבַּעְתִּי נָאִם־יְהוָה
 כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא תִשָּׁכַח אֶת־בְּנֶךָ
 17 אֶת־יְחִידֶךָ": כִּי־בָרַךְ" אֲבָרְכְּךָ וְהִרְבֵּה אֲרֻכָּה אֶת־יָרְעֶךָ בְּבִרְכֵי
 הַשָּׁמַיִם וּבַחֹל אֲשֶׁר עַל־שִׁפְתַי הַיָּם וּיְרֵשׁ" וַיַּרְעֵךְ אֶת שְׂעֵר

u) Sam. וַיִּשְׁחָחוּ וַיִּשְׁכּוּ. v) Omitted in LXX. w) Sam. שָׁה. x) Sam.
 על הַנִּי. y) Cd. 1. and LXX. Ms. A. add אֵלָיו. z) Sam. וְהִנֵּה. a) Sam. וַיַּעֲשֵׂה. b) Vid. n. bb) Cdd. mult. נִאָּךְ. c) Sam. עָלָה. d) Cd.
 1. LXX. add יִצְחָק. e) Sam. 'אֵת שֵׁם הָיָם'. f) Sam. Syr. LXX.
 Vulg. add מִמֶּנִּי. g) Sam. בְּרִיךְ. h) Sam. וַיִּדַּשׁ.

והיבטח^א) אברהם את-אבימלך על-אדות בָּאֵר הַמַּיִם אֲשֶׁר גָּזְלוּ כֹה
 עֲבָדֵי אֲבִימֶלֶךְ: וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ לֹא יָדָעְתִּי מִי^ב) עֲשֵׂה^ג) אֶת־
 הַדָּבָר הַזֶּה וְנִסְ-אֹתָהּ לֹא־הִנֵּדְתָּ לִּי וְנִסְ אֲנִכִּי לֹא שָׁמַעְתִּי -
 בְּלִילֵי הַיּוֹם: וַיִּקַּח אֲבִרְהָם צֹאן וּבָקָר וַיִּתֵּן לְאֲבִימֶלֶךְ
 וַיִּבְרָתוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית: וַיָּצַב אֲבִרְהָם אֶת־שִׁבְעָה^ד) בְּכֶשֶׁת הַצֹּאן^ה)
 לְבִדְהָן: וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל־אֲבִרְהָם^ו) מָה הָיָה שִׁבְעָה בְּכֶשֶׁת^ז)
 הָאֵלֶּה^ח) אֲשֶׁר הִצַּבְתָּ לְבִדְהָן^ט): וַיֹּאמֶר^י) בִּי אֶת־שִׁבְעָה בְּכֶשֶׁת הִתְקַח לִּי
 מִיָּדִי בַּעֲבוּר תַּהֲוֶה־לִּי עֵדָה^כ) כִּי חָפְרָה אֶת־הַבָּאֵר הַזֹּאת:
 עַל־כֵּן קָרָא לְמָקוֹם הַהוּא בָּאֵר שִׁבְעָה כִּי שָׁם נִשְׁבַּעְתִּי שְׁנֵיהֶם: 31
 וַיִּבְרָתוּ בֵּית בְּאֵר שִׁבְעָה וַיָּקָם אֲבִימֶלֶךְ וַיִּכְלֹל שְׂרָ-צָבָאוּ
 וַיֵּשְׁבוּ אֶל־אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים: וַיִּטַּע^{כא}) אִשָּׁל בְּאֵר שִׁבְעָה וַיִּקְרָא־
 שָׁם בְּשֵׁם יְהוָה אֵל עֹלָם^{כב}): וַיִּגַּר אֲבִרְהָם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים
 יָמִים רַבִּים: פ

כב 22

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה- וְהָאֱלֹהִים נָסָה אֶת־אֲבִרְהָם
 וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבִרְהָם^א) וַיֹּאמֶר הִנְנִי: וַיֹּאמֶר קַח־נָא אֶת־
 בְּנֶךְ אֶת־יְחִידָךְ^ב) אֲשֶׁר־אַהֲבָתָ אֶת־יִצְחָק וְלֵד־לָךְ אֶל־אֶרֶץ
 הַמִּצְרַיִם^ג) וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה^ד) עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר
 אֱלֹהֶיךָ: וַיִּשְׁלַח אֲבִרְהָם בְּבֹקֶר וַיַּחֲכַשׁ אֶת־חֲמֹרֹו וַיִּקַּח אֶת־
 שְׁנֵי נַעֲרָיו אִתּוֹ וְאֶת יִצְחָק בְּנֵו וַיִּבְקַע עֵצִי עֹלָה^ה) וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ^ו)
 אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר־לוֹ הָאֱלֹהִים: בַּיּוֹם^ז) הַשְּׁלִישִׁי וַיֵּשֶׂא^ח)

a) Sam. יוֹכִיחַ. b) Sam. מֵה. c) LXX. add σοι. d) Sam. omits את. e) Sam. כְּבִשְׁוֹת צֹאן. f) Sam. לֹא־בִרְהֵם. g) Sam. הַכְּבִשְׁוֹת. h) LXX. add: τῶν προσβάτων τούτων. i) Sam. לְבִדְהָן. j) Cd. 1. Sam. LXX. add אֲבִרְהָם. k) Sam. הַכְּבִשְׁוֹת. l) Sam. LXX. Vulg. add אֲבִרְהָם. m) Sam. הָעוֹלָם. n) Cdd. 2. LXX. Vulg. אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם. o) Sam. וַיַּחֲדִיךָ, and so in vv. 12, 16. p) Sam. הַמִּצְרַיִם. q) Sam. עֹלָה. r) Sam. הָעֹלָה. s) LXX. add καὶ ἡ θυσία. t) Cdd. 3. Onk. cd. 1. Saad. כִּיֹּם. u) Sam. וַיֵּשֶׂא.

14 לְגוֹי^י) אֲשִׁימְנוּ כִּי וְרָעָה הוּא: וַיֵּשְׁבוּ אֲבֹרְתָם וּבְכָר וַיִּקְרָה
 לָחֶם וַחֲמַת מַיִם וַיִּתֵּן אֶל־הַנָּהָר שֵׁם^י) עַל־שִׁכְמָה וְאֶת־הַיְלָד^י)
 טו וַיִּשְׁלַחַהּ וַתֵּלֶךְ וַתַּחַע בְּמִדְבָּר בְּאֵר שָׁבַע: וַיִּבְלוּ הַמַּיִם
 16 מִן־הַחֲמַת וַתִּשְׁלַךְ אֶת־הַיְלָד תַּחַת אֶחָד הַשִּׁיחִים^י): וַתֵּלֶךְ
 וַתָּשָׁב לָהּ מִנְּגַד הַרְחֹק^י) בְּמַטְחֵי קֶשֶׁת כִּי אָמְרָה אֶל־אַרְטָה
 17 בְּמֹת הַיְלָד^י) וַתָּשָׁב מִנְּגַד וַתֵּשֶׂא אֶת־קֶלְהָי^י) וַתִּבְרָךְ^י): וַיִּשְׁמַע
 אֱלֹהִים אֶת־קוֹל הַנַּעֲרָה^י) וַיִּקְרָא מֵאֵלֶּיךָ אֱלֹהִים אֶל־הַנָּהָר מִן־
 הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מַה־לָּךְ^י) הִנֵּה אֶל־תִּירָאִי כִּי־שָׁמַע אֱלֹהִים
 18 אֶל־קוֹל^י) הַנַּעֲרָה בְּאֶשֶׁר הוּא־שָׁם: • קוֹמִי שְׂאִי אֶת־הַנַּעֲרָה
 19 וְהַחְזִיקִי^י) אֶת־יָדָי^י) בּוֹ כִּי־לְגוֹי יִגְדֹּל אֲשִׁימְנוּ: וַיִּפְקַח אֱלֹהִים
 אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא בְּאֵר מַיִם^י) וַתֵּלֶךְ וַתִּמְלֵא אֶת־הַחֲמַת מַיִם
 כ וַתִּשָּׂק אֶת־הַנַּעֲרָה: וַיְהִי אֱלֹהִים אֶת־הַנַּעֲרָה וַיַּגְדֵּל וַיָּשָׁב
 21 בְּמִדְבָּר וַיְהִי רַבָּה^י) קֶשֶׁת: וַיָּשָׁב בְּמִדְבָּר פָּאֲרָן וַתִּקְחֶהּ לֹא אִמּוֹ
 22 אִשָּׁה מֵאַרְצָי^י) מִצְרַיִם: פ וַיְהִי בָּעֵת הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ^י)
 וּפִיכִל^י) שָׂר־עַבְדּוֹ אֶל־אֲבֹרְתָם לֵאמֹר אֱלֹהִים עִמָּךְ בְּכָל אֲשֶׁר־
 23 אַתָּה עֹשֶׂה: וְעַתָּה הִשְׁכַּעַה־לִּי^י) בְּאֱלֹהִים הַנָּהָ^י) אִם־תִּשְׁקַר
 לִי וּלְגִינִי וּלְנַבְיֵי בַחֲסָד^י) אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעַם־
 24 הָאָרֶץ אֲשֶׁר־גִּרְתָּהּ^י) בָּהּ: וַיֹּאמֶר אֲבֹרְתָם אֲנִכִּי אֲשַׁבֵּעַ^י):

d) Sam. LXX. Vulg. add גרול. e) Sam. שים, LXX. καὶ ἐπιθῆναι.
 f) LXX. omit י. g) Sam. השחים. h) Sam. הרחיקה. i) LXX.
 τοῦ παιδίου μου. j) Sam. קולה. k) LXX. ἀναβοῆσαν δὲ το
 παιδίον ἐλάουσεν. l) LXX. add: καὶ τοῦ τόπου οὗ ἦν. m) Sam.
 מליך. n) Cdd. Sam. אח קי. o) Sam. וחוקי. p) Cd. 1. Sam. Syr. יריך.
 q) LXX. add ζῶντος. r) Sam. רכי. s) LXX. omit ארץ. t) LXX.
 insert: καὶ Ὅχσάθ ὁ συμπαγωγὸς αὐτοῦ, so also in v. 32.
 Comp. ch. 26: 26. u) Sam. ופי כל, so v. 32. v) Sam. לי.
 w) Omitted in LXX. Vulg. x) Sam. וכחסר. y) Sam.
 השבע. z) Sam. השבע.

כָּסוּת עֵינָיו לְבָלִי" (אֲשֶׁר אִתָּהּ) וְאֶת־בְּלִי" וְנִכְחַת"': וַיִּחְסְלֵל 17
 אֲבָרָהָם אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת־אֲבִימֶלֶךְ וְאֶת־
 אִשְׁתּוֹ וְאִמְהָתָיו" וַיֵּלְדוּ: בִּי־עֶצֶר עֶצֶר יְהוָה" בְּעַד כָּל־רַחֵם 18
 לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ עַל־דֶּבַר שְׂרָה אִשְׁתּוֹ אֲבָרָהָם: ׀

כא 21

וַיְהִי בְּקֹדֶם אֶת־שְׂרָה בְּאִשְׁרָא אִמֶּר וַיַּעַשׂ יְהוָה לְשְׂרָה א
 בְּאִשְׁרָא דִּבְרַ: וַתַּהַר וַתֵּלֶד שְׂרָה" לְאֲבָרָהָם בֶּן לִזְקֻנִּי לְמוֹעֵד 2
 אֲשֶׁר־דִּבַּר" אִתּוֹ אֱלֹהִים: וַיִּקְרָא אֲבָרָהָם אֶת־שְׁמִי בְּנִי־לֶדֶת 3
 לוֹ אֲשֶׁר־יִלְדָה־לוֹ שְׂרָה וַיִּחַק: וַיִּמַּל אֲבָרָהָם אֶת־יִצְחָק בְּנֵו 4
 בֶּן־שְׁמֹנֶת יָמִים בְּאִשְׁרָא צֹנָה אִתּוֹ אֱלֹהִים: וְאֲבָרָהָם בֶּן־מֵאֵה 5
 שָׁנָה בְּהַנְלֵד לוֹ אֶת יִצְחָק בְּנֵו: וַתֹּאמֶר שְׂרָה צִחֶק עָשָׂה 6
 לִי אֱלֹהִים כָּל־הַשְּׁמַע יִצְחָק־לִי: וַתֹּאמֶר מִי מִלֵּל לְאֲבָרָהָם 7
 הַיֵּינִקָה" בָּנִים שְׂרָה בְּרִילִית" בֶּן לִזְקֻנִּי: וַיִּגְדֵּל הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל 8
 וַיַּעַשׂ אֲבָרָהָם מִשְׁתָּה גָדוֹל בְּיוֹם הַגְּמַל אֶת־יִצְחָק": וַתֹּרֵא 9
 שְׂרָה אֶת־בֶּן־הֶגֶר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר־יִלְדָה לְאֲבָרָהָם מִצְחָק":
 וַתֹּאמֶר לְאֲבָרָהָם גֵּרֶשׁ הָאִמָּה" הִואִת וְאֶת־בָּנָהּ בִּי לֹא יִירָשׁ
 בְּרִהָאִמָּה הִואִת עִם־בְּנֵי עִם־יִצְחָק": וַיָּרַע הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינֵי 11
 אֲבָרָהָם עַל אֹדֶת בְּנֵו: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אֲבָרָהָם אֲלֵי־רַע 12
 בְּעֵינֶיךָ עַל־הַנָּעַר וְעַל־אִמָּתְךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלַיךָ שְׂרָה
 שְׁמַע בְּקֻלָּה" בִּי בְיִצְחָק יִקְרָא לָהּ וְרַע: וְגַם אֶת־בֶּן־הָאִמָּה" 13

nn) Sam. LXX. ולכל. o) Sam. אחיד. p) Sam. הכל. q) LXX.
 Vulg. Syr. Saad. נכחת, Cdd. 2. Sam. ונכחת. r) Sam. ואמתיו.
 s) Sam. אלהים. t) Omitted in LXX. Vulg. u) Cdd. 2. LXX.
 v) Sam. היניקה. w) Sam. adds לו. x) Sam. LXX. add
 y) LXX. and Vulg. add אח יצחק בנה, which Vulg. renders
cum filio suo. z) Sam. האמה. a) Cd. 1. LXX. Vulg. Syr.
 Saad. omit עם. b) Sam. בקולה. c) Cd. 1. Sam. LXX. add
 הואת.

אֶחָדִי הוּא וְהוּא־גַם־הוּא¹) אָמְרָה אָחִי הוּא בְּתָם־לְעָבִי וּבְנִקְוִי²)
 6 בְּפִי עֲשִׂיתִי זֹאת: וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאֱלֹהִים בְּחֻלָּם³) גַּם אֲנִכִּי
 יִדְעֵתִי כִּי בְתָם־לְבָבְךָ עֲשִׂיתָ זֹאת וְאֶחָשֶׁד גַּם־אֲנִכִּי אֶחָדָה⁴)
 7 מִחֲמוֹ־לִי⁵) עַל־כֵּן לֹא־נִתְחַדָּה לְנַגֵּעַ אֵלָיָה: וְעַתָּה הִשָּׁכַח
 אִשְׁת־הָאִישִׁי⁶) כִּי־נָכִיָּה הוּא וַיִּתְפַּלֵּל בְּעֶדְהָ וַחֲיָה וְאִם־אֵינָהּ
 8 מְשִׁיב דָּע כִּי־מִוֹת תָּמוּת אִתָּה וְכָל־אֲשֶׁר־לָךְ: וַיִּשָּׁבֶם
 אַבְיִמֶלֶךְ בִּבְקָר וַיִּקְרָא לְכָל־עֲבָדָיו וַיְדַבֵּר אִתָּה־כָּל־הַדְּבָרִים
 9 הָאֵלֶּה בְּאָזְנוֹהֶם וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים⁷) מֶאֱדָם: וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ
 לְאַבְרָהָם וַיֹּאמֶר לוֹ מַה־עֲשִׂיתָ לָנוּ⁸) וְיָמָה־חֲטַאתִי לָךְ כִּי־
 הִבֵּאתָ עָלַי וְעַל־מִמְלַכְתִּי חֲטָאתָה גְדֹלָה מֵעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא־
 יַעֲשׂוּ⁹) עֲשִׂיתָ עִמָּדִי: וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל־אַבְרָהָם מַה רָאִיתָ
 11 כִּי עֲשִׂיתָ אִתָּה־הַדָּבָר הַזֶּה: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם¹⁰) כִּי אָמַרְתִּי בָקִי
 אֵין־יִרְאתָ אֱלֹהִים בְּמָקוֹם הַזֶּה וְהִרְגִנִּי עַל־דְּבַר אִשְׁתִּי:
 12 וְגַם־אֶמְנָה¹¹) אֶחָדִי בֶת־אָבִי¹²) הוּא¹³) אָף לֹא בֶת־אֹמִי וְתָהִי־לִי
 13 לְאִשָּׁה: וַיְהִי כִּאֲשֶׁר הִחְעִי¹⁴) אֹתִי אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי¹⁵) וַיֹּאמֶר
 לָהּ זֶה חֲסִידְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי¹⁶) עִמָּדִי אֶל־כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נָכוֹא¹⁷)
 14 שָׁמָּה אֶמְרִי־לִי אָחִי הוּא: וַיִּקַּח אַבְיִמֶלֶךְ¹⁸) צֹאן¹⁹) וּבָקָר
 וְעֶבְדִּים וּשְׁפָחוֹת²⁰) וַיִּתֵּן לְאַבְרָהָם וַיָּשָׁב לוֹ אֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ:
 15 וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ בְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ שָׁב:
 16 וּלְשָׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֵלָיָה בְּסֶחֱךָ לְאֶחָדֶּה הִנֵּה הוּא־לָךְ²¹)

. i) Omitted in Sam. u) Sam. ובנקין. v) Sam. כחלום. Cd.
 1. Vulg. omit. w) Sam. אחד. x) חסר א' (in חטו). Sam. מחטאה.
 y) Sam. את אשתה. z) Sam. and LXX. כל האנשים. a) Cdd. 2. לי, Syr.
 reads מה עשיתי לך. b) Sam. יעשן. c) Sam. inserts יראתי. d) Cd. 1. אמנם, Sam. האמנם. e) Sam. ויה כח א'. f) Omitted in Sam. g) Sam. רחעה. h) Sam. inserts מולתי. i) Sam. תעשין.
 j) Sam. in the Lond. Polygl. נכח, but in the Paris and Blayney as Heb. k) Sam. and LXX. insert כסף. l) Sam. LXX. וצאן.
 m) Sam. ושפחות. n) Omitted in Cdd. 4; Sam. לך.

עָלֵינוּ כְּדָרְךָ כָּל-הָאָרֶץ: לָכֵן נִשְׁקָה אֶת-אֲבִינוּ יוֹן וְנִשְׁכָּה 32
 עִמּוֹ וְנַחֲיָה מֵאֲבִינוּ זֶרַע: וְתִשְׁקִין.^ז אֶת-אֲבִיהֶן יוֹן בְּלִילָה 33
 הָהִיא^ח וְתִכָּא הַבְּכִירָה וְתִשְׁכַּב אֶת-אֲבִיהָ^ט וְלֹא-יָרֵעַ בְּשִׁכְבָּהּ
 וּבְקִוְמָהּ^י: וַיְהִי מִמָּחֳרָת וְתִאֲמַר הַבְּכִירָה אֶל-הַצְעִירָה 34
 הֵן-שָׁכַבְתִּי^י אִמָּשׁ אֶת-אֲבִי^י נִשְׁקָנוּ יוֹן גַּם-תְּלִילָה וּבֹאִי
 שִׁכְבִּי עִמּוֹ וְנַחֲיָה מֵאֲבִינוּ זֶרַע: וְתִשְׁקִין.^י גַּם בְּלִילָה הַהִיא לֵאמֹר
 אֶת-אֲבִיהֶן יוֹן וְתִקַּם הַצְעִירָה וְתִשְׁכַּב עִמּוֹ^י וְלֹא-יָרֵעַ בְּשִׁכְבָּהּ
 וּבְקִוְמָהּ^י: וְתִהְיֶינָה^י שְׁתֵּי בָנוֹת-לוֹט מֵאֲבִיהֶן: וְתִלְדַּר הַבְּכִירָה 36
 בֶּן וְתִקְרָא שְׁמוֹ^י מֹאָב הוּא אֲבִי-מֹאָב עַד-הַיּוֹם: וְהַצְעִירָה 37
 גַּם-הִיא יִלְדָּה בֶּן וְתִקְרָא שְׁמוֹ בְּרָעֲמִיל^י הוּא אֲבִי בְנֵי-
 עַמּוֹן עַד-הַיּוֹם:

ס

כ 20

וַיִּסַּע מֹשֶׁם אֲבָרְהָם אֶרְצָה^א הַגִּבֹּר וַיָּשָׁב בֵּין-קָדֵשׁ וּבֵין שׁוּר^א 1
 וַיֵּנֶר בְּנֶגְרָל^ב: וַיֹּאמֶר אֲבָרְהָם אֶל-שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֵהְיִי הָוְיָ^ב 2
 וַיִּשְׁלַח אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ נֶגְרָל^ב וַיִּקַּח אֶת-שָׂרָה: נִבְאָ אֱלֹהִים 3
 אֶל-אֲבִימֶלֶךְ בַּחֲלוֹם תְּלִילָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּנִי מֵת עַל-הָאִשָּׁה^ג
 אֲשֶׁר-לָקַחְתָּ וְהוּא בָּעֶלְתִּי^ג בָּעַל: וְאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלֶיהָ 4
 וַיֹּאמֶר אֶלְנִי^ד הִנֵּנִי גַם-צָדִיק^ד תִּהְיֶינָה: הֲלֹא^ד הוּא אָמַר-לִי ה

א) Sam. וְהִשְׁקִיחָהּ. y) Sam. הוּא. z) LXX. add: *ἐν τῇ συκτὶ καί τῃ*. a) נִקְדָּה עַל ו'. b) Sam. הִנֵּה ש'. c) Cd. 1. LXX. אֶת-אֲבִינוּ. d) Sam. וְהִשְׁקִיחָהּ. e) Cdd. 3. LXX. אֶת אֲבִיהָ. f) Sam. וּבְקִוְמָהּ. g) Sam. וְהִתְרַנְּנָה. h) Sam. אֶת שְׁמוֹ, so v. 38. i) LXX. insert: *λέγουσα Υἱὸς γένους μου*. j) Sam. אֶרֶץ. k) Syr. *بني*. l) Syr. *بني*. m) LXX. insert: *ἐφοβήθη ὅτι ἐπιτεῖν ὅτι ἔστι μου ἑστῆ, μή ποτε ἀποκτείνωσιν αὐτὸν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως δι' αὐτήν*. n) Syr. *بني*. o) Sam. עַל אִוְדָה הָאִשָּׁה. p) Sam. בְּעִילָה. q) Cdd. 14. Onk. יְהוּדָה. r) LXX. *ἔθνος ἀγαθὸν καὶ δίκαιον*, so Vulg. s) Sam. הָלֹא.

18 תַּעֲמֹד בְּכַל-הַדְּבָר הַהֵרָה הַמֵּלֵט פֶּן-תִּסְפָּה: וַיֹּאמֶר לוֹט
 19 אֱלֹהִים) אֵל-נָא אֲדֹנִי: הִנֵּה-נָא מִצָּא עֲבָדְךָ חֵן בְּעֵינֶיךָ
 וַתִּגְדַּל חֲסִדְךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחְיֹת אֶת-נַפְשִׁי וְאֲנֹכִי
 כֹּלָא אוֹכֵל לְהַמְלֵט הַהֵרָה פֶּן-תִּדְבֹּקֵנִי הָרָעָה וְנָתִי: הִנֵּה-
 נָא הָעִיר הַזֹּאת קְרֹכָה^a) לְנֵים שָׂמָה וְהוּא מִצְעָר אִמְלָטָה^b)
 21 נָא שָׂמָה הִלָּא^c) מִצְעָר הוּא וְחָתִי נַפְשִׁי: וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה
 נִשְׁמָתִי פָנִיךָ גַּם לְדָבָר הַזֶּה לְבִלְתִּי הִפְכִּי אֶת-הָעִיר אֲשֶׁר
 22 דִּבַּרְתָּ: מִהֵרָה הַמֵּלֵט שָׂמָה כִּי לֹא אוֹכֵל לְעִשּׂוֹת דְּבָר עַד-
 23 בָּאֵךְ שָׂמָה עַל-כֵּן קָרָא שֵׁם-הָעִיר צִוְעָר^d): הַשָּׂמֶשׁ יָצָא^e) עַל-
 24 הָאָרֶץ וְלוֹט בָּא צִוְעָרָה: וַיְהִי הַמָּטָר עַל-סָדֶם וְעַל-עִמְרָה
 כֹּה גִפְרִית וְאִשׁ מֵאֵת יְהוָה מִן-הַשָּׁמַיִם: וַיַּהֲפֹךְ אֶת-הָעָרִים^f)
 הָאֵלֶּי^g) וְאֵת כָּל-הַדְּבָר וְאֵת כָּל-יֹשְׁבֵי הָעָרִים וְעַמְּחַ הָאֲדָמָה:
 26 וַתִּבֶט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וְחָתִי נָצִיב^h) מִלָּח: וַיִּשָּׁבֶם אַבְרָהָם
 27 בְּבִקְרָ. אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-עָמַד שָׁם אֶת-פָּנָיו יְהוָה: וַיִּשְׁקֹף
 28 עַל-פָּנָיו סָדֶם וְעַמְרָה וְעַל כָּל-פָּנָיו אֶרֶץⁱ) הַדְּבָר וַיֵּרָא וַיְהִי
 29 עָלָה קִיטֹר^j) הָאָרֶץ בְּקִיטֹר הַכְּבָשׁוֹן: וַיְהִי בְשַׁחַת^k) אֱלֹהִים
 אֶת-עָרֵי הַדְּבָר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת-לוֹט
 מִתִּיבָה הַהִפְכָה בְּהַפְךָ^l) אֶת-הָעָרִים אֲשֶׁר-יָשָׁב בָּהֶן לוֹט:
 לַוְיָעַל לוֹט מִצְוָעַר וַיָּשָׁב בְּהָר וַיִּשְׁתִּי בְנִחְיֹל עִמּוֹ כִּי יָרָא
 31 לְשִׁכְתָּה בְּצִוְעָר וַיָּשָׁב בְּמַעְרָה הוּא וַיִּשְׁתִּי בְנִחְיֹל^m): וַתֹּאמֶר
 הַבְּכִירָה אֶל-הַצְעִירָה אָכִינוּ וְקָן וְאִישׁ אֵין בָּאָרֶץ לְכוֹא

j) Sam. אלהים. k) Sam. קרובה. l) Sam. אמלט. m) Sam. אלוט. n) Sam. צער, so v. 30. twice. o) Sam. יצאה. p) Cd. 1. Onk. cdd. 2. אה כל הערים. q) Sam. האלה. r) Sam. נצב. s) Cdd. Syr. ועל פני כל ארץ, so Sam. with the exception of reading LXX. omit ארץ, but the Alex. ms. expresses it. i) Sam. reads קיטור twice in this verse. u) Sam. בהשוואה. v) Sam. עמו. w) Sam. adds האפכה בהפכו.

7 הפתחה^a) והדלת סגרה) אחריו: ויאמר אל-גא אחי תרעוⁿ):
 8 הנה-גא לו שתי בנות אשר לא-ידעו איש אוציאה-גא^m)
 אהלו אליכם ועשו להן כטוב בעיניכם רק לאנשים האלו^o)
 אל-תעשו דבר בר-עלבון בואו בצל קרתי^p): ויאמרו ונש-^r)
 הלאה ויאמרו האחד^q) בא-לגור^s) וישפט שפוט עתה גרע^t)
 לה מהם ויפצרו באיש בלוט מאד ויגשו לשבר הדלת:
 וישלחו האנשים^v) את-ידם ויביאו את-לוט אליהם הביתה
 ואת-הדלת סגרו: ואת-האנשים אשר-פנוח הפות הבו
 11 בסגורים מקטן ועד-גדול וילאו למצא הפתח: ויאמרו
 12 האנשים^w) אל-לוט עד^x) מי-לה פה חתן וכניף^y) ובנתיף וכל
 אשר-לה בעיר הוצא^z) מן-המקום^a): כי-משחתים^b) אנהני את-
 המקום הזה כי-גדלה צעקתם את-פני יהוה וישלחו
 14 יהוה לשחתה^c): ויצא לוט וידבר אל-חתניו ולקחי בנותיו
 ויאמר קומו צאו^d) מן-המקום הזה כי-משחתית יהוה את-
 העיר ויהי כמצחק בעיני חתניו וכמו השחר-עלה ויאיצו
 המלאכים בלוט לאמר קום קח את-אשתך ואת-שתי
 16 בנותיך הנמצאות^e) פן-תספה בעון העיר: ויתמהמהו ויחזיקו
 17 האנשים^f) בידו וכיד-אשתו ויביר שתי בנותיו בחמלת יהוה
 עליו ויצאהו^g) וינחהו מחוץ לעיר: ויהי כהוציאם^h) אהם
 החוצה ויאמר המלט על-נפשךⁱ) אל-תביט אחרך ואל-

k) Sam. הפתח. l) Sam. סגרו. m) Sam. תרעו. n) Sam.
 אוצא נא. o) Sam. האלה. p) Sam. קורחי. q) Sam. נשה. r) Sam.
 אחד. s) Sam. לגר. t) Sam. גמ שפט. u) Sam. נרע. v) Sam.
 האנשים. w) Sam. המלאכים. x) Sam. עוד. y) Cdd. Sam. Onk.
 cd. 1. בניך. z) Sam. הוציא. a) Sam. adds. היה. b) Sam.
 משחתים. c) Sam. להשחתה. d) Sam. להשחתה. e) Sam.
 והנמצאות. f) Sam. וינחהו. g) Sam. וינחהו. LXX. omit the remainder of
 the verse. h) Cdd. 3. כהוציאם. i) Sam. אל נ' according to the Lon-
 don and Paris Polyglotts, but על נ' according to Blayney.

הצדיקים חמשה חמשה חמשה אח-כל-העיר ויאמר
 29 לֹא אֲשַׁחִית אִם-אֶמְצָא שָׁם אֲרֻבָּעִים וַחֲמִשָּׁה: וַיִּסַּף עוֹר
 לְדַבֵּר אֵלָיו (וַיֹּאמֶר*) אוֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם אֲרֻבָּעִים וַיֹּאמֶר
 לֹא אֶעֱשֶׂה*) בְּעִבּוֹר הָאֲרֻבָּעִים: וַיֹּאמֶר אֶל-נָא יַחַד לְאֲדֹנִי
 וַאֲרֻבָּרָה אוֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם שְׁלֹשִׁים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה*) אִם-
 31 אֶמְצָא שָׁם שְׁלֹשִׁים: וַיֹּאמֶר הִנֵּה-נָא הוּא־לְחִיל לְדַבֵּר אֶל-
 אֲדֹנִי אוֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם עֲשָׂרִים וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית בְּעִבּוֹר
 32 הָעֲשָׂרִים: וַיֹּאמֶר אֶל-נָא יַחַד לְאֲדֹנִי וַאֲרֻבָּרָה אֲדִי-הַפֶּעַם
 • אוֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם עֶשְׂרֶה* וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית בְּעִבּוֹר הָעֶשְׂרֶה:
 33 וַיִּלָּךְ יְהוָה כְּאִשֶּׁר כָּלָה לְדַבֵּר אֶל-אֲבִרָהָם וְאֲבִרָהָם שָׁב
 לְמִקְמוֹ*):

יט 19

א וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סָדְמָה בְּעָרְבַּ וְלוֹט יֹשֵׁב בְּשַׁעַר-סֹדֶם
 2 וַיֵּרְאוּ-לוֹט וַיִּקָּם לִקְרֹאתָם (וַיִּשְׁתַּחוּ*) אִפְסִים אַרְצָה: (וַיֹּאמֶר*)
 הִנֵּה נָא-אֲדֹנָיִי סִירוּ נָא אֶל-בֵּית עַבְדְּכֶם וְלִינֹי וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם
 וְהִשְׁבַּמְתֶּם וְהִלַּכְתֶּם לְדֶרֶכְכֶם (וַיֹּאמְרוּ לֹא*) כִּי בְּרָחוּב* גִּלְיוֹן:
 3 וַיִּפְצַר-בָּם מְאֹד*) וַיִּסְרוּ אֵלָיו וַיָּבֹאוּ אֶל-בֵּיתוֹ וַיַּעַשׂ לָהֶם
 4 מִשְׁתָּה וּמִצּוֹת אֵפָה וַיֹּאכְלוּ: טָרֶם יִשְׁכְּבוּ וְאֲנָשֵׁי הָעִיר
 אֲנָשֵׁי סֹדֶם נָסְבוּ עַל-הַבַּיִת מִנֶּעַר וְעַד-זָקֵן כָּל-הָעָם*) מִקְצָה:
 ה וַיִּקְרְאוּ אֶל-לוֹט וַיֹּאמְרוּ לוֹ*) אִיָּה הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-בָּאוּ אֵלֶיךָ
 6 הַלַּיְלָה הוֹצִיָאם אֵלֵינוּ (וְנִדְעָה*) אֲתָם: וַיֵּצֵא אֲלֵהֶם*) לוֹט

w) Cd. 1. supplies לו, Sam. אלו. x) Sam. אשחית, so LXX.
 Syr. Vulg. y) Sam. LXX. Syr. אשחית. z) Sam. שוב למקומו.
 a) Sam. וישתחו. b) Sam. היאמר. c) חול. Cdd. יהוה. d) רגש.
 e) Sam. ברחוב. f) Omitted in LXX. g) Cdd. Syr. Onk. ed. 1.
 h) Cd. 1. Sam. אלו. i) Sam. ונרע. j) Sam. אליהם.

ויאמרו לא^d). כי צחקת^e): ויקמו משם האנשים^f וישקפו על-פני
 סדם^g) ואברהם הלך עִם שָׁם לְשָׁלָח: ויהוה אָמַר הַמְכַסֶּה
 אָנִי מֵאַבְרָהָם^h) אִשְׁרָא) אֲנִי עָשָׂה: וְאַבְרָהָם הָיוּ יְהוּדָה לְגֹוי
 גָּדוֹל וְעָצוּם וְנִבְרָכוּ-כּוֹ כָּל גּוֹיִיⁱ) הָאָרֶץ: כִּי יִרְעִיתִי^j) לְמַעַן
 אֲשֶׁר יַעֲזֹה^k) אֶת-בְּנָיו וְאֶת-בֵּיתוֹ אֶתְלִיו וְשָׁמְרוּ דְרָךְ יְהוָה
 לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הֵבִיא יְהוָה עַל-אַבְרָהָם^l) אֵת^m)
 אֲשֶׁר-דִּבֶּר עָלָיו: וַיֹּאמֶר יְהוָה וְעַתָּהⁿ) סָדָם וְעַמָּהּ כִּי-רָבָה כ
 וְחָטְאוּהֶם כִּי כְבֹדָה מָאֹד: אֶרְדֶּה-נָּא וְאַרְאֶה הַבְּצַעֲקוֹתָהּ
 הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כָלָה וְאִם-לֹא אֶעֱלֶה: וַיִּפְּנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים
 וַיָּלְכוּ סָדָמָה וְאַבְרָהָם עִוְרָנוּ עִמָּד לְפָנָיו יְהוָה: וַיֵּגֶשׁ אַבְרָהָם
 וַיֹּאמֶר הֵאָף תִּסְפָּה צָדִיק עִם-רָשָׁע^o): אֵילֵי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צָדִיקִים^p)
 בְּתֵיבַת הָעִיר הָאֵף תִּסְפָּה וְלֹא-תִשָּׂא לְמַקִּים^q) לְמַעַן חֲמִשִּׁים
 הַצָּדִיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ: חֲלֵלָה^r) לָךְ מַעֲשֶׂה^s): בְּדָבָר הַזֶּה כֹּה
 לְהַמִּית צָדִיק עִם-רָשָׁע וְהָיָה כַּצָּדִיק כְּרָשָׁע חֲלֵלָה לָךְ
 תִּשְׁפֹּט כָּל-הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט: וַיֹּאמֶר יְהוָה אִם-
 אֲמָצָא בְסָדָם חֲמִשִּׁים צָדִיקִים בְּתֵיבַת הָעִיר וְנִשְׁאֲתִי^t) לְכָל-
 הַמָּקוֹם בְּעִבְיָרָם: וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה-נָא הוֹאֵלְתִּי
 לְדָבָר אֵל-אַדְנִי^u) וְאֲנִכִּי עָפָר וְאֶפֶר: אֵילֵי וַיִּחְסְרוּ חֲמִשִּׁים
 28

d) Sam. לֹא. LXX. *αὐτῇ οὐχί*; perhaps the original reading was לֹא לא. e) Sam. צחקתי. f) Sam. האנשים. g) LXX. add *καὶ Γομώρρας*. h) LXX. add *τοῦ παιδός μου*; Targ. Jerus. ואח אשר. i) Sam. אִשְׁרָא. j) Sam. גוי. k) Sam. ירעתי. l) Sam. adds אברהם. m) Sam. אברהם; so Lond. Polygl. and cdd. 6, the Paris Polygl. agrees with Heb. n) LXX. and Vulg. אֵת. o) Sam. צעקת. p) LXX. add: *καὶ ἔσται ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσεβής*. q) Sam. צדיקים script. plena, twice in this verse, and also in vv. 24, 28. r) LXX. *πάντα τὸν τόπον*. s) Sam. חלילה twice in the verse. t) Sam. מעשה. u) LXX. insert *ὅλην τὴν πόλιν καὶ*. v) Cdd. Onk. יהוה. Cdd. 3. אדני.

יח 18

א וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה פֶּלִאֲנִי" מִמָּרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח-הָאֵהָל
 2 בָּחֶם הַיּוֹם: וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אָנָשִׁים נֹצְבִים
 עָלָיו וַיֵּרָא וַיֵּרָץ לִקְרָאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתָּחוּ" אֶרְצָה:
 3 וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם-נָא מִצָּחִי חֵן בְּעֵינֶיךָ" אֶל-נָא תַעֲבֹר" מֵעַל
 4 עֲבָרָה": יְקַדְנָא מַעַט-מֵיָם" וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁתַּלְּמוּ" תַּחַח
 ה הָעֵץ: וְאָקְחָה" פַת-לָחֶם" וְסַעְדִּי לְבַכְכֶּם" אַחֲרָ" תַעֲבֹרוּ בִּי-
 עַל-כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל-עֲבָדְכֶם וַיֹּאמְרוּ בֵּן תַעֲשֶׂה כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּ:
 6 וַיִּמָּהֲר אַבְרָהָם הָאֵהָלָה אֶל-שָׂרָה וַיֹּאמֶר מַה־רִּי שְׁלֹשׁ סָאִים
 7 קָמַח סֹלֶת לֹאֲשִׁי וְעָשִׂי עֲגוֹחַ: וְאֶל-הַבָּקָר רֵץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח
 בֶּן-בָּקָר בָּד וְטוֹב וַיִּתֵּן אֶל-הַנֶּזֶר וַיִּמָּהֲר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ":
 8 וַיִּקַּח חֲמָאָה וְחֹלֶב וּבֶן-הַבָּקָר" אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לַפְּנִיָּהִם
 9 וְהוּא-עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַח הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו" אֵיךְ
 י שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה כְּאֵתִל: וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ
 כָּעַתְּ חַיָּה וְהִנֵּה-כֵן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וְשָׂרָה שֹׁמֶעַת כֹּחַ הָאֵהָל
 11 וְהוּא" אַחֲרָיו: וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה זְקֵנִים בָּאִים בַּיָּמִים הַהֵם
 12 לְחַיֹּת לְשָׂרָה אֶרֶח בְּנָשִׁים: וַתַּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר
 13 אֶהְיֶי בִלְתִּי הֵיחָה-לִּי עֲדָנָה וְאֲדֹנָי זָקֵן: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-
 אַבְרָהָם לְמָה זֶה צָחֲקָה" שָׂרָה לֵאמֹר הֵאֵף אֲמַנָּם אֵלַי וְאֲנִי
 14 זְקֵנָתִי: הִיפְלֵא מִיְהוָה דְּבַר לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעַתְּ חַיָּה
 טו וּלְשָׂרָה כֵּן: וַתְּבַחַשׁ שָׂרָה וַיֹּאמֶר לֹא צָחֲקָתִי כִּי וַיִּבְרָא

n) Sam. באלתי. o) Sam. וישחחו. p) Sam. בעיניכם. q) Sam. והשעיני. r) Sam. עכרכם. s) LXX. omit מעט. t) Sam. והשעיני. u) Sam. ואקח. v) LXX. omit פה. w) Sam. לכבכם. x) Cdd. Sam. LXX. Syr. ואחר. y) Sam. לעשותו. z) Sam. 'ואח כן הב'. a) נקוד על איז. b) Sam. והיא. c) LXX. add *ἐν ταυτῇ*.

מַעֲמִיָּה אֶת-בְּרִיתִי הַפֶּר: ׀ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם טו
 שָׂרִי אֲשֶׁרָהּ לֹא-תִקְרָא אֶת-שְׁמָהּ שָׂרִי כִי שָׂרָה שְׁמָהּ:
 וַיִּבְרַכְתִּי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָּהּ בֶּן וַיִּבְרַכְתָּהּ^{ו)} וְהָיְתָה 16
 לְגוֹיִם מְלִכִּי^{x)} עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ: וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו 17
 וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבִּי הִלֵּכֵן מֵאָה-שָׁנָה^{y)} וַיֵּלֶד^{z)} וְאִם-שָׂרָה
 הִבֵּת-תַּשְׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-הָאֱלֹהִים לֵאמֹר 18
 וַיִּשְׁמָעֵאל יִחְיָה לְפָנֶיהָ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים^{א)} אֲכֹל^{ב)} שָׂרָה אֲשֶׁרָהּ 19
 יֵלֶדֶת לָהּ בֶּן וַקְרָאתָ אֶת-שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי
 אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם^{ג)} לְזָרְעוֹ^{ד)} אַחֲרָיו: וְלִישְׁמָעֵאל^{ה)} שְׁמַעְתִּיָּה כ
 הִנֵּה^{ו)} בְּרַכְתִּי אֹתוֹ וְהִפְרִיתִי אֹתוֹ וְהִרְבִּיתִי אֹתוֹ בְּמֵאָד מֵאָד
 שְׁנַיִם-עָשָׂר נְשִׂאִים^{ז)} וַיֵּלֶד וַנְּתַתִּיו לָנוּי נָדוּל: וְאֶת-בְּרִיתִי 21
 אֲקִים אֶת-יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לָהּ וְשָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בְּשָׁנָה
 הָאַחֲרִית^{ח)}: וַיְכַל לְדַבֵּר אֹתוֹ נִגַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם: 22
 וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת-יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ וְאֵת כָּל-יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֵת 23
 כָּל-מִקְנֵת בֵּסָפוֹ כָּל-נֶגֶד בְּאֲנָשֵׁי בֵּית אַבְרָהָם וַיָּמַל אֶת-בְּשָׂר
 עֶרְלָתָם בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר-אֹתוֹ אֱלֹהִים: וְאַבְרָהָם 24
 בֶּן-תַּשְׁעִים וְתַשְׁעֵ שָׁנָה^{ט)} בְּהַמְלֹו בְּשָׂר^{י)} עָרְלָתוֹ: וַיִּשְׁמָעֵאל כֹּה
 בְּנוֹ בֶּן-שְׁלֹשׁ עָשָׂר שָׁנָה בְּהַמְלֹו^{א)} אֵת בְּשָׂר עָרְלָתוֹ: בַּעֲצֵם 26
 הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוּל^{ב)} אַבְרָהָם וַיִּשְׁמָעֵאל בְּנוֹ: וְכָל-אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ 27
 יָלִיד בְּיָת וּמִקְנֵת-בֵּסָפָּה מֵאֵת בֶּן-נֶגֶד נִמְלֹו אִתּוֹ^{ג)}: פ

w) Sam. וּכְרַחֲיו. x) Cdd. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. וּמַלְכִי.
 y) Sam. מֵאֵת שָׁנָה. z) Sam. אֹלִיד. a) Sam. לֵי. b) Cdd. LXX. Syr.
 Vulg. add אַבְרָהָם. c) Sam. adds הִנֵּה. d) LXX. insert: *ἐν τῇ*
αὐτῇ ἡμέρᾳ. e) Cdd. mult. Sam. LXX. Vulg. וְלֹרְעוֹ. f) Cd. 1.
 LXX. Onk. cd. 1. Saad. וְהִנֵּה. g) Sam. נְשִׂאִים. h) Sam. וְאַחֲרִית.
 i) Cd. 1. Sam. שְׁנַיִם. j) Sam. כְּהַמְלֹו אֵת בְּשָׂר. k) Sam. כְּהַמְלֹו.
 l) Sam. נִמַּל. m) LXX. omit אִתּוֹ.

17 ז

א ויהי אברהם בן-תשעים שנה^א) ותשע שנים וגו' יהוה אל-
 אברהם ויאמר אליו אני-אל שדי¹) החרקך לפני והנה²) תמים:
 2 ואתנה בריתי ביני ובינך וארבה אותך³) במאד מאד: ויפל
 3 אברהם על-פניו וידבר אתו אלהים לאמר: אני הנה-בריתי
 4 ה אתך והיית לאב המון גוים: ולא-יגרא עוד את-שמי⁴)
 אברהם והנה שמי אברהם כי אב-המון גוים נתתיך:
 6 והפריתי⁵) אתך במאד מאד ונתתיך לגוים ומלכים מפני⁶)
 7 יצאו: והקמתי את-בריתי ביני⁷) ובינך ובין ורעה אחריך
 לדרתם לבית עולם להיות לך לאלהים ולרעה אחריך:
 8 ונתתי לך ולרעה אחריך את⁸) ארץ מגיד את כל-ארץ
 9 כנען לאחוזת עולם והייתי להם לאלהים: ויאמר אלהים
 אל-אברהם ואמרה את-בריתי חשמר אתה ורעה אחריך
 י לדרתם: זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם⁹) ובין ורעה
 11 אחריך הפול לכם כל-זכר: ונמלאתם את בשר ערלתכם
 12 והיה¹⁰) לאות ברית ביני וביניכם: ובן-שמנת ימים יפול
 לכם כל-זכר לדרתיכם ויליד בית ומקנת-בסל מכל בן-גבר
 13 אשר לא מורעה הוא: הפול ויפול ויליד¹¹) בית ומקנת
 14 בספק והיתה בריתי בבשרכם לבית עולם: ועל¹²) זכר
 אשר לא-יפול את-בשר ערלתו¹³) ונברחה הנפש ההוא

k) Omitted in Sam. l) LXX. appear to have omitted שדי. Vid. n. m) Sam. והוי. n) Sam. אתך. o) Cdd. 12. Sam. Tal. Bab. omit את. p) Sam. והפריתי. q) Cd. 1. מהלצך, and so Syr. r) LXX. omit ביני and, of course, the ו following. s) Sam. וכינכם, and so in v. 11. t) Cdd. 2. Sam. Onk. Syr. והיתה. Comp. v. 13, and ch. 9: 13. u) Sam. ילירי. v) Sam. and LXX. add השמיני ביום.

מִקֵּץ עֶשְׂרֵי שָׁנִים לָשְׁכַת אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתָּחֵן אֹתָהּ
 לְאַבְרָם אִישָׁהּ לוֹ לְאִשָּׁה: וַיָּבֵא אֶל־הֵגֶר וַתְּהֵרָה וַתֵּלֶד כִּי 4
 הָרְחָה וַתִּקַּל גְּבֻרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ: וַתֹּאמֶר שָׂרִי אֶל־אַבְרָם ה 5
 חֲמִסִּי עָלֶיךָ אֲנֹכִי נָתַתִּי שְׂפָחַתִּי בְּחִיקָךָ וַתֵּלֶד כִּי הָרְחָה 6
 וַאֲקַל בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ^o: וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל־ 7
 שָׂרִי^p הִנֵּה שְׂפָחַתְךָ^q בְּיָדִי^r עֲשִׂי־לָהּ^s (הַטּוֹב^t) בְּעֵינֶיךָ וַתַּעֲנֶה 8
 שָׂרִי וַתִּבְרַח מִפָּנֶיהָ: וַיִּמְצָאָהּ מֶלֶאךָ יְהוָה עַל־עֵין הַמַּיִם 9
 בְּמִדְבָּר עַל־הָעֵין בְּדֶרֶךְ שׁוּר: וַיֹּאמֶר^u הֲגֵר שְׂפָחַת שָׂרִי אֵי^v 10
 מִזֶּה בָּאת^w וַאֲנִי חֲלָבִי וַתֹּאמֶר מִפְּנֵי שָׂרִי גְבֻרָתִי אֲנֹכִי 11
 בָּרַחַת: וַיֹּאמֶר לָהּ מֶלֶאךָ יְהוָה שׁוּבִי אֶל־גְּבֻרָתְךָ וַתַּעֲנִי^x 12
 תַּחַת יָדַי^y: וַיֹּאמֶר לָהּ מֶלֶאךָ יְהוָה הֲרָבָה אֲרָבָה אֶת־זֶרְעֶךָ^z 13
 וְלֹא יִסָּפֵר מִרְבּוֹ: וַיֹּאמֶר לָהּ מֶלֶאךָ יְהוָה הִנֵּה^a הָרָה וְיִלְדָּה 14
 בֶּן וְקָרָאת שְׁמוֹ^b וְשִׁמְעָאֵל כִּי־שָׁמַע יְהוָה^c אֶל־עֲנִיךָ^d: 15
 וְהוּא יְהוָה פָּרָא^e אָדָם יָרָו כָּל־בֶּן וְיָרָה בָּהֶם וְעַל־פָּנֵי כָל־ 16
 אָחִיו יִשְׁשָׁן: וַתִּקְרָא שֵׁם־יְהוָה הַדֹּבֵר אֱלֹהֶיהָ אֹתָהּ^f אֵל רָאִי^g 17
 כִּי אָמְרָה הִגַּם הַלֵּם רְאִיתִי אֲחֵרִי רָאִי: עַל־כֵּן קָרָא^h לְבָאָר 18
 בָּאָר לְחֵי רָאִי הִנֵּה בֵּין־קָרֵשׁ וּבֵין בָּרֵד: וַתֵּלֶד הֵגֶר לְאַבְרָם 19
 בֶּן וַיִּקְרָא אַבְרָם שֵׁם־בְּנֵוⁱ אֲשֶׁר־יִלְדָּה^j הֵגֶר וְשִׁמְעָאֵל: וַאֲבָרָם 20
 בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים בָּלָרַח־הֵגֶר אֶת־יִשְׁמְעָאֵל^k 21
 לְאַבְרָם:

ס

o) Cdd. Sam. וּבֵינִי. p) Cd. 1. Syr. add נקוד על י' כהרא. q) Sam. שְׂפָחַתִּי. r) Cd. 1. Sam. cdd. 9. LXX. Syr. שְׂפָחַתִּי. s) Cd. 1. עֲשִׂי לָהּ. t) Cdd. 2. כְּטוֹב. u) LXX. insert: *αὐτῇ ὁ ἄγγελος Κυρίου*. v) Sam. אֵי. w) Sam. בָּאתִי. x) Sam. הֵגֶר. y) Sam. יָרָה. z) Sam. וְעַל־פָּנֵי. a) Sam. הֵגֶר. b) Sam. שְׁמוֹ. c) Cd. 1. אֱלֹהִים. d) Sam. עֲנִיךָ. e) Sam. פָּרָא. f) Sam. reads רָאִי twice in this verse. On the accentuation of רָאִי, here and in v. 14, vid. n. g) Sam. קָרָאת. h) Sam. יִשְׁמְעָאֵל. i) Cdd. 2. LXX. Syr. יִלְדָּה. j) Sam. יִשְׁמְעָאֵל. k) Sam. יִשְׁמְעָאֵל.

9 וַיֹּאמֶר אֵלָיו קַח־הָ" לִי עֲגֹלָה מִשְׁלֹשָׁה וְעֹז מִשְׁלֹשָׁה וְאֵיל
 י מִשְׁלֹשׁ וְחֹר וְגֹזֶל: וַיִּקַּח־לוֹ אֶת־כָּל־אֵלֶּה וַיִּכְתֹּר אֶת־סֹ
 בַּתְּוֹד^a וַיִּתֵּן אִישׁ־בְּחֹר^b לְקַרְאֹת רַעְיוֹ וְאֶת־הַצֶּפֶר^c לֹא בָחַר:
 11 וַיֵּרֶד הָעֵיט עַל־הַפְּגָרִים^d וַיֵּשֶׁב אִתָּם אַבְרָם: וַיְהִי הַשָּׁמַשׁ
 12 לְבֹא וְהַרְדֵּמָה נָפְלָה עַל־אַבְרָם וְהָנָה אִימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה
 13 נִפְלַת עָלָיו: וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדַע^e תִּדְעַע כִּי־נָרַ וַיְהִי וְרָעָה
 14 בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדִּים וְעָנִי אִתָּם^f אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וְגַם
 אֶת־הַנְּגִי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ^g בֶּן אֲנָכִי וְאֶחָד־בָּנָי יֵצְאוּ בְּרִכְשׁ^h גְּדוֹל:
 טו וְאִתָּה תָּבוֹא אֶל־אַבְחִיָד בְּשָׁלוֹם תִּקְבֹּרⁱ בְּשִׁיבָה טוֹבָה:
 16 וְדֹר רַבִּיעִי יֵשׁוּבוּ^j הִנֵּה כִּי לֹא־שָׁלֵם עָנִי הָאִמְרִי עַד־הַנֵּה:
 17 וַיְהִי הַשָּׁמַשׁ בָּאָה וְעָלְמָה הָיָה וְהָנָה תַּנּוּר עָשָׂן וּלְפִיד אֵשׁ
 18 אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַנְּגִרִים הָאֵלֶּה: בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת יֵהוּה אֶת־
 אַבְרָם בְּרִית לֵאמֹר לְרָעָה נִתְחַל אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר
 19 מִצְרַיִם עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל^k נְהַר־פָּרָת: אֶת־הַקְּנִי וְאֶת־הַקְּנִי
 כ וְאֵת הַקְּדַמְנִי^l: וְאֵת־הַחֲמִי וְאֶת־הַפְּרוֹי וְאֶת־הַרְפָּאִים:
 21 וְאֶת־הָאִמְרִי וְאֶת־הַבְּנֵעִי וְאֶת־הַנְּגִשִּׁי^m וְאֶת־הַיְּבוּסִי: ס

י" 16

א וְשָׂרִי אִשְׁתִּי אַבְרָם לֹא יָלְדָה לוֹ וְלָהּ שְׁפָחָה מִצְרִית וַיִּשְׁמָהּ
 2 הַגֵּר: וְהָאִמְרִי שָׂרִי אֶל־אַבְרָם הִנֵּה־נָאⁿ עֲצָרְנִי יְהוּה מְלֹדֶת
 בֹּא־נָא אֶל־שְׁפָחָתִי אוּלִי אֲבָנָה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל
 3 שָׂרִי: וַתִּקַּח שָׂרִי אִשְׁתִּי אַבְרָם אֶת־הַגֵּר הַמִּצְרִית שְׁפָחָתָהּ

z) Sam. קח. a) Sam. כחור. b) Sam. איש את כטור. c) Sam. והצפרים. d) LXX. insert here: *ἐπὶ τὰ διχοτομήματα αὐτῶν*. e) Sam. יודע. f) LXX. insert: *καὶ ταπεινώσουσιν αὐτόν*. g) Sam. הרביעי ישוב. h) Sam. ברכוש. i) Sam. וחכר. j) Sam. יעבידו. k) Sam. הגדול. l) Sam. הקדמוני. m) Sam. and LXX. insert ואת החמישי; however before ואת הנגשי comp. Ex. 23: 23. Josh. 3: 10, 9: 1. n) LXX. and Vulg omit נא.

קָנָה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: וּבְרוּךְ אֵל עֲלִיּוֹן אֲשֶׁר־מִן צָרִיד בִּירָדָה¹ כ
 וַיִּתְּן־לוֹ^א מַעֲשֶׂה מִכָּל: וַיֹּאמֶר מִלֵּד־סָרָם אֶל־אֲבָרָם תָּן־לִי¹ 21
 הַנֶּפֶשׁ וְהַרְבֵּשׁ² קַח־לָךְ: וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֶל־מֶלֶךְ סָרָם הִרְמַתִּי 22
 יָדִי³ אֶל־יְהוָה⁴ אֵל עֲלִיּוֹן קָנָה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: אֶסְמְחוּט וְעַד 23
 שְׂרוּף־נֹעַל⁵ וְאִם־אֶקַּח⁶. מִכָּל־אֲשֶׁר־לָךְ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי 24
 הַעֲשֵׂהְתִּי⁷ אֶת־אֲבָרָם: בְּלִעְדֵּי בֶק אֲשֶׁר אָבְלוּ הַנְּעָרִים וַחֲלָק 24
 הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתִּי עַנְל אֲשָׁכַל וּמִמָּרָא הֵם יִקְחוּ
 חֲלָקָם: ׀

טו 15

אָחֵר ׀ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֶל־אֲבָרָם בְּמִתְּחִיל א
 לֹאמַר אֶל־חֵיכָא אֲבָרָם אֲנִכִּי מִן לָךְ שְׁבַרְךָ הִרְבֵּה⁸ מְאֹד:
 וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֲדֹנִי יְהוָה מַה־תִּתֶּן־לִי וְאֲנִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי⁹ 2
 וּבֶן־מִשְׁק בֵּיתִי הוּא *דִּמְשָׁק* אֵלִיעֶזֶר: וַיֹּאמֶר אֲבָרָם הֵן לִי 3
 לֹא נִתְּתָה זָרַע וְהִנֵּה בֶן־בֵּיתִי יוֹרֵשׁ¹⁰ אִתִּי: וְהִנֵּה דְּבַר־יְהוָה 4
 אֵלָיו לֹאמַר לֹא יִירָשָׁה זֶה בִּי־אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּנִּי הוּא
 יִירָשָׁה: וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר¹¹ הַבְּטָנָה הַשְּׂמִימָה¹² ה
 וּסְפֹר הַבּוֹבְבִים אִם־תּוֹכַל לִסְפֹּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ¹³ כֹּה יִהְיֶה
 זָרְעֶךָ: וְהָאֵמֶן¹⁴ בִּיהוָה וַיַּחֲשֹׁבֶהָ לוֹ צִדְקָה: וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי 6
 יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאִוֶּר כְּשִׁדִּים לָתֵת לָךְ אֶת־הָאָרֶץ 7
 הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ: וַיֹּאמֶר אֲדֹנִי יְהוָה כִּמָּה אֲדַע כִּי אֵירָשְׁנָה: 8

j) Cdd. LXX. Vulg. Syr. Saad. בִּירִיד. k) LXX. insert Ἀβραμ.
 l) Sam. חנה לי. m) Sam. והרכוש. n) Sam. אחי ידי. o) Sam.
 אנכי מעשרתי. p) Sam. שרתי נ'. q) Cdd. Sam. אם אקח. r) Sam.
 s) Sam. ארבה. t) Sam. הלך עררי. u) Sam. יירש. v) LXX. Syr.
 Vulg. Saad. insert לו. w) Sam. השמים. x) LXX. omit
 y) LXX. Vulg. supply אברם.

- 6 קרייתים: ואת-החרי בְּהֶרְגָם שְׁעִיר עַד אֵיל פֶּאֶלֶן אֲשֶׁר עַל-
7 הַמִּדְבָּר: וַיָּשְׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל-עֵין מִשְׁפָּט הוּא קָדֵשׁ וַיָּבִי אוֹתָהּ
כָּל-שָׂדֶה הָעֵמֶלְקִי וְגַם אֶת-הָאֲמָלִי הַיֹּשֵׁב בְּחֻצָּן תָּמַר:
8 וַיֵּצֵא מֶלֶךְ-סֹדֶם וּמֶלֶךְ עַמְלָה וּמֶלֶךְ אֶדְמָה וּמֶלֶךְ צִבְיִים
וּמֶלֶךְ בִּלְע הוּא-צָעַר וַיַּעֲרְכוּ אִתָּם מִלְחָמָה בְּעָמֶק הַשְּׂדִים:
9 אֵת כְּדָרְלֶעָמֶר מֶלֶךְ עֵילָם וְחִדְעֵל מֶלֶךְ גּוֹזִים וְאִמְרָפֶל מֶלֶךְ
שִׁנְעָר וְאַרְיוֹף מֶלֶךְ אֶלְמַר אַרְבַּעָה מַלְכִּים אֶת-הַחֲמִשָּׁה:
י וַעֲמֶק הַשְּׂדִים בְּאֶרֶת חֲמָר וַיָּגִסוּ מֶלֶךְ-סֹדֶם וּמֶלֶךְ עַמְלָה
11 וַיַּפְלוּ-שָׁמָּה וַהֲנִשְׁאָרִים הָרָה וְגַם: וַיִּקְחוּ אֶת-כָּל-רֶכֶשׁ סֹדֶם
12 וְעַמְלָה וְאֶת-כָּל-אֲבָלָם וַיִּלְכוּ: וַיִּקְחוּ אֶת-לוֹט וְאֶת-רַכְשׁוֹ
13 בֶּן-אֲחִי אֲבָרָם וַיִּלְכוּ וְהוּא יֹשֵׁב בְּסֹדֶם: וַיָּבֹא הַפְּלִיט וַיִּגְדֹּל
לְאֲבָרָם הָעֶבְרִי וְהוּא שָׁכֵן בְּאֶלְנִי מִמָּרָה הָאֲמָלִי אֲחִי אֲשַׁלֵּם
14 וְאֲחִי עֲנָר וְהֵם בָּעֵלִי כְרִית-אֲבָרָם: וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם כִּי נִשְׁבָּה
אֲחִיו וַיִּרָק אֶת-חֲנִיבֹי וַיִּלְכְּדוּ בֵיתוֹ שְׁמֹנֶה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת
טו וַיִּרְדֹּף עַד-דָּן: וַיַּחֲלֹק עֲלֵיהֶם לְלוֹלָה הוּא וַעֲבָדָיו וַיִּכֹּם
16 וַיִּרְדֹּפֶם עַד-חוּבָה אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לְדַמְשֶׁק: וַיָּשֶׁב אוֹתָהּ כָּל-
הָרֶכֶשׁ וְגַם אֶת-לוֹט אֲחִיו וְרַכְשׁוֹ הַשֵּׁבִי וְגַם אֶת-הַנְּשִׁים
17 וְאֶת-הָעָם: וַיֵּצֵא מֶלֶךְ-סֹדֶם לְקִרְאָתוֹ אֶחָדִי שׁוֹבֵז מִהַכּוֹת
אֶת-כְּדָרְלֶעָמֶר וְאֶת-הַפְּלִיטִים אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶל-עָמֶק שְׁוֹה הוּא
18 עָמֶק הַמֶּלֶךְ: וּמִלְכִּי-צָרְק מֶלֶךְ שָׁלֹם הוֹצִיא לָחֶם וַיֵּין וְהוּא
19 בֶּהֱן לֵאלֹהֵי עֵלְיוֹן: וַיִּבְרָכֵהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אֲבָרָם לֵאלֹהֵי עֵלְיוֹן

q) Sam. LXX. Vulg. Syr. Onk. Saad. כהררי; vid. n. r) Sam.
פראן. s) Sam. כחצצון. t) Sam. בארות חומר. u) V. D. H.
סודם ועמרה; vid. n. v) Sam. שם. w) Sam. ההרה. x) Sam. רכוש.
y) Sam. וואת כל רכושו. z) Sam. וילך. a) Sam. והיגר. b) Sam.
כאלוני. c) Sam. אשכול, and so in v. 24. d) Sam. ענר, and so in v. 24.
e) LXX. and Vulg. supply לוט. f) Sam. וירק. g) Sam. הרכוש;
LXX. supply Σοδόμων. h) Sam. ורכוש. i) Sam. אח אברם.

סֹדִם רָעִים וַחֲטָאִים לַיהוָה מָאֹד: (וַיְהִי זֶה) אָמַר אֵל-אַבְרָם 14
 אַחֲרֵי הַפֶּדֶר-לוֹט מֵעֲמֹז שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן-הַמָּקוֹם
 אֲשֶׁר-אַתָּה שָׂם צַפְנָה^{a)} וְנִגְבָּה וּקְדָמָה וְיָמָּה: כִּי אֶת-דָּב-ל טו
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֶה לָּךְ אֶתְנַנָּה וְלִזְרַעָה עַד-עוֹלָם:
 וּשְׁמִתִּי אֶת-זְרַעָה בְּעַפְרֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר ׀ אִם-יִוָּכַל אִישׁ לְמָנוּחַ 16
 אֶת-עַפְרֵי הָאָרֶץ גַּם וְזָרַעָה יִמְנָה: קוֹם הַחֵתְלֵךְ בָּאָרֶץ 17
 לְאַרְבָּה וּלְרַחֲבָה כִּי לָךְ אֶתְנַנָּה: (וַיֵּאחֶלֶץ) אַבְרָם וַיָּבֹא וַיִּשָּׁב 18
 בְּאַלְנִי^{b)} מִמָּרָא^{c)} אֲשֶׁר בְּחֶכְרֹן וַיָּבֹא-שָׁם מִזֶּבֶת לַיהוָה: פ

יד 14

וַיְהִי בַיּוֹם אֲמַרְפֶּל מֶלֶךְ-שֹׁנַר אֲרִיזָה^{a)} מָלַךְ אֶלְסָר^{b)} בְּדִרְלֵעָמֶר^{c)} א
 מָלַךְ עֵילָם (וַחֲדָעֶל^{d)} מָלַךְ גּוֹיִם^{e)}): עָשָׂו מֶלֶךְמָחָה אֶת-בְּרַעַל מָלַךְ 2
 סֹדִם וְאֶת-בְּרִשָׁע מָלַךְ עֵמֶרָה שְׁנָאֵב^{f)} ׀ מָלַךְ אֲדָמָה (וּשְׁמֵאֲבָר^{g)})
 מָלַךְ צִבּוֹיִם^{h)} (וּמָלַךְ בְּלַעַיⁱ⁾ הוּא-עֶצֶר: בָּל-אֶלָּה חֲבָרוּ אֶל-עֶמֶק 3
 הַשָּׂדִים הוּא גַם הַמֶּלֶח: שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת- 4
 בְּדִרְלֵעָמֶר וַיִּשְׁלַשׁ-עֶשְׂרֵה^{j)} שָׁנָה מָרְדּוּ: וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה ה
 בָּא בְּדִרְלֵעָמֶר וְהַטְּלָבִים אֲשֶׁר אָחָז וַיָּבֹאוּ אֶת-רָפָאִים^{k)}
 בְּעֶשְׂתֵּיתָה קָרְנִים^{l)} וְאֶת-חַוִּיזִים בְּרָם^{m)} וְאֵת הָאִימִים בְּשָׁנָה

y) LXX. ואלהים. z) Sam. צפונה. a) Sam. וילך. b) Sam. במלואי. c) Syr. adds ܡܠܟܐ „the Amorite“. d) Cdd. Sam. ואריז. e) Syr. adds ܡܠܟܐ „the Amorite“. f) Sam. כדר לעמר and so in vv. 4, 5; g) Syr. ܡܠܟܐ, Ps.-Jon. ܡܠܟܐ. h) Sam. ܡܠܟܐ. i) LXX. ܡܠܟܐ, Syr. ܡܠܟܐ. j) Sam. ܡܠܟܐ, Walton ܡܠܟܐ. k) Sam. ושנאב; LXX. και μετὰ Σενάαβ. l) Sam. ܡܠܟܐ, Walton ܡܠܟܐ. m) Sam. ܡܠܟܐ, Walton ܡܠܟܐ. n) Sam. ܡܠܟܐ, Walton ܡܠܟܐ. o) Sam. ܡܠܟܐ, Walton ܡܠܟܐ. p) Sam. cdd. 7. Jerome in Quæst. Heb. ברחם. Vid. n.

כ הנה אשתך קח ולך: ויצו עלי פרעה אנשים וישלחו
אתו ואת-אשתו ואת-כל-אשר-לו):

יג 13

א ויעל אברהם ממצרים הוא ואשתו וכל-אשר-לו ולוט עמו
2 הנגדה: ואברהם בבר מאר במקנה בכסף וכוהב: וילך
3 למסעיו מנגב ועד-בית-אל עד-המקום אשר-היה שם אהלה)
4 בפתח-לח בין בית-אל^א) ובין העי: אל-מקום המזבח אשר-
העשה שם בראשונה^ה) ויקרא שם אברהם בשם יהוה: וגם-ללוט
6 החלך את-אברהם היה צאן-דבקר ואהלים: ולא-נשא^מ) אתם
הארץ לשבת ויחרו^ה) צריהו רכושם רב ולא יכלו לשבת
7 ויחרו: ויהי-ליב בין רעי מקנה-אברהם ובין רעי מקנה-לוט
8 והבגועי^נ והפרוי^ז או ישב^ב) בארץ: ויאמר אברהם אל-לוט
אל-נא^פ) תהי^ה) מריבה ביני ובינך ובין רעי ובין רעיד בי-
9 אנשים אחים אנחנו: הלא^ה) כל-הארץ לפניך הפרד נא
י מעלי אבד-השמאל ואימנה^ה) ואסדימין ואשמאילה^ה): וישא-
לוט את-עיניו וירא את-כל-בקר הירדן כי כלה^ה) משקה
לפניו שחת יהוה את-סדם ואעמלה בגזירהוה בארץ
11 מצרים באקה צער^ז): ויבחר-לו לוט את כל-בקר^ו) הירדן
12 ויפד לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו: אברהם^ח) ישב
13 בארץ-בגוען ולוט ישב-בְּעָרֵי הַבְּבֵר וַאֲהֵל עַד-סְדֵם: ואנשי

i) Sam. adds עמו ולוט. j) Sam. אהלו. k) Sam. בחמל.

l) Sam. בראשונה. m) Sam. נשאה. n) Sam. יחרו. o) Sam. ילכים.

p) Cd. 1. LXX. Syr. omit נא. q) Sam. תהיה. r) Sam. הלא.

s) Sam. השמאלה והימינה. t) Sam. הימינה השמאלה. u) Sam. כלו.

v) Sam. צערה. w) Cdd. 2. Vulg. omit כל x) Cdd. 2. LXX. read ואברהם.

אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחֵרֶן וַיֵּצְאוּ לִלְכָּה אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה־
 כְּנָעַן⁶): וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְצָיָא עַד מְקוֹם שָׂכֵם עַד אֵלֹן מוֹרָה־
 וַהֲכַנְעֵנִי אִצָּ בְּאַרְצָיָא: וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמְרָה⁷ לְזֶרְעֲךָ
 אֲתָן אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת וַיָּבֶן שָׂם מוֹבֵל לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:
 וַיַּעֲלֶק מִשָּׁם הַחֵרָה מִקְדָּם לְבֵית-אֵל וַיִּטֵּם⁸ אֶת־הָאֵל
 מִלֵּם וַהֲעִי מִקְדָּם וַיָּבֶן שָׂם מוֹבֵל לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:
 וַיִּסַּע אַבְרָם הַלּוֹךְ וְנִסְוֵעִי⁹ הַנִּנְבָּה: פ וַיְהִי רָעַב בְּאַרְצָיָא
 וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרֵימָה לְגֹר שָׂם פִּרְכָּבֵר הָרָעַב בְּאַרְצָיָא: וַיְהִי
 כְּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבֹא מִצְרֵימָה וַיֹּאמֶר אֶל-שָׂרִי אִשְׁתִּי תִנְה-
 גֵּאִי¹⁰ וַיִּרְעִי כִי אִשָּׁה וַפִּתְמָרָה אֶת־¹¹: וַהֲלֹה פִּירְמָו אֶת־¹²
 הַמִּצְרִיִּם וַאֲמָרוּ אֲשֶׁתִּי זֹאת וַהֲרָנִי אֶת־¹³ וַאֲמָרוּ יִחְיוּ: אֶת־¹⁴
 גֵּאִי¹⁵ אֶת־חֵי אֶת־לִמְעַן וַיִּטְבְּלִי בְּעֹבֵרָה וַחֲיוֹתָה נִפְשִׁי בְּגִלְדָּה:
 וַיְהִי כְּבֹא אַבְרָם מִצְרֵימָה וַיֵּרָאוּ הַמִּצְרִיִּם אֶת־הָאִשָּׁה
 כִּי-יָפָה הוּא מְאֹד: וַיִּרְאוּ אֶת־הָאִשָּׁה שָׂרִי פָרְעָה וַיְהַלְלוּ אֶת־הָאִשָּׁה
 אֶל-פָּרְעָה וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּיתָה¹⁶ פָּרְעָה: וַלְאֲבָרָם הַיִּשְׁכִּי¹⁷
 בְּעֹבֵרָה וַיְהִי-לוֹ צֹאן-וּבָקָר וַחֲמִלִים וְעֶבְדִּים וְשִׁפְחוֹת
 וַאֲתָנָח¹⁸ וַיִּמְלִים: וַיִּנְגַּע יְהוָה אֶת־פָּרְעָה בְּנָעִים נִלְלִים
 וַאֲתָנָח בֵּיתֹו עַל-דָּבָר שָׂרִי אִשָּׁת אַבְרָם: וַיִּקְרָא פָּרְעָה לְאַבְרָם
 וַיֹּאמֶר מַה-זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא-הִגַּדְתָּ לִּי כִי אִשָּׁתְךָ
 הוּא: לָמָּה¹⁹ אֲמַרְתָּ אֶת־חֵי הוּא וַאֲקַח אֶת־הָאִשָּׁה וַעֲתָה²⁰.

r) Sam. ארץ. s) The LXX. omit כנען ויבאו ארצה כנען, but the Alex. cod. has the clause. t) LXX. supply: *eis tò mēnos autēs*. u) Sam. מורא. v) Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. add לו. w) LXX. Vulg. insert שם. x) Sam. אהלו. y) Sam. ונסע. z) LXX. Vulg. Saad. omit נא. a) אחי, & so v. 13. b) Sam. אחיך. c) Sam. ואחך. d) Omitted in Cd. 1. Syr. e) Sam. ביתה. f) Sam. ובקר מקנה כבד מאד עבדים ושפחות וחמרים. g) Sam. חייטב. h) Sam. ולמה.

26 שָׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה^ע) וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת^ד): ם וַיַּחֲיֶינָה
 27 שְׁבָעִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־אַבְרָם אֶת־נָחוֹר וְאֶת־הָרָן וְאֶלְהָ^ה)
 הַתּוֹלֵדֹת תָּרַח הַתָּרַח הַוֵּלִיד אֶת־אַבְרָם אֶת־נָחוֹר וְאֶת־הָרָן
 28 וְהָרָן הַוֵּלִיד אֶת־לֹוט: וַיָּמָת הָרָן עַל־פְּנֵי תָרַח אָבִיו בְּאָרְץ
 29 מִוְלָדָתוֹ בְּאֶרֶץ כְּשָׁדִים: וַיָּקָח אַבְרָם וּנְחוֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם
 אֲשֶׁת־אַבְרָם^ה) שָׂרִי וְשֵׁם אֲשֶׁת־נָחוֹר מְלִכָּה בַת־הָרָן אֲבִי־
 ל מְלִכָּה וְאָבִי יִסְכָּה: וַתְּהִי שָׂרִי עֲקָרָה אֵין לָהּ וָלָד^ו):
 31 וַיָּקָח תָּרַח אֶת־אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת־לֹוט בֶּן־הָרָן בְּנוֹ־בָנוֹ וְאֵת
 שָׂרִי בַלְתּוֹ^ז) אֲשֶׁת אַבְרָם בְּנוֹ^י) וַיֵּצְאוּ^י) אֹתָם מֵאֶרֶץ כְּשָׁדִים לְלֶכְתָּ
 32 אֶרֶצָּה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ עַד־חָרָן וַיָּשְׁבוּ שָׁם: וַיְהִי יָמֵי־תָרַח
 חֲמִשׁ שָׁנִים וּמֵאֵתִים^א) שָׁנָה וַיָּמָת תָּרַח בְּחָרָן: פ

יב 12

א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַבְרָם לֵדְלֹךָ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וּמִמִּוְלָדָתָהּ וּמִבֵּית
 2 אָבִיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֵרָאךָ: וְאָעֲשֶׂה לְנָוִי גְדוֹל וְאַבְרָכָךָ
 3 וְאֶנְדְּלָה שְׁמִי וְהָיָה^ב) בְּרָכָה: וְאַבְרָכָה^ב) מְבָרְכִיד^ב) וּמִקְלָלָהּ^ב)
 4 אֶאֱלֹ^ב) וְנִבְרָכּוּ כָךְ^ב) כָּל מִשְׁפָּחוֹת^ב) הָאָדָמָה: וַיֵּלֶךְ אַבְרָם בְּאֵשֶׁר
 דִּבֶּר אֵלָיו יְהוָה וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לֹוט וְאַבְרָם בְּרַחֲמֵשׁ שָׁנִים
 ה וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן: וַיָּקָח אַבְרָם אֶת־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ
 וְאֶת־לֹוט בְּנֵי־אָחִיו וְאֶת־כָּל־רִבְוֹשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ

c) Sam. שנה ושנים חשע שנים; LXX. *ἐτη ἑκατὸν δικοσιπέντε*; Ps-Jon. מֵאָה וְשִׁשְׁסֵרִי שָׁנִין. d) Sam. adds: ויהיו כל ימי נחור שמנה. e) Sam. וארבעים שנה ומאה שנה וימת. f) Sam. אלה. g) Sam. אברים. h) Sam. וואת שרי ואח מלכה כלוחו. i) Sam. ונחור בניו. j) Sam. LXX. Vulg. ויוצא; vid. n. k) Sam. ומאח ומאח; so Acts 7: 4. l) Sam. ודוי. m) Sam. ואכרך. n) Cdd. Sam. ed. 1. o) Cd. 1. Sam. LXX. Vulg. Syr. ומקללך. p) Syr. adds *ܡܫܦܚܘܬܐ*, i. e. ובורעך. q) Sam. משפחות.

שְׁלַח^g) שְׁלֹשׁ שָׁנִים^h) וְאַרְבַּעⁱ) מֵאוֹת שָׁנָה^j) וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת^k): ׀ ׀
 וַשְׁלַח חַי^l) שְׁלֹשִׁים שָׁנָה^m) וַיֹּלֶד אֶת־עֶבֶר: וַיְחִי־שְׁלַח אַחֲרָיוⁿ 14 טו
 הוֹלִידוּ אֶת־עֶבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע^o) מֵאוֹת שָׁנָה^p) וַיֹּלֶד בָּנִים
 וּבָנוֹת: ׀ ׀ וַיְחִי־עֶבֶר אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים^q) שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־ 16
 פֶּלֶג: וַיְחִי־עֶבֶר אַחֲרָיו הוֹלִידוּ אֶת־פֶּלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע 17
 מֵאוֹת שָׁנָה^r) וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀ ׀ וַיְחִי־פֶלֶג שְׁלֹשִׁים 18
 שָׁנָה^s) וַיֹּלֶד אֶת־רְעֹו: וַיְחִי־פֶלֶג אַחֲרָיו הוֹלִידוּ אֶת־רְעֹו תִשַׁע 19
 שָׁנִים וּמֵאֵתִים^t) שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת^u): ׀ ׀ וַיְחִי רְעֹו כ 20
 שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים^v) שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־שָׂרוּג: וַיְחִי רְעֹו אַחֲרָיו 21
 הוֹלִידוּ אֶת־שָׂרוּג שִׁבְעַ שָׁנִים וּמֵאֵתִים^w) שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים
 וּבָנוֹת^x): ׀ ׀ וַיְחִי שָׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה^y) וַיֹּלֶד אֶת־נָחֹור: 22
 וַיְחִי שָׂרוּג אַחֲרָיו הוֹלִידוּ אֶת־נָחֹור מֵאֵתִים^z) שָׁנָה וַיֹּלֶד 23
 בָּנִים וּבָנוֹת^a): ׀ ׀ וַיְחִי נָחֹור תִשַׁע וְעֶשְׂרִים^b) שָׁנָה וַיֹּלֶד 24
 אֶת־תֵּרַח: וַיְחִי נָחֹור אַחֲרָיו הוֹלִידוּ אֶת־תֵּרַח תִּשַׁע־עָשָׂר כה

- g) LXX. *Kaivân*. h) LXX. omit שלש שנים. i) Sam. ושלש. j) Ps.-Jon. מֵאוֹת וְחֶלְחִין שָׁנִים. k) Sam. inserts: ויהיו כל ימי ארבע שנים ושלושים שנה וארבע מאות שנה וימת ויהיו כל ימי עבר ארבע שנים וארבע מאות שנה וימת. l) Sam. and LXX. insert ומֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־עֶבֶר אַחֲרָיו. m) LXX. *καὶ ἔζησε Kaivân ἑκατὸν καὶ τριάκοντα ἔτη καὶ ἐγέννησε τὸν Σαλά. καὶ ἔζησε Kaivân μετὰ τὸ γεννηθῆσαι αὐτὸν τὸν Σαλά ἔτη τριακόσια τριάκοντα, καὶ ἐγέννησεν υἱοῦς καὶ θυγατέρας καὶ ἀπέθανεν*. n) Sam. ויחי שלח. o) LXX. *τριακόσια τριάκοντα ἔτη*. p) Sam. and LXX. insert ומֵאוֹת שָׁנָה. q) Sam. and LXX. insert ומֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־פֶּלֶג. r) Sam. adds: ויהיו כל ימי עבר ארבע שנים וארבע מאות שנה וימת. s) Sam. and LXX. add ומֵאוֹת שָׁנָה. t) Sam. and LXX. add: ויהיו כל ימי פלג חשע ושלושים ומֵאוֹת שָׁנָה וימת. u) Sam. and LXX. insert ומֵאוֹת שָׁנָה. v) Sam. and LXX. insert ומֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־שָׂרוּג. w) Sam. ומֵאוֹת שָׁנָה. x) Sam. adds: ויהיו כל ימי רעו וימת. y) Sam. and LXX. insert ומֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־נָחֹור. z) Sam. ומֵאוֹת שָׁנָה. a) Sam. adds: ומֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־תֵּרַח. b) Sam. and LXX. *ἑκατὸν ἐβδομηκονταεννέα*. שנה וימת.

יא 11

² ויהי כל־הארץ שפה אחת ודבָרִים אֶחָדִים: ויהי בְנֵם־עַם
³ מִקֵּדָם ויִמְצְאוּ בְהֶעָה אֶרֶץ שְׁנָעַר ויִשְׁכּוּ שָׁם: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
אֶל־רֵעֵהוּ הִבָּה נִלְכְּנָה לְבָנִים ונִשְׂרָפָה לִשְׂרָפָה וְהָיִי לָהֶם
⁴ הַלְכְּנָה (לֹא־בָן) וְהַחֲמָרִי) הִנֵּה לָהֶם לַחֲמָר: וַיֹּאמְרוּ הִבָּהוּ
נִבְנֶה־לָּנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם ונַעֲשֶׂה־לָּנוּ שֵׁם פֶּן־
הַנִּפְוִיץ) עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: וַיֵּרֶד יְהוָה לִרְאֹתָ) אֶת־הָעִיר וְאֶת־
⁶ הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם: וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עִם אֶחָד
וּשְׂפָה אֶחָד לְכָל־ם וְנָה הַחֲלָם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא־יִבְצֹר
⁷ מִיָּהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמִי) לַעֲשׂוֹת: הִבָּה נִרְדֶּה וְנִבְלָה שֵׁם שְׂפָתָם)
⁸ אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ) אִישׁ שְׂפַת־ו) רַעְיוֹ: וַיִּפֶץ יְהוָה אֹתָם מִשָּׁם
⁹ עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיַּחֲדְלוּ לִבְנֹתָ) הָעִיר: עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ
כָּל־בְּרִשָּׁם כָּל־יְהוָה שְׂפָתָ) כָּל־הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפְצִים
יְהוָה עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: פ אֱלֹהִי) תּוֹלְדֹת שְׁם שָׁם
בֶּן־מֵאָתָּה שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־אַרְפֶּכְשָׁד שְׁנָתַיִם אַחֲרִי) הַמִּבּוֹל:
¹¹ וַיְחִי־שָׁם אַחֲרָי הַיּוֹלֶדוֹ אֶת־אַרְפֶּכְשָׁד) חֲמִישׁ מֵאוֹת שָׁנָה
¹² וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת): ס וַאֲרַפְכְּשָׁד חֵי חֲמִשׁ וּשְׁלֹשִׁים)
¹³ שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־שֵׁלַח): וַיְחִי אַרְפֶּכְשָׁד אַחֲרָי הַיּוֹלֶדוֹ אֶת־

r) Sam. לחימר. q) Sam. והחימר. p) קמץ ב"ק. o) Sam. נפץ.
s) Sam. לראות. u) Sam. יזמני. v) Sam. שפתיים. w) Sam. ישמע.
x) Sam. לבנות. y) Sam. LXX. את. z) Sam. את שפת. a) Cdd. 2. LXX. Sam. cd.
1. Sam. Vers. (Onk.) ואלה. b) Sam. אחרי. c) קמץ ב"ק.
d) LXX. insert καὶ ἀπέθνηκε, and so also in vv. 13, 15, 17, 19, 21,
23, 25; Sam. inserts here: שש מאות שנה וימת. e) Sam. and LXX. insert ומאת. f) LXX. Kaivār.

16 בכור^o) וְאֶת־חַת: וְאֶת־הַיְבוּסִי וְאֶת־הָאֱמֹלִי וְאֶת הַנִּרְזָשִׁי:
 17 וְאֶת־הַחִיִּי וְאֶת־הָעֲרָקִי) וְאֶת־הַסִּינִי: וְאֶת־הָאֲרֹרִי וְאֶת־
 18 הַצִּמְרִי וְאֶת־הַחֲמָתִי וְאַחֵר נָפְצוּ מִשְׁפָּחוֹת^q) הַכְּנַעֲנִי: וַיְהִי
 19 גְּבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּיּוֹן בְּאֶבֶר נִדְרָה עַד־עֹזָה בְּאֶבֶר סְרָמָה
 וְעַמְלָה וְאַדְמָה^r) וְצִבְיִם^s) עַד־לָשָׁע^t): אֵלֶּה בְּנֵי־חָם לְמִשְׁפַּחָתָם כ
 20 לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֹתָם^u) בְּנוֹיָהֶם^v): ס וְלִישָׁם^w) יֶלֶד גַּם־הוּא
 21 אָבִי כָל־בְּנֵי־עֶבֶר אֲחִי גִפְתַּח הַגִּדּוּל: בְּנֵי שָׁם עִילָם וְאַשּׁוּר
 22 וְאַרְפַּכְשָׁד^x) וְלוּד^y) וְאַרְם^z): וּבְנֵי אָרָם עֻזַּן וְחוּל וְגִתִּר^a) וְמִשֵּׁ^b):
 23 וְאַרְפַּכְשָׁד יֶלֶד^c) אֶת־שֵׁלָה וְשֵׁלָה יֶלֶד אֶת־עֶבֶר: וְלַעֲבֵר יֶלֶד^d) כֹּה
 24 שְׁנֵי בָנִים שָׁם הָאֲחֵר פֶּלֶג כִּי בְנִיּוֹ נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשָׁם אֲחִי
 25 יִקְטָן: וַיִּקְטָן יֶלֶד אֶת־אֱלִמּוֹדֵד וְאֶת־שֵׁלָה וְאֶת־חֲצִרְמוֹת
 26 וְאֶת־יֶרֶח: וְאֶת־הַרְוֹרָם^e) וְאֶת־אוּל^f) וְאֶת־דִּקְלָה: וְאֶת־עֵיבָל^g)
 27 וְאֶת־אֲבִימָאֵל וְאֶת־שָׁבָא: וְאֶת־אֹפְרַיִם וְאֶת־חִוִּיָּלָה. וְאֶת־יוֹכָב
 28 כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי יִקְטָן: וַיְהִי מוֹשְׁבָם מִמִּשְׁא^h) בְּאֶבֶר סְפֶרֶה הָר ל
 29 הַקָּדָם: אֵלֶּה בְּנֵי־יָשָׁם לְמִשְׁפַּחָתָם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֹתָםⁱ) לְנוֹיָהֶם: 31
 32 אֵלֶּה מִשְׁפָּחוֹת^j) בְּנֵי־נֹחַ לְחֻלְדָּתָם בְּנוֹיָהֶם וּמֵאֵלֶּה^k) נִפְרְדּוּ
 33 הַגּוֹיִם^l) בְּאָרֶץ אַחֲרָ^m) הַמִּבְבִּיל: פ

o) Sam. בכור. p) צידון ככור. q) Sam. הערוקי. r) ההא בפתח. s) Sam. תצבים ק'. t) Sam. ויהי נכול הכנעני מנהר מצרים עד הננה הגדול: נפצה משפחת. u) Cdd. LXX. (Onk.) אדמה. v) Sam. reads the verse thus: ויהי נכול הכנעני מנהר מצרים עד הננה הגדול: למשפחותם ללשונותם בארצותם. w) Sam. נהר פרת ועד הים האחרון. x) Cdd. 2. Sam. Saad. לנויהם. y) Cd. 1. Syr. ושם. z) Syr. throughout, וְלִישָׁם, y) Sam. ולד. z) LXX. add καὶ Καὶνῶν. a) Sam. חוץ וחול נהר. b) Sam. ומשא; LXX. & 1 Chr. 1: 17. מִשָּׁה. c) LXX. insert: τὸν Καὶνῶν καὶ Καὶνῶν ἐγέννησε; so Luke 3: 36. d) Sam. ילדו. e) Sam. אדורם. f) Sam. א.ול. g) Sam. עיבל. h) Sam. אשר. i) Syr. مَنَاط. j) Sam. למשפחותם ללשונותם בארצותם. k) Sam. מאלה. l) Sam. משפחות. m) Sam. איי הגוים. n) Sam. אחרי.

28 וַיְחַיֶּינָהּ אַחֲרָיָהּ הַמֶּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַתִּמָּשִׁים שָׁנָה:
29 וַיְחַיֶּי"ה בְּלִימִינָה תִשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַתִּמָּשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת: פ

י 10

א וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת בְּנֵי־נֹחַ שֵׁשׁ חֳמִישׁ וַיּוֹשֶׁת וַיּוֹלְדוּ"ה לָהֶם בָּנִים אַחֲרָיָהּ
2 הַמֶּבּוּל: בְּנֵי לֶפֶת גָּמָר וּמִנּוֹג וּמְדִי"ה וַיִּנּוּ"ה וְחָבֵל וּמִשְׁקָ"ה וְחִירִים:
3 וּבְנֵי גָמָר אֲשֻׁרִי וְרִפְחִי"ה וְחִנְרֵמָה: וּבְנֵי יִנּוּ"ה אֱלִישָׁה"ה
4 הַוַּתְרָשִׁישׁ בָּתִּים וְרָדִים"ה: מֵאֵלֶּה נִפְרְדּוּ אַנְי הַגּוֹיִם בְּאַרְצֵהֶם"ה
6 אִישׁ לְלִשְׁנֹו לְמִשְׁפַּחְתָּם"ה בְּגוֹיֵהֶם"ה: וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם
7 וַיּוֹשֶׁת"ה וַיִּכְנַעַן: וּבְנֵי כּוּשׁ סִבָּא וְחַוִּילָה וְסִבְתָּה"ה וְרַעְמָה
8 וְסִבְתָּכָה"ה וּבְנֵי רַעְמָה שָׂבָא וְרָדִן"ה: וְכוּשׁ יִלְדָ"ה אֶת־נִמְרֹד"ה הוּא
9 הַחֵלֶל לַהֲנוּת גִּבּוֹר"ה בְּאַרְצָ: הוּא־הָיָה גִּבּוֹר־צִיד לִפְנֵי יְהוָה"ה
י עַל־כֵּן יֵאמָר בְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צִיד לִפְנֵי יְהוָה: וַתְּהִי רֹאשִׁית
11 מִמְּלִכְתּוֹ כָּכָל וְאֶרֶץ וְאֶבֶד וּכְלָנָה"ה בְּאַרְצָ שֶׁנֶּעַר: מִדְּהָאָרֶץ
הַהוּא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיִּכֶן אֶת־נִינּוּזָה וְאֶת־רֹחֶבֶת"ה עִיר וְאֶת־
12 גִּלְחַ: וְאֶת־רֹסֶן בֶּין נִינּוּזָה וּבֶין גִּלְחַ הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה:
13 וּמִצְרַיִם יִלְדָ"ה אֶת־לוֹדִים"ה וְאֶת־עַנְנָמִים"ה וְאֶת־לִהְקִים וְאֶת־
14 נִפְתָּחִים"ה: וְאֶת־פְּתֹרְסִים וְאֶת־בִּסְלָחִים אֲשֶׁר יֵצֵאוּ מִשָּׁם
טו פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־כַּפְתָּרִים: ס וַיִּכְנַעַן וַיִּלְדָ"ה אֶת־צִידֹן

n) Sami. אחרי. o) Cdd. plur. 49 edd. Sam. ויהי; the vss. cannot be cited in support of this reading. p) Cdd. Syr. Saad. ווח. q) Sam. ויולידו. r) Sam. אחרי. s) Sam. מדי. t) LXX, add καὶ Ἐλισά. u) Sam. חובל ומושק. v) Sam. ריפר. Cdd. 2. & 1 Chr. 1: 6. ודיפח. Syr. مضع. w) Sam. אליש. x) Vid. n. Sam. ורודנים. y) Sam. בארצוהם. z) Sam. למשפחותם. a) Cdd. 3. Sami. ed. 1. למייהם. b) Sam. פוט. c) Sam. סכחה. d) Sam. וסכחה. e) Syi. ٩٩. f) Sam. הוליד. g) Sam. נמרוד, and in v. 9. h) Sam. גבור, and in v. 9. i) LXX. add אלהים. j) Sam. וכלהן. k) Sam. רחכות. l) Sam. להדים. m) Sami. עיננים. Syr. مخصم. n) Syr. مخصم.

14 לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ: וְהָיָה בְּעֲנֵנִי עָנָן עַל־הָאָרֶץ
 וְנִרְאָתָה הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן: וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם^a טו
 וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה^b בְּכָל־בָּשָׂר וְלֹא־יָהִי עוֹד הַמָּיִם לַמַּבּוּל
 לְשַׁחֵת^c כָּל־בָּשָׂר: וְהָיְתָה הַקֶּשֶׁת^d בְּעָנָן וְרֹאִיתִיהָ לְזִכָּר^e בְּרִית
 עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים^f וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה^g בְּכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל־
 הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נָח זֶאת אֵי־תִּבְרִית הַבְּרִית אֲשֶׁר
 הִקְמַתִי בֵּינִי וּבֵין כָּל־בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ: פ וַיַּהֲנוּ
 בְּנֵי־נָח הַיְצִיאִים^h מִן־הַחֹבֶה שָׁם וְחָם וְיֹפֶת וְחָם הוּא אָבִי
 כְנָעַן: שְׁלֹשָׁה אֱלֹה בְנֵי־נָח וּמֵאֵלֶיהֶםⁱ נִפְצָה כָל־הָאָרֶץ: י9
 וַיַּחֲלֵ נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטֵּעַ כֶּרֶם: וַיֵּשֶׁב מִן־הַנִּין וַיִּשְׁכַּר^j
 וַיַּחֲזֵל בְּתוֹךְ אֹהֲלָהֶם^k: וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן אֵת עֶרְוַת אָבִיו
 וַיַּגֵּד לְשְׁנֵי־אֶחָיו בַּחוּץ: וַיִּקַּח שָׁם וְיֹפֶת אֶת־הַשְּׂמֶלֶה^l
 וַיִּשְׂמֻ^m עַל־שִׁבְכָם שְׂנִיתָם וַיַּלְכּוּ אֶת־רֵגְלֵיהֶם וַיִּכְסּוּ אֵת עֶרְוַת
 אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אֶת־רֵגְלֵיהֶם וְעֶרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ: וַיִּקְרָץⁿ נָח
 מִיֵּינוֹ וַיֵּדַע אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לוֹ בָּנוֹ הַקָּטָן: וַיֹּאמֶר כֹּה

אָרִיר בְּנָעַן

עָבַד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו:

26

וַיֹּאמֶר

בְּרֹךְ יְהוָה אֱלֹהֵי שָׁם

וַיְהִי כְנָעַן עָבַד לָמוֹ:

27

יִפֹּת אֱלֹהִים לְיֹפֶת

וַיִּשְׁכֵּן בְּאֶהֱלֵי־שָׁם

וַיְהִי כְנָעַן עָבַד לָמוֹ:

a) Sam. וּבֵינֵיכֶם. b) Sam. הָיְתָה אֲשֶׁר אֲחֻכֶּם. c) Sam. שַׁחֲחָה. d) LXX. apparently קֶשֶׁת. e) Sam. וְרֹאִיתִיהָ לְזִכָּרָה. f) LXX. ἀνά
 μέσους ἐμοῦ καὶ τῆς γῆς. g) Sam. הָיְתָה. h) Sam. הַיְצִיאִים. i) Sam. חָם. j) Sam. מֵאֵלֶיהֶם. k) Sam. אֹהֲלוֹ. l) Sam. וַיִּשְׂמֻ.
 m) Sam. וַיִּקְרָץ.

ט 9

א ויברך אלהים את-נח ואת-בניו ויאמר להם פרו ורבו
 2 ומלאו את-הארץ: (ומראכם וחתכם^a) יהיה על כל-חיית
 הארץ ועל כל-עוף השמים בכל^b) אשר תרמש האדמה
 3 ויכל-דגו הים בידיכם ונתנו^c): כל-רמש אשר הוא-חי לכם
 4 יהיה לאכלה כנרק עשב נתתי לכם את-כל^d): אך בשר
 ה בנפשו דמו לא תאכלו: ואך את-דמכם^e) לנפשתיכם אדרש^f
 'מיר כל-חיה^g) אדרשנו ומיר^h) האדם מירⁱ) איש אחיו^j) אדרש^k)
 6 את-נפש האדם: ששך דם האדם^l) באדם^m) דמו ישפך בי בצלם
 7 אלהים עשה את-האדם: ואתם פרו ורבו ושרצוⁿ) בארץ
 8 ורבו-בה: ס ויאמר אלהים אל-נח ואל-בניו אתו
 9 לאמר: ואני הנני מקים את-בריתי אתכם ואת-זרעכם
 י אחריכם: ואת כל-נפש החיה אשר אתכם בעוף בבהמה^o)
 וכל-חית הארץ אתכם מכל וצאי התבה לכל חית הארץ: v)
 11 והקמתי את-בריתי אתכם ולא-יברח^p) כל-בשר עוד מפני
 12 המבול ולא-יהיה עוד מקול לשחת^q) הארץ: ויאמר אלהים
 ואת אות-הברית אשר-אני נתן ביני וביניכם^r) ובין כל-נפש
 13 חיה^s) אשר אתכם לדורת עולם: את-קשתי נתתי בענן והיתה

f) LXX. supply: *καὶ κατακατασφύσαστε αὐτῆς*. g) Sam. וכל. h) Cdd. 2. Sam. cdd. 4. LXX. Syr. Saad. ובראכם וחתכם. i) Sam. נתתי. j) Sam. הכל. k) Sam. omits אך and reads ואת. l) LXX. omit. m) Sam. חי. n) Sam. מיר. o) Cd. 1. LXX. ומיר. p) Cdd. Sam. Vulg. Syr. ואחי. q) Sam. חדרש. r) Sam. אדם. s) LXX. Vulg. omit. t) Cdd. Sam. LXX. Syr. Vulg. Onk. cdd. 3. ושרצו. u) Cdd. Sam. LXX. Syr. Saad. Ps.-Jon. Onk. cdd. 7. ויברכה. v) LXX. omit 'הא' לכל ח' הא'. w) Sam. adds עוד here, and omits it after בשר. x) Sam. המבול להשחית. y) Sam. וביניכם. z) Sam. החיה.

אֶל-הַתֵּבָה: וַיַּחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּסַּף שֵׁלַח אֶחָד־
 הַיּוֹנָה מִן-הַתֵּבָה: וַתָּבֹא אֵלָיו הַיּוֹנָה לָעַת עֶרֶב וְהָנָה עֹלָה¹¹
 וַיֹּחַ טֶרֶף בְּפִיהָ וַיֵּדַע נֹחַ כִּי-קָלוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ: וַיַּחַל¹²
 עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה וְלֹא-יָסָפָה
 שׁוֹב־אֵלָיו¹³ עוֹד: וַיְהִי בָאֵחָת וָשֵׁשׁ-מֵאוֹת שָׁנָה¹⁴ בְּרֹאשׁוֹ¹⁵
 בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיָּסֶר נֹחַ אֶת-מִדְבָּה
 הַתֵּבָה וַיֵּרָא וְהָנָה חָרְבוּ פָנֵי הָאָדָמָה: וַיַּחַדֵּשׁ הַשָּׁנִי בִשְׁבָעָה¹⁴
 וַעֲשָׂרִים יוֹם לַחֹדֶשׁ וַיִּבְשָׁה הָאָרֶץ: ׀ וַיִּדְבֹּר אֱלֹהִים¹⁶ טו
 אֶל-נֹחַ לֵאמֹר: צֵא מִן-הַתֵּבָה אַתָּה וְאַשְׁתְּךָ וּבְנֶיךָ¹⁷ וְנָשֶׁי-
 בְנֶיךָ אִתָּךְ: כָּל-הַחַיָּה¹⁸ אֲשֶׁר-אִתָּךְ מִבְּלִבְשָׁר בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה¹⁹
 וּבְכָל-הַרֹמֵשׁ הָרֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ הוֹצֵא²⁰ אִתָּךְ וַיֵּשְׂרְצוּ בָאָרֶץ²¹
 וַיִּפְּרוּ וַיִּרְבוּ עַל-הָאָרֶץ: וַיֵּצֵא גַם וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנָשֵׁי-בָנָיו²²
 אִתּוֹ: כָּל-הַחַיָּה²³ כָּל-הַרֹמֵשׁ²⁴ וְכָל-הָעוֹף בָּלֵא²⁵ רֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ²⁶
 לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם²⁷ וַיֵּצְאוּ מִן-הַתֵּבָה: וַיֵּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקַּח כ
 מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת²⁸
 בַּמִּזְבֵּחַ: וַיִּרְחַח יְהוָה אֶת-רֵיחַ הַנִּיחָח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-לִבּוֹ²⁹
 לֹא אֹסֵף לְקַלֵּל עוֹד³⁰ אֶת-הָאָדָמָה בְּעִקְבוֹר הָאָדָם כִּי יַעַר לִבִּי
 הָאָדָם רָע מִנְעֻרָיו וְלֹא-אֹסֵף³¹ עוֹד לְהַכּוֹת אֶת-כָּל-חַיִּי בָאָשֶׁר
 עָשִׂיתִי: עַד כָּל-יְמֵי הָאָרֶץ זָרַע זָקָצִיר וָקָר וָחֹם וָקִיץ³² וַתִּרָּץ
 וַיִּזְחַק³³ וְלֹא-יִשְׁבְּחוּ:

l) Cd. 1. Sam. עלי. m) Sam. ויחל. n) Sam. 'א. שובה.
 o) LXX. insert: ἐν τῇ ζωῇ τοῦ Νώε. p) Sam. בראשון. q) Cd. 1.
 ידוה. LXX. יהוה אלהים. r) Cdd. 2. Syr. ובניך ואשתך. s) Sam.
 'ו. וכל ה'. u) LXX. omit בארץ. v) Cdd. ושרצו בארץ. w) Vid. n. Cdd. וכל הרמש.
 x) Cdd. וכל. y) Sam. למשפחותיהם. z) Sam. עלות. a) Vid. n.
 b) Sam. לקלל עוד. c) Sam. אוסף. d) Sam. קץ. e) Sam. ויוםם.

כ השמים: חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים ויכסו
 21 ההרים^ו): ויגזע כל־בשרו הרמש על־הארץ בעוף ובבהמה
 22 ובהמה ובכל־השרץ השרץ על־הארץ וכל האדם: כל אשר
 23 נשמה־רוח חיים באפו מכל אשר בקרבה מתי: וימח את־
 כל־היקום. אשרו על־פני האדמה מאדם עד־בהמה עד־רמש
 ועד־עוף^ז השמים וימחו מן־הארץ וישאר^ח אד־נח ואשר
 24 אתו בתבה: ויגברו המים על־הארץ חמשים וזמאת יום:

ח 8

א ויזכר אלהים את־נח ואת כל־החיה ואת־כל־הבהמה^י
 אשר אתו בתבה ויעבר אלהים רוח על־הארץ וישבו
 2 המים: ויסקרו מעינות^ז ההום וארבות^ח השמים ויכלא^ט הגשם
 3 מן־השמים: וישבו המים מעל הארץ הלוד ושיב^י ויחסרו
 4 המים מקצה^י המים וימחו וימח יום: ויתנח התבה בתרש
 ה השיביעי בשבעה־עשר^י יום לחדש על הרי אררט^י: והמים
 היו הלוד וחזור^י עד התרש^י העשירי בעשירי באחד לחדש
 6 גראו ראשי ההרים: ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח
 7 את־חלון התבה אשר עשה: וישלח את־הערב ויצא וצוא
 8 ושוב^י עד־יבשת המים מעל הארץ: וישלח את־היונה
 9 מאתו לראות הקלו המים מעל פני^י האדמה: ולא־מצאה
 היונה מנוח לכפר־רגלה ותשב אליו אל־התבה כי מים
 על־פני כל־הארץ וישלח ירו^י ויקחה ויבא אתה אליו

v) LXX. πάντα τα ὄρη τὰ ὑψηλά; Syr. ܐܬܪ ܕܥܠܝܐ "the high mountains". w) Sam. עד עוף. x) Sam. הישאר. y) LXX. insert: καὶ πάντων τῶν πετεινῶν καὶ πάντων τῶν ἐρπετῶν τῶν ἐρπόντων. z) Sam. מעינות. a) Sam. וארכות. b) Sam. ויכל. c) Sam. הלכו וישבו. d) Sam. מקץ. e) LXX. ἐβδόμη καὶ δικάδι. f) Sam. הררט. g) Sam. הלוכו וישבו. h) Sam. חדר. i) Sam. וישב. j) Cdd. 2. LXX. omit. k) Sam. את ירו.

וַיַּעַשׂ נָח כָּכָל אֲשֶׁר-צִוָּהוּ יְהוָה^ה: וְנָח בֶּן-שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה⁶
וַהֲמַבּוּל הָיָה מַיִם עַל-הָאָרֶץ: וַיָּבֹא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנָשֵׁי-
בָנָיו אִתּוֹ אֶל-הַתֵּבָה מִפְּנֵי מַיִם הַמַּבּוּל: מִן-הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה⁸
וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינָנָה טְהוֹרָה וּמִן-הָעוֹף⁹ (וְכָל¹⁰) אֲשֶׁר-רָמַשׁ
עַל-הָאָרֶץ: שְׁנַיִם שָׁנִים בָּאוּ אֶל-נֹחַ אֶל-הַתֵּבָה וְכָר וּנְקָבָה⁹
כְּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים¹⁰) אֶת-נֹחַ: וַיְהִי לְשָׁבָעַת הַיָּמִים וּמִי-הַמַּבּוּל
הָיוּ עַל-הָאָרֶץ: בַּשָּׁנָה שֶׁשׁ-מֵאוֹת¹¹) שָׁנָה לְחַיֵּי-נֹחַ בַּחֹדֶשׁ
הַשְּׁנִי בִשְׁבָעָה-עָשָׂר¹²) יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה¹³) נִבְקְעוּ כָל-מַעֲנוֹת
תְּהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּעַת¹⁴) הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ: וַיְהִי¹⁵) הַנֶּשֶׁם עַל-הָאָרֶץ
אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: בָּעָצָם הַיּוֹם הַזֶּה כָּאֵל נֹחַ וְשָׁם-¹⁶
וְחָם¹⁷) וַיָּסַח בְּנֵי-נֹחַ וְאִשְׁתּוֹ נָח וּשְׁלֹשַׁת נָשָׁיו-בָּנָיו אִתָּם אֶל-
הַתֵּבָה: הַמָּה¹⁸) וְכָל-הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכָל-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל-
הָרֶמֶשׁ הָרֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְכָל-הָעוֹף לְמִינָהּ כָּל-
צִפּוֹר כָּל-כָּנָף¹⁹): וַיָּבֹאוּ אֶל-נֹחַ אֶל-הַתֵּבָה שְׁנַיִם שָׁנִים מְכֹל-
הַבָּשָׂר²⁰) אֲשֶׁר-בָּן רוּחַ חַיִּים: וְהָבִיִּים וְכָר וּנְקָבָה²¹) מְכֹל-בָּשָׂר
בָּאוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר יְהוָה²²) בַּעֲדָם: וַיְהִי²³)
הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם²⁴) עַל-הָאָרֶץ וַיָּרָבוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת-
הַתֵּבָה וַתָּרָם מֵעַל הָאָרֶץ: וַיַּגְבִּירוּ הַמַּיִם וַיָּרָבוּ מְאֹד עַל-
הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתֵּבָה עַל-פְּנֵי הַמַּיִם: וַהֲצִיִּים גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד
עַל-הָאָרֶץ וַיָּכֹסוּ כָל-הַחַיִּים הַגְּבֹהִים אֲשֶׁר-תָּחַת כָּל-²⁵

a) LXX. supply אלהים. b) Sam. המהרה. c) LXX. καὶ ἀπὸ τῶν πετεινῶν τῶν καὶ ἀπὸ τῶν πετεινῶν τῶν μὴ καὶ ἀπὸ τῶν πετεινῶν. d) Sam. ומכל. e) Cd. 1. Sam. Vulg. Onk. יהוה. f) Sam. מ' השש. g) LXX. ἐβδόμη καὶ ἐλάττω. h) Cd. 1. Vulg. omit הוה. i) Sam. וארכו. j) Sam. נפחה. k) Sam. יהיה. l) Sam. שם. m) Sam. הם. n) Sam. הם; LXX. omit. o) LXX. omit ובר ונקבה וזכר ונקבה. p) Sam. בשר. q) Sam. ונקבה וזכר ונקבה. r) LXX. supply אלהים. s) Sam. יהיה. t) LXX. add: καὶ τῶν σαυρώνων νύκτας. u) Cdd. 2. LXX. omit.

מִיָּם עַל-הָאָרֶץ לְשַׁחֵת^ו כָּל-בָּשָׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רֵיחַ חַיִּים מִתַּחַת
 18 הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ וְגוֹעַ: וְהַקַּמְתִּי אֶת-כְּרִיתִי אֵתָּה
 וּבָאתָ אֶל-הַתֵּבָה אַתָּה וּבְנֶךָ וְאִשְׁתְּךָ וְנִשְׁי-בְנֶךָ אִתָּה:
 19 וּמִכָּל-הַחַיִּי (מִכָּל-בָּשָׂר)^ז שְׁנַיִם מִכָּל תֵּבִיא אֶל-הַתֵּבָה לְהַחֲיֹתָ^ח
 כֹּאֲשֶׁר זָכַר וּנְקָבָה יְהוָה^ט: מִהֶעוֹף^י לְמִינֵהוּ וּמִן-הַבְּהֵמָה לְמִינֵהָ
 מִכָּל רֶמֶשׂ^י הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ^י שְׁנַיִם מִכָּל וּבָאוּ אֵלֶיךָ לְהַחְיֹת:
 21 וַאֲתָה קַח-לָךְ מִכָּל-מֵאֵל אֲשֶׁר יֹאכֵל וְאִסְפַּת אֵלֶיךָ וְהָיָה
 22 לָךְ וּלְהֶם לְאָכְלָה: וַיַּעַשׂ כֵּן כָּל אֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים^י
 בְּןֵי עֲשֹׂה:

7 ו

א וַיֹּאמֶר יְהוָה (לְנֹחַ) בָּא-אַתָּה וְכָל-בְּיֹתְךָ אֶל-הַתֵּבָה כִּי-אַתָּה
 2 רֹאשִׁית צִדִּיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה: מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטּוֹהֹרָה^א
 תִּקַּח-לָךְ שְׁבָעָה שְׁבָעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ^ב וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא
 3 טוֹהֹרָה הֵיוּ שְׁנַיִם^ג אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ^ד: גַּם-מֵעוֹף^ה הַשָּׁמַיִם^ו שְׁבָעָה
 4 שְׁבָעָה זָכָר וּנְקֵבָה^ז לְחַיֹּת וְרַע עַל-פָּנַי בְּלִי-הָאָרֶץ: כִּי לְיָמִים
 עוֹר שְׁבָעָה אָנֹכִי מִמָּטוֹר עַל-הָאָרֶץ אֲרַבְּעִים יוֹם וְאֲרַבְּעִים
 לַיְלָה וּמַחֲיִיתִי אֶת-כָּל-הַיָּקִים אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פָּנַי הָאֲדָמָה^ח:

c) Sam. לשחית. f) ההא בקמץ. g) Sam. ויטח. h) Sam. להיות. i) Sam. omits יהיו and adds to the beginning of the next verse ויהיה. k) Sam. מן העוף. l) LXX. ומכל אשר רמש על. m) Sam. ומכל הבהמה. n) Sam. למיניהם. o) LXX. יהוה אלהים. p) Cdd. 2. Syr. Sam. אלהים; LXX. יהוה אלהים. q) Sam. אל נח. r) Cd. 1. LXX. מן הבהמה. s) Sam. הטהרה. t) Sam. זכר ונקבה. u) Sam. LXX. Vulg. Syr. שנים שנים. v) Sam. הטהור. w) Sam. וגם מ'. x) Sam. LXX. Syr. supply ויהיה. y) LXX. insert: καὶ ἀπὸ πάντων τῶν πετεινῶν τῶν μεν και θηρῶν δύο δύο ἄρσεν και θήλυ. z) LXX. Syr. Onk. Vulg. כל הארמה.

ריחי באדם לעלם" בשנים הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים
 שנה: הנפלים^o) היו בארץ בימים ההם וגם אחר־כן אשר
 יבאו בני האלהים אל־בנות האדם ולדו^p) להם תמה^q) הנפלים
 אשר מעולם אנשי השם: פ וַיֵּרָא יְהוָה^r) כִּי רָבָה רָעַתָּה
 הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל־יֹצֵר מִחֲשַׁבְתּוֹ^s) לִבּוֹ רָק רָע כָּל־הַיּוֹם:
 וַיִּנָּחֵם יְהוָה כִּי־עָשָׂה אֶת־הָאָדָם בָּאָרֶץ וַיַּחֲעָצֵב אֶל־לִבּוֹ: 6
 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲמַחֶה אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר־בָּרָאֹתִי מֵעַל פְּנֵי
 הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף^t) הַשָּׁמַיִם כִּי
 גַחֲמַתִּי כִּי עָשִׂיתִם^u): וְנָח מִצָּא הֵן בָּעֵינִי יְהוָה^v): 8
 אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים^w) הָיָה בְּדֶרֶתּוֹ אֶת־
 הָאֱלֹהִים הִתְחַלְּד־נֹחַ: וַיֹּלֶד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת־שֵׁם אֶת־
 חָם וְאֶת־יֶפֶת: וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַהֲפֹלָא הָאָרֶץ^x)
 חָמָם: וַיֵּרָא אֱלֹהִים^y) אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי־הִשְׁחִית
 כָּל־בָּשָׂר אֹתִידֶרְכּוּ עַל־הָאָרֶץ: 10 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים^z) לֵנָח
 קֵץ כָּל־בָּשָׂר בָּא לִפְנֵי כִי־מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָם מִפְּנֵיהֶם
 וְהִנְנִי מִשְׁחִיתֶם^a) אֶת־הָאָרֶץ: עֲשֵׂה^b) לְךָ תֵּבַת עֲצֵי־גֹפֶר קִנִּים
 תַּעֲשֶׂה אֶת־הַתֵּבָה וְכִפַּרְתָּ אֹתָהּ מִבַּיִת וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר: וְזֶה
 אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה אָרְךָ הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים^c)
 אַמָּה רָחְבָּהּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָהּ: צִנְרוּ תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה
 וְאֶל־אַמָּה תִּבְלָנָה מִלְמַעְלָה וּפִתַּח הַתֵּבָה בְּצָרָהּ תִּשָּׂם
 תְּחִתָּיִם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים^d) תַּעֲשֶׂה: וְאֲנִי הִנְנִי מְבִיא אֶת־הַמָּבּוּל

n) Sam. לעולם. o) Sam. והנפלים. p) Sam. ויולידו. q) Sam. הם.
 r) LXX. supply אלהים; the Vulg. appears to have read יהוה instead of יהוה. s) Sam. מחשבות. t) Cdd. Sam. עד עוף. u) Cdd. mult. Sam. עשיתם. v) LXX. supply אלהים. w) Sam. וחמים.
 x) Omitted in Cdd. 2. Vulg. Saad. y) LXX. יהוה אלהים. z) LXX. יהוה אלהים. a) Sam. משחיתם. b) Sam. עשי. c) Sam. וחמשים. d) Sam. ושלישים.

22 אֶת־מְחֹשְׁלָח: וַיַּתְחִלָּהּ חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ
 23 אֶת־מְחֹשְׁלָח שְׁלֹשׁ מֵאוֹת^v) שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי^w)
 24 כְּלִימֵי חֲנוּךְ חֲמֵשׁ וְשָׁשִׁים שָׁנָה וְשֹׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה: וַיַּתְחִלָּהּ
 כֹּה חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים וַאֲיָנָנוּ כִּי־לָקַח אִתּוֹ אֱלֹהִים: ׀ וַיְהִי
 מְחֹשְׁלָח שָׁבַע וְשָׁמֹנִים^x) שָׁנָה וּמָאֹת שָׁנָה^y) וַיּוֹלֶד אֶת־לִמְךָ:
 26 וַיְהִי מְחֹשְׁלָח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־לִמְךָ שְׁתֵּים וְשָׁמוֹנִים שָׁנָה
 27 וְשָׁבַע מֵאוֹת שָׁנָה^z) וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיַּחֲלֵל כְּלִימֵי מְחֹשְׁלָח
 תִּשְׁעָה וְשָׁשִׁים שָׁנָה וְחָשַׁע^a) מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ׀
 28 וַיְהִי־לִמְךָ שְׁתֵּים וְשָׁמֹנִים שָׁנָה וּמָאֹת שָׁנָה^b) וַיּוֹלֶד בָּן:
 29 וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יִנְחַמְנוּ מִפְּעֻשָׁנוּ^c): וַיִּמְעַצְבוּן
 ל' יְרֵינֹה^d) מִן־הָאָדָמָה^e) אֲשֶׁר אָרְרָה יְהוָה^f): וַיְהִי־לִמְךָ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ
 אֶת־נֹחַ חֲמֵשׁ וְחָשָׁשִׁים שָׁנָה וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה^g) וַיּוֹלֶד בָּנִים
 31 וּבָנוֹת: וַיְהִי^h) כְּלִימֵי־לִמְךָ שָׁבַע וְשָׁבְעִים שָׁנָה וְשָׁבַעⁱ) מֵאוֹת
 32 שָׁנָה וַיָּמָת: ׀ וַיְהִי־נֹחַ בֶּן־חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד
 נֹחַ^k) אֶת־שֵׁם אֶת־חָם וְאֶת־יָפֶת:

6 ו

א וַיְהִי כִי־הִחֵל הָאָדָם לָרֶכֶת עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה וּבָנוֹת יִלְדוּ
 2 לָהֶם: וַיִּרְאוּ בְנֵי־הָאֱלֹהִים אֶת־בָּנוֹת הָאָדָם כִּי טָבוֹת^l) הָנָה
 3 וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ: וַיֵּאמֶר יְהוָה^m) לֹא־יִדְּוֹן

v) LXX. διακόσια. w) Cdd. Sam. ויהיו. x) Sam. LXX. שלש וחמשים. y) Cdd. 3. Sam. omit שנה ומאות שנה. z) Sam. שנה ושש מאות שנה. LXX. δύο καὶ ὀτακόσια ἔτη. a) Sam. עשרים שנה ושבע. b) Sam. שלש והמשים שנה. LXX. ὀτα καὶ ὀγδοῶντα καὶ ἑκατὸν ἔτη. c) Cdd. mult. Sam. LXX. Vulg. ומן האדמה. d) Cdd. 3. ידנו. e) LXX. Syr. Saad. ממעשינו. f) Cdd. 3. ויראו. g) LXX. Syr. Saad. ויהיו. h) Cdd. Sam. ויהיו. i) LXX. supply אלהים. j) Sam. שש מאות שנה. k) Cdd. Sam. ויהיו. l) Sam. טובות שנה ושש. m) Omitted in Cdd. 2. Sam. LXX. Vulg. Saad. n) Sam. טובה. o) LXX. supply אלהים; the Vulg. appears to have read אלהים instead of יהוה.

אֶחָדִי הוֹלִידוּ אֶת־שֵׁשׁ שָׁמְנָה מֵאוֹת^א) שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ה
וַיְהִי כָל־יְמֵי אָדָם אֲשֶׁר־חָיו וַחֲשָׁה מֵאוֹת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וַיָּמָת: ס וַיְחִי־יֵשֶׁת חָמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאוֹת^ב) שָׁנָה וַיּוֹלֶד 6
אֶת־אֱנוֹשׁ: וַיְחִי־שֵׁת אֶחָדִי הוֹלִידוּ אֶת־אֱנוֹשׁ שִׁבְעַ שָׁנִים 7
וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת^ג) שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי כָל־יְמֵי־שֵׁת 8
שְׁתַּיִם עָשָׂרָה שָׁנָה וַחֲשָׁה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ס
וַיְחִי אֱנוֹשׁ הָשָׁעִים^ד) שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־קִיֵּן: וַיְחִי אֱנוֹשׁ אַחֲרָי^ה
דִּילִידוּ אֶת־קִיֵּן חָמֵשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת^ו) שָׁנָה וַיּוֹלֶד
בָּנִים וּבָנוֹת. וַיְהִי כָל־יְמֵי אֱנוֹשׁ חָמֵשׁ שָׁנִים וַחֲשָׁה מֵאוֹת 11
שָׁנָה וַיָּמָת: ס וַיְחִי קִיֵּן שִׁבְעִים^ז) שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־
מִתְלָלָאֵל: וַיְחִי קִיֵּן אֶחָדִי הוֹלִידוּ אֶת־מִתְלָלָאֵל אַרְבָּעִים 13
שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת^ח) שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי כָל־יְמֵי 14
קִיֵּן עָשָׂר שָׁנִים וַחֲשָׁה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ס וַיְחִי טו
מִתְלָלָאֵל חָמֵשׁ שָׁנִים וּשְׁשִׁים שָׁנָה^ט) וַיּוֹלֶד אֶת־נֹרָד: וַיְחִי 16
מִתְלָלָאֵל אֶחָדִי הוֹלִידוּ אֶת־נֹרָד שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת^י)
שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי כָל־יְמֵי מִתְלָלָאֵל חָמֵשׁ 17
וַחֲשָׁעִים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ס וַיְחִי־נֹרָד 18
שְׁתַּיִם וּשְׁשִׁים שָׁנָה וּמֵאוֹת שָׁנָה^י) וַיּוֹלֶד אֶת־תְּנוֹךְ: וַיְחִי־נֹרָד 19
אֶחָדִי הוֹלִידוּ אֶת־תְּנוֹךְ שְׁמֹנֶה^כ) מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים
וּבָנוֹת: וַיְהִי כָל־יְמֵי־נֹרָד שְׁתַּיִם וּשְׁשִׁים שָׁנָה וַחֲשָׁה^כ) מֵאוֹת כ
שָׁנָה וַיָּמָת: ס וַיְחִי תְּנוֹךְ חָמֵשׁ וּשְׁשִׁים שָׁנָה^כ) וַיּוֹלֶד 21

i) Sam. מֵאוֹת. LXX. ἑπτακόσια. j) LXX. πέντε και διακόσια.
k) LXX. ἑπτὰ ἔτη και ἑπτακόσια. l) LXX. ἑκατὸν ἐνετήκοντα.
m) LXX. πεντεκαίδεκα ἔτη και ἑπτακόσια. n) LXX. ἑβδομή-
κοντα και ἑκατὸν. o) LXX. τεσσαράκοντα και ἑπτακόσια. p) LXX.
add και ἑκατὸν. q) LXX. ἔτη τετράκοντα και ἑπτακόσια.
r) Cd. 1. Sam. omit שָׁנָה וּמֵאוֹת. s) Sam. חֲמֵשׁ וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה.
t) Sam. שִׁבְעַ וַאֲרָבַעִים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה. u) LXX. add και
ἑκατὸν ἔτη.

17 נוד^א) קדמת-ערן: וידע קִנֹן את-אשתו ופתר ופתל את-חנוך
 18 ויהי בנה עִיר ויקרא שם^י) העיר בשם^י) בְּנוֹ חֲנוּךְ: ויולֵד^י)
 לְחֲנוּךְ את-עִיר^י) ועִירָד ילד את-מְהוּיָאֵל וּמְהוּיָאֵל^י) ילד
 19 את-מְהוּשָׁאֵל^י) ומְהוּשָׁאֵל ילד את-לָמֶךְ: וַיִּקַּח-לּוֹ לְמֶדָה
 כ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאֶחָד עֵלָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית צִלָּה: וַתֵּלֶד עֵדָה
 21 את-בְּלָל הוּא הָיָה אָבִי יֶשֶׁב אֱהֹל וּמִקְנָה: וְשֵׁם אָחִיו יִזְבֵּל
 22 הוּא הָיָה אָבִי כָל-חֹפֶשׁ בְּנוֹר וְעֹיֶבֶת^י): וְצִלָּה בַּסֵּה-הָיָה וַיֵּלֶדָה
 את-תּוֹכַל קִנֹן^י) לְמֹשֶׁה כָּל-חֹרֶשׁ^י) נִחַשֶׁת וּבְרָזָל וַאֲחֻזַּת תּוֹכַל-
 23 קִנֹן^י) נַעֲמָה: וַיֹּאמֶר לָמֶדָה לְנָשָׁיו

עֵדָה וְצִלָּה שָׁמַעַן קוֹלִי נָשִׁי לָמֶדָה הָאִזְנָה^י) אִמְרָתִי
 כִּי אִישׁ הִרְגָתִי לַפְעָעִי וַיֵּלֶד לְחֶבְרֹנִי:
 24 כִּי שִׁבְעָתַיִם יָקָם-קִנֹן וּלְמֶדָה שִׁבְעִים וְשִׁבְעָה:

כה וַיֵּדַע אָדָם עוֹד את-אשתו^י) וַתֵּלֶד^י) בֵּן וַתִּקְרָא^י) את-
 שְׁמוֹ שֵׁת כִּי שְׁתַּלִּי אֱלֹהִים יָרַע אַחֲרֵי תַחַח הָבֵל כִּי הִרְגֹּו
 26 קִנֹן: וּלְשֵׁת בַּסֵּה-הָיָה^י) וַיֵּלֶד-בֶּן וַיִּקְרָא את-שְׁמוֹ אֵנֹשׁ אֵן הַחַל^י)
 לְקָרָא בְשֵׁם יְהוָה^י): ׀

ה 5

א וְהָ סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדִמּוּת אֱלֹהִים
 2 עָשָׂה אֹתוֹ: זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָאם וַיִּבְרָךְ אֹתָם^י) וַיִּקְרָא את-שְׁמָם
 3 אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאָה: וַיְחִי אָדָם שְׁלִשִׁים וּמָאתַיִם^י) שָׁנָה וַיּוֹלְדֵם^י)
 4 בְּדִמּוּתוֹ^י) בְּצַלְמוֹ^י) וַיִּקְרָא את-שְׁמוֹ שֵׁת: וַיְהִי וַיְמִי-אָדָם^י)

k) Sam. נוד. l) Sam. את שם. m) Cdd. 11. (Onk.) בשם. n) Sam.
 o) LXX. Παῖδάδ, Syr. ܡܕܕܐ. p) Vid. n. q) LXX. Μαθου-
 σάλα. r) Sam. כנר וענב. s) LXX. omit קִין. t) LXX. omit כל.
 u) LXX. omit קִין. v) Sam. האוינה. w) LXX. Syr. אשתו. x) Cd. 1. LXX. Syr. ופתר ופתל. y) Cd. 1. Sam. ויקרא. z) LXX.
 omit גם הוא. a) Sam. החל. b) LXX. יהוה אלהים. c) Cdd. 2. Syr.
 d) LXX. τριάκοντα καὶ διακόσια. e) Sam. ויולד. f) The Sam. always uses this form. g) Cdd. mult.
 כדמותו. h) LXX. add ὡς ἐξῆς; comp. v. 5. ובעלמו, Cdd. 2. LXX. Vulg.

4 ר

והאֵלִים יָדַע אֶת־חַוָּה אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת־קַיִן וַיֹּאמֶר א
 קָנִיתִי אִישׁ אֶת־יְהוָה: וַתִּסָּף לָלֶדֶת אֶת־אָחִיו אֶת־הָבֶל 2
 וְהָיָה־הֶבֶל רֹעֵה צֹאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה: וַיְהִי מִקֵּץ 3
 יָמִים וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרִי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַיהוָה: וְהֶבֶל תְּבִיא 4
 גַּם־הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנוֹ וּמִחִלְבֵּהֶן^q) וַיִּשַׁע יְהוָה^r) אֶל־הֶבֶל
 וְאֶל־מִנְחָתוֹ: וְאֶל־קַיִן וְאֶל־מִנְחָתוֹ^s) לֹא שָׁעָה וַיַּחַר לְקַיִן ה
 מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָנָיו: וַיֹּאמֶר יְהוָה^t) אֶל־קַיִן לָמָּה חָרָה לָךְ 6
 וְלָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ: הֲלוֹא אִם־תֵּיטִיב^u) שְׂאֵת וְאִם לֹא תֵיטִיב^v) 7
 לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ^w) וְאֵלֶיךָ תְּשׁוּקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל־בּוֹ: וַיֹּאמֶר
 קַיִן אֶל־הֶבֶל אָחִיו [וְלָמָּה הִשְׁרָה^x) וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיִּקָּם קַיִן 8
 אֶל־הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־קַיִן אֵיךְ^y) הִבֵּל אָחִיךָ
 וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הֲשֹׁמֵר אָחִי אָנֹכִי: וַיֹּאמֶר^z) מַה עָשִׂיתָ
 קוֹל דְּבָרִי אָחִיךָ צֹעֲקִים^a) אֵלַי מִן־הָאֲדָמָה: וַעֲשֵׂה אָרֹר אֶתָּה 11
 מִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת־פִּיהָ לְקַחַת אֶת־דָּמִי^b) אָחִיךָ
 מִיָּדֶךָ^c): כִּי תַעֲבֹד אֶת־הָאֲדָמָה לֹא־תִכֵּף תַּח־בְּחַהּ^d) לָךְ גֵּעַ 12
 וְגַד תִּהְיֶה בָּאָרֶץ: וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל־יְהוָה^e) גִּדּוֹל עֲוֹנִי מִגְּשׁוֹא^f): 13
 הֵן גִּרְשִׁית אֹחִי הַיּוֹם מַעַל פָּנֶי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵיךָ אָסַתְרָ^g) וְהָיִיתִי 14
 גֵּעַ וְגַד בָּאָרֶץ וְהָיָה כָּל־מִצְאֵי יַהַרְגֵנִי: וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה^h) (לָבֵןⁱ) טו
 כָּל־הָרֹג קַיִן שְׂבָעֲתַיִם יָקָם וַיֵּשֶׁם יְהוָה לְקַיִן אוֹת לְבִלְתִּי
 הָבוֹת־אֹהֶו כָּל־מִצְאוֹ: וַיֵּצֵא קַיִן מִלִּפְנֵי יְהוָה^j) וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ 16

q) Sam. ומחלביהן; vid. n. r) LXX. אלהים. s) Sam. מנחמו. t) LXX. מנחמו. u) Sam. חטיב. v) Sam. omits. w) Sam. inserts חטיב חוסף. x) Vid. n. y) Sam. איה. z) LXX. supply יהוה. a) Sam. צעק. b) Sam. דם. c) Cdd. 2. Syr. Gr.-Ven. מידך. d) Sam. חוסף. e) LXX. מנשא. f) Sam. מנשא. g) Sam. מסחיר. h) LXX. יתנה אלהים. i) So all cdd. Sam. Aq. Onk. Saad., but LXX. Syr. Vulg. Symm. Theod. seem to have read כן. j) LXX. אלהים.

12 ויאמר האדם האשה אשר נתת עמדי הוא נתנה לי מן-
 13 העץ ואכל: ויאמר יהוה אלהים לאשה מה-ואת עשית
 14 ותאמר האשה הנחש השיאני^ב) ואכל: ויאמר יהוה אלהים
 אלה-הנחש כי עשית זאת ארור אסר. מכל-הבהמה ומכל
 חית השדה על-נתנה^ג) חלד ועפר תאכל כל-ימי חיות:
 טו ואיבהו אשית בינה ובין האשה ובין זרעה ובין זרעה הוא^ד)
 16 וישפך ראש ואסר תשופנו עקב: ׀ אל-האשה^ה)
 אמר הרבה ארבה עצבונך^ו) והרבה בעצב^ז) חלד-כנים ואל-
 17 אישך תשוקתך והוא ימשל-בך: ׀ ולאדם אמר
 כי שמעך לקול אשתך ותאכל מן-העץ אשר צויתך לאמר
 לא תאכל ממנו^ח) ארורה האדמה בעיניך^ט) בעצבון תאכלנה
 18 כל ימי חיותך וקוץ ודרדר תצמיח לך ואכלת את-עשב
 19 השדה: בנעם אפריך תאכל לחם^י) עד שוקך אלה-האדמה כי
 כממנה לקחת פיר-עפר אסר ואל-עפר^{יא}) תשוב: ויקרא האדם^{יב})
 21 שם אשתו חיה כי היא היתה אם כל-חיי: ונעש יהוה
 22 אלהים לאדם ולאשתו כתנות^{יג}) עור וילבשם: פ ויאמרו
 יהוה^{יד}) אלהים הן האדם הנה פאחד מפניו לדעת טוב ורע
 ועתה פן-ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם^{טו}):
 23 וישלחו יהוה אלהים מן-עדן לעבר את-האדמה אשר
 24 לקח משם: ויגרש את-האדם וישכן מקום לנערן את-
 הכרבים^{טז}) ואת לזמ החרב המהפכה לשמר את-דרך עץ
 החיים: ׀

b) Sam. אשני. c) LXX. ἐπὶ τῇ στήθει σου καὶ τῇ κοιλίᾳ.
 d) Vid. n. e) Cdd. 6. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. (Onk.)
 עצבונך. f) Sam. cdd. 6. LXX. Vulg. Syr. Onk. Ps.-Jon. ואל האשה
 g) Sam. והריוך כעצבון. h) LXX. add, as in v. 11, μόνου, and
 insert ἀπ' αὐτοῦ ἐφ' αὐτῶν. i) LXX. Symm. read בעבודך
 „in thy works“, Cd. 1. Vulg. כעבודך, in opere tuo.
 j) Cd. 1. LXX. לחמד. k) Sam. עפרך. l) Cd. 1. Sam. אדם.
 m) Sam. כחנות. n) LXX. omit. o) Sam. לעולם. p) Sam. הכרובים.

בַּאֲשֶׁתּוֹ וַהֲיוּ^א) לְבָשָׂר אֶחָד: וַיְהִי שְׁנֵיהֶם עֶרְוָה^ב) (הָאָדָם^א) כֹּה
וַאֲשֶׁתּוֹ וְלֹא יִחַבְשׁוּ:

3 ג

וַהֲנַחֲשׁ הָיָה עִלּוֹם מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה א
אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל־הָאִשָּׁה אַף כִּי־אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ
מִכָּל עֵץ הָגֶן: וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל־הַנָּחַשׁ^א) מִפְּרִי עֵץ־
הָגֶן^ב) נֹאכָל: וּמִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בַּחֹדֶר־הָגֶן אָמַר אֱלֹהִים לֹא
תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בוֹ שֶׁן־תִּמְחֹן: וַיֹּאמֶר הַנָּחַשׁ אֶל־
הָאִשָּׁה לֹא־מוֹת תִּמְחֹן: כִּי יָדַע אֱלֹהִים כִּי בְיוֹם אֲכָלְכֶם
מִמֶּנּוּ וְנִפְקַחוּ עֵינֵיכֶם וַהֲיִיתֶם כַּאֲלֹהִים יֹדְעֵי טוֹב וָרָע:
וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֵאֲכָל וְכִי תֹאנָה־הוּא לְעֵינַיִם
וְנִחְמַד הָעֵץ^א) (לְהַשְׁכִּיל^ב) וַתִּקַּח מִפִּרְיוֹ וַתֹּאכַל וַתֵּתֶן גַּם־לְאִישָׁהּ
עִמָּהּ וַיֹּאכַל^א): וַתִּפְתָּחֶנָּה עֵינֶי שְׁנֵיהֶם וַיֵּרְעוּ כִּי עִרְשָׁם^ב) הֵם
וַיִּתְּפְרוּ עָלֶיהָ^א) תֹּאנָה וַיַּעֲשׂוּ דָהָם חֲגֹרָה^ב): וַיִּשְׁמְעוּ אֶת־קוֹל
יְהוָה אֱלֹהִים מִתְּהַלֵּךְ בְּגֶן לְרוּחַ הַיּוֹם וַיִּתְּחַבֵּא הָאָדָם^א) וַאֲשֶׁתּוֹ
מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים בַּחֹדֶר עֵץ הָגֶן: וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים
אֶל־הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ^א) אֵיכָּה^ב): וַיֹּאמֶר^א) אֶת־קִלְדִּי^ב) שָׁמַעְתִּי בְגֶן^א)
וַאֲיִירָא^א) כִּי־עִירָם^ב) אָנֹכִי וַאֲחַבָּא: וַיֹּאמֶר^א) מִי הִגִּיד לְךָ כִּי עִירָם
אָתָּה הִמְן־הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לִבְלֹתִי אֲכָלְכֶם^א) אָכַלְתֶּם:

ערמים. Sam. דגש אחר שורק. h) vid. n. g) Sam. משהיה. i) Sam. אדם. j) Sam. reads here הכחש „the liar“. k) Syr. חגן. l) LXX. cod. Alex. ἀπὸ παντὸς ἔϋλου κ. τ. λ. m) Sam. LXX. omit. n) Sam. LXX. ויאכלו. o) Sam. ערמים. p) Sam. עלי, which is also the reading of some cdd. The vss. cannot. be cited in support of this reading, as עלה must be rendered collectively. q) Sam. חגורה. r) Sam. ויחזכה אדם. s) LXX. insert אדם. t) Sam. ואיך. u) Cd. 1. LXX. ויאמר לו. v) Sam. קולך. w) LXX. περιπατούντος ἐν τῇ παραδείσῳ, supplying משהלך. x) Sam. ואיירה. y) Sam. ערום. z) LXX. supply אלהים. a) LXX. add μόσων.

9 יהוה^q) אֱלֹהִים^r) מִן־הָאָדָמָה כָּל־עֵץ^s) נָחֲמַד לְמַרְאֶה וְטוֹב
 לְמַאֲכָל וְעֵץ הַחַיִּים בְּחוּץ הַגֶּן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע: וְנָהָל
 י יֵצֵא מִעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְּרֹד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה
 11 רְאִשִּׁים: שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסֹּבֵב^t) אֵת כָּל־אֶרֶץ הַחוּלָה^u)
 12 אֲשֶׁר־שָׁם הַזֶּהָב: וְנָהָב הָאֶרֶץ הַהוּא^v) טוֹב^w) שֵׁם הַכֹּדֶלֶח
 13 וְאֵבֶן הַשֹּׁהַם: וְשֵׁם־הַנְּהָר הַשֵּׁנִי גִיחוֹן הוּא הַסּוֹבֵב אֵת
 14 כָּל־אֶרֶץ כּוּשׁ: וְשֵׁם־הַנְּהָר הַשְּׁלִישִׁי הַדִּקְלָה^x) הוּא הַחֲלָק
 טו קְדֵמַת אֲשׁוּר וְהַנְּהָר הַרְבִּיעִי הוּא פָּרָת: וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים
 16 אֶת־הָאָדָם^y) וַיַּנְחֵהוּ בִּגְנוֹן־עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ: וַיֹּצֵר יְהוָה
 17 אֱלֹהִים^z) עַל־הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ־הַגֶּן אָכַל תֹּאכַל: וּמִעֵץ
 הַדַּעַת טוֹב וְרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְּיוֹם אֲכָלְהָ מָוֶת
 18 תָּמוּת: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הָיִיתָ הָאָדָם לְבַדּוֹ
 19 אֶעֱשֶׂה־לּוֹ^a) עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ: וַיִּצֹר יְהוָה אֱלֹהִים^b) מִן־הָאָדָמָה כָּל־
 חַיַּת הָאָרֶץ^c) וְאֵת כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל־הָאָדָם לִרְאוֹת
 מִה־יִּקְרָא־לָו וְכָל^d) אֲשֶׁר יִקְרָא־לָו הָאָדָם נָקָשׁ חַיָּה^e) הוּא שְׁמוֹ:
 כ וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמִית לְכָל־הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל חַיַּת
 21 הָאָרֶץ וְלָאָדָם לֹא־מָצָא עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ: וַיִּפֹּל יְהוָה אֱלֹהִים
 פִּרְדָּמָה עַל־הָאָדָם וַיִּשְׁלַן וַיִּקַּח אֶחָת מִצִּלְעֹתָיו וַיַּסְגֵּר בָּשָׂר
 22 הַחַיָּה^f): וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הַצִּלְע אֲשֶׁר־לָקַח מִן־
 23 הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיָּבֵאָהּ^g) אֶל־הָאָדָם: וַיֹּאמֶר הָאָדָם וְאֵת הַפֶּעַם
 עָצָם מִעַצְמִי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי לְזָאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִשִּׁי^h)
 24 לָקַחְתִּי־וְזֹאת: עַל־כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת־אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ וְדָבַק

q) LXX. omit. r) LXX. insert here *ἐτι*, i. e. עוד. s) Sam. את
 הוא. t) Sam. המסובב. u) Sam. חוילה. v) Sam. ההיא. When
 is fem., the Sam. always has היא. w) Cd. 1. Sam. Vulg. טוב
 מאד. x) Sam. הרקל. y) LXX. insert *ὅτι ἡλλασε*. z) LXX. Aq.
 Vulg. נעשה לו. a) Sam. LXX. Vulg. insert עוד. b) Sam. כל חיה.
 c) Cd. 1. שם נפש חיה; so Saad. باسم. d) Sam. החחיה. e) Sam.
 מבשרה. f) Sam. מאישה; so LXX. *ἐκ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς*, and Onk.

אֲתָם: וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים²⁸ פָּרוּ וּרְבוּ
 וּמִלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּבְנֵשׁוּהָ²⁹ וּרְדוּ בְּדָגַת הַיָּם וּבַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם³⁰
 וּבְכָל־חַיָּה³¹ הַרְמִשָּׁה עַל־הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים חֲנָה נָתַתִּי
 לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב³² זֶרַע זָרַע³³ אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־
 כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־כֹּפוֹ פְּרִי־עֵץ זֶרַע זָרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכֶלָה:
 וּלְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ וּלְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל־רֹמֵשׁ עַל־
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה³⁴ אֶת־כָּל־יֶרֶק³⁵ עֵשֶׂב לְאֹכֶלָה וַיְהִי־
 כֵּן: וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה־טוֹב מְאֹד וַיְהִי־³¹
 עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי:

כ 2

וַיְבָרֶכְהוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צִבְּאָם: וַיְבָרֶכְהוּ אֱלֹהִים בְּיוֹם²
 הַשְּׁבִיעִי³ מֵלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבַּח בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־
 מֵלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ³
 אוֹתוֹ כִּי כֹ שָׁבַח מִכָּל־מֵלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:
 פ אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת⁴ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם: בְּיוֹם⁵
 עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אָרֶץ וּשְׁמַיִם⁶ וְכָל־יְשִׁית נְשִׂיָּה טָרֶם
 יִהְיֶה בָאָרֶץ וְכָל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרֶם וְצֶמַח כִּי לֹא הִמְטִיר
 יְהוָה⁷ אֱלֹהִים עַל־הָאָרֶץ וְאָדָם אֵין לְעֹבֵד אֶת־הָאֲדָמָה:
 וְאֵר נִעְלָה מִן־הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת־כָּל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: וַיִּצְרֵחַ⁸
 יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם עֹפֵל מִן־הָאֲדָמָה וַיִּפֹּחַ בָּאָפִי⁹
 נִשְׁמַח חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם¹⁰ לְנֶפֶשׁ חַיָּה: וַיִּפְּעַ יְהוָה אֱלֹהִים¹¹
 בְּעֵדֶן מִקְדָּם וַיִּשֶׂם שֵׁם אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר יִצְרָח וַיִּצְמַח

c) Cdd. 6. LXX. Vulg. Onk. cdd. 2. omit. d) Sam. כבשה.
 e) LXX. add: *καὶ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς*. Syr. insert: וכבהמה. f) Sam. החיה. g) LXX. add *σπόριμον*. h) Cd. 1. and Onk. ed. 1. omit זרע זרע. i) Cd. 1. החיה. j) Cdd. 15. LXX. (Onk.) ויח כל ירק. k) Sam. הששי; vid. n. l) Sam. תולדות. m) Sam. שמים וארץ. n) LXX. omit. o) Sam. ויצר. p) Sam. אדם.

13 וַיֵּרָא אֱלֹהִים בִּירְטוֹב: וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר, וַיּוֹם שְׁלִישִׁי: פ
 14 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֶת¹⁾ בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם²⁾ (לְהַבְדִּיל³⁾) בֵּין
 הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וַהֲיִי לְאֹהֶת⁴⁾ (וְלִמְעָדִים וְלַיָּמִים וְשָׁנִים: וַהֲיִי
 טו לְמְאֹרֶת⁵⁾ בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן: וַיַּעַשׂ
 16 אֱלֹהִים אֶת־שְׁנֵי הַמְּאֹרֶת⁶⁾ הַגְּדֹלִים אֶת־הַמְּאֹר הַגָּדֹל⁷⁾ לְמַמְשֶׁלֶת
 17 הַיּוֹם (וְאֶת־הַמְּאֹר⁸⁾ הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים: וַיִּתֵּן
 18 אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ: וְלַמַּשָּׁל בַּיּוֹם
 19 וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים בִּירְטוֹב:
 כ וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר⁹⁾ יוֹם רְבִיעִי: פ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 יִשְׂרָצִי הַמַּיִם שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף¹⁰⁾ עַל־הָאָרֶץ עַל־פְּנֵי
 21 רִקְיעַ הַשָּׁמַיִם¹¹⁾: וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתַּנִּינִים הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל־נֶפֶשׁ
 הַחַיָּה הַרְמִשָּׁת אֲשֶׁר שָׂרָצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם¹²⁾ וְאֵת כָּל־עוֹף־
 22 הַבָּיִת לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים בִּירְטוֹב: וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים
 לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הַמַּיִם בַּיָּמִים וְהָעוֹף יִרְבֶּה¹³⁾
 23 בָּאָרֶץ: וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר וַיּוֹם חֲמִישִׁי: פ
 24 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וּרְמִשׁ
 כה וְתוֹחֹת־אָרֶץ¹⁴⁾ לְמִינָהּ וַיְהִי־כֵן: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־חַיֵּי הָאָרֶץ
 לְמִינָהּ וְאֶת־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֵת כָּל־רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינָהּ
 26 וַיֵּרָא אֱלֹהִים בִּירְטוֹב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים גַּעֲשֵׂה אָדָם בְּצַלְמִנוּ
 בְּרִמּוֹתֵנוּ¹⁵⁾ וַיַּרְדּוּ בְּדִגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה (וּבְכָל־¹⁶⁾
 27 הָאָרֶץ וּבְכָל־הַרְמִשׁ הַרְמִשׁ עַל־הָאָרֶץ: וַיִּבְרָא אֱלֹהִים
 אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמֵם¹⁷⁾ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא

1) Sam. מְאֹרֶת. m) Cd. 1. Sam. LXX. insert על הארץ להאיר.
 n) Sam. ולהכדיל. o) Sam. לאחות. p) Sam. למאורות. q) Sam.
 ויהי בקר ויהי ערב. r) Sam. גדול. s) Sam. המאור. t) Sam. ויהי בקר ויהי ערב. u) Sam. יעופף. v) LXX. add כן. w) Sam. למיניהם. x) Sam.
 כדמותנו. y) Sam. וחית. z) Cdd. 6. Onk. Ps.-Jon. read כדמותנו, Sam.
 and LXX. וכדמותנו. a) Syr. inserts חית. b) LXX. omit.

בראשית

א 1

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ: והארץ א
 היתה תהו ובהו וחשך על-פני תהום ורוח אלהים מרחפת. 2
 על-פני המים: ויאמר אלהים יהי אור ויהי-אור: וירא 3
 אלהים את-האור כי-טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך: 4
 ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי-ערב ויהי ה
 בקר יום אחד: פ ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים 6
 ויהי מבדיל בין מים למים: ויעש אלהים את-הרקיע ויבדל^א
 בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע ויהי- 7
 כן^ב: ויקרא אלהים לרקיע שמים^ג ויהי-ערב ויהי-בקר יום 8
 שני: פ ויאמר אלהים יקוו המים מתחת העצמים אל-מקום 9
 אחד^ד ותראה תבשרה ויהי-כן^ה: ויקרא אלהים ליבשה ארץ י
 ולמקנה המים קרא ימים וירא אלהים כי-טוב: ויאמר אלהים 11
 תרשא הארץ דשא עשב מזריע^ו זרע עץ^ז פרי עשה פרי
 למינ^ח אשר זרעו-בו על-הארץ ויהי-כן: ותוצא הארץ דשא 12
 עשב מזריע זרע למינהו^ט ועץ עשה-פרי אשר זרעו-בו למינהו^י

a) LXX. add ויהי כן b) LXX. supply אלהים. c) LXX. omit
 ויהי כן d) LXX. insert כי טוב אלהים כי טוב vid. n. e) Vid. n.
 f) LXX. add: *καὶ συνηχθη τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ
 εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν καὶ ὠφθη ἡ ξηρά.* g) Sam. מורע.
 h) Cdd. 3. Sam. LXX. Syr. Vulg. Onk. Ps.-Jon. Saad. read
 ועץ i) Vid. n. j) LXX. add *καὶ ὁμοίότητά.* k) Cd. 1. and
 LXX. insert על הארץ.

